

FİLİSTİN MESELESİ

“Tarihi Arka Plan ve Güncel Gelişmeler”

Dr. Mohsen Moh'd SALEH

Türkçesi: Hakan DEMİRHAN

Filistin Meselesi

Tarihi Arka Plan ve Güncel Gelişmeler

Dr. Mohsen Moh'd SALEH

Türkçesi: Hakan DEMİRHAN

Yurtdışındaki Filistinli Alimler Derneği

Haseki Mah. Mehter Sk No:2 D5

Fatih / İstanbul

- /palscholars www.palscholars.com
 /palscholar palscholars2014@gmail.com
 /palscholars +90 538 791 1056

Yayın No: 01 | **Kitabın Adı:** Filistin Meselesi,

Tarihi Arka Plan ve Güncel Gelişmeler

Yazar: Dr. Mohsen Moh'd SALEH | **Türkçesi:** Hakan DEMİRHAN

Kapak Çizimi ve Mizanpaj: Necmettin Asma, DS

ISBN: ???? | **Basım:** Ekim 2016, İstanbul | **Baskı:** Ofis Matbaa

İçindekiler

GİRİŞ.....	7
------------	---

Birinci Bölüm

Filistin Meselesinin 1918'e Kadar Olan Tarihi Arka Planı 9

Filistin	10
Filistin'in İslami Konumu.....	12
Tarih boyunca Filistin	15
İslam Döneminde Filistin.....	20
Dini ve Tarihi açıdan Yahudilerin Filistin'deki Hak İddiaları .	28
Filistin Meselesinin Modern Tarihte Ortaya Çıkışı ve Arka Planı	31
1914'e Kadar Filistin Meselesinin Siyasi Gelişimi.....	34
Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) Esnasında Filistin meselesi.....	39

İkinci Bölüm

1918 – 1948 İngiliz İşgali Altındaki Filistin..... 45

Giriş.....	46
Siyonist Projesi'nin gelişimi.....	48
Filistin Ulusal Hareketi'nin ortaya çıkışı.....	49
1918 – 1929 Filistin Ulusal Hareketi	51
1929 – 1939 Filistin Ulusal Hareketi	53
1918 – 1929 Filistin ayaklanması	58
1939 – 1947 Siyasi gelişmeleri.....	62
1948 Savaşı ve sonuçları	68

Üçüncü Bölüm

1949 – 1967 Filistin Meselesi.....	75
Giriş.....	76
Arap Ülkeleri ve Filistin	76
Filistin Ulusal Hareketi	78
El-Fetih Hareketi'nin Doğuşu	84
FKÖ'nün kuruluşu.....	86
Haziran 1967 Savaşı ve sonuçları.....	87

Dördüncü Bölüm

1967 – 1987 Filistin Meselesi.....	89
Giriş.....	90
Filistin kimliğinin ortaya çıkışı	90
Filistinlilerin Silahlı Mücadeleleri.....	92
Savoy Oteli saldırılarına.....	95
Filistin'in Kurtuluşu için Halk Cephesi'nin 1970'lerde yolcu uçaklarını kaçırpıp imha etmesi.....	96
Arap Ülkeleri ve Filistin Meselesi	97
Sedat'ın 1977 İsrail ziyareti.....	100
Filistin İslami Akımlarının Ortaya Çıkışı	101

Beşinci Bölüm

1987 – 2000 Filistin Meselesi.....	105
Giriş.....	106
İntifada.....	106
Hamas Hareketi'nin Doğuşu.....	108
FKÖ: Silahlı mücadeleden barışçıl çözüme.....	113
Filistin Otoritesi	119
İsrail	123

Altıncı Bölüm

2000 – 2013 Arası Filistin Meselesi	125
Giriş.....	126
Saldırı Karşısındaki Direniş	
El Aksa İntifadası	128
2006 – 2012 Arası Saldırı Karşısındaki Direniş.....	135
İsrail hapisanelerindeki Filistinliler	140
İsrail'in 2006 Lübnan saldırısı.....	140
Filistinlilerin kendi iç meseleleri.....	141
Filistin Otoritesi'nin izlediği yol	141
Genel Seçimlerin Galibi Hamas.....	145
Hamas'ın Gazze Şeridi Hâkimiyeti,	
El-Fetih'in Batı Şeria Hakimiyeti.....	151
Salim Fayed Hükümeti.....	156
Gazze Şeridi'ndeki Geçici Hükümet	163
Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)	171
Ulusal Uzlaşma Yolu	176
Barış görüşmelerine uzanan yol	191
Cenevre mutabakatı.....	193
Arap Girişimi	195
Yol haritası.....	196
Tek Taraflı Bölme	199
Müzakereler Vasıtasıyla	
Yeniden Filistin Devleti Seçeneğine Dönülmesi.....	203
Tek Devlet Seçeneği.....	204
Kudüs ve Statüko	205
Ayrım Duvarı	211
İsrail Devleti.....	213
Sonsöz.....	218

GİRİŞ

Bu araştırmanın amacı Filistin meselesinin tarihi arka planını dikkate alarak genel bir görünüm sunmaktır. Hedefimiz, okuyucunun büyük resmi daha iyi kavramasını sağlamak için iç içe geçmiş unsurları mantıklı bir silsile kapsamında aşama aşama günümüze kadar takip etmektir. Aslında Filistin meselesini toprak, halk, Siyonist program, direniş gibi farklı konulara ayırıp ele alabilirdik. Fakat bu tür bir ayırım yoğunlaştırılmış bir çalışmada sıkıntılar doğururdu zira konularla ilgili genel bir değerlendirme sunmuş olurduk ama aynı zamanda meseleleri kapsamlı bir biçimde ve aynı çerçevede ele alma şansını yitirirdik.

Bu inceleme, Filistin meselesiyle tanışmak isteyen ama ayrıntılı ve özel araştırmaları okuyacak zamanı olmayan insanlara hitap etmektedir. Buna rağmen, okurlarımızı vuku bulan hadiseler, gelişmeler ve karmaşık konular hakkında olabildiğince bilgilendirmek için 6 bölümde güncel gelişmeleri detaylı bir biçimde değerlendirdik.

Doğal olarak bu çalışma şu inançla kaleme alındı: Filistin halkı kendi topraklarının meşru sahibidir ve Filistin Arap ve Müslüman bir ülkedir. Akademik standartlara son derece

sadık kaldığımız çalışmamızda mümkün olduğunca yalın bir dil kullandık ve sansasyon yaratmaktan kaçınarak 2013 yılını da kapsayan bilgileri sunduk.

Bu kitap, 2002 yılında Mısır, Kuveyt ve Malezya'da "Filistin Meselesi: 2001 yılına kadar Tarihi Arka Plan ve Güncel Gelişmeler" ismiyle basılan kitabın gözden geçirilmiş ve güncellenmiş bir nüshasıdır.

Dr. Mohsen Moh'd Saleh

Birinci Bölüm

**Filistin Meselesinin
1918'e Kadar Olan
Tarihi Arka Planı**

FİLİSTİN

Filistin ismi Suriye, Ürdün, Filistin ve Lübnan'dan oluşan *Bilad-i Şam* bölgesinin güneybatı kısmına verilen isimdir. Asya'nın batısında, Akdeniz'in de doğu sahillerinde bulunan Filistin önemli bir stratejik konuma sahiptir zira Asya ve Afrika arasında bir köprü görevi görmektedir. Filistin aynı zamanda İslam dünyasının bu iki kanadının kesiştiği noktadır.

Çeşitli kazı ve arkeolojik çalışmalar, insanoğlunun tarih boyunca Filistin topraklarını mesken edindiğini ortaya koyuyor. İnsanlık bu topraklarda ilk gelişimini gerçekleştirmiş ve meracılıktan tarıma geçmiştir. Arkeologlara göre Filistin'in kuzeybatısındaki Eriha, tarihte inşa edilen ilk şehirdir. (M.Ö. 8000)

Milattan önce 2500 yılında Arap Yarımadası'ndan buralara gelen Kenanlılar bu topraklara yerleşen ilk insanlar olduklarından buraya verilen ilk isim "Kenan Diyarı"dır. Filistin ismi ise, milattan önce 12. yüzyılda muhtemelen Anadolu'dan ve Ege Denizi'nden gelen denizcilerden türemiştir. Mısır yontma taşlarında bu denizciler PLST harfleriyle anılmaktadır. Büyük ihtimalle N harfi daha sonradan çoğulu belirtmek için eklenmiştir. Sahil bölgelerinde yaşayan denizciler kısa sürede Kenanlılar ile karıştılar ve geriye, ülkeye

verdikleri isimleri dışında kayda değer hiçbir iz bırakmadılar.¹

Filistin topraklarının kabul gören coğrafi sınırları sadece İngiliz işgali esnasında, özellikle de 1920-1923 yılları arasında tanımlanmıştır. Filistin'in sınırları tarih boyunca daralmış ve genişlememiş olmasına rağmen genel olarak Akdeniz, Ölü Deniz ve Ürdün Nehri arasında kalan toprakları kapsamıştır. İslam döneminde Bilad-i Şam bölgesi farklı *ajnadlara* (tekil *jund* veya kısım) ayrılmıştır. Filistin kısmı ise Mısır'ın Sina sınırında bulunan Refah'tan Cenin şehrinin 18 km kuzeybatısında bulunan Al-Lajjun köyüne uzanmıştır. Farklı İslami dönemlerde yapılan taksimlere bakılmaksızın Filistin daima *Bilad-i Şam*'ın bir parçası kalmıştır.

Bu tür taksimatlar ahalinin aynı Müslüman Ümmeti'ne dahil olma hissini asla değiştirmemiştir. Müslüman olduğu sürece, halkın hâkim güce olan sadakati hiç zayıflamamıştır. Çağdaş ayrımlara göre Filistin her halükarda 27,009 km² yüzeye sahiptir.²

Filistin, istikrarlı ve verimli bir Akdeniz ikliminden faydalanmaktadır. Ülke toprakları üç ana bölgeye ayrılır. Sahil bölgesi, merkez sıradağları ve Ürdün Nehri Vadisi. Filistinlilerin geneli limanların, ticaret ve ekonomi merkezlerinin konuşlandığı, ticari faaliyetlerin yürütüldüğü sahil bölgesinde yaşamaktadır. Merkez Sıradağları Galile'yi, Nablus'u,

¹ Filistin'in kadim tarihi ile ilgili daha detaylı bilgi için bakınız: Muhammed Adib'al-'Amiri, *Urubat Filastin fi al Tarikh* (The Arab Identity of Palastine Throughout History) (Saida, Beirut, al Maktaba Al Assrya - Modern Library-,1972) ve al- Mawsu'ah al-Filastiniyyah (The Palestinian Encyclopedia), Supervised by Ahmed al-Mir'achli (Damascus, The Foundation of the Palestinian Encyclopedia,1984), cilt.1, s.37, cilt.3, sayfalar.273-279 ve cilt.4, s.174.

² Bakınız; al Mawsu'ah al Filistaniyyah, cilt.1,sayfalar.117-129.

Hebron'u ve Negev Platosu'nu kapsar. Zirve, Filistin'in kuzeyindeki 1,207 metrelik Meron Dağı'dır. Filistinli köylüler bin yıllardır bu dağlarda tahıl, meyve, sebze ekerek ve hayvan bakarak hayatlarını sürdürmektedir. Ürdün Nehri'nin Ölü Deniz'e aktığı Ürdün Nehri Vadisi dünyanın en düşük rakımına sahip noktasıdır. (Deniz seviyesinin 400 metre altındadır.). Bu bölgede sıcak iklim yıl boyu karakteristiktir. Palmiye ağaçları, muz ve sebze üretimi öne çıkmaktadır.

Filistin'in İslami Konumu

Filistin ülkesi Müslümanların kalplerinde özel bir yer edinmiştir zira;

- Kuran'a göre kutsal topraklardır: *"Ey halkım Allah'ın sizlere tahsis ettiği kutsal topraklara girin."*³

*Kuran'a göre bereketli topraklardır: "Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kullunu Mescid-i Harâm'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir."*⁴

*"Süleyman'ın faydalanması için de, bereketli, kutsal kıldığımız topraklara doğru, onun planlamasına göre kasırga gibi şiddetli esen rüzgârı verdik. Her şey bizim ilmimiz, irademiz, planımız dâhilinde gerçekleşmeye devam etmektedir."*⁵

- Mescid-i Aksa'nın bulunduğu mekandır, yani Müslümanların ilk kıblesi ve aynı zamanda İslam'ın da üçüncü kutsal mescidi. Mescid-i Aksa ziyareti tavsiye edilmiş ve ora-

³ Maide, 22.

⁴ İsra, 1.

⁵ Enbiya, 81.

da kılınacak namazlara 500 kat daha fazla sevap vaad edilmiştir. Peygamber Aleyhisselam'ın sözleriyle: "Üç mescid dışında mescid ziyareti için yola çıkmayın: benim mescidim, Mescid-i Haram, Mescid-i Aksa."⁶

- "Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz diğer mescidlerde kılınan yüz bin namazdan daha faziletlidir. Benim mescidimde Medine'de kılınan namaz başka yerlerden bin kat daha faziletlidir, Mescid-i Aksa'da kılınan namaz başka yerlerde kılınan namazlardan 500 kat daha faziletlidir."⁷
- Filistin birçok peygamberin (Allah'ın selamı üzerlerine olsun) doğum yeridir. Kuran'da adları geçen Hz İbrahim, Hz. Lut, Hz. İsmail, Hz. İshak, Hz. Yakub, Hz. Yusuf, Hz. Davud, Hz. Süleyman, Hz. Salih, Hz. Zekeriyya, Hz. Yahya ve Hz. İsa bu toprakları kendine mesken edinmiştir. Aynı zamanda Hz. Muhammed (SAV)'de Filistin'i ziyaret etmiştir. Bu peygamberlerin yanı sıra İ Kuran'da ismi geçmeyen Yuşa Peygamber de bu bölgede yaşamıştır.
- Filistin, *İsra'nın*, yani gece yolculuğunun ülkesidir zira Allah Teâla Mescid-i Haram'dan yola çıkan Hz. Peygamber'e varış noktası olarak Mescid-i Aksa'yı belirlemiş, Peygamber oradan Mirac'a yükselmiştir. Allah Teala böylece hem Filistin ülkesini, hem de bütün peygamberleri bir araya getirip Hz. Muhammed'in arkasında namaz kıldıracağı Mescid-i Aksa'yı onurlandırmıştır. Bu, aynı zamanda peygamberlerin taşıdığı tevhid mesajının sürekliliğine, peygamberlerin mirasına, imamlığa ve Allah kelâmının İslam ümmetine yüklediği sorumluluğa işaret etmektedir.

⁶ Buhari, Müslim İbn Majah ve Ebu Davud'tan rivayet edilmiştir.

⁷ Al- Tabarani.

Kudüs ile ilgili sahih bir hadise göre: “Burası herkesin mahşerde toplanacağı ve diriltileceği topraklardır.”⁸

- Filistin’in de bir parçası olduğu *Bilad-i Şam* “İslam âleminin merkezidir.”⁹, “Fitne sırasında emniyette olunacak yer mutlaka *Bilad-i Şam*’dır.”¹⁰
- Hz. Peygamber’(SAV) e göre bu ülkeyi mesken edinenler daimi bir cihad ve ribat (nöbet) halindedirler:
- “Al-Şam’ın halkı kocalarıyla, hanımlarıyla, çocuklarıyla, torun ve köleleriyle yarımadanın sınırına kadar Allah yolunda daimi bir nöbet içindedirler. Kim ki bölgenin bir şehrine yerleşirse o nöbet tutmaktadır. Kim ki orada bir karakol mevki ele geçirirse Allah yolunda cihad etmektedir.”¹¹
- Sahih bir hadise göre, mahşer gününe kadar hakikate sadık kalacak Muzaffer Grup *Bilad-i Şam*’da ve özellikle de Kudüs ve çevresinde yaşıyor.¹²

Doğal olarak Müslümanların kalpleri bu bereketli, kutsal topraklara bağlıdır ve onlar bu topraklar için canlarını vermeye hazırdırlar.

⁸ İmam Ahmed, İbn-Majah.

⁹ Al Tabarani.

¹⁰ al-Hakim ve Abu Na'im, Hilyat al-Awliya'.

¹¹ Al- Tabarani.

¹² İmam Ahmed'den rivayet edilen bu hassasiyetle ilgili bir hadise göre: "Ümmetimden bir grup doğru yoldan asla geri dönmeyecek, onlar düşmanlarını yenecek, onlarla aynı fikirde olmayanlar ise onların idaresine girene kadar onlara zarar veremeyecekler. 'Kim bu insanlar?' diye sahabeler (ra) sordular. Peygamber(SAV), 'Kudüs'de ve çevresinde yaşayanlar.' şeklinde cevap verdi."

Tarih boyunca Filistin

Filistin'de Taş Devri'nden itibaren (M.Ö. 500,000 — M.Ö. 14,000) insanların yaşadığına yönelik güçlü bulgular mevcuttur. Bunun yanı sıra Orta Taş Devri'nde (M.Ö. 14,000 — M.Ö. 8,000) Natufiyen Uygarlığı adında bir toplumun varlığı söz konusudur. Kenanlılar M.Ö. 2500 civarında Arap Yarımadası'ndan Filistin'e göç edip Bisan, Aşkelon, Akra, Hayfa, Hebron, Aşdod, Berşeba ve Beytüllahim gibi 200 civarında şehir inşa edince bölgenin yerli halkı konumuna geldiler.¹³

Tarihçilere göre Filistin halkı, özellikle de kırsal bölgelerde yaşayanlar, İslam fetihinden önce ve sonra bölgeye yerleşen Kenan, Amorit, Filistin ve Arap aşiretlerinin soyundan gelmektedir. Tüm bu halklar 13 yüzyıl süren İslami hâkimiyet döneminde İslam ve Arap dili sayesinde adeta tek bir kumaş oluşturmuşlardır.

İbrahim Peygamber'in Filistin'e gelişi (M.Ö. 1900) bu bereketli topraklardaki tevhid inancı açısından parlak bir andı. Görünen o ki, Hz. İbrahim'in gelişi Melki Sadık'ın Kudüs'teki hâkimiyet dönemine denk gelir. Sadık, tevhid inancını benimsemiştir ve bu ikili arkadaş olur. Peygamberlerin atası Hz. İbrahim tevhid inancının yayılmasında önemli bir rol üstlenmiştir ve anladığımız kadarıyla Filistin halkı ona karşı hiçbir direniş göstermemiş, inancı veya çağrısını nedeniyle ülkeyi terk etmeye zorlamamıştır. İbrahim Peygamber'de Filistin'de kalmış, rahatça hareket etmiş ve nihayetinde kendi ismini taşıyan şehirde (el-Halil veya Hebron) vefat etmiştir.

Peygamber olan oğulları onun izinden yürümeyi sürdürmüşlerdir: Hz. İsmail Mekke'ye, Hz. İshak ve Hz. Yakub ise

¹³ Bakınız al-Mawsu'ah al-Filastiniyyah, cilt.3, sayfalar. 271-279 ve 666-670.

Filistin'e yerleşmişlerdir. Hz. Yakub'un "İsrailliler" adıyla anılan 12 erkek çocuğu vardı. (Yakub, "İsrail" ismiyle bilinirdi.) Bu çocuklar ve onların soyları göç ettikleri Mısır'da Firavunlar tarafından yüzyıllar boyunca takip edildiler. Allah Teâla onları Firavun'un zulmünden kurtarmak için 13. yüzyılda Musa Peygamber'i gönderdi ve Firavun ile ordusunu helak etti. Lakin İsrail oğulları zamanla pısrıklaşmıştı ve aşığlanmayı kabul ediyordu. Bu nedenle Kutsal Topraklar'a dönmeyi reddederek Hz. Musa'ya: "Ey Musa, onlar orada bulduklarıca biz asla oraya girmeyiz! Haydi, sen Rabbinle git, ikiniz savaşın; biz işte burada oturacağız!" dediler.¹⁴

Musa Aleyhisselam Filistin'e girmeden vefat eder ama 40 yıl sonra güçlü bir nesli ortaya çıkınca, İsrail oğulları Yuşa Peygamber'in öncülüğünde (M.Ö. 1190 civarında) Ürdün Nehri'ni geçerler ve Kuzeydoğu Filistin'in bir kısmı üzerinde hâkimiyet kurarlar. Lakin Kral Talut'un gelişine kadar geçen 150 yıl İsrail oğulları arasında sayısız karışıklığa, çatışmaya, dini ve ahlaki bozukluğa tanık olur. En nihayetinde Kral Talut düşmanlarına karşı zafer elde etmeyi başarır.

Kral Talut'un selefi Kral Davud'un M.Ö. 1004 yılında tahta çıkışı Kutsal Topraklar'da tevhid inancı açısından yeni bir dönemin habercisiydi. Davud, Kutsal Topraklar'daki inançsızlarla mücadele ederek teslim olmalarını sağladı. M.Ö. 995 yılında Kral Davud başkentini Kudüs'e taşımaya muvaffak oldu ve sahil bölgeleri hariç, Filistin'in büyük bir bölümünü kontrolüne geçirdi. Davud'un hükümranlığı M.Ö. 963 yılına kadar sürdü. Onun peşinden oğlu Süleyman Aleyhisselam iktidara geçti (M.Ö 963 — M.Ö. 923) ve Filistin yeniden canlanarak bir refah dönemine girdi. Allah Teâla Hz. Süleyman'ın emrine rüzgârı ve cinleri verdi ve ondan hariç

¹⁴ Maide, 24.

kimsenin ulaşamadığı güçlerle donattı. Davud ve Süleyman'ın hükümlerinde yaşanan altın çağ zarfından Müslüman Fetihi'ne kadar Filistin 80 sene inanç ve tevhid bayrağı altında idare edildi.

Süleyman'ın vefatıyla birlikte onun krallığı, birbirine çoğunlukla düşmanlık besleyen iki ayrı devlete bölündü. M.Ö. 923 — 721 yılları arasında Filistin'in kuzeyinde İsrail Krallığı kuruldu. (Her ne kadar bu krallık Encyclopedia Britannica tarafından alaycı bir şekilde "bakiye krallık" olarak tarif edilse de)¹⁵

İkinci Sargon önderliğindeki Asurluların eline geçip dağıtılmadan önce bu krallık zamanla zayıflamış, idarecileri arasında yolsuzluk baş göstermişti. Krallıkta yaşayan İsrail oğulları Harran, Habur, Kürdistan ve Pers bölgesine sürülmüş, yerlerine Aramlılar yerleştirilmiştir. Böylece devleti kuran 10 İsrailoğlu'ndan geriye hiçbir iz kalmamıştır. Yehuda Krallığı ise M.Ö. 923 ile M.Ö. 586 yılları arası ayakta durmayı başarmıştır. Başkenti Kudüs olan bu krallık çeşitli zaafarla boğuşmuş ve uzun süre yabancı nüfuzun etkisi altında kalmıştır.

Bu krallık bilahare Mısır Firavunu Şişak (M.Ö. 10. Yüzyılın sonuna doğru) ve Filistinliler tarafından Jehoram'ın hükümdarlığı zarfında (M.Ö. 849 - M.Ö. 842) yenilgiye uğratıldı. Aynı zamanda Asurlular'a haraç ödemek zorunda kalan ülke nihai olarak Nebuhadnezzar liderliğindeki Babilli-

¹⁵ Bakınız: Encyclopedia Britanica, http://www.britanica.com/EBchecked/topic/439645/Palastine/445049/Late-Bronze-Age_toc45050; ve bakınız Zafarul İslam Khan, Tarikh Filastin al Quadim 1220 BC-1359 CE, Mundhu Awwal Ghazu Yahudi Hatta Akhir Ghazu Salibi (The Ancient History of Palastine 1220 BC-1359 CE: From the First Jewish Invasion to the last Crusader Invasion), 4.baskı. (Beirut, Dur-An Nafaes,1984), s.54

ler'in eline geçer ve Kudüs, tapınak dâhil yerle bir edilir. Bu esnada 40 bin Yahudi de esir düşer. Yehuda Krallığı M.Ö. 586 yılında dağılır.

Tevrat, İsrail oğulları'nın yaptıkları, krallıklarının yıkılmasına sebep olan kötülöklere Peygamberleri Yeşaya'nın sözleriyle yer verir:

“Günahlı ulusun, suç yüklü halkın, kötölük yapan soyun, baştan çıkmış çocukların vay haline!

RAB'bi terk ettiler, İsrail'in Kutsalını hor gördüler, O'na sırt çevirdiler.” (Yeşaya, Bölüm 1)

“Dünyada yaşayanlar onu kirletti. Çünkü Tanrı'nın yasalarını çiğnediler, kurallarını ayaklar altına aldılar, Ebedi antlaşmayı bozdular. Bu yüzden lanet dünyayı yiyip bitirdi.” (Yeşaya, Bölüm 24)¹⁶

Buradan anlaşıldığı gibi İsrail oğulları'nın Filistin'deki krallıkları 400 yıldan fazla sürmedi. Zaten bu süre zarfında ülkenin çoğu kısmı zayıf ve parçalanmış şekilde yönetildi ve sıkça güçlü komşu ülkelerin nüfuzuna boyun eğdi. Bunun yanı sıra Kenanlılar ve Filistin'in diğer yerleşik halkları kendi topraklarında yaşamayı sürdürdüler.

Pers İmparatoru Sirus, İsrail oğullarına Filistin'e dönme izni verdiğinde az sayıda insan geri dönerek Filistinliler ile yan yana yaşadı.

Pers kontrolündeki Kudüs M.Ö. 539 — M.Ö.332 yılları arasında belirli derecede özerkliğe kavuştu. Akabinde Filistin, M.Ö 332 — M.Ö. 63 yılları arasında Greklerin eline

¹⁶ Bakınız, Yeshayahu-Isaiah, Bölüm 1, http://www.chabad.org/library/bible_cdo/aid/15932; and Yeshayahu-Iseiah, Bölüm 24, http://www.chabad.org/library/bible_cdo/aid/15955

geçti. Yahudi meseleleri bir “Yüksek Rahip” tarafınca idare edilirdi ve M.Ö. 164 yılında başlamak üzere Yahudiler özerk yönetim hakkını elde etmeyi başardılar. Filistin’deki dönemin hâkim güçleri (Romalılar, Selevkoslar, Ptolemalılar vs.) arasında süregelen çekişmelere bağlı olarak bu özerklik hakkı ya güçlenir, ya da zayıflardı.

Romalılar M.Ö. 64 yılında Filistin’e hâkim olmayı başardılar ve M.S. 6 yılında Yahudilerin özerkliklerini ortadan kaldırarak ülkeyi doğrudan kendi yönetimlerine tabi kıldılar. Yahudiler M.S. 66 — 70 yılları arasında ayaklanmaya kalkıştılar ama Roma Generali Titus isyanı bastırarak Tapınağı yıktı. Yahudiler 132 — 135 yıllarında yeniden ayaklansalar da Roma lideri Julius Severus Kudüs’e girerek şehri altüst etti. Daha sonra Roma İmparatoru Hadrian Kudüs’ün harabeleri üzerinde Aelia Capitolina isimli yeni bir şehir kurdu.

Aelia, Hadrian’ın lakaplarından biriydi ve şehir sırf bu isimle de bilinirdi. Yahudilerin Kudüs’e girmesi neredeyse 200 sene boyunca yasaklanmıştı ¹⁷ ve gelecek 18 yüzyıl boyunca Yahudilerin sayısı diğer şehir halkına göre gittikçe azaldı. Aynı zaman zarfında yerli halk (Kenanlılar ve onlarla karışan Arap kavimleri) İsrail oğullarının ülkedeki varlıklarından öncesinde, esnasında ve sonrasında olduğu gibi günümüze kadar Filistin’de yerleşik kaldılar.

M.S. 394 yılında başlayarak Bizans İmparatorluğu, Roma İmparatorluğu’nun doğu kısımlarında kontrolü ele geçirdi ve kısa süreli Pers devreleri hariç Filistin üzerindeki hâkimiyetini M.S. 636 yılındaki Müslüman Fethi’ne kadar muhafaza etti.

¹⁷ İsraililerin eski tarihlerine ilişkin bakınız, Zafarul İslam Khan, al Mawsu’ah al- Filistaniyyah, cilt 1.s.238, cilt 3. Sayfalar 184-186 ve 266-268, ve cilt 4 sayfalar 216-218.

İslam Döneminde Filistin

İsra mucizesi Mescid-i Haram'dan Müslümanların ilk kıblesi olan Mescid-i Aksa'ya uzandığı için, Medine'deki İslam Devleti kurulmadan evvel Mekke'nin zayıf Müslüman azınlığı gözlerini Filistin'deki Mescid-i Aksa ve Kudüs'e çevirmişti.

Hayber ve Fedek muharebesi (H.S. 7), Mute (H.S. 8) ve Tebük (H.S. 9) savaşları, Usame bin Zeyd'in seferi (H.S. 11) hepsi Müslümanların *Bilad-i Şam* özelemlerinin başlangıcıydı.

Filistin fethi esnasında öne çıkan muharebelerden en meşhuru hicretin 13. yılında Cemaziyelevvel ayının 27. gününde (30 Haziran 634) Halid bin Velid önderliğinde Beyt Cibrin yakınlarında yürütülen ve yaklaşık 3 bin Roma askerinin ölümüyle sonuçlanan Ecnadin savaşıdır.

Buna ek olarak Ürdün Nehri'nin batı kesimi ile Bisan'ın güneyi arasında H.S. 28 Zilkade 13 (23 Ocak 635) günü Fahl-Bisan savaşı vuku bulmuştur. Fakat sonuca götürülen muharebe Ürdün'ün kuzeyindeki Yermuk'ta H.S. 5 Recep 15 (12 Ağustos 636) günü gerçekleşmiştir. İslami kaynaklara göre bu muharebede Ebu Ubeyde bin Cerrah ve Halid bin Velid liderliğindeki Müslüman kuvvetleri (36 bin mücahid) Roma ordusuyla (200 bin asker) karşı karşıya geldiler. Neticede Romalılar büyük kayıplar verdiler. Bazı tarihçilerin tahminlerine göre Romalıların kayıpları 130 bin ölü mertebesindeydi. Bu muharebe nihai olarak Bilad-i Şam'ın ele geçirilmesini mümkün kılmıştır. Müslümanların aylar süren kuşatmasının ardından Halife Ömer bin Hattab bizzat Kudüs'ün anahtarlarını teslim almaya gelmiştir.

Şehir halkı, Ömer'in şahsi garantisi şartıyla barışa razı geldi. Kudüs, Raşit Halifeler Dönemi'nde anahtarı bizzat halife tarafından teslim alınan şehir idi. Teslim anında yaklaşık 4 bin sahabe Ömer'e eşlik etmiştir ve Hz. Peygamberin ölümünden sonra ezan okumaktan kaçınmış olan Bila-i Ha-

beşi okuduğu ezanla namaza davet etmiştir.¹⁸ Ömer bin Hattab Kudüs halkına, “Ömer Ahitnamesi” olarak bilinen bir yazılı taahhüt vermiştir.¹⁹

“Bu ahit Allah'ın kulu, Mü'minlerin Emiri Ömer b. Hattab'ın iliya (Kudüs) halkına verdiği suçlu suçsuz ayırım olmadan canları, malları, kiliseleri ve haçları güvencede olduğuna dair bir ahittir.

- 1- Kudüs halkının ibadet ettiği kiliseler (başkaları tarafından dini amaçlar dışında kullanmak amacı) ile ikamet yeri haline getirilmeyecektir.
- 2- Kiliselerin mal varlıklarından, içinden bulunan haçlardan (ibadet ile ilgili sembollerden) herhangi bir şey alınmayacaktır.
- 3- Burada bulunanlar dinleri konusunda aşağılanmayacak ve hiçbirisine zarar verilmeyecektir.
- 4- Ancak Kudüs'ün hâlihazırdaki sakinlerinin dışında burada Yahudi nüfus iskan olmayacaktır.
- 5- Kudüs halkı (İslam hâkimiyeti altındaki) diğer topraklarda bulunan gayr-ı Müslimler gibi kendi üzerlerine düşen cizyeyi vereceklerdir.

¹⁸ Regarding The Conquest of Palastine and Bilad al —Sham. Bakınız, al-Azdi, Tarikh Futuh al-Sham (History of the Sham Conquest), edited by 'Abd al-Mun'im 'Abdullah'Amir (Cairo, Mu'assasat Sijill al-Arab, 1970), Ahmad 'Adil Kamal, al -Tariq ila Dimashq (The Road to Damascus) (Beirut, Dar An -Nafae, 1980) and Mohsen Moh'd Saleh, al- Tariq ila al -Quds(The Road to Jerusalem), 3.basım. (London, Filastin al -Muslimah, 1998) sayfalar 49-77.

¹⁹ Al-'Uhdah al-'Umariyyah (638AD The Covenant of Omar), Historical Documents(until 1948), al- Zaytouna Centre for Studies and Consultations,
<http://www.alzaytouna.net/en/resources/documents/index.1.html>.

- 6- Kudüs halkı Kudüs'ten Rumları ve hırsızları çıkaracaklardır.
- 7- Kudüs'ten ayrılacak kimselerin malı ve canı gidecekleri yere ulaşınca kadar güvence altındadır.
- 8- Kudüs'te kalmak isteyenlerin de canları ve malları koruma altındadır. Ancak kendileri Kudüs halkının tabi olduğu üzere cizye ödemek ile yükümlüdürler.
- 9- Kudüs halkından ticaretlerini ve haçlarını (dini sembollerini) geride bırakarak Rumlar ile birlikte mallarını da alarak gitmek isteyenler, gidecekleri yere ulaşınca kadar güvence altındadırlar.
- 10- Burada bulunan diğer millet ve kavimlerden isteyenler burada (Kudüs'te) Kudüs halkının ödemiş olduğu gibi aynı şekilde cizye ödemek şartı ile ikamete devam edebilirler. İsterlerse Rumlar ile birlikte ayrılabilir veya ailelerinin yanına dönebilirler.
- 11- Cizye ödeyeceklerden ürünlerinin hasadını bitirinceye kadar hiçbir şey alınmayacaktır. Cizye ödemekle yükümlü olan kimselerin bu yükümlülüklerin yerine getirdikleri müddetçe yukarıda belirtilen güvence ve hakları Allah'ın, Peygamberinin ve onun halifelerinin ve mü'minlerin zimmeti ve teminatı altındadır.

Yazım Tarihi: Hicri 15. yıl.

ÖMER B. HATTAB

Şahitler: Halid b. Velid, Amr b. As,

Abdurrahman b. Avf, Muaviye b. Ebi Süfyan “

Bu metin, Müslümanların kör dini fanatizm ve zorlama ile çalkalanan bir dünyada uyguladıkları hoşgörüyü yansıtmaktadır. Kudüs'ün fetihi muhtemelen H. 16 yılının Rebiyülahir ayında (Mayıs 637) gerçekleşmiştir. Şevval 19 (Ekim 640) tarihinde ele geçirilen Kaisaryat şehri Filistin'de fethedi-

len son yerleşim birimidir. Romalılar, refah seviyesi yüksek bir liman şehir olan Kaisaryat'ı ellerinde tutmak için sonuna kadar çaba sarf etmişlerdir.

İdari bölünme gereği Filistin, Reşid Halifeler Dönemi'nde dörde, Emevi Halifeler Dönemi'nde beşe ayrılan Bilad-i Şam'ın bir parçası olmuştur. Filistin, İslam Devleti'nin yapısal bir parçası olarak onun siyasi ve kültürel gelişmeleriyle etkileşim içinde olmuştur. Filistin halkının İslam Devleti'ne sadık, Arap Müslümanlardan oluştuğu gerçeği ne devletteki, ne de hâkim ailelerdeki değişimlerden etkilenmiştir.

Reşit Halifelerin idaresi H.S. 41 (M.S. 661) yılına kadar sürmüş ve yerini Emevilerin H.S. 132 (M.S. 750) 'ye kadar devam eden hâkimiyetine bırakmıştır. Ardından Abbasilerin idaresi başlamış, Filistin üzerindeki doğrudan hakimiyetleri birinci Abbasi döneminin sonuna ve Halife Mutevekkil 'in H.S. 247 (M.s. 861) yılındaki ölümüyle birlikte devletin zayıflaması ve çözülmesine kadar sürmüştür.

Bu gelişmenin ardından valilerin eline Tulunid (Tolunoğulları) Hanedanı gibi, verasete dayanan yerel otoriteler oluşturma imkânı geçti. Tolunoğulları H.S. 264 ile 294 (M.S. 878 — 905) yılları arası Mısır'ı yönetmiş ve Filistin'i ilhak etmiştir. Tolunoğulları'nı örnek alan İshidid Hanedanı Mısır'a H.S. 323-358 (935-969) yılları arasında hâkim olmuştur. Tulunid ve İshidid hanedanları hâkimiyetlerini Abbasi sancağı altında sürdürseler de, bu sadece görünüşten ibaretti.

Her ne kadar İsmaili Şii Müslümanlar olan Fatımiler Filistin idaresini H.S. 358 yılında ele geçirmeyi başarsalar da, bu toprakların yönetimi için mahalli isyanların yanı sıra Karmaçtiler ve Selçuklular ile mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Nitekim H.S. 464 (M.S. 1071) yılından itibaren Selçuklular Filistin'in büyük bir kısmını kontrollerine geçirebildiler.

Bununla birlikte Selçukluların kendi içlerinde ve Tyre'yi 1097'de, Kudüs'ü de 1098 yılında kontrol altına almayı başaran Fatimilere karşı daha fazla çatışmalar vuku buldu.

Bu çatışma tam da öncüleri Bilad-i Şam'a ulaşan Birinci Haçlı Seferleri'nin ortasına denk geldi. Fatimiler Haçlılarla temasa geçerek, Bilad-i Şam'ın kuzeyinin Haçlılara, Filistin'in ise Fatimilere bırakılması şartıyla, Selçuklulara karşı işbirliği teklifinde bulundular.²⁰

Bu çalışmamızda Haçlı Seferleri'ni ayrıntılı biçimde ele alma niyetinde değiliz²¹ ama şunu belirtmemiz gerekiyor ki, Haçlılar yaklaşık 70 bin Müslüman'ı katlettikten sonra H.S. 492 (M.S. 1099) yılında Filistin'de üstünlük sağlamış ve Kudüs'ü kontrollerine geçirmişlerdir. Buna rağmen İslam Devleti hala büyük bir güce sahipti. Tüm parçalanmışlığına, siyasi mücadelelerine ve dahili çekişmelere rağmen kültürel ve bilimsel bakımdan Avrupalı Haçlılardan daha üstündü. Hakikaten de Haçlı iktidarına karşı savaşmayı sürdüren ve zaafa uğratan Aksungur el-Bursuki (H.S. 508-520) ve Haçlı Edessa Kontluğu'nu yıkan İmad ad-Din Zengi gibi (H.S. 521- 540) gibi mücahitler mevcuttu. Onun oğlu Nureddin Mahmud Zengi (H.S. 541-569 / M.S. 1146-1174) örnek bir Müslüman önderliğini temsil etmiş, onu hükümdarlığı boyunca meşgul eden kurtuluş projesine paralel olarak bir yeniden diriliş projesi de uygulamıştır. Mısır'a el koymadan önce Nureddin Zengi Bilad-i Şam'daki İslam kuvvetlerini

²⁰ On Palestine During The Era Of The Rightly -Guided Caliphs, The Umayyads, the Abbasids, the Fatimids, and The Ayyubids, bakınız al Mawsu'ah al -Filastiniyyah, cilt.3, sayfalar 242-266 ve 426-428.

²¹ Araştırmacılar al Tariq ila al -Quds'ün üçüncü bölümünde Müslümanların özgür Filistin için haçlılara ve Tatarlara karşı verdiği mücadeleyi tartışıyorlar. Bakınız Mohsen Moh'd Saleh, al -Tariq ila al-Quds, sayfalar 89-128.

kendi kumandasında birleştirmeyi başarmıştır. Mısır'daki valisi Selahaddin Yusuf bin Eyyub aracılığıyla Fatımi Halifeliğini bozguna uğratmış ve 50 civarında şehri ve kaleyi Haçlıların elinden kurtarmayı başarmıştır. Mısır ve Bilad-i Şam adeta Haçlıların ensesini sıkan bir kerpetenin iki parçası konumundaydılar. Nureddin Zengi bu iki bölgeyi emniyet altına aldıktan sonra vefat etmiştir.

Nureddin'in ardından Selahaddin H.S. 569-589 (1174-1193) yılları arasında mücadeleyi devam ettirmiş ve Bilad-i Şam ile Mısır'ı kendi hâkimiyeti altında birleştirmiştir. Selahaddin, H.S. 24 Rebiülahir 583 (4 Temmuz 1187) tarihinde Hattin'de Haçlılar'a karşı belirleyici bir muharebeye girmiş ve Haçlıların varlığına nihai darbeyi indiren bu muharebe neticesinde, 88 yıllık Haçlı hakimiyetinin ardından H.S. 27 Recep 583 (2 Eylül 1187) günü Kudüs'ü tekrar ele geçirmiştir.

Haçlılar mücadelelerini devam ettirdiler ve sahil kısmında Jaffa ve Tyre arasında kalan şeridi ve hatta Eyyubilerin kendi iç çekişmelerinden faydalanarak H.S. 626-642 (1229-1244) döneminde Kudüs'ü tekrar kontrol etmeyi başardılar. Buna rağmen Kudüs, İngilizlerin 1917 Filistin işgaline kadar Müslüman idaresine döndü.

Eyyubi devletinin peşinden Memluklar H.S. 648 yılında (M.S. 1250) iktidarı ele geçirdiler ve Filistin topraklarında 25 Ramazan 658 (6 Eylül 1260) tarihinde Sultan Kutuz (Mahmud bin Mamlud) önderliğinde cereyan eden Ayn Calut muharebesiyle Moğollar'a karşı koydular. Bu muharebe tarihin en belirleyici muharebelerinden biri olarak kabul görmektedir. Memluklar devamında Filistin'i ve Bilad-i Şam'ı Haçlı kalıntılarından temizleme projelerini sürdürdüler. Filistin'in ve Bilad-i Şam'ın birçok kısmını geri alan Baybars hedefe varılmasında büyük pay sahibidir. Onun girişimlerini Seyfeddin Kalavun ve Haçlıların Bilad-i Şam'daki varlıklarını

Akra Krallığını'nı H.S. 17 Cemaziyevvel 690 (18 Mayıs 1291) tarihinde devirerek sonlandıran oğlu El Eşref Halil bin Kalavun devam ettirdiler. Halil hızlı bir şekilde Sidon, Tyre, Hayfa, Atlit şehirlerini alarak Filistin ile Bilad-i Şam'ı yeniden İslami idareye tabi kıldı.

Memlukların giderek güç kaybetmeleri neticesinde M.S. 1516 yılında Osmanlılar önce Filistin ile Bilad-i Şam'ın diğer kısımlarında, sonra da Mısır, Hicazi Yemen ve Cezayir'de iktidarı sahiplendiler. Gelecek yarım yüzyıl zarfında Osmanlılar hakimiyetlerini Irak, Arap yarımadasının doğu kısımları, Libya ve Tunus dahil Arap dünyasının büyük bir bölümü üzerinde yaymayı başardılar. Osmanlılar, Filistin'i Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna, yani 1918'e kadar idare ettiler.

Filistin İslami karakterine Halife Ömer'in fetihiyle birlikte kavuşmuş ve halkı kitlesel olarak İslam'a akın etmişti. Filistinliler, İslam sancağı altında Arap Yarımadası'ndan gelen Arap kabileleriyle karışarak Arap dilini ve geleneklerini devraldılar. Bunun tersine, Haçlılar ülkenin ve halkın kimliğine hiçbir kayda değer biçimde nüfuz edememişlerdir. Zira Filistinliler topraklarına sahip çıkarak ve taviz veremeyerek Haçlıları çoğunlukla savunma konumunda tutmuşlardır.

Her halükarda Filistin üzerindeki İslam hakimiyeti 1917'e kadar, yani yaklaşık 1200 sene devam etmiştir. Bu tarihteki diğer hâkimiyet devrelerine nispeten en uzun dönemdir. Filistin'in tümünü kapsayan, Müslüman bir halk üzerindeki İslam hâkimiyeti. Müslümanlar örnek bir dini hoşgörü ve inanç özgürlüğü sergilemiş ve Kutsal Toprakların huzurunu titizlikle korumuşlardır.

Ubayde bin al-Samit, Şaddad bin Aus, Usame bin Zeyd bin Haritha, Vatillah bin al-Asqa, Feyruz al-Daylami, Ziya al-Kalbi, Abdurrahman bin Han al-Ashari, Alkama bin Majzar al-Kanani, Aus bin al-Samit, Mesud bin Aus bin Zeyd, Zinba

bin Ruh, Abu Reyhane Şamun al-Ansari, Suveyd bin Zeyd, Zul Asabi al-Tamimi, Ebu Ubey bin Um-Haram al-Ansari, Enif bin Mulla al-Catemi, Ebu Rûveyye al-Fazi ve gibi Filistin'de yaşayıp vefat eden bazı sahabelerin Filistin'e yerleşmesiyle birlikte İslamiyet ülkede resmen tebliğ edilmiştir.

Peygamber yoldaşlarından (el-Tabiun- Peygamber'in vefatının ardından doğan ikinci nesil Müslümanlar) Filistin'de dünyaya gelenler arasında, Bisan'da doğan ve Halife Süleyman bin Abdulmelik'e Ömer bin Abdüzaziz'i selefi olarak tayin etmesi ricasında bulunan Raja bin Hayve al-Kindi, Ubeyde bin Nassi al-Kindi ve Ruh bin Zinba bulunmaktadır. Filistin'i ziyaret eden veya orada yaşayan Peygamber yoldaşları arasında Malik bin Dinar, El Kuzai Hani bin Kulturem, Hamid bin Abdullah al-Lakmi, Sufyan al-Tawri ve İbn Şihab al-Zuhri vardır.

Filistin'de doğmuş büyük imam ve alimlere bakarsak Gazze doğumlu İmam Şafi'yi görürüz. Filistin'i ziyaret eden veya orada yaşayan imamlar arasında İbrahim bin Edhem, El Leyt bin Sad, Ebubekir Muhammed Tartuşi, Ebubekir Curjani ve İbni Kudame al-Makdisi bulunur.

Endülüs Fatihi Musa bin Nusayr'ın ve döneminin edebiyat, belagat ve şiir ustası Abdülhamid bin Yahya Filistin kökenlidir. İslamiyet tarihinin ilk önde gelen kimyacı Umayyed Halid bin Yezid de bu topraklardan çıkmıştır. Konudan ayrılmamak için sadece Kutsal Topraklar'ın İslam Medeniyeti'nin merkezi olduğunu ve halkının İslam Milleti'nin inşa ettiği büyük eserlere etkin biçimde katkıda bulunduğunu belirtmekle yetinelim.²²

²² On the Companiens, followers, and figures of who lived in Palestine İslam. Bakınız; Diya' al Din Muhammad al- Maqdisi, Fada' il Bayt al- Maqdis (The Virtues of Bayt al -Maqdis), edited by Muhammad Muti'

Dini ve Tarihi açıdan

Yahudilerin Filistin'deki Hak İddiaları

Günümüz Yahudileri Filistin işgallerini dini ve tarihi iddialara dayandırıyorlar. Onlar, Allah'ı Teala'nın bu toprakları kendilerine vadettiğini inamıyor, ülkeyi tarihin bir döneminde yönettiklerine ve dolayısıyla tarihi bağlarına işaret ediyorlar. Yahudiler bu topraklardaki mevcudiyetlerinden, duygusal ve ruhani bağlarından ve toprakların kutsallığından bahsediyorlar. Biz Yahudilerin inanç özgürlüğüne sahip olduklarına ve kimsenin onları inançlarını değiştirmek için zorlamaya hakkı olmadığına inamıyoruz. Lakin Yahudiler de kendi inançlarını başkalarına dayatma hakkına sahip değiller. Dini iddialar namına bir halkı anayurdundan etmeye, topraklarına, mallarına, mülklerine ve kutsal mekânlarına tecavüz etme hakkına sahip değiller.

Müslümanlara göre Yahudiler bu topraklarda hak sahibi değiller. Dini manada, İsrail oğulları peygamberlerinin ve adil hükümdarlarının önderliğinde tevhid sancağını yükselttiklerinde bu topraklar kendilerine iade edilmişti. Fakat onlar yollarını terk ederek peygamberlerini katlettiler, kargaşa yarattılar, fesat çıkardılar ve böylece meşruiyetlerini yitirdiler. Müslümanlar ise, tevhid sancağının gerçek mirasçıları, tevhid devletinin ve peygamberlik misyonunun hakiki uzantıları olduklarına inanıyorlar. Onlara göre İslam çağrısı İbrahim, İshak, Yakub, İsmail, Musa, Davud, Süleyman ve İsa

Hafiz, *Silsilat Fada'il al-Sham (The Virtues of al-Sham Series)* no.2 (Damascus, Dar al-Fikr, 1985), sayfalar. 90-92; Mustafa Murad al-Dabbagh, *al-Qaba'il al-'Arabbiyah wa Sala'iluha fi Biladina Filastin (Arab Tribes and their Descendants in our Country Palastine)* (Beirut, Dar al-Tali'ah, 1979), sayfalar. 47-48, 111-113, 138-140 ve 188; ve Mustafa Murad al-Dabbagh, *Min Huna wa Hunak (From Here and There)* (Beirut, Arab Institute for Research and Publishing, 1986), sayfalar. 80-83 ve 112.

peygamberlerin yüklendiği misyonun devamıdır. Diğerlerinin yoldan sapmasıyla birlikte Müslümanlar bu yolda hizmet etmekte. Bu hizmet soy, ırk veya yurtseverlik meselesi değildir. Mesele sırf doğru yolu izlemekle alakalıdır. Müslümanlar peygamberlerin deneyimlerini kendi deneyimleri olarak kabul ederler, peygamberlerin geçmişini kendi geçmişleri olarak kabul ederler. Aynı şekilde Allah'ın Kutsal Toprakları yönetmeleri için peygamberlere ve yoldaşlarına verdiği meşruiyeti de Müslümanların bu topraklardaki meşruiyetlerinin bir işareti olarak görürler. Allah Teala şöyle buyuruyor:

*"İbrahim ne Yahudi, ne Hristiyan'dı. Fakat hakka ve tevhide yönelen İslâm'ı yaşayan bir Müslümandı. Hiçbir zaman ilâhlığında, otoritesinde, mülkünde, tasarruflarında Allah'a ortak koşan, gizli şirki yaşayan, başka otoriteler de kabul eden müşriklerden olmadı. İnsanların İbrahim'e en yakın olanı, ona uyanlar, şu Peygamber (Muhammed) ve (ona) iman edenlerdir. Allah müminlerin dostudur."*²³

"İbrahim, oğullarına da bunu tavsiye etti. Ya'kub da aynı tavsiyede bulunarak şöyle dedi: 'Ey oğullarım! Allah sizin için bu dini seçti. Artık ancak Müslüman kimseler olarak ölün.'" ²⁴

*"Bir zamanlar Rabbi, İbrâhim'i birtakım sorularla imtihan etti, o da onları tamamen cevaplandırınca, 'Ben seni insanlara önder yapacağım!' dedi. İbrâhim de, 'Soyumdan da önderler yap!' dedi. Allah, 'Sözüm zâlimleri içermez!' dedi."*²⁵

Mesele Allah yolunu izlemek olduğu için Allah Teala Hz. İbrahim'e, soyundan zalim olanların önder veya imam olma-

²³ Al-i İmran, 67-68.

²⁴ Bakara, 132.

²⁵ Bakara, 124.

yacağını beyan etmiştir. Hadi diyelim ki mesele sırf doğuştan kaynaklanmaktadır ve soya bağlıdır. O zaman İsrail oğulları verilen vaadin sırf kendilerine sınırlandırılmış olmasını doğru anlayamıyorlar zira İbrahim Aleyhisselam'a verilen sözü aynı şekilde İsmail Aleyhisselam ve zürriyeti için de geçerli olmalıdır. Adnani Arapların atası olan İsmail Aleyhisselam'ın soyundan gelen Araplar, yani Kureyş ve efendisi Hz. Muhammed dâhil bu vaadin kapsamına girmelidirler.

Konuya tarih açısından yaklaşırsak, İsrail oğulları Filistin'in bazı kısımlarını 4 yüzyıldan daha kısa bir süre yönetmişlerdir fakat idareleri tüm ülkeyi kapsamamıştır.

Müslüman idaresi ise yaklaşık 12 yüzyıl devam etmiştir (636 — 1917) ve bu dönem sadece Haçlı Seferleri nedeniyle kısa süren kesintilere uğramıştır. Yahudilerin çoğu Filistin'i terk etmiş ve mevcut bağlarını 18 yüzyıl boyunca (135 yılından 20. Yüzyıla kadar) koparmışlardır. Bunun aksine Filistin'in asıl sakinleri 1948'de Siyonist çetelerce zorla yerlerinden edilene dek, geride bırakılan 4500 yıl boyunca ülkeden ayrılmadılar. Bu insanlar hala ülkelerine geri dönmeye çalışıyorlar ve topraklarından vazgeçmeye razı değiller. Bunun yanı sıra başta Arthur Koestler (*Onüçüncü Kavim: Hazar İmparatorluğu ve Onun Mirası* isimli kitabın yazarı) gibi Yahudi alimlere ve araştırmacılara göre, günümüz Yahudilerinin yüzde sekseninden fazlası antik İsrail oğulları ile ne kan bağına, ne de tarihsel bir bağa sahip. Çağdaş Yahudilerin çoğunluğu, kökenleri Tatar-Türk boylarına dayanan Hazar Yahudileridir. Kafkaslara yerleşen bu kabileler, M.S. 740 yılında Kralları Bulan önderliğinde Yahudiliğe geçmişlerdir. Kralıklarının çökmesinin ardından Rusya'ya ve Doğu Avru-

pa'ya dağılmış ve bugünkü Aşkenazi Yahudileri'ni oluşturmuşlardır.²⁶

Eğer Yahudilerin herhangi bir yere dönme hakları varsa, orası Rusya'dır!

Filistin Meselesinin Modern Tarihte Ortaya Çıkışı ve Arka Planı

Biraz önce bahsettiğimiz gibi Yahudiler pratikte Filistin ile aralarındaki doğrudan bağları 1800 yıl boyunca kaybetmişlerdi. Onları ülkeye bağlayan yegâne unsur dini duygularıydı. Rabbiler ise bu dini duyguları pratik bir programa çevirmeyi reddediyorlardı zira onlara göre ülkelerinin yıkımına şahit olmayı ve günahları nedeniyle dağıtılmayı hak etmişlerdi. Filistin'e yerleşme ve kendi yurtlarını oluşturma izni için Mesih'i beklemeleri gerekiyordu.

Fakat modern Avrupa tarihinde Yahudileri etkileyen ve Siyonist Projesi'nin oluşturulmasına zemin hazırlayan birçok önemli gelişme yaşandı. Örneğin 16. Yüzyılda Tevrat (Eski Ahit) inancına dayanan ve topraklarından edilen Yahudileri "Filistin'in yerleşik halkı" olarak kabul eden Protestan Devrimi yaşandı.

Birçok Protestan Hristiyan, beklenen Mesih'in dönüş hazırlıkları için Yahudilerin tekrar Filistin'de toplanacağı yönündeki binyıllık kehanete inanıyordu. Güya Mesih onları Hristiyanlığa geçirecek ve ardından Armageddon savaşıyla düşmanlarını saf dışı bırakarak bin yıl sürecek bir refah dönemini başlatacaktı. Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri, Hollanda ve Almanya'nın yarı nüfusu Protestan Kili-

²⁶ On Khazar Jews bakınız, Asma Fa'ur, Filastin wa al Maza'im al-Yahudiyyah (Palestine and Jewish Claims) (Beirut, Dar al-Ummah, 1995), sayfalar. 235-241.

sesi'ne bağılı insanlardan oluşmaktadır. Siyonist Projesi'ni dini ve kültürel inançları gereği destekleyen Protestanlar arasında Yahudilik dışı bir Siyonizm türemiştir.²⁷

Diğer tarafta Avrupa özellikle 19. Yüzyılda kayda değer siyasi değişimlere şahit oldu. Aslında 1789 Fransız Devrimi'nin ardından **modern Avrupa ulus devleti** şekillenmeye başladı ve beraberinde **ulusalcılık** ile vatanseverlik hislerini getirdi. Din ve devleti ayıran, kiliseyi kenara iten seküler rejimler kuruldu. Özellikle Batı Avrupa'da Yahudiler "azad" edilerek eksiksiz vatandaş haklarıyla donatıldılar. Nitekim Yahudiler için bölge toplumlarına, sistemlerine entegre olmak ve yüksek siyasi, ekonomik ve sosyal pozisyonlara ulaşmak daha kolay hale geldi. Böylece siyaset, ekonomi ve medya çevrelerinde daha fazla nüfuz kazandılar.

Lakin dünyada en çok Yahudi'nin yaşadığı Rusya ve Doğu Avrupa'daki ulusalcı devlet ve ulusalcı hissiyat farklı bir yön aldı. Rus Yahudileri, ayrımcılık, zorlama ve terör ihtiva eden Rus modernizasyon ve entegrasyon sürecine karşı koydular. Çarlık Rusya Hükümeti'ne karşı gelen devrimci solcu hareketlere katılan Yahudilerin sayısı gittikçe arttı. Rus Çarı İkinci Aleksander'ın 1881 yılında bir suikaste kurban gitmesiyle birlikte Yahudiler komplo kurmakla suçlandılar ve Yahudi düşmanlığı apaçık ortaya çıktı. Bu, Yahudiler Sami ırkıdan oldukları için Anti-Semitizm olarak adlandırılan, Yahudilere yönelik sert ve şiddetli tedbirlerin uygulandığı yeni bir dalganın başlangıcıydı. Artık "**Yahudi Sorunu**"

²⁷ Bu konuda bakınız, Regina Sharif, al- Suhuyuniyyah Ghayr al - Yahudiyyah: Judhuruha fi al -Tarikh al-Gharbi (Non-Jewish Zionism; Its Roots in Western History), çeviren Ahmad 'Abdullah Abd'al -'Aziz, Silsilat 'Alem al-Ma'rifah (Word of Knowledge Series) no.96 (Kuwait, National Council of Culture, Arts, and Literature, Aralık 1985).

olarak tanımlanan hadise gündeme oturmuştu,²⁸ Rusya'da yaşayan milyonlarca Yahudi bir çıkış yolu aramaya koyuldu. Neticede büyük kitleler halinde Batı Avrupa, Kuzey ve Güney Amerika'ya göç ettiler.

Aynı zamanda fırsatı iyi değerlendiren Siyonist Hareketi ortaya çıktı ve onunla birlikte "Yahudi Sorunu'nu" Filistin'de güvenli, bağımsız bir yurt oluşturarak çözüme çağrılar. Çok sayıda Avrupalı ve Amerikalı dini sebeplerle veya Yahudi nüfuzunun ülkelerine getirdiği yükten kurtulmak için bu fikre olumlu yaklaştı.

Filistin'i 1516 ile 1917 yılları arasında yöneten Osmanlı Devleti'nin zayıflığı ile batılı güçlerin Osmanlı topraklarını bölme girişimleri Siyonist Projesi'nin gerçekleştirilmesi için uygun zemini hazırladı. Ashında Batılılar, hem Osmanlı Devleti'nin çökmesiyle birlikte oluşacak boşluğu doldurmak, hem de Osmanlıların yerini alacak ve batılı güçlere rakip olabilecek, onların hâkimiyetlerini ve emperyal emellerini sınırlayacak büyük bir Müslüman gücün ortaya çıkmasını engellemek niyetindeydiler.

O dönemlerde, yani 19. Yüzyıl'ın sonlarında Süveyş Kanalı'nın doğusuyla Bilad-i Şam'ın batısı arasında bir tampon devlet kurma fikri ortaya atıldı. Ki bu esasen, Arap ve Müslüman dünyasının tam da kalbine, onun Asya ve Afrika kanatlarını birbirinden ayıracak, bütünlüğünü engelleyecek yabancı bir oluşumu nakletmeyi ima ediyordu. Bu yabancı

²⁸ Bu konuda bakınız, 'Abd al- Wahhab el Messiri, al Aydyulijiyah al- Suhuyuniyyah (The Zionist Ideology), Silsilat' Alam al- Ma'rifah no.60-61 (Kuwait: National Council for Culture, Arts and Literature, December 1982-January 1983). cilt. 1, sayfalar. 89-116; and As'ad 'Abd al-Rahman, al -Munazzamah al- Suhuyuniyyah al-' Alamiyyahh 1882-1982 (The International Zionist Organisation 1882-1982) (Beirut: Arab Institute for Research and Publishing, 1990), sayfalar 23-26.

oluşumun (tampon devlet) hayatta tutulması doğrudan çevresinin zayıflığına bağlı olduğu için, sözkonusu Müslüman-Arap bölgesi parçalanmış halde kalmaya mahkûmdur. Bu oluşum, güçlü bir medeniyet hamlesine de büyük bir darbe indirecekti. Böylece bölgenin rezervlerini ve enerjisini kurtacak, bölgeyi mümkün olduğunca boyun eğmeye mecbur kılacak ve aynı zamanda zayıf ve batılı güçlere muhtaç bölgeyi uzun süreli ve karmakarışık bir sorunla meşgul tutacaktı. Bölge adeta bir ham madde rezervi ve batılı ürünlerin pazarı haline getirilecekti. Nasıl ki bu oluşum hayatta kalabilmesi için Batı'nın desteğine ihtiyaç duyacaksa, aynı şekilde Batı da bölgenin zayıflığını, bölünmüşlüğü ve teslimiyetini teminat altına alıp kontrolünü sürdürmek için bu oluşuma ihtiyaç duyacaktı. Böylece aralarında ayrılmaz bir bağ oluşacaktı.

Bölgedeki Araplar ve Müslümanlar bu durumu artık kavramak zorundalar: Bu proje sadece Filistinlilere karşı değil, bölgede yaşayan tüm Arapların ve Müslümanların birlik, toparlanma ve ilerleme umutlarına karşı yöneltilmiştir.

Tampon devlet fikri, "Yahudi Sorunu'nun" çözümü ve Süveyş Kanalı'nın doğu kanadını güvence altına almak dâhil, Batılı ülkelerin menfaatleri ile birebir örtüşüyordu.

1914'e Kadar Filistin Meselesinin Siyasi Gelişimi

Napolyon Bonaparte'nin, Haziran 1798'de gayet rahat bir biçimde ele geçirdiği Mısır seferi Osmanlı Devleti'nin nedensiz zayıfladığını gözler önüne seriyor ve Avrupa emperyalizminin bu devletin kalıntılarını bölüşme heveslerini kabartıyordu. Her ne kadar Napolyon'un 1799 Filistin seferi Akko kapılarında hüsrarla sonuçlanmış olsa da, o Yahudilere umutlarını Filistin topraklarında gerçekleştirmeleri yönünde resmi bir çağrıda bulunan ilk Avrupalı siyasi figür olarak

tarihe geçmiştir. Napolyon bu çağrısını 20.04.1799 günü Akra kuşatması esnasında yapmıştır.²⁹

Dönemin süper gücü Britanya, Mısır ve Bilad-i Şam'ın önemini daima biliyordu. Britanya Kudüs'teki ilk elçiliğini 1838 yılında açtı. Britanya Dışişleri Bakanlığı, Kudüs'teki Konsolos vekiline gönderdiği ilk mektubunda, Britanya vatandaşları olmasalar dahi Yahudilere koruma sağlamasını talep etmiştir. Bu konsolosluk 1914 yılında başlayan Birinci Dünya Savaşı'na kadar Yahudilerin menfaatlerini koruyan bir merkez konumunda kaldı.³⁰ Britanya 1878'de Kıbrıs'ı, 1882'de de Mısır'ı alarak Doğu Akdeniz'de üslere sahip ilk süper güç durumuna geldi. Dini ve tarihi bağların yanı sıra Britanya, Filistin'e sömürgecilerin bölge için giriştiği yarışın ışığında ve Süveyş Kanalı'nın doğu kanadını koruma alma ihtiyacı ışığında bakıyordu. Süveyş Kanalı, özellikle de Hindistan'a ulaşan Britanya deniz yollarının, can damarı haline gelmişti. Siyonist Projesi oluşturulup tampon ülke fikri ortaya atıldığında şüphesiz ki birçok dini, kültürel, siyasi ve stratejik hedefe ve arka plana hizmette bulunuyordu. Süratle dağılmak üzere olan Osmanlı Devleti'nin durumu hem Siyonist Projesi'ne, hem de tampon ülke fikrine uygulanabilir pratik bir boyut kazandırdı. Buna rağmen Yahudi ve Yahudi olmayan Siyonistlerin Filistin'e "dönüş" çağrıları 19. Yüzyılın sonlarına kadar ciddi bir yankı yaratmadı. Bu tür çağrıların ilk belirtileri 16. Yüzyılda, konuyla ilgili Britanyalı avukat Henry Finch'in 1621 yılında yayınladığı "*Dünyanın Büyük Restorasyonu veya Yahudiler'in Çağrısı*" isimli çalışmada ortaya çıkmaktadır.

²⁹ Bakınız, Regina Sharif, op.cit., sayfalar. 106-110; ve al- Mawsu'ah al-Filastaniyyah, cilt.2, s.279.

³⁰ Albert H.Hyamson, Palestine under the Mandate 1920-1948 (Great Britain: Methuen,1950).s.7

Benzer işaretlere İsaac Newton (1643-1727), Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) Joseph Priestley (1733-1804) Shaftesbury ve Laurent Oliphant gibi tanınmış Hristiyanların yazılarında ve konuşmalarında rastlıyoruz. Shabbetai Tzvi (1626-1676), Zvi Hirsch Kalischer (1795-1874), Judah Alkalai (1798-1878), Moses Hess (1812-1875) gibi Yahudiler de benzer çağrılarını dile getirdiler.³¹ Fakat Yahudilerin Filistin'e gelişi açık biçimde organize edilen siyasi bir proje dahilinde değil, kutsal mekanları veya onların yakınında yaşamaya yönelik geleneksel dini duygularla veya "hayırseverlik namına" gerçekleştirilen yerleşim projeleriyle bağlantılı gerçekleşiyordu.

1799³² yılında Filistin'de 5 bin civarında Yahudi bulunurken bu sayı 1876³³ yılında 13,920'ye yükseldi. Rusya'daki "Yahudi Sorunu'nun" kızışmasıyla birlikte, yani 1882'den itibaren Yahudi göçü daha organize ve yoğun bir hal aldı. Osmanlı otoriteleri Yahudi yerleşimini engellemek için tedbirler aldı ve 1887 yılında Kudüs Sancağı'nı Suriye vilayetinden ayırarak doğrudan merkezi hükümetin gözetimine geçirdi. Bununla birlikte Osmanlı, bölgeye daha fazla önem vermeye, özen göstermeye başladı.³⁴

Özellikle Rusya ve Doğu Avrupa'daki memleketlerini terk eden Yahudilerin sayısı 1881-1914 yılları arasında 2 milyon 367 bin civarındayken, sadece 55 bini (%2.32) Filistin'e

³¹ Bakınız, Regina Sharif, op.cit.,sayfalar. 79-81; ve As'ad 'Abd 'al Rahman, al -Munazzamah al -Suhuyuniyyah al -'Alamiyyah, sayfalar. 27-30.

³² Hassan Hallaq, Mawqif al- Dawlah al-'Utmaniyyah min al -Harakah al-Suhuyuniyyah 1897-1909 (The Stance of the Ottoman State On the Zionist Movement 1897-1909), 2.bölüm. (Beirut: al- Dar al-Jami 'yyah li al-Tiba'ah wa al Nashir,1980), sayfalar. 82-84.

³³ Bakınız, Hassan Hallaq, op.cit.,sayfalar. 101-105.

³⁴ Bakınız, Hassan Hallaq, op.cit.,sayfalar. 101-105.

yerleşmeyi başardı. Yahudilerin ezici çoğunluğu ABD, Batı Avrupa ve Güney Amerika'ya göç etti.³⁵ Bu rakamlar, Osmanlı otoritelerinin Yahudilerin Filistin'e yerleşmelerini nedenli başarılı biçimde sınırladıklarını gözler önüne seriyor.

Theodor Herzl'in önderliğinde 29-31 Ağustos 1897'de İsviçre'nin Basel kentinde Dünya Siyonist Birliği'nin kurulması ve ilk toplantısının yapılması, Filistin'de Yahudi bir devletin kurulması için gerçekleştirilen organize kurumsal siyasi Siyonist faaliyetlerin başlangıcıdır. Herzl, Siyonist Projesi'ni diplomatik girişimler vasıtasıyla neticelendirme gayretindedi. Sömürgeci Batılı güçlerin elde edebilecekleri menfaatlara ışık tutarak, başta Birleşik Krallık olmak üzere, öncü ülkelerin bu projeyi sahiplenmelerini istiyordu. Acil ihtiyaç içindeki Osmanlı Devleti'ni cazip tekliflerle, Yahudilere Filistin'de Osmanlı hakimiyeti altında özerklik tanınması ve Yahudi göçüne kapıları açması yönünde ikna etmeye çalıştı, fakat sonuç alamadı. Sultan İkinci Abdülhamit (1876-1909) teklifi reddederek Herzl'in vaatlerine şu cevabı verdi:

"Bu konuda sakın bir adım daha atmayın. Ülkemin bir çakıl tasını bile satamam. Çünkü o benim değil, halkımdır. Bu devlet onu kanı pahasına aldı, kanı pahasına yasattı. Birilerinin gasbetmesine izin vermeksizin kanımız pahasına da koruruz. İki tabur askerimiz Suriye ve Filistin'de savaştı. Askerlerimiz Plevne'de bir bir şehit edildi. Çünkü teslim olmaksansa savaş meydanında ölmeyi tercih ettiler. Osmanlı Devleti benim değil, milletindir. Hiçbir parçasını veremem. Yahudiler

³⁵ Bakınız ,William Fahmi al- Hijrah al Yahudiyyah ila Filastin (Jewish Immigration to Palastine) (Egypt: General Egyptian Book Organisation, 1974), s.36. Diğer referanslar, 1882-1914 periodunda Filistin'e göç eden yahudi sayısını 55-70 bin civarında tahmin etmektedir. Bakınız, Sabri Jiryis and Ahmad Khalifah(eds), Dalil İsrail al-'Am (General Guide to Israel) (Beirut:Institute for Palestine Studies, 1996), s.40.

milyonlarını saklasınlar. Devlet parçalamırsa, Filistin'i karşılıksız da alabilirler. Şu kadar var ki, bu devlet cesetlerimiz çiğnenmeden parçalanamaz. Ne için olursa olsun, biz ölmenden kimse bizi birbirimizden ayıramaz.”³⁶

Yahudiler, Gençtürkler ve ona bağlı İttihad ve Terakki Fırkası üzerindeki nüfuzlarını kullanarak Sultan Abdülhamit Han'ın devrilmesinde pay sahibi oldular. İttihatçılar Sultan'a karşı bir darbe gerçekleştirip, tahttan inmesini sağladılar. Sultan Abdülhamit Han'a görevden alındığı haberini ulaştıran heyete İttihatçı liderlerden (Yahudi Mason Siyonist lider) Emanuel Karasu da dahildi. Karasu, Yahudilere Filistin'e yerleşme hakkı tanıması yönünde ikna etmeye çalışmış ve bunun neticesinde Abdülhamit Han tarafınca kovulmuştu.³⁷

1909-1914 yılları arasındaki İttihad ve Terakki idaresinde Yahudiler büyük nüfuz edindiler. İttihad ve Terakki Hükümeti'nin toplam on üç bakanından üçü Yahudi'yken, İmparatorluğun yarı nüfusunu teşkil eden Araplar sadece bir bakan tarafından temsil ediliyordu.³⁸

“Bölge: Nil Nehri'nden Fırat Nehri'ne kadar. Kendi kurumlarımızın işlediği geçici bir dönemi teminat altına alın. Bu dönemde Yahudi bir vali olacak. Daha sonra Mısır ile Sultan'ın ilişkisine benzer bir duruma geçilecek. Bir bölgenin nüfusu üçte iki Yahudi seviyesine ulaştığı an Yahudi idaresi siyasi olarak devreye sokulacak.”

³⁶ Samir Ayyub, op.cit., cilt.1, s.128.

³⁷ Bakınız, Saleh Abu Yasir , Jihad Sha'b Filastin Khilal Nusf Qarn(The Struggle of Palestine's People During Half a Century)(Beirut: Dar al - Fatih, 1970), s.33.

³⁸ Ajaj Nuwayhid, Rijal min Filastin (Men from Paleistine) (Beirut: Manshurat Filastin al-Muhtallah, 1980), sayfalar .326-327.

Theodor Herzl'in bütün günlükleri (New York; Herzl Yayınevi ve Thomas Yoseloff, 1960) Cilt 2, Sayfa 711, alıntı <http://mailstar.net.tmf.html>

Filistin sakinleri başından itibaren Siyonist Projesi'ne karşı mücadele ettiler. Filistinli çiftçiler ve Yahudi yerleşimciler arasında ilk silahlı çatışmalar 1886 yılında yaşandı. Bunun yanı sıra Filistinliler Osmanlı otoritelerine başvuruda bulundular ve Siyonist tehlikeye dikkat çekmek için *Carmel* ve *Filistin* gibi gazeteleri kurdular. Mısır'da yaşayan Lübnan asıllı Müslüman reformcu Şeyh Muhammed Raşid Rida buna *el-Menar* dergisi ile öncülük yapmıştır. Siyonizm tehlikesini gündeme taşıyan Filistinli şahsiyetler arasında Yusuf Ziya al Halidi, Süleyman al Tacı al Faruki ve İsaf al-Nashasibi bulunmuşlardır. İttihad ve Terakki Hükümeti'nin "Türkleştirme" politikaları ve Siyonizme sağladığı ayrıcalıklar Filistinlileri ve Arapları "Yerinden Yönetim Partisi" ve "Genç Arap Cemiyeti" gibi Osmanlı Devleti'nde reformlar talep eden Arap hareketlerine yönlendiren başlıca sebeplerdendi.³⁹

Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) Esnasında Filistin meselesi

Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcı itibariyle, yani 1914 yılında Filistin'de 80 bin civarında Yahudi yaşıyordu. Lakin Yahudilerin Britanya ve müttefikleri yönünde sergiledikleri taraflı tutum, Osmanlıların savaş süresince (1914-1918) Yahudiler üzerinde sıkıyönetim uygulamasına sebep oldu. Bu nedenle Yahudilerin sayısı savaş sonunda 55 bin mertebelerine geriledi. Birinci Dünya Savaşı tüm seviyelerde büyük tehlikeler içeriyordu ama aynı zamanda katılımcılarına

³⁹ Bu konuda bakınız, ' Abd al- Wahhab al-Kayyali, *Tarih Filastin al-Hadiith (The Modern History of Palastine)*, 9.basım.(Beirut: Arab Institute for Research and Publishing, 1985), sayfalar. 37-67.

zafer halinde büyük olanaklar sunuyordu. Dolayısıyla savaş sonrası döneme hazırlık olarak farklı taraflar arasında pazarlıklar, gizli temaslar ve anlaşmalar aktif bir biçimde yürütüldü. Liderlerinin birçoğu Almanya'da bulunduğu için Dünya Siyonist Birliği anlık olarak bir dağılma süreciyle karşı karşıya kalsa da Chaim Weizman Britanya'daki pozisyonunu değerlendirerek örgütün başına geçmeyi başardı. Aynı zamanda Britanya, Bilad-i Şam ve Irak'taki konumunu güvence altına almak amacıyla aynı anda birbiriyle çelişkili, üç farklı istikamette ilerletmeye çabaladı. Britanya ne pahasına olursa olsun savaştan zaferle çıkmak ve hedeflerine ulaşmak istiyordu.

Britanya'nın izlediği **birinci istikamet**, Hicaz Emiri Şerif Hüseyin bin Ali ile pazarlıkları içeriyordu. Bu pazarlıklar Hüseyin-McMahon yazışmaları olarak (Haziran 1915-Mart 1916) tarihe geçmiştir. İngilizler, Hüseyini Osmanlılara karşı bir Arap ayaklanması başlatması yönünde cesaretlendiriyorlardı. Karşılığında Arap Yarımadası'nda, Bilad-i Şam ve Irak'taki Arap bölgeleri güya Hüseyin'in idaresinde bağımsızlığa kavuşacaktı. Önde gelen Arap şahsiyetler İttihad ve Terakki Hükümeti'nin uyguladığı, Osmanlı Devleti'ni İslami inandırıcılığandan mahrum bırakan politikalar nedeniyle haklarının ellerinden alındığını düşünüyordu. Suriye Valisi Cemal Paşa'nın Mayıs 1915'de çok sayıda Arap liderini idam etmesi Arapları öfkeliyordu. Hâlbuki Arap grupların liderleri savaşın başlangıcında Osmanlıyla olan anlaşmazlıklarını bir yana bırakıp, "inançsızlara" karşı devletin yanında mücadele edeceklerini beyan etmişlerdi.

Britanya ise sorumluluklarını belirleme konusunda bilinçli şekilde bir siyasi belirsizlik politikası uygulamaya koyuldu. Şerif Hüseyin İngilizlerden, özellikle öngörülen Arap devletinin sınırlarını netleştirmesini talep etti. Bunun üzerine 24.10.1915 tarihinde Britanya sınırlarla ilgili şartlarını açık-

lamak durumunda kaldı. Buna göre Mersin, Adana, Halep, Homs, Hama ve Şam sancakları Araplara verilmeyecekti. İngilizlerin Yemen ve Arap Körfezi Emirliklerindeki sömürgeleştirmesi devam edecek, İngiliz menfaatlerini teminat altına alınması için Irak'ın güneyinde özel bir İngiliz idaresi kurulacaktı. Şerif Hüseyin sömürgeleştirilmiş Arap ülkeleriyle ilgili hiçbir şey değiştiremeyeceğini biliyordu ve Irak'ın güneyindeki İngiliz menfaatlerini tartışmaya hazır olduğunu açıkladı ama aynı zamanda Halep, Homs, Hama ve Şam (günümüzde Lübnan olarak bilinen bölge) sancaklarının batısında kalan bölgelerin Arap bir kimliğe kavuşmasında ısrarcı oldu. Belirsizliğini koruyan meseleleri savaş sonrasında ele alma kararına varan taraflar arasında, ayaklanmanın bir an önce başlatılması yönünde fikir birliği sağlandı. Nitekim Şerif Hüseyin 10 Haziran 1916 tarihinde Hicaz'da isyanı başlattı ve İngilizlerle ittifaka girdi. Genç Arap Cemiyeti, Yerinden Yönetim Partisi ve Ahid Cemiyeti gibi özellikle Bilad-i Şam'da güçlü nüfuza sahip Arap partileri Şerif Hüseyin'i bu girişiminde desteklediler.

İkinci İngiliz istikameti Irak ve Bilad-i Şam'ın geleceği için Fransa ile (Rusya daha sonra dahil oldu) pazarlıklar içeriyordu. Mayıs 1916'da sağlanan ve Syke-Picot Anlaşması olarak bilinen bu mutabakat Irak'ın büyük bir bölümünü (şu anki sınırlarına nispeten), Mavera-i Ürdün'ü, Filistin'de ise Hayfa'yı İngiliz kontrolüne bırakıyordu. Lübnan ve Suriye Fransız kontrolüne geçecekti. Tüm taraflar Filistin'i kendi mandaları altına almak isteginde oldukları için, bu bölgeyi uluslararası gözetime tabi kılmaya karar verdiler.

İngilizlerin takip ettiği üçüncü istikamete gelecek olursak: Britanya, Yahudilerin Amerika Birleşik Devletleri'ndeki nüfuzlarını kullanarak bu ülkeyi acilen Britanya saflarında savaşa dâhil etmek istiyordu. (Amerika gerçekten de Mart 1917'de savaşa katıldı). Bu nedenle Dünya Yahudi

Birliği ile Filistin'in geleceği hakkında pazarlıklara girdi. Tabii ki burada Britanya'daki genel Siyonist Yahudi mevcudiyetini ve Britanya Hükümeti bünyesinde Siyonist Yahudi İçişleri Bakanı Herbert Samuel, Hristiyan Siyonistler Başbakan Lloyd George ve Dışişleri Bakanı Arthur James Balfour'un temsil ettiği özel Siyonist Yahudi mevcudiyetini hesaba katmak gerekir. Daha önce ele aldığımız dini, siyasi ve stratejik hedefleri ve arka planı burada tekrar hatırlatmak isteriz.

Tüm gelişmelerin ardından 2 Kasım 1917 tarihinde, İngilizlerin Yahudilere Filistin topraklarında bir anavatan kurmayı vadettikleri Balfour Deklarasyonu ortaya çıktı. Bu, insanlık tarihinin en sıra dışı vaatlerinden biriydi zira yapılmış bütün diğer antlaşmalar ile çelişmesi bir yana, küstah bir biçimde yerli halkın istek ve beklentilerini çığnıyor ve İngilizlerin sahip olmadıkları, hatta işgal bile etmedikleri toprakları hak etmeyen bir halka vadediyordu. İngilizler bunu yaparken bir de şereften, onurdan, ilke ve değerlerin korunmasından bahsediyorlardı.

Komünist Devrim Ekim 1917'de Rusya'daki Çarlık rejimini devirdikten sonra mutabakat metnini kamuoyuyla paylaştıkları için Sykes-Picot Antlaşması gizliliğini koruyamadı. Rusya savaştan geri çekildi. Balfour Deklarasyonu yayınlanmasından bir hafta sonra Arap medyasında (özellikle Mısır'da) yer alınca insanlar meselenin farkına vardılar. Bu deklarasyon Arap isyanı açısından büyük bir şok teşkil ediyordu zira isyancılar İngilizlerin bu derece ikiyüzlü olacağını hiç akıllarından geçirmemişlerdi. Araplar, meseleler aydınlığa kavuşturulana kadar isyanı sürdürmeyi reddettiler.

Bunun üzerine Britanya, temsilcisi David Hogarth'ı Ocak 1918'de Şerif Hüseyin'in kaygılarını gidermek üzere bölgeye gönderdi. Hogarth'ın iletmiş olduğu İngiliz beyannamesine göre Filistin'e gerçekleştirilecek Yahudi yerleşimi ülke sakinleri-

nin siyasi ve ekonomik çıkarlarıyla çelişmeyecekti. İngilizler ayrıca Haziran 1918'de Suriyeli yedi lidere, işgal ettikleri toprakların (Filistin'in güneyi ve Irak'ın güneyi) mevcut nüfusun istekleri doğrultusunda yönetileceğini bildirdi. Buna ek olarak Osmanlı egemenliği altında bulunan Kuzey Filistin, Doğu Ürdün, Suriye, Lübnan ve Kuzey Irak bağımsızlığa kavuşacaktı. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından 7 Kasım 1918 tarihinde Osmanlı idaresinde bulunan Araplara hürriyet vaadedilen bir Fransız-İngiliz açıklaması yayınlandı.⁴⁰

"Filistin'deki mevcut nüfusun isteklerini formalite icabı bile sorgulama niyetinde değiliz...Dört Büyük Güç Siyonizme derinden bağlıdır. Siyonizm doğruymuş-yanlışmış veya iyiymiş-kötüymüş fark etmez. Siyonizm'in kökleri asırlardır süren geleneklere, güncel ihtiyaçlara ve geleceğe yönelik umutlara dayanmaktadır.

Ve Siyonizm bu eski topraklarda yerleşik olan 700 bin Arap'ın arzularından ve hükümlerinden çok daha ağır basmaktadır."

Balfour'un 11 Ağustos 1919 tarihinde Lord Curzon'a yazdığı not.

Public Record Office (PRO) (İngiliz Ulusal Arşivleri) Key Gardens, Londra, Dosya: Foreign Office (FO) 371/4183

⁴⁰ On British negotiations and promises with Sharif Hussein, the French and World Zionist Organisation (WZO), bakınız Ibid., sayfalar. 72-84; George Antonius, The Arab Awakening (London: Hamish Hamilton, 1955), sayfalar. 260-272; ve The Royal Commission Report: The White Paper No:5479, the official Arabic version, issued by British mandatory government in Palestine (Jerusalem:1937), sayfalar. 23-31 (this report was known as the Peel Report).

İkinci Bölüm
1918 – 1948
İngiliz İşgali Altındaki
Filistin

Giriş

İngilizler Aralık 1917'de Filistin'in merkez ve güney kısımlarını ve Kudüs'ü (9 Aralık 1917) tamamıyla işgal ettiler. Arap kaynaklarına göre İngiliz ordusunun kumandanı General Allenby zafer kutlamaları esnasında sanki İngilizlerin Filistin seferi son Haçlı Seferiymiş gibi şu ifadeyi kullandı. "İşte bugün Haçlı Seferleri sona erdi."¹

Demek ki, son Haçlı Seferi 800 sene evvel sona ermiş, hiç fark etmez. Ama bu kimseyi şaşırtmamalı zira Britanya İmparatorluğu'nun Kralı Beşinci Georg da "Son Haçlı Seferi'ne" vurgu yapıyordu². İngiliz Başbakanı Lloyd George İngilizlerin Filistin işgalini belirgin bir Haçlı ruhuyla tarif ediyordu.³

Eylül 1918'de İngilizler önce Filistin'in kuzeyini, daha sonra da Ürdün'ün doğusunu, Suriye ve Lübnan'ı işgal ettiler. İngilizler bunun ardından zor kullanarak Filistin'in organize biçimde Yahudileştirilmesini başlattılar. Sykes-Picot belgeleri Filistin topraklarının uluslararası kimliğe kavuşması öngörülüyordu fakat İngilizler Fransızları bu fikirden caydırmayı başardılar. Nasıl mı? Filistin'in Yahudileştirilmesi karşılığında İngiltere, Şam'da Şerif Hüseyin önderliğinde

¹ Emile Gory Filastin 'Abr Sittin 'Aman (Palestine Throughout Sixty Years) (Beirut: Dar An-Nahar), Sayfalar .28-30.

² R. Meinertzhagen, Middle East Diary 1917-1956 (London: The Crescent Press 1959), s.11.

³ Barbara Haddad, al-Mawaqif al- Britaniyyah fi Filastin Bayna 'Ama' 1918 wa 1920 (The British Stances in Palestine between 1918-1920). Shu'un Filistaniyyah magazine, no.17, january 1973, s.118.

oluşturulan Arap hükümetine verdiği desteği geri çekecek ve Fransa bu süreç dahilinde Suriye'yi işgal edecekti.

Britanya kendisine Filistin üzerinde manda sağlayan bir Milletler Cemiyeti kararıyla (24.07.1922) uluslararası meşruyet aradı. Balfour Açıklaması manda belgelerine dahil edildi ve böylece uluslararası kabul gören resmi bir taahhüt konumu kazandı. Fakat Milletler Cemiyeti'ne göre mandanın ana fikri mandanın rejiminde yaşayan halkı desteklemek ve onları bağımsızlıklarına hazırlamaktı. Aslında Filistin Mandası ile ilgili belgeler Britanya'ya da yerel yönetim altyapısını teşvik etmek, tüm Filistinlilerin medeni ve dini haklarını geliştirmek gibi sorumluluklar da yükliyordu.

Dolayısıyla aslında Balfour Deklarasyonu Filistinlilerin kendi kurum ve devletlerini kurmalarına engel teşkil etmesi gerekirdi. Ama deklarasyonun pratikte uygulanmasıyla birlikte Filistinlilerin menfaat ve hakları ihlal ediliyor, Filistinlilerin kendi devletlerini kurmalarını sağlayacak anayasal kurumların oluşumu engelleniyordu. Britanya Balfour'un vaatlerini yerine getirmeyi tercih etti. İşgalin başlangıcında nüfusun yüzde doksan ikisini teşkil eden Arap Filistinlilerin haklarıyla alakalı kısmı ise tamamıyla göz ardı etti.

Anlaşılan İngilizlerin, Filistinlilerin haklarıyla ilgili deklarasyon metnini hazırlarken gayeleri, Araplar ve Yahudiler arasında adil ve tarafsız arabuluculuk yapanlar görünümüne bürünmekmiş. Yani Filistinliler meşru haklarını "anayasal" düzen içinde sivil yollarla arasınlar ve kapıları İngilizlerin yüzüne çarpmasınlar. Böylece İngilizlerin başları ani karışıklık ve ayaklanmalarla derde girmesin, Filistin'deki Yahudi devleti kurulana kadar İngilizler işi ağırdan alıp, zaman kazansın.

İngilizler Filistin'i, sivil idareyi başlattıkları Haziran 1920'nin sonlarına kadar doğrudan askeri yönetime tabi

tuttular. Sivil idareye geçişle birlikte Yahudi Siyonist Herbert Samuel Filistin'e ilk İngiliz "yüksek komiseri" olarak atandı ve Siyonist Projesi'ni uygulamaya koyuldu. Onun peşinden gelen "yüksek komiserler" de projeyi devam ettirdiler ama Siyonist Projesi'ni en tehlikeli seviyelere taşıyan Arthur Wauchope (1931-1938) bunların en kötüsüydü.

Siyonist Projesi'nin gelişimi

İngiliz işgalindeki Filistin sinsi bir komplonun hedefi oldu çünkü Filistinlilerin anayasal kurumlarını oluşturmaları ve özerkliğe kavuşması engellendi. Ülke halkı doğrudan İngiliz idaresine tabi tutuldu ve yüksek komiserler mutlak yetkilerle donatıldı. Britanya, Filistinlilerin kendi geçimlerini sağlamasını zorlaştırdı, rüşveti teşvik etti ve Filistinlilerin arasına nifak tohumları ekerek aşiret ve mezhep ayrılıklarını daha da derinleştirmeye çalıştı.

Diğer yandan İngiltere Yahudileri Filistin'e göç etmeleri için cesaretlendirdi. Yahudi dinine mensup olmanın dışında ülkeye ait olduklarını hiçbir meşru biçimde ispatlayamayacak 483 bin Yahudi dünyanın her yanından Filistin'e akın etti. Kayda değer bir başka gelişme, Siyonist Hareketi'nin 25 Ağustos 1933 tarihinde Alman Nazi otoriteleriyle Ha'ava (transfer) Anlaşmasını imzalamış olmasıdır. Bu resmi Siyonist Nazi işbirliği on binlerce Alman Yahudi'sinin Filistin'e göç etmesine sebep olmuştur. Göçmenlerin çoğu Siyonist devletin kurulmasına katkıda bulunan yüksek tahsillilerden, uzmanlardan, yöneticilerden ve varlıklı tüccarlardan oluşuyordu.

Yaşanan göç süreci neticesinde Filistin'deki Yahudi sayısı 1918 yılındaki 55 bin (nüfusun yüzde sekizi) sayısından, 1948 yılının 646 bin (nüfusun yüzde 31,7) sayısına yükseldi. Fakat Yahudilerin ve İngilizlerin planlı toprak satın alma girişimlerine rağmen Yahudiler 1948 yılına gelindiğinde

Filistin topraklarının sadece yüzde altısını kontrollerine geçirebilmişlerdi. Bu toprakların çoğu ya kamuya aitti veya Suriye, Lübnan ve diğer yerlerde yaşayan, Filistinli olmayan feodal toprak sahiplerinin sattığı alanlardı. Yahudi yerleşimciler satın aldıkları topraklarda 291 yerleşim birimi inşa ettiler. İngiliz otoriteleri Filistinlileri silahsızlandırmaya çabalarken ateşli silah taşıyanları öldürmekten, mermi, kama, bıçak taşıyanları da hapse atmaktan geri durmadılar. Aynı otoriteler Yahudilerin silahlanmasını, silahlı militan gruplar oluşturmasını ve eğitmesini hem görmemezlikten geldi, hem de onları bu yönde gizlice cesaretlendirdi. Örneğin 1948 savaşı başladığında 70 binden fazla savaşçı vardı (64 bini Haganah'a, 5 bini Irgun'a, 2 bini Stern'e ait). Bu sayı 1948 savaşına katılan Arap ordularının üç misliydi.

1929 senesinde Yahudiler Filistin'deki Yahudi meselelerinden sorumlu olan "Yahudi Ajansı'nı" kurdular. Bu kurum sahip olduğu geniş yetkiler sayesinde adeta devlet içinde bir devlet konumuna yükseldi. Yahudiler gelecekteki Yahudi devletinin sağlam altyapısını teşkil edecek dev ekonomik, sosyal ve eğitim kurumları devreye soktular. 1925 yılında Kudüs'te Genel İşçi Federasyonu (Hastradut) faaliyete başladı ve İbrani Üniversitesi açıldı.

Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: İngilizlerin Filistin mandası genel olarak adaletsizlik, baskı ve taraflılık ilkelerine dayanıyordu.

Filistin Ulusal Hareketi'nin ortaya çıkışı

Filistinliler Birinci Dünya Savaşı'nın ardından bitap düşmüşler, çevrelerindeki Arap ülkeleri ve genel olarak İslam Dünyası sömürge güçlerinin kontrolüne geçmişti. İslam Dünyası, Siyonist Projesi'nin önde gelen güçlerden ve dünya Yahudiliğinden aldığı desteğin tam tersine, hem maddi kaynaklardan mahrumdu, hem de siyasi baskı ve nüfuz oluşturu-

rabilecek konumdan çok uzaktı. Bu dengesizliğe rağmen Filistinliler kendi ülkelerindeki haklarından taviz vermeyecek kendi bağımsızlıklarında diretiler. Aslında bu duruş İngiliz işgali altında verdikleri siyasi mücadelenin bir özeti idi ve aşağıdaki talepler üzerinde yoğunlaşıyordu:

-Balfour Deklarasyonu'nun yürürlükten kaldırılması ve deklarasyonun Filistin halkının çoğunluğu üzerinde yarattığı hak ihlallerinin bertaraf edilmesi

-Yahudi göçünün sonlandırılması

-Yahudilere toprak satışının durdurulması

- Bir meclis (Yasama Organı) tarafından seçilecek ve Filistinlilerin gerçek iradesini temsil edecek Filistin Ulusal Hükümeti'nin kurulması

- Filistin'i nihai bağımsızlığına götürecek bir antlaşmanın imzalanması amacıyla İngilizlerle müzakerelere başlanması.

Boylece Filistin Ulusal Hareketi doğmuş oldu. Filistinliler ilk Filistin Arap Kongresi'ni 27 Ocak — 10 Şubat 1919 tarihleri arasında Kudüs'te düzenlediler. Bilad-i Şam'ın bölünmesini sırf sömürgeci menfaatlerine hizmet ettiği gerekçesiyle reddeden delegeler, Filistin'i Büyük Suriye'nin (Bilad-i Şam) parçası olarak tanımlayarak Arap birliği dahilinde Suriye'nin bağımsızlığını ve Filistin'i yönetecek ulusal hükümetin kurulmasını talep ettiler. 1928 yılına kadar 7 kongre düzenlendi. Filistin Kongresi İcra Komitesi Başkanı Musa Kazım el-Hüseyni Mart 1934'deki ölümüne kadar Filistin Ulusal Hareketi'nin resmi başkanlığını yaptı.

İngiliz mandasında Hacı Emin el-Hüseyni Filistin Ulusal Hareketi'nin en öne çıkan isimlerden biri konumuna geldi. Hacı Emin 1921 yılında Kudüs Müftüsü, 1922 yılındaki kuruluşundan itibaren de Müslüman Üst Konseyi'nin başkanı oldu. Konsey, Ulusal Hareket'in en kuvvetli kalesi ve aynı

zamanda itici gücüydü. Musa Kazım el-Hüseyini'nin vefatının ardından Hacı Emin İngiliz sömürgeciliğinin bittiği 1948 yılına kadar Filistin'in tartışmasız lideri konumuna geldi.

1918 — 1929 Filistin Ulusal Hareketi

Filistin Ulusal Hareketi özellikle 1918-1929 yılları arasında Siyonist Projesi'ne karşı barışçıl direniş sergileme ve İngiltere'yi Balfour Deklarasyonu'ndan vazgeçirme çabaları üzerinde yoğunlaştı. Bu yönde umutlar mevcuttu zira İngilizler Birinci Dünya Savaşı esnasında Şerif Hüseyin ile ittifak yapmışlardı. Siyonist Projesi de Filistin'deki durum açısından henüz geri dönüşü mümkün olmayan pratik neticeler elde edememişti. Buna ek olarak Filistin liderleri, Filistinlilerin İngilizlere sözlerini geçirebilecek olanaklara sahip olmadığı görüşündeydi.

Tüm bu unsurları bir yana bırakalım, Filistin liderleri İngiliz işgaline kafa tutacak kararlılığa, iradeye daha kendileri sahip değildiler ve aralarında uyum sağlayamamışlardı. Filistin Ulusal Hareketi'nin zayıflamasında siyasi tecrübesizlik ve İngilizlerin körüklediği liderlik mücadeleleri (el-Hüseyini ve el-Nahasibi aileleri arasında) de büyük rol oynadı. Yine de bu tür bölünmeler genelde Filistinlilerin Siyonist Projesi'ne ve İngiliz sömürgeciliğine karşı duruşunu veya ulusal hareketin kapsamlı siyasi taleplerini etkilemedi.

Siyasi arenada Filistin liderliği ilk heyetini Haziran 1921'de Sömürge Bakanı Winston Churchill ve çeşitli yetkililer ile bir araya gelmek üzere Londra'ya gönderdi. Lakin heyet Lordlar Kamarasını Balfour Deklarasyonu'nu reddeden bir açıklama yayınlamaya ikna edebilse de, genelde İngilizler heyetin çağrılarını kulaklarını tıkadılar. Diğer tarafta Filistinliler, İngilizlerin 1923 yılında Filistinlilerin fiilen temsil edilmediği ve etkin güce sahip olmadığı bir yasama organını şekillendirme çabalarını boşa çıkardılar. İngiliz Dışişleri Ba-

kını Balfour'un 1925 Filistin ziyareti protestolarla, boykotlarla ve Filistin çapında genel grevle karşılandı. 22-25 Ağustos 1922 tarihleri arasında Nablus'ta düzenlenen 5. Filistin Kongresi'nde bir "Filistin Ahdi" kabul edildi ve katılımcılar yeminle şu taahhütlerde bulundular:

Filistin Arap Halkı'nın temsilcileri olarak Allah'ın, tarihin ve halkımızın önünde yemin ederiz ki ülkemizin bağımsızlığı için çaba sarf etmeye devam edeceğiz, meşru yollarla Arap birliğini sağlamak için çalışacağız ve bir Ulusal Yahudi Yurdu'nun oluşturulmasını veya Yahudi göçünü kabul etmeyeceğiz.

Aynı dönem zarfında (1918-1929) Yahudilere karşı cereyan eden üç farklı ayaklanma Siyonist Projesi'ne karşı halkın duyduğu öfkeyi ifade ediyordu. Daha evvel bahsettiğimiz nedenlerden halk İngilizlere ayaklanma esnasında dokunmasa da İngilizler bu halk hareketlerinin bastırılmasında baş rol oynadılar. Al-Kuds İsyanı veya Musa Peygamber Mevsimi 4 ile 10 Nisan 1921 tarihleri arasında Kudüs'te cereyan etti. Çatışmalarda 5 Yahudi öldürüldü, 211 Yahudi yaralandı. Araplardan ise 4 kişi hayatını yitirdi, 24 kişi yaralandı. Jaffa isyanı 1 ile 15 Mayıs tarihleri arasında patlak verdi ve Kuzey Filistin'in bazı kısımlarına da sıçradı. (47 ölü Yahudi, 146 yaralı; 48 ölü Arap ve 73 yaralı) El Burak Ayaklanması 15 Ağustos'tan 2 Eylül 1929 gününe kadar sürdü.

Patlak verme sebebi ise, Müslümanların Yahudi Siyonist taleplerine ve saldırgan tavırlarına karşı savunduğu Burak Duvarıydı (Mescid-i Aksa'nın batı duvarı). İsyan tüm Filistin'i sardı ve neticesinde 133 Yahudi öldürüldü, 339 Yahudi yaralandı ve 116 Arap öldürüldü ve 232 Arap yaralandı. Bu Yahudilerin çoğu Araplar tarafından öldürülmüş veya yaralanmışken, Arapların çoğu ya İngiliz askerlerine ya da İngiliz polislerine kurban gitmişti. Kudüs Müftüsü Hacı Emin el-Hüseyni el-Kuds ve el Burak isyanlarına gizlice önyak olmuştur. Filistin resmi siyasi liderliği barışçıl yöntemleri takip

etmeyi sürdürdü ve hatta öfke hissini dindirmeye çabaladı. Kayda değer diğer bir gelişme, üç ayaklanmanın da İslami ve ulusal bir karakter kombinasyonuna sahip olmasıdır. Ki bu da Siyonist Projesi'ne karşı faaliyetlerin körüklenmesine katkıda bulunmuştur.

1929 — 1939 Filistin Ulusal Hareketi

1929 El Burak ayaklanması Siyonist Projesi'ne ve İngiliz sömürgeciliğine gittikçe artan 10 yıllık silahlı direniş dönemini başlattı. Bu dönem Filistin'de cereyan eden Arap devrimiyle (1936-1939) zirve yapmıştır. Gerçekten de Yahudi Siyonist Projesi'nin vahameti artık daha hissedilebilir hale gelmişti, özellikle de 1930-1935 yılları arasında 152 bin Yahudi'nin göçüyle birlikte Filistin'deki Yahudilerin sayısı iki katına çıkınca (1929'da 156 bin civarında Yahudi vardı). Aynı dönem zarfında (1930-1935) Yahudiler yaklaşık 229 bin dönüm Filistin toprağını üzerlerine geçirebildiler. Aynı zamanda ülkeye büyük miktarda kaçak silah soktular. 15 Mart 1930 ve 16 Ekim 1935 tarihlerinde bu silah kaçaklığı teşhir edildi. ⁴

1930'lu yılların ilk yarısı siyasi faaliyetlerin ve ulusal ilişkilerin artmasına sahne oldu. "Tüm kötülüklerin kökü" olarak kabul edilen İngiliz otoritelerine karşı doğrudan ve yaygın biçimde adımlar atıldı. Bu dönem zarfında Filistin'de, 1932 'de meydana çıkan, 1933 ortalarında tekrar kaybolan ama İngiliz düşmanlığına büyük katkı sağlayan Bağımsızlık Partisi gibi partiler kuruldu. 1935 yılında Filistin Arap Partisi günışığına çıktı. Kısa zamanda en popüler parti konumuna ulaşan bu parti hem Müftü Hacı Emin'in hem de kamuoyunun desteğine ulaştı. Aynı dönemde Müslüman Gençlik

⁴ Bu konuda bakınız' Abd al -Wahhab al- Kayyali, op.cit.,sayfalar. 104-105 ve 134-198.

Birliği ve izciler hareketi aktivitelerine başladılar. Bunlara ek olarak İzzettin Kassam'ın önderlik yaptığı El Cihadiye Hareketi ve Abdülkadir el-Hüseyni (Hacı Emin'in gizli yönetiminde) liderliğindeki el Cihad el Mukaddes gizli askeri direniş hareketleri faaliyet göstermeye başladılar.

Filistinliler haklarını barışçıl ve yasal yollarla elde edebilme umutlarını bütünüyle yitirmişlerdi. Hacı Emin el-Hüseyni o dönemi yorumlarken, 1932'ye kadar umut beslediklerini ama o umutların zamanla tükendiğini söyledi. “Onların tüm sıkıntıları tüm acıları özenle hazırlanmıştı.”⁵

İngiliz istihbarat müdürünün polis kayıtlarına dayanarak yazdığı bir not şu ifadeleri kullanıyordu:

“Arapların İngiliz Mandası'na ve ülke idaresine karşı besledikleri düşmanlık hissi gittikçe artıyor. Bu hissiyat tüm sınıflarda hâkim. Hoşnutsuzluk ve öfke hem yaygın, hem de her geçen yıl artmakta. Tüm bu zaman zarfında İngilizlerin, Filistinlilerin davalarında haklı olduğunu kavramasını umut eden Araplar artık umutsuzluğa kapılmış⁶.”

Musa Kazım el-Hüseyni önderliğindeki Arap Filistin heyetinin 1930 Londra misyonu boşa çıkınca İngilizlere karşı beslenen düşmanca hisler devam etti ve daha da yayıldı. İngiliz Hükümeti tarafından Filistin'deki vaziyeti incelemek üzere görevlendirilen yapı işleri ve yerleşim uzmanı Sir John Hope Simpson titiz bir araştırmanın ardından, “çeşitli Yahudi Aajanslarının elinde tuttuğu işlenmemiş araziler hariç

⁵ Bakınız , Palestine Government, A Survey of Palestine , Aralık 1945&Ocak 1946 (Jerusalem : Government Printer, 1946), cilt.1, sayfalar. 141, 185 ve 224: ve bakınız Peel Report, the official Arabic version, s.226.

⁶ Bu konuda bakınız' Abd al -Wahhab al- Kayyali, op.cit.,sayfalar. 104-105 ve 134-198.

yeni yerleşimcilerin tarımsal kullanımına tahsis edilecek hiçbir boş alan yoktur.” yönünde bir sonuca vardı. Ama bu kararın dikkate alınmaması İngiliz düşmanlığını daha da artırdı.

Simpson Araplar arasındaki işsizliği “ciddi ve yaygın” olarak tarif ediyor ve dolayısıyla Yahudi göçünün bu nedenle sınırlandırılması veya durdurulması gerektiğini beyan ediyordu.

İngilizlerin 1930 yılında ilan ettikleri (Yahudi göçünü sınırlama vaadinde bulunan) Beyaz Belge’yi devreye sokmayıp onun yerine Şubat 1931’de Britanya’nın Siyonist Projesi’ne desteğini yineleyen ve Beyaz Belgeyi bilfiil tersine çeviren Kara Belge’yi yayınlamaları durumu daha da kızıştırdı.⁷

Bu şartlar altında Filistinliler, Filistin meselesinin Arap ve İslami boyutlarını öne çıkarmayı başardılar. Mayıs 1931 tarihine ait raporlar Prens Şekip Arslan (Lübnanlı Müslüman) önderliğinde ve Hacı Emin el-Hüseyini ile tanınmış Hint lider Mevlana Şevket Ali’nin katılımıyla gerçekleştirilecek ve Filistin ile Suriye başta olmak üzere Arap ülkelerini kurtaracak devrim niteliğindeki bir silahlı direniş planından bahsediyorlar. Fakat plan başarısızlıkla sonuçlanır.⁸

7 Aralık -17 Aralık 1931 tarihleri arasında Kudüs’te Hacı Emin el-Hüseyini’nin başkanlığında İslam Genel Konferansı düzenlendi. Konferansa 22 ülkeden Şeyh Muhammet Raşit

⁷ Palestine: Report on Immigration, Land Settlement and Development , by Sir J.H.Simpson, 1930, Cmd.3686 (London: His Majesty Stationary Office, 1930), sayfalar. 141-153.

⁸ The paper was known as the Passfield White Paper, As for the Black paper, it was a letter addressed from British Prime Minister R. Mac Donald to Chaim Weizmann, the President WZO, and read before the British House of Commons on 13/2/1931.

Rıza, Hintli düşünür ve şair Muhammet İkbâl, Hint lider Şevket Ali, Tunuslu lider Abdülaziz Talibi, eski İran Başbakanı Ziyauddin Tabatabai ve Suriyeli lider Şükrü el Kuvatlı gibi birçok tanınmış akademisyen ve Müslüman şahsiyet iştirak etti. Böylece Filistin meselesinin İslami boyutu resmen tanınmış oldu ve mesele tüm İslam Dünyası'nın kaygısı haline geldi. Konferans esnasında bir İslam Üniversitesi'nin kurulması, toprak alımı için bir cemiyetin kurulması ve çeşitli ülkelerde Filistin komisyonlarının oluşturulması gibi çok sayıda pratik karar açıklandı.⁹

Lakin İslam Dünyası mensubu ülkelerin çoğu sömürgeleştirildi ve İngilizler her türlü pratik çözümü engellediler. Böylece konferansta alınan kararların çoğu uygulanamadı. Filistinli Müslüman Alimler 25 Ocak 1935'te düzenledikleri ve Yahudilere toprak satışına karşı fetva yayınladıkları, buna uymayanları ise dininden dönmüş ilan ettikleri ve Filistin için bir farkındalık kampanyası başlattıkları ilk toplantılarından sonra kendilerini gittikçe daha kritik bir konumda görmeye başladılar.¹⁰

Diğer tarafta el-Burak Ayaklanması'ndan sonra Ahmet Ta-
fiş liderliğinde ortaya çıkan el Kaff el Ahdar (Yeşil Palmiye)
Hareketi ilk silahlı direnişi temsil ediyordu. Hareket, Yahu-
dilere ve İngilizlere karşı operasyonlar düzenliyordu fakat
İngilizlerin yoğun mücadeleleri neticesinde Şubat 1930'da
liderlerinin yakalanmasıyla birlikte lağvedildi.¹¹

⁹ Abd al Wahhabal-Kayyali, op.cit., s.229.

¹⁰ Bakınız , Bayan al -Hout, op.cit.,sayfalar. 216, 246-247 ve 872-873.

¹¹ Ibid., sayfalar. 294-295; Watha'iq al- Harakah al -Wataniyyah al-
Filistaniyyah 1918-1939: Min Awraq Akram Zu'aytir (Document of
the National Palestinian Movement 1918-1939: From the Papers of

Ekim 1933'de Filistin siyasi liderliği muhalefetini zirveye taşıyarak liderlerin bizzat katılımıyla Kudüs (13 Ekim) ve Jaffa'da (27 Ekim) kitlesel protestolar organize etti. Protestoların ilki Mescid-i Aksa'da, diğeri de Jaffa'daki Cuma namazından sonra başladı. Protestoların cereyan ettiği iki gün-de Filistin'de genel greve gidildi ve otoriteler güç kullanarak protestoları durdurmaya çalıştılar. Yürüyüşlerde 35 Arap öldürüldü, 255 Arap yaralandı. Protestoların kapsamı genişledi ve Hayfa, Kudüs, Nablus, Beersheba, Lod ve başka şehirlerde daha da şiddetlendi. Süreç dâhilinde kurban sayısı da gittikçe arttı. Filistin de 7 günlük bir genel greve gidilmesinin ardından İngiliz otoriteler aralarında 3 İcra Komitesi üyesi olan 12 Filistinli lideri tutukladı. Musa Kazım el-Hüseyni Jaffa protestoları esnasında fiziksel saldırıya maruz kalması sonucunda bilincini yitirdi ve devamında Mart 1934'de, 81 yaşında hayatını kaybetti.¹²

O sıralarda kökleri 1925 yılına dayanan Cihad Hareketi Şeyh İzzettin Kassam tarafından kuruldu. İslami ilkeleri izleyen bu gizli bir direniş hareketi " Ya cihad zaferi, ya da şehitlik" sloganını benimsemiş ve Kuzey Filistin'de özellikle çiftçi ve işçiler arasında yayılmıştı. Cihad Hareketi 800 destekçinin yanı sıra 200 mücahit organize etmeyi başardı. Örgüt 1935 senesinde açıkça ortaya çıkana kadar gizlice el-Burak Ayaklanması'na katıldı ve 1930 yılının ilk yarısında bazı operasyonlar düzenledi.

Şeyh el-Kassam ve iki yoldaşı 20 Kasım 1935 tarihinde Yabad'da polisle girdikleri mücadelede şehid oldular. Buna

Akram Zu'aytir), prepared for publication by Bayan al-Hout , ikinci baskı.(Beirut: Institute for Palestine Studies, 1984), sayfalar. 381-391.

¹² Bakınız Mohsen Moh'd Saleh, al -Quwwat al -'Askeriyyah wa al - Shurtah fi Filastin 1917-1939 (Military and Police Forces in Palestine 1917-1939) (Amman: Dar al Nafaes,1996),sayfalar 405-408.

rağmen hareket sona ermedi ve Şeyh Ferhan el-Sadi önderliğinde Filistin İsyanı'nda büyük bir rol üstlendi (1936-1939)¹³. Hacı Emin'in el altından desteklediği Cihad-el Mukaddes Örgütü milli Müslüman bir karaktere sahipti. Öncelikli olarak kendine Kudüs'ü mesken edinen örgüt 1935 senesinde Abdül Kadir el-Hüseyni liderliğinde 400 mensuba ulaştı.¹⁴ Filistin İsyanı esnasında ise Kudüs ve Hebron şehirlerindeki direniş çabalarına öncülük etti.

1918 — 1929 Filistin ayaklanması

Filistin İsyanı, Filistin'in modern tarihindeki en büyük ayaklanmalardan biriydi. İsyân 15 Nisan 1936 tarihinde Şeyh Hasan Ferhan el-Sadi yönetimindeki El-Kassam Hareketi'nin iki Yahudi yerleşimciyi vurmasıyla patlak verdi. Peşinden bir dizi olay cereyan etti ve Araplar ile Yahudiler arasında karşılıklı intikam almalar başladı. 20 Nisan'da Filistinliler genel grev ilan ettiler. Arap partileri güç birliği yaparak 25 Nisan'da Arap Yüksek Komitesi'ni kurdular (bizzat Hacı Emin'in başkanlığında).

Komite, Filistinlilerin istekleri doğrultusunda seçilmiş bir parlamento önünde sorumlu bir Filistin Hükümeti kurulana, Yahudi göçü durdurulana ve Yahudilere toprak satışı engellenene kadar greve devam edileceğini açıkladı. Grev 178 gün sürdü (6 ay civarında), yani **bu Filistin tarihinde Filistin halkının bir bütün olarak iştirak ettiği en uzun grevdi**. Aynı zamanda isyan ateşi tüm Filistin'i sarmıştı.

Arap hükümdarların ve devlet başkanlarının çağrıları ve Kraliyet Filistin Komisyonu'nun (Peel Komisyonu) durumu

¹³ Ibid., sayfalar. 408-418.

¹⁴ Bu hareket hakkında daha detaylı bilgi için bakınız ,Mohsen Moh'di Saleh, al- Tayyar al- İslami fi Filastin, sayfalar. 229-327

incelemek ve tavsiyelerde bulunmak için yapacağı ziyarete hazırlık olarak isyanın ilk aşaması 12 Ekim 1936'da sona erdi. Komisyon tavsiyelerini Haziran 1937'de açıkladı ve Filistin'in Araplar ve Yahudiler arasında bölüştürülmesini önerdi. Bu öneri isyan duygularını tekrar ateşledi ve Kuzey Filistin'den sorumlu İngiliz Bölge Komiseri Lewis Andrews 26 Eylül 1937'de düzenlenen suikastla öldürüldü.

İngiliz otoriteler sert önlemler aldılar ve Müslüman Yüksek Konseyi, Arap Yüksek Konseyi ile ulusal komiteleri lağvettiler. İngilizler Hacı Emin'i de tutuklamaya çalıştılar ama müftü Ekim 1937 ortalarında Lübnan'a kaçmayı başardı ve isyanı oradan yönlendirmeye devam etti. Lakin 4 Arap Yüksek Konseyi üyesi yakalanarak Seyşel Adaları'na sürüldüler. İsyân 1938 yazında zirveye ulaştı ve isyancılar kısa süreli de olsa Filistin taşrasına ve köylerine hâkim olmayı, bazı şehirleri de işgal etmeyi başardılar. Sivil İngiliz idaresi çöktü.

Mesele sırf işgal altındaki bir halk ile sömürgeci bir otoriteye sınırlı kalsaydı muhtemelen sömürgeciler geri çekilir ve halk da haklarına kavuşurdu. Fakat Siyonist Yahudi tarafın varlığı ile nüfuzu ve projesinin doğası İngilizler üzerinde sabit bir baskı oluşturuyor ve onları inatçı, savaştıcı bir tavra itiyordu.

İngilizler Dill, Wavell, Haining ve Montgomery gibi en iyi kumandanları önderliğinde askeri takviyeler

göndermek zorunda kaldılar. Zamanın en yıkıcı, en modern askeri imkânları kullanılarak Filistin köy köy yeniden işgal edilmeye başlandı. Ferhan el-Sadi, Muhammet el-Salih el-Hamid, Abdürrahim el-Hacı Muhammed ve Yusuf Ebu Durra gibi birçok isyan lideri hayatını kaybetti¹⁵. Dolayısıyla

¹⁵ Bakınız, Emile Gory, op.cit., sayfalar. 232-235.

isyan özellikle Nisan 1939'dan yıl sonuna kadar gittikçe güç kaybetti ve zayıf düştü. İngiliz istatistiklerine göre 1936 - 1939 döneminde isyan aktivistleri tarafından düzenlenen operasyonların sayısı aşağıda görüldüğü gibidir:

Yıl	1936	1937	1938	1939
Toplam operasyon	4,076	598	4,969	952

İngiliz kaynakları, isyanın ilk bölümünde 80 Yahudi'nin öldürüldüğünü ve 288 Yahudi'nin yaralandığını belirtiyor. Bunların 35'i İngiliz askerleri ve polisi tarafından vurulmuş, 164'ü yaralanmış. Aynı dönemde 193 Arap öldürülmüş ve 803 Arap yaralanmış. Fakat meşhur tarihçi Muhammet İzzet Deveze 750'den fazla Arap'ın öldürüldüğünü ve 1500'den fazlasının yaralandığını iddia ediyor. Derveze'ye göre isyanın ikinci kısmında 1500 Yahudi etkilenmiş, bunların dörtte biri, hatta üçte biri öldürülmüştü. Bu sayı resmi Yahudi istatistikleriyle daha uyumlu görünüyor. Derveze, 1,800 civarında İngiliz'in öldüğünü veya yaralandığını, 3,000 civarında Arap'ın öldüğünü ve 7,000 Arap'ın yaralandığını tahmin ediyor¹⁶.

Bu süre içinde Britanya hem isyanı bastırmayı denedi, hem de siyasi çözüm arayışlarına girdi. İngilizler Filistin'i bölme planından vazgeçti, Seyşel Adaları'ndaki tutukluları serbest bıraktı ve Filistinlilerin, Yahudilerin ve bazı Arap ülkelerinin temsilcilerini Londra'da yuvarlak masa toplantısına davet etti. Fakat Şubat 1939'da düzenlenen bu konfe-

¹⁶ Muhammad 'Izzat Derwazah , Filastin wa Jihad al -Filastiniyyin (Palestine and the Struggle of Palestinians) (Cairo: Dar al-Kitab al-'Arabi,1959). sayfalar. 43 ve 220.

rans belirleyici bir sonuca ulaşamadı. Bunun üzerine İngilizler iki tarafın onayından bağımsız olarak tek taraflı çözümlerini ilan ettiler.

İngiliz Hükümeti, bu amaçla Mayıs 1939'da Filistinliler için sınırlı bir siyasi zafer niteliğinde bir beyaz belge açıkladı. İngilizler kesin olarak Filistin'in Yahudi devleti olması yönünde bir politika izlemeyeceklerini ve nihai olarak bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasını desteklediklerini beyan ettiler. "Bu öyle bir devlet olmalıdır ki, Filistin'in iki halkı, yani Yahudiler ve Araplar kurulacak hükümette kendi hayati menfaatleri üzerinde otorite sahibi olsunlar." İngilizler, gelecek 10 yıl zarfında bir Filistin devleti kurulmasını, gelecek 5 yıl zarfında Yahudi göçünün 75 bin sayısıyla sınırlı kalmasını ve aşmamasını ve " Filistinli Arapların onayı olmadan daha fazla Yahudi göçünün cereyan etmemesini" öngörüyordu. Belgeye göre "belirli bölgelerde Arap topraklarının devredilmesine yer yoktur, başka bölgelerde ise toprak devri sınırlandırılmalıdır." Filistinli liderlerin çoğu İngilizlerin samimiyetine ve niyetlerine itimat etmedikleri ve Filistin'in bağımsızlığı Yahudilerin onayıyla işbirliğine bağımlı kılındığı için bu projeyi desteklemediler. Zaten proje isyancılara yönelik genel bir af veya Filistin liderleri Hacı Emin ile bir barışma içermiyordu. Bunun yanı sıra Filistinliler bazı tavizleri içeren bir projeye zamansız onay vermeyi akılsız bir davranış olarak değerlendirmiyordu. İngilizler planı her halükarda uygulamaya kararlı olduklarına göre zaman onların bu meseledeki ciddiyetlerini ortaya koyacaktı. Yahudiler dahi katı bir biçimde İngiliz projesine karşı koyuyorlardı.¹⁷

¹⁷ Bakınız , British White Paper of 1939, the Avalon Project, Lillian Goldman Law Library, Yale Law School, http://avalon.law.yale.edu/20th_century/brwh1939.asp; Abd al-

1939 — 1947 Siyasi gelişmeleri

Filistinliler 1939-1945 arası süren İkinci Dünya Savaşı dönemine tükenmiş halde girdiler. Siyasi liderleri isyan sonrası dağıtılmıştı. Hacı Emin, Ekim 1939'da önce Irak'a, daha sonra İran, Türkiye ve Kasım 1941'de ulaştığı Almanya'ya kaçmak zorunda kaldı. Onun kaçmasıyla birlikte şahsen büyük destek verdiği Irak'taki İngiliz karşıtı rejim çöktü. Arapların meşru haklarına kavuşabilmelerini sağlamak için Hacı Emin Almanya'da İngiliz düşmanı Almanlarla işbirliği yapmak durumunda kaldı. Bir deklarasyon taslağı hazırlandı. İki müttefik ülke Almanya ve İtalya, İngiliz işgalinde ve kontrolünde bulunan Arap ülkelerine destek sağlayacak, bağımsızlıklarını tanıyacak ve Yahudi yurdu fikrini aşmaları için yardım edecekti. Fakat Almanlar bu deklarasyonu yayınlamak için, kendi askeri kuvvetlerinin Kafkasya'ya ulaşmasını şart koştu.

Şubat 1941'de Chaim Weizman (Dünya Yahudi Birliği başkanı) Londra'da bulunan Sovyet büyükelçisi ile yaptığı gizli görüşmede, Doğu Avrupa'dan 4-5 milyon Yahudi'nin göçüne olanak sunmak için Filistin'den 1 milyon insanı çıkarmayı önerdi. Büyükelçi ülkesine konuyla ilgili, daha sonra Rus Dışişleri Bakanlığınca arşivlenecek bir rapor gönderdi. Bu rapor Mayıs 1993'te İsrail gazetesi Yedioth Ahronoth, 29 Mayıs 1993'te al-Quds gazetesi ve Ürdün gazetesi Alrai tarafından 29 Mayıs 1993'te yayınlandı.

Hacı Emin Almanya'da bulunduğu dönemi, Almanların eğiteceği bir Arap ordusunu oluşturmakla değerlendirdi. 2 Kasım 1943'te resmen kurulan bu orduda yüzlerce Arap genci eğitilerek Almanlar tarafından hafif silahlar ve mü-

himmatla donatıldı. Ordu ileride kullanma amacıyla 30 bin civarında hafif silahı ve cephaneyi Libya'da sakladı.¹⁸

Fakat İngilizlerin ve müttefiklerinin savaş zaferi Filistinlileri ve liderlerini daha da zor durumda bıraktı. Fransızlar Hacı Emin'i tutukladılar ama Haziran 1946'da kaçmasına engel olamadılar. Hacı Emin beklenmedik anda Mısır'da ortaya çıktı. Bu gelişme üzerine Filistin'de büyük bir sevinç yaşandı, heryer süslendi, konvoylar oluşturuldu ve insanlar ferahlık hissine kapıldı.¹⁹ Müftü Efendi ülkesinde halen gönüllerdeydi.

Arap Birliği'nin bir kararıyla 12 Haziran 1946'da Filistin Arap Yüksek Komitesi oluşturuldu ve dönüşünün ardından başına Hacı Emin getirildi. Filistin artık komite tarafından temsil ediliyordu fakat Hacı Emin'in Ürdün ve Irak hükümetleri ile yaşadığı sorunlar onun çalışma ve manevra kabiliyetini sınırlı kıldı. Müftü'nün başka bir şanssızlığı, halen bir çeşit İngiliz tesiri altında bulunan Mısır'da ikamet etmesiydi.

Siyonistler ise aynı dönemde Nazi Almanya'sının İkinci Dünya Savaşı esnasında Avrupalı Yahudilere verdiği zararı kullanarak kendi davalarına anlayış ve destek sağlamakla meşguldüler. Bunun için Siyonistler özellikle de 1942 Baltimore Konferansı'nın ardından, yükselişe geçmiş büyük güçlerden Amerika Birleşik Devletleri üzerinde yoğunlaştılar ve 1939 yılına ait İngiliz Beyaz Belgesi'nin yürürlükten kaldı-

¹⁸ Bakınız Falah Khalid 'Ali , Filastin wa al- Intidab al-Baritani 1939-1948 (Palestine and the British Mandate 1939-1948) (Beirut: Arab Institute for Research and Publishing, 1980), sayfalar. 107-111; ve Zuhair al-Mardini ,op.cit., sayfalar. 157-162, 171, 200-202, 241 ve 243.

¹⁹ Khalil al- Sakakini, Kadha Ana Ya Dunya (Such Am I, Oh World), cilt.2, (Damascus): al- Ittihad al- 'Am li al-Kuttab wa al -Sahafiyin al-Filastiniyyin, 1982). s.367.

rılmasına yönelik hem Demokratların, hem de Cumhuriyetçilerin desteğini kazandılar. Harry Ruman başkan seçildiğinde Siyonizme büyük sempati sergiledi ve 31 Ağustos 1945 tarihinde İngiliz Başbakanı Clemens Attlee'den 100 bin Yahudi'nin Filistin'e göç etmesine müsaade istedi.

Yahudiler askeri bakımdan güçlenmeye gayret gösterdiler. İkinci Dünya Savaşı esnasında Filistin'de bulunan 26 bin Yahudi İngiliz Ordusu bünyesinde Yahudi birliklerinde görev aldı. Çoğunluğu Haganah örgütü mensubu olan bu Yahudiler savaş tecrübesi edindiler ve aynı zamanda kurulması öngörülen Yahudi devletinin çekirdeğini oluşturdular. 1939-1945 döneminde 92 bin civarında, 1946-1948 döneminde 61 bin Yahudi Filistin'e göç etti. Bu insanlar 1939-1947 yılları arasında 270 bin dönüm toprak ele geçirerek 1940-1948 arasında 73 yeni yerleşim birimi inşa ettiler. 13 Kasım 1945 tarihinde, Yahudi baskılarının ve Arap zayıflığının tam ortasında İngilizler Dışişleri Bakanı Ernest Bovin'in yayınladığı bir bildiriyle resmen Beyaz Belge'den vazgeçtiklerini açıkladılar. İngilizler bu açıklamalarıyla aynı zamanda Filistin meselesini inceleyecek müşterek bir İngiliz-Amerikan komisyonunun oluşturulması yönünde çağrı yaptılar. Amerikalılar artık doğrudan Filistin meselesinin muhatabı olacaktı. Komisyon 1946 yılında 100 bin Yahudi'nin göçünü ve toprak devrinin serbest bırakılarak Yahudilere satılmasını tavsiye etti.²⁰

Filistin'deki Siyonist gruplar İngiliz Beyaz Belgesi'ne karşı koyarak İngiliz Mandası'na ve Arap sivilere karşı bir dizi saldırı düzenledi. Lakin Siyonist Hareketi'nin, Eylül 1939'da patlak veren İkinci Dünya Savaşı'nda Nazi Almanya'sına karşı İngilizlerin yanında durmaktan başka şansı yoktu.

²⁰ Falah 'Ali, op.cit...,sayfalar. 141, 181, 195-197 ve 203-205; ve Harb Filastin 1947-1948 (The official İsraili story), sayfalar. 26-87

Yahudi Ajansı'nın başkanı David Ben-Gurion şu açıklamada bulundu: " Savaş yokmuş gibi Beyaz Belgeyle mücadele edeceğiz, Beyaz Belge yokmuş gibi de savaşa gideceğiz."

Silahlı Siyonist yeraltı örgütü İrgun 1 Şubat 1944'te İngiliz Mandası'na karşı isyan başlattı. Siyonist terör İrgun'un 22 Temmuz 1946 tarihinde Kudüs Kral David Oteli'nde bulunan Filistin İngiliz idaresi başkarargahına düzenlediği saldırıyla birlikte zirve yaptı. Saldırıda 91 kişi öldü, 46 kişi yaralandı. Ölenler arasında 21 üst seviye hükümet görevlisi, 49 ikinci derece hükümet görevlisi, 13 asker, 3 polis ve 5 sivil bulunuyordu. Ölenlerin arasında ayrıca 41 Arap, 28 İngiliz vatandaşı ve 17 Yahudi yer alıyordu. İrgun örgütünün lideri ise daha sonra İsrail Başbakanı olacak ve 1979 Nobel Barış Ödülü'nü kazanacak Menachim Begin'di.

İngilizlerin 2 Nisan 1947'de Birleşmiş Milletler'e başvurmasıyla birlikte uluslararası bir boyut kazandı. Durumu incelemek ve rapor sunmak üzere Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi (UNSCOP) görevlendirildi. 31 Ağustos 1947'de yayınlanan raporda şu tavsiyeler yer alıyordu:

- Filistin Mandası en kısa zamanda ve en pratik biçimde sona erdirilmelidir.

- Filistin, bir Arap devleti, bir Yahudi devleti ve Kudüs şehri olmak üzere üçe ayrılmalıdır. " Filistin şehri uluslararası vesayet altına girmelidir."²¹

²¹ Official Records of The Second Session of the General Assambly, Supplement No.11, United Nations Special Committee on Palestine, Volume I. New York , A/364, site of United Nations Information System on the Question of Palestine (UNISPAL), 3/9/1947, <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/c17b3a9d4bfb04c985257b28006e4cea6/07175de9fa2de563852568d3006e10f3?OpenDocument> ;and Falah 'Ali, op.cit., sayfalar. 248-250.

Lübnan'da düzenlenen Sofar (6 Eylül 1947) ve Aley (7-15 Ekim 1947) konferanslarında Arap ülkeleri UNSCOP tavsiyelerini reddetmeyi ve Filistin'e asker ve silah bakımından desteklemeyi, "askeri önlemler" almayı ve askeri eğitim organize etmeyi karara bağladılar.

29 Kasım 1947 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (UNGA) Filistin'in iki devlete, yani bir Arap ve bir Yahudi devletine ayrılması yönündeki 181 sayılı kararını yayınladı. Bu karar yoğun Amerikan lobiciliği ve Rusya desteği sayesinde üçte devletlerin üçte ikilik üstünlüğü ile kabul edildi.

Karar Filistin'in %54.7'sini Yahudi devletine (14,400 km²), %44.8'ini ise Arap devletine (11,780 km²), 0.5%'ini ise Kudüs bölgesine tahsis ediyordu.

Ashında süper güçler üçte ikilik üstünlüğü sağlayamamıştı ve neredeyse 26 Kasım günü bölünme planını engelleyecek bir oylama yapılacaktı fakat UNGA başkanı (Brezilyalı delegé) oturumu erteledi. Yahudi Siyonist lobileri ve Amerika her türlü yolu deneyen yoğun bir kampanya başlatarak daha fazla oy kazanmaya çalıştılar. Hakikaten de Latin Amerikalı delegelerin eşleri değerli hediyeler ve pahalı kürk mantolar kabul ettiler. Bölünmeye karşı gelen Haiti hükümeti, Amerika'nın ekonomik yardım vaadinde bulunmasının ardından delegesine bölünme yönünde oy kullanma talimatını verdi. Amerikalı işadamı Robert Nathan finansal nüfuzunu ortaya koyarak Guatemala'nın oyunu satın aldı. Firestone şirketi Liberia'yı "doğru oy" kullanması yönünde tehdit etti. Yoğun baskılara maruz kalan ülkelerden biri de, devlet başkanın devreye girmesiyle bölünme planına onay veren Filipinler oldu. Anlayacağınız, dünyanın en kutsal mekânlarından birinin kaderi böyle "kirli" tezgâhlar sayesinde belirlendi. Müslüman bir halkın ve Kutsal Topraklar'ın kaderini Latin Amerikan eşlerin elmas, mücevher veya kürk manto almasıyla nasıl bir mantıksal bağı olabilir ki? Veya Liberia devletinin

bir Amerikan şirketi tarafından tehdit edilmesiyle? Öyle veya böyle, 29 Kasım 1947 tarihinde öneri 33 oya karşı 13 oyla kabul edildi. 10 üye çekimser oy kullandı.

Şunun altını da çizelim; UNGA kararları Birleşmiş Milletler beyannamesine göre bağlayıcı nitelikte değildir. Kararın kendisi BM'nin kuruluş ilkeleriyle ters düşüyordu, yani halkların özgür olmaları ve hür iradelerini ortaya koyabilmeleri ilkeleri. Gariptir ama karardan birinci derecede ve başlıca etkilenecek olan Filistin halkının bu konuyla ilgili görüşleri hiç sorgulanmadı bile. Ya Filistin topraklarının tam %55'ini nüfusun %31,7'sini oluşturan ve %6'dan fazla araziye sahip olmayan Yahudi göçmenlere teslim eden bir anlayışa ne demeli?

TABELA 1:

İngiliz işgalindeki Filistin'in nüfus dinamikleri

Yıl	Araplar		Yahudiler	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1918	600,000	91,6	55,000	8,4
1948	1,390,000	68,3	646,000	31,7

TABELA 2:

İngiliz işgalindeki Filistin'de toprak dağılımı

Yıl	Arap (%)	Yahudiler (%)
1918	98	2
1948	94	6

“Artık bazı önde gelen ve saygın Yahudiler için cesaretlerini toplayıp kamuoyuna konuşma vakti geldi. Dünyaya ve kendimize yalan söylemeyi bırakalım. Biz Filistin’i çaldık. Evet çaldık. Bugün Filistinlilere özerklik tanısak, onlara hür iradelerini veya Batı Şeria’yı teslim etsek ve hatta Filistin Devleti’ni tanısak dahi yine de ülkelerinin büyük bir bölümünü çaldık. Gelin, meseleyi ele ahırken en azından doğruyu söyleyerek başlayalım.”

Ron David, *Arabs and İsrail for Beginners*,
(New York, 1993) Sayfa 210

1948 Savaşı ve sonuçları

Savaş, Filistin bölünme planının açıklanması üzerine patlak verdi. Sınırlı sayıda gönüllü hariç, Filistinliler bu savaşın ilk altı ayında yükü tek başlarına çektiler. İngiltere 15 Mayıs 1948’de ülkeden ayrılana dek Arap ülkeleri ordularını göndermeyi reddettiler. Filistinliler Abdülkadir el-Hüseyni önderliğinde Cihad-el Mukaddes Ordusu’nu kurdular. Arap Birliği ise Arap ve Müslüman ülkelerden gelen gönüllülerden oluşan Arap Kurtuluş Ordusu’nu devreye soktu. Arap devletlerden silah ve cephane yardımı çok zayıf kalmasına rağmen Filistinliler Siyonist çetelere karşı uzun süre muazzam mücadeleye verdiler. Bu durum Amerikalıların Mart 1948’de bölünme planını ciddi biçimde gözden geçirmesine neden oldu. Arap orduları savaşa katılana kadar, Yahudilere nazaran birçok konuda eksikleri bulunan Filistinliler topraklarının %80’ini muhafaza etmeyi başardılar. Bu arada İngilizlerin ülkeden çekilirken Yahudiler ile işbirliği yaptığını da unutmamalıyız.

Yedi Arap ordusunun savaşa müdahil olması kendince bir trajedydi zira 24 bin asker 70 binden fazla Siyonist Yahudi savaçsısıyla karşı karşıya geldi. Arap orduları koordinasyondan mahrumdu, ülkeyi hiç tanımayanlardı ve etkili mo-

dern silahlara sahip değildi. Hatta bazı Arap orduları Filistinlilere silah sağlayacağına onları silahsızlandırmakla meşgul oldular.

Diğer tarafta, Filistinlilere verilen silahlar ya arızalıydı, ya da kullanımı tehlike arz ediyordu. Diğer ordular iyi kumanda edilmiyordu. Hatta bu orduların birinde 50 üst derece subayın arasında 45 İngiliz vatandaşı yer alıyordu. Henüz yeni bağımsızlığa kavuşmuş olan bazı Arap ülkelerinin orduları oldukça deneyimsizdi. Aslında bu ülkelerin birçoğu halen İngiliz sömürgeciliğinin etkisi altındaydı.²²

Aşağıdaki tablo Araplar ve Siyonistler arasındaki askeri güç dengesini sayısal olarak ortaya koyuyor:

Arap kuvvetleri savaşa katılmadan önce	Arap kuvvetleri	Yahudi kuvvetleri
(Aralık 1947-Mayıs 1948)	12,000	60,000
Muharebenin ilk evresi (Arap orduları savaşa katıldığında)	21,000	67,000
Muharebenin ikinci evresi (savaş bittiğinde)	40,000	106,000

Filistinliler ve Araplar direniş ve fedakârlık açısından olağanüstü istekliydi fakat siyasi liderler ve ordular insanları

²² Arap ordularının 1948 Savaşı'ndaki durumu ve performansı ile ilgili bakınız 'Arif al-'Arif , al-Nakbah ; Nakbat Bayt al-Maqdis wa al-Firdaws al- Mafqud 1947-1951 (The Nakbah: The Catastrophe of Jerusalem and the Lost Paradise 1947-1951) (Saida- Beirut: Al Maktaba Al Assrya, 1954), cilt.2, s.342 ve cilt.6, s.225; ve Muhammad 'Izzat Darwazah , op.cit.,sayfalar. 80-89. Bu konu Saleh Abu Yasir'in kitabı Jihād Sha'b Filastin' de daha detaylandırılmıştır.

büyük bir hüsrana ve hayal kırıklığına uğrattılar. Örneğin Mısır'ın Müslüman Kardeşler Hareketi Filistin'i kurtarmak için çok gayret sarf etti. Müslüman Kardeşler lideri Hasan el-Benna Ekim 1947'de Müslüman Kardeşler Hareketi'nden 10 bin gönüllüyü savaşa iştirak edecek ilk grup olarak seferber etti. Ama gel gelelim ki Mısır Hükümeti bu gönüllülerin seyahat etmelerine büyük ölçüde engel oldu. Her şeye rağmen savaşa katılarak kahramanca çarpışan yüzlerce mücahit Mısır'a dönmeden tutuklanarak hapse atıldı. Daha savaş Aralık 1948'de bitmeden Müslüman Kardeşler Hareketi lağvedildi ve Mısır gizli servisi Hasan el-Benna'yı 11 Şubat 1949'da, yani yeni Siyonist devleti ile ateşkes imzalanmadan evvel infaz etti.

Kendilerini Filistin meselesine adamaya hazır olan Müslüman Kardeşler üyeleri Ürdün'den, Suriye'den ve Irak'tan kalkıp direnişe destek verdiler. Cihad —el Mukaddes Ordusu, Arap Kurtuluş Ordusu ve 250 Bosnalı gibi birçok mücahit Filistin'i kahramanca savundular.

Siyonistler 14 Mayıs 1948 akşamı İsrail Devleti'nin kurulduğunu açıkladılar ve savaşın sonunda hem Arap ordularını alt ettiler, hem de Filistin topraklarının %77'sini ele geçirdiler. Aynı esnada Arap Yüksek Komitesi İngiliz çekilmesinin bıraktığı boşluğu doldurmak amacıyla bir Filistin Hükümeti kurmaya karar verdi. Lakin bu karara Arap hükümetlerinden Mart, Nisan ve Mayıs 1948'de destek bulamadı.

23 Eylül 1948 tarihinde Komite Gazze'de Ahmet Hilmi Abdülbaki önderliğinde Birleşik Filistin Hükümetinin kurulduğunu ilan etti. Ürdün hariç tüm Arap hükümetleri kurulan yönetimi tanıdı. Meşruiyetinin bir göstergesi olarak Birleşik Filistin Hükümeti ve Arap Yüksek Komitesi Hacı Emin önderliğinde 1 Ekim 1948'de Gazze'de Filistin Ulusal Konferansı'nı düzenledi. Konferans, Filistin'in bağımsızlığını

ve İngiliz işgali esnasında belirlenen ve uluslararası kabul gören sınırlar dahilinde hür, egemen ve demokratik bir devletin kurulduğunu duyurdu. Ahmet Hilmi Abdülbaki önderliğinde 10 bakandan oluşan Birleşik Filistin Hükümeti konferansta güvenoyu aldı.²³

Birleşik Filistin Hükümeti Gazze Şeridi'nde egemenliğini kullanmaya teşebbüs ettiğinde Mısır otoriteleri müdahale etti ve zor kullanarak Hacı Emin el-Hüseyni'yi Kahire'ye nakletti. Aynı zamanda ulusal konseyin birçok üyesi Gazze'den Kahire'ye göçmek durumunda bırakıldı. Mısır otoriteleri daha sonra Birleşik Filistin Hükümeti liderini ve üyelerini de Mısır'a sürdü. Arap hükümetleri, Birleşik Filistin Hükümeti'nin çıkardığı pasaportları tanımadılar ve Arap Yüksek Komitesi ile yakın bağları bulunan Cihad el Mukaddes örgütünü dağıttılar. Mısır otoriteleri, "Mısır kuvvetlerinin kontrolünde bulunan bölgelerde", yani Gazze Şeridi'nde idareyi ele alması için bir vali atadılar.²⁴

1948 savaşının en belirgin sonuçlarından biri, Siyonist Yahudi çetelerin Filistin topraklarının yaklaşık %77'sini eline geçirmiş olmasıdır. Bir milyon 390 bin Filistinlinin (%58) yaklaşık 800 bini göçe zorlanarak, Yahudilerin ülkelerini kurmaya koyuldukları topraklardan edildiler. Siyonistler 30 Filistinliyi işgal edilen topraklar içinde yer değiştirmeye

²³ Hussien Abu al-Namel, Qita' Ghazzah 1948-1967: Tatawwurat Iqtisadiyyah wa Siyasiyyah wa Ijtima 'iyyah wa 'Askeriyyah (The Gaza Strip 1948-1967: Economic, Political, Social and Military Developments) (Beirut: Markaz al -Abhath-Palestine Liberation Organization (PLO), 1979), sayfalar.22-23.

²⁴ Hussien Abu al-Namel, Qita' Ghazzah 1948-1967: Tatawwurat Iqtisadiyyah wa Siyasiyyah wa Ijtima 'iyyah wa 'Askeriyyah (The Gaza Strip 1948-1967: Economic, Political, Social and Military Developments) (Beirut: Markaz al -Abhath-Palestine Liberation Organization (PLO), 1979), sayfalar.22-23.

mecbur bıraktılar ve savaştan önce var olan 400 köyü imha ettiler.

Siyonistler bununla da yetinmeyip, halkı yerinden etmek gayretiyle 1948 savaşı esnasında Filistinli sivillere karşı 34 toplu kıyım gerçekleştirdiler. Bunların en utanç vericisi 9 Nisan 1948'de gerçekleştirilen Deir Yasin katliamıdır. Siyonistler bu katliamda 254 erkek, kadın ve çocuğu öldürdüklerini kabul ettiler.²⁵ Ama Siyonist terörü sırf Filistinle sınırlı kalmadı. Örneğin Siyonist Lehi (Yıldız) çetesi 1948 savaşında BM arabuluculuğu görevini üstlenen İsveçli diplomat Folke Bernadotte'ye suikast düzenledi. Bernadotte 17 Eylül 1984 tarihinde resmi görevini yerine getirirken öldürüldü. Lehi lideri ve daha sonradan İsrail Başbakanı olacak Yitzhak Shamir Bernadotte'un infazına karar veren şahıstır. İsrail otoriteleri zanlıları yakaladı ama zanlılar suikastle değil, terör örgütüne üyelikle suçlandılar ve iki hafta içinde serbest bırakıldılar! 1948 savaşı Filistin halkının sosyal ve ekonomik yapısını paramparça yaptı. 4,500 yıl bu topraklarda yaşamış olan halk kendini birden yersiz, yurtsuz ve sahipsiz buldu. Avrupalıların Yahudilere işlediği suçların faturası maalesef bu halka kesildi, onlar yok edildiler. Siyonist Hareketi ile işbirliği yapan süper güçlerin istekleri gerçekleştirilsin diye bu halk yerinden edildi. Varlıklarını Filistin kanlarının aktığı bir denizin, sefaletin ve acının üzerine kuran Siyonistler ise hiçbir pişmanlık hissine kapılmadılar. Hâlbuki aynı Siyonistler Yahudilerin yaşadığı haksızlık için dünyayı ayağa kaldırmayı bildiler. Avrupalıların Yahudilere yaptığı haksızlık Siyonistlere asla Filistinlilere adaletsiz ve zalimce davranma hakkını vermez.

²⁵ Bakınız Mawsu'ah al-Filistiniyyah, cilt.2, sayfalar. 342-344,ve cilt.4, sayfalar. 377-379 ve 556-561;ve Hussien Abu al- Namel, op.cit.,s. 25.

İsrail Genelkurmay Başkanlığı, savunma bakanlığı ve dışişleri bakanlığı makamlarında bulunmuş Moşe Dayan şu ifadeyi kullanmıştı: “*Arap köylerinin yerine Yahudi köyleri inşa edildi. O eski Arap köylerinin artık isimleri bile bilinmiyor, yani ortadan kaldırıldılar.*”²⁶ Bu aslında önceden planlanarak işlenmiş bir suçtu. Birleşmiş Milletler’in bugüne kadar mültecilerin kendi topraklarına geri dönmesi yönünde 120 ‘den fazla çağrı yapmış olması da hiçbir şeyi değiştirmedii. 1948 yılında işgal edilen Filistin topraklarından 2012 yılına kadar ayrılan sığınmacı sayısı 6 milyon 250 sayısına ulaştı. Buna tarihi Filistin sınırları dışında yaşayan ve yerlerine geri dönmelerine izin verilmeyen Gazzeli ve Batı Şeritali 1 milyondan fazla mülteciyi de eklemek gerekir.

“...şunun bilinmesi gerekir: bu ülkede iki halka birden [Arap ve Yahudi] yer yok. Eğer [Filistinli] Araplar ülkeyi terk ederse bize geniş bir alan açılır... [İkinci Dünya Savaşı’nın ardından] elde tek bir çözüm kaldı, o da Arapların olmadığı bir İsrail devletidir, yani en azından batıda bir İsrail devleti. [burada batıdan kasıt Filistindir, zira doğu kısmı Ürdün kısmıdır] Bundan taviz verilemez. Siyonizm fikri Yahudi sorununun İsrail Devleti’nde cevap bulmasıdır... Cevap, ülkede bulunan diğer sakinlerin tahliye edilerek ülkenin Yahudi halkına teslim edilmesidir.”²⁷

²⁶ Bakınız Mawsu’ah al-Filistiniyyah, cilt.2, sayfalar. 342-344,ve cilt.4, sayfalar. 377-379 ve 556-561,ve Hussien Abu al- Namel, op.cit.,s. 25..

²⁷ Yosef Weitz, Yahudi Ulusal Vakfı Yerleşim Departmanı Müdürü, Weitz Günlükleri, A246/7, 20.12.1940 ve 20.03.1941 tarihli kayıtlar. Siyonist Arşivleri Merkezi (CZA), Nur Masalha’nın The Expulsion of the Palastinians isimli eserinden ahnu. (ABD: İnstitute for Palastinian Studies, 1993, Sayfa 131-132..

Üçüncü Bölüm
1949 – 1967
Filistin Meselesi

Giriş

1948 savaşının ardından Filistinliler, Araplar ve Müslümanlar arasında öfke ve haksızlığa uğramış olma hissi ağır basıyordu. Filistin halkı tarihte ilk kez topraklarından edilmiş, kökleri sökülmüştü. Filistinliler değişen derecelerde özgürlük ve sivil haklar tanıyan farklı rejimlerin idaresine tabi tutuluyordu. Kendi ülkelerini özgürlüğe kavuşturmak için siyasi örgütlenmeye gitmeleri veya direniş grupları oluşturmaları da sınırlandırılıyordu. Her şeye rağmen Filistinliler o dillere destan dirilikleriyle ve takdire değer pozitiflikle durumun üstesinden gelmeye ve zor şartlara ayak uydurmaya çalıştılar. Örneğin birkaç yıl içinde Arap ülkelerinin en eğitimli halkı konumuna gelmeyi başardılar, çünkü zor şartları telafi etmenin, geleceğe ve bekleyen zorluklara hazır olmanın en önemli yollarından biri eğitimden geçiyordu.

Arap Ülkeleri ve Filistin

Söz konusu dönem Arap ve İslam dünyasında bulunan birçok ülkenin sömürgecilikten kurtulmasına şahit oldu. Fakat sömürge yönetimlerinin yerini alan “bağımsız” rejimler liberal, sosyalist veya muhafazakâr destekli Batı usulü idare tarzını ve seküler sistemleri benimsediler. Bazı rejimler doğrudan askeri yönetimin eline düştü. Geniş bir çerçevede birlik arayacağına her rejim kendi etkisini artırmaya ve kendi ulusal kimliğini öne çıkarmaya çabaladı. Bu tutum bölünmeleri daha da ileri taşıdı. Her şeye rağmen Arap arenasında Arap ulusalcı retoriği ve sloganları hakim kaldı. Bu dönem zarfında Filistinliler mücadelenin “ulusalcı Arap karakteri-

ne” ve belirli Arap rejimlerine, özellikle de Cemal Abdül-Nasır liderliğindeki Mısır’a umut bağladılar.

Dönemin sloganı, “özgürlüğe götüren yol birlikten geçer” dillerden düşmüyordu. Fakat özellikle 1958-1961 arasında Mısır-Suriye birliğinin hüsrarla sonuçlanmasıyla ve 1967 senesinin feci savaşının ardından liderlerin inandırıcılıklarını kaybetmeleriyle birlikte insanlar bu sloganla hedefe varma umutlarını kaybettiler.

Şunu net olarak söyleyebiliriz, dönemin liderleri Filistin’i özgürlüğüne kavuşturma hedefine ulaşmak için gerekli sağlam iradeye, samimi inanca, yöntem bilgisine ve dayanıklılığa kesinlikle sahip değildiler.

Dolayısıyla birliği ve özgürlüğü sağlamalarını bir yana bırakın, Filistin’in geri kalan kısmını, Sina Yarımadası’nı ve Golan Tepeleri’ni savaşta kaybettiler. Diğer yanda bu dönem, özellikle de Nasır ve destekçilerinin İslamcılara karşı yürüttükleri çetin mücadele sonucunda siyasi, popüler ve direniş cephelelerinden İslami hareketin gerilemesine ve ulusalcı, solcu ideolojilerin yükselişine sahne oldu.

İsrail ile savaş hali tüm dönem boyunca resmen devam etti etmesine ama Arap rejimleri mevcut durumu değiştirecek değil, muhafaza edecek hamleler yaptılar. Özne ve nesnel sebeplerden ötürü rejimler “yerleşimi” “özgürleştirmeye” tercih ettiler. Bunun sonucunda kendi acziyetlerini kavramaya başladılar ve sabırsızca gelecek muharebeyi bekleyen halka fantaziler sunmakla meşgul oldular. İsrail ise o zaman zarfında gittikçe güçlendi ve kök saldı.

Anlayacağımız, Filistin direnişi kapsamlı stratejik bir plan dâhilinde değil, çoğunlukla “taktik” siyasi nedenlerle ele alındı. İsrail ile doğrudan karşı karşıya gelen ülkelerin Filistin direnişine yönelik tavrı iki çizgide ilerliyordu:

Birincisi: Öncelikli olarak rejimin emniyeti ve ayakta durabilmesi önemliydi. İsrail'in misilleme tehlikesinden ve rejimin zayıflığını açığa çıkaracak her türlü çatışmadan kaçınılmalıydı. Rejimler Filistinlilerin gerilla girişimlerini kontrol altında tutarak kendi sınırlarını işgal altındaki Filistin ile birlikte silahlı direniş operasyonları için kullanmamalarını engelliyordu.

İkincisi: Popüler siyasi kazanımlar için, öfkeli halkı yatıştırmak veya iç huzursuzluğu engellemek için sadece "taktik" siyasi nedenlerden topraklarında silahlı direnişin varlığına izin vermek. Yani çatışmaya müdahil olan ülkeler bazı özel koşullardan kaynaklanan istisnalar hariç, sınırlarını Filistinlilerin gerilla operasyonlarına büyük ölçüde kapattılar. Bu çerçevede en büyük istisnayı, 1967 ile 1982 yılları arasında güçlü bir direniş üssü haline gelen Lübnan teşkil ediyordu. Ki bu da rejimin istekleri doğrultusunda değil, ülkenin zayıflığı, Filistin devriminin gücü ve ülkede bulunduğu geniş destekten ortaya çıkmıştı.

Filistin Ulusal Hareketi

Aynı dönemde Filistinlilerin sergiledikleri tutum şu şekilde tarif edilebilir:

- Şoku atlatmaya çalışmak ve yeni hakikatlere ayak durmak. Eğitime ve bağımsızlığa götürecek olanaklara odaklanmak.
- Nasırcılar ve Baas Partisi dâhil, ulusalcı örgütlere ve partilere üye olmak, komünist, solcu ve İslamcı gruplara katılmak (Söz konusu dönemin ilk bölümünde Müslüman Kardeşler Hareketi ve Hizbut-Tahrir'de bu örneklerle dahildir).

- Ulusalçı ve solcu ideolojilerin gölgesinde kalmış Filistin ulusal kimliğinin ortaya çıkışı. Örneğin el-Fetih Hareketi, Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ).
- Çok sayıda Filistinlinin Ürdün Nehri'nin doğu kıyısına, Golf ülkelerine ve özellikle Suudi Arabistan Krallığı'na göç etmesi.
- Hacı el-Emin'in zamanla popülerite kaybına uğraması

Ürdün ile birleşme çağrılarında bulunan Ürdün yanlısı Filistin erkanının katılımıyla düzenlenen sayılı konferansın ardından Ürdün Hükümeti, Filistin'den geriye kalan toprakların çoğunluğunu temsil eden Batı Şeria (5,878 km², Filistin topraklarının %21.77'si) üzerindeki yapısal kontrolünü nihai hale getirdi. 1 Ekim 1948'de Umman'da Şeyh Süleyman el-Taci el-Faruki başkanlığında (Gazze konferansına paralel olarak) yapılan konferansta katılımcılar Kral Abdullah'a Filistinli Arapların adına konuşma yetkisini verdiler.¹

1 Aralık 1948'de Eriha'da, Hebron Belediye Başkanı Muhammed Ali el-Cabari önderliğinde bir konferans daha düzenlendi. Konferans Ürdün ve Filistin topraklarının bütünlüğünü açıkladı ve Kral Abdullah'ı Filistin hükümdarı ilan etti. Ürdün Hükümeti açıklama yaparak "Filistin halkının iradesine saygı duyduğunu ve kararını kabul ettiğini." duyurdu. Ürdün Ulusal Meclisi 13 Aralık 1948'de Eriha konferansını ve Ürdün Hükümeti'nin sergilediği duruşu onaylamak için toplandı ve iki kıyıyı (Doğu Kıyısı ve Batı Kıyısı) birleştirme kararı aldı. Aynı yılın sonunda Ramallah'ta üçüncü, Nablus'ta dördüncü bir konferans daha düzenlendi. Bu iki konferans da Eriha kararlarını destekledi. Fakat Ür-

¹ As'ad ' Abd al-Rahman, Munazzamat al-Tahriri al- Filistiniyyah (The Palestine Liberation Organisation) (Nicosia: Markaz al-Abbath-PLO,1985), s.33.

dün'ün tutumu hem resmi, hem de popüler Arap ve Filistin çevrelerinde şiddetli muhalefetle karşılaştı.

Buna rağmen Ürdün, Filistin'den geri kalan kısım üzerinde inşa ettiği askeri ve idari hâkimiyet sayesinde Birleşik Filistin Hükümeti'nin yetkilerini kullanmasını engelledi. Ürdün Hükümeti 1949 senesinde bir dizi birleşme tedbiri devreye soktu. 1949 Aralık ayında Doğu ve Batı Ürdün Nehri Kıyısı'nda ikamet eden tüm Filistinlilere Ürdün vatandaşlığı tanıyan bir Ürdün Kraliyet fermanı yayınlandı. Başka bir fermanla 20 Nisan 1950 tarihinde iki kıyıda da seçime gidilmesi kararlaştırıldı. 24 Nisan 1950'de iki kıyının ilk temsili meclisi şekillendi ve Doğu ve Batı Şeria'nın birleşmesini onaylamak için yola koyuldu.²

Aynı esnada Mısır Hükümeti Gazze Şeridi'ni (363 km², Filistin'in %1.34'ü) devralarak yönetmeye başladı. Hacı Emin, Arap Yüksek Komitesi ve Birleşik Filistin Hükümeti Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde ikamet etmekten veya siyasetle uğraşmaktan men edildiler. Gerçi Birleşik Filistin Hükümeti Mısır'da varlığını sürdürmeye devam etti ama üstlendiği görevlerin hiçbirini yerine getiremedi. Mısır otoriteleri Arap Yüksek Komitesi'nin Kahire'deki merkezini kuşatma altına aldılar ve Hacı Emin'i sıkı bir gözetime tabi tutarak hareket ve davranış özgürlüğünü sınırladılar. Yani Arap Yüksek Komitesi ve Birleşik Filistin Hükümeti öyle kuşatıldı, yok sayıldı ve sıkı denetime tabi tutuldu ki, Filistin yaşamı üzerinde sahip oldukları her türlü pratik etki sifıra indi. Hacı Emin Mısır'da adeta bir rehine hayatı sürüp ve tecrit ile sınırlamaların getirdiği acıyı hissettikten sonra 1958 senesinde Lübnan'a gitmek zorunda kaldı. "Onun" komitesi ve hükümeti

² Bakınız Ibid., s.34; ve al Mawsu'ah al Filistiniyyah, cilt.4, sayfalar. 377-379.

zamanla Kahire'de bir iki dairede konuşlanmış kalacak kadar küçüldü ve tecrite maruz kaldı. Öyle ki, 1952 senesine gelindiğinde, bir zamanların Birleşik Filistin Hükümeti reisi Arap Birliği'nde sıradan bir delege konumuna gelmişti. Hacı Emin'in rolü gittikçe zayıfladı. İster 1950'lerin ortalarına kadar popüler olsun, ister bazı kesimlerce Filistin'in kaybindan sorumlu tutulsun — Hacı Emin gücüyle ve sadakatiyle bilinirdi. O, 30 yıldan uzun bir süre boyunca Filistin ulusal hareketinin sembol ismiydi.

1949 ile 1954 yılları arasında Batı Şeria ve Gazze Şeridi Filistin çevrelerinde Müslüman Kardeşler Hareketi popülerdi. Müslüman Kardeşler, 1948 savaşında mücadele etmiş olma ününe sahipti, halk arasında İslami davet ve sosyal yardımlaşma programlarıyla biliniyordu. Grup, Mısır'da 1954 senesine kadar nispeten rahat etti, Ürdün'de ise uygun koşullar buldu. Onların yanı sıra 1950'lerin ortasında Hizbut-Tahrir özellikle siyasi çalışmalara yoğunlaştığı ve İslam Halifeliğini yeniden kurmaya çalıştığı Ürdün'de hesaba katılması gereken bir grup konumuna yükseldi.

Komünistler ise halkın eziyetini dillendiren çekici sloganlarıyla ve işbirlikçi, hain rejimlere yönelttikleri suçlamalarıyla özellikle öğrenciler ve profesyonel çevreler arasında İslami hareketlere karşı bir alternatif oluşturuyordu. Fakat gerçek şu ki, Abdül Nasır Müslüman Kardeşler Hareketi'ne ağır darbeler indirip, medyayı sayesinde imajlarını çarpıtana dek ne komünistler, ne de diğer ulusalcı ve solcu hareketler İslamcılar ile yarışacak konuma gelemediler. Bu durum karşısında Müslüman Kardeşler'in ve İslamcı hareketlerin tavrı, daha müsait şartların oluşmasını beklemek için geri çekilmek ve varlığını muhafaza etmek oldu.

İslamcı hareketlerin gücünü en iyi Mısır Filistinli Öğrenciler Birliği örneğiyle ifade edebiliriz. 1957 senesine kadar İslamcılar veya onların destekçileri Birliğin yıllık seçimlerini

kazanmışlardır. Birliğin başkanlığını, öğrenci olarak Müslüman Kardeşler Hareketine yakın duran Yaser Arafat yapıyordu.

Söz konusu dönemde Filistin direnişi basit bir yapıya ve sınırlı etkiye sahipti. 1950'lerin ilk yarısında direniş sınır ötesi operasyonlar düzenleyerek göçe zorlanmış ailelerin mallarını ele geçirmeye veya Siyonistlere misilleme yapmaya çalışıyordu. Gazze Şeridi'nde ise Müslüman Kardeşler Hareketi gizli bir askeri örgüt şekillendirdiler. Örgüt, 1952 Mısır devriminin ardından Gazze Şeridi'ne atanan Müslüman Kardeşler'in Mısır ordusundaki subayı Abdül Rauf'tan faydalandı ve Negev'deki Bedeviler ile birlikte bir dizi operasyon düzenledi. Abdül Rauf örgütün askeri eğitimine büyük katkı sağladı. 17 Mart 1954 tarihinde bir otobüse düzenlenen saldırı Bedevi-Müslüman Kardeşler işbirliğinin damgasını taşıyordu ve Beersheba yakınlarında, Maale Akrabim yerleşimi civarında 11 İsraili'nin ölümüne sebep oldu.³

Gazze'de olsun, Batı Şeria'da olsun - Siyonistler bu tür direniş operasyonlarına daima şiddetli ve ağır tepki veriyordu. Bunun en iyi örneği, 67 cana malolan 14-15 Ekim 1953 Kibya Katliamıdır.⁴ 28 Şubat 1955 tarihinde ise Siyonist güçleri 39 ölü ve 33 yaralıya sebep olan Gazze Katliamını düzenlediler ve halkın ayaklanarak askeri müdahale talep etmesine sebep oldular.

Mısır yönetimi Filistinlilerin askeri müdahalelerine onay vererek misyonu Mısır subayı Mustafa Hafız'a emanet etti. Hafız kendisine verilen görevi etkin bir biçimde yerine getir-

³ Bakınız , Public Record Office(PRO) (The National Archives); Kew Gardens, London, Files: Foreign Office (FO) 371/111077,111098-111100.

⁴ Al Mawsu' ah al- Filastiniyyah,cilt.3, sayfalar. 502-504.

di. Binlerce gönüllü savaşmak için başvurdu fakat sadece muharebe deneyimi ve arazi bilgisi olan kişiler kabul edildiler. Sonuçta binin üzerinde gerilla savaşçısı ismini listelere kaydetmeyi başardı. Gruplar Eylül 1955 ile Ekim 1956 arasında ani günlük operasyonlar ve zaman zaman büyük saldırılar düzenledi. Lakin Mustafa Hafız 11 Temmuz 1956'da Mossad'ın bir çifte ajan vasıtasıyla gönderdiği paket bombasıyla hayatını kaybetti.⁵

Dönemin İsrail Başbakanı David Ben-Gurion'un Mart 1956'da Knesset'te yaptığı açıklamaya göre sınır hadiselerinde hayatını kaybeden İsraililerin sayısı şöyleydi;

1951: 137

1952: 147

1952: 162

1953: 162

1954: 180

1955: 258⁶

Diğer tarafta, Hüseyin Ebu el-Naml'a göre Mart 1949 ateşkesi ile Ekim 1956 Gazze ve Sina istilası arasında 1,176 İsraili hayatını kaybetmişti.⁷

29 Ekim 1956'da Mısır'a karşı Üçlü Saldırı (İsrail-Fransa-İngiltere) başladı. Siyonistlerin hedefi, Gazze Şeridi'ndeki direnişi bitirmek, Süveyş Kanalı'nı açarak veya Eilat Limanı'nın kuşatmasını delerek Kızıldeniz'deki deniz yollarını gemilerine açmak ve yayılma emellerini başarıya ulaştırmaktı. Siyonistlerin hedefleri, İngilizlerin sömürgeci Süveyş Ka-

⁵ Ibid., sayfalar. 393-398, ve Hussien Abu al-Namei, op.cit., sayfalar. 101-123.

⁶ Dispatch, British Embassy, Tel Aviv, to Lloyd , London, 10/3/19556, FO 371/121773.

⁷ Hussien Abu al-Namei, op.cit., s.66.

nalı'nın kontrolünü sürdürme niyetleriyle ve Fransızların, Cezayir Devrimi'ni destekleyen Mısır'a bir darbe indirme hevesleriyle örtüşüyordu. Neticede İsraililer Gazze Şeridi'ni ve Sina'yı işgal ettiler, İngiltere ve Fransa ise Mısır'ın havaalanlarını vurdular, deniz limanlarını işgal ettiler.

İsrail işgali hızlı ve nihai olarak gerçekleşti. Mısır ordusunun ve siyasi liderlerin zayıflığı birden teşhir oldu. Buna rağmen Mısır medyası liderlerinin taviz vermeme yönündeki direnişleri üzerinde yoğunlaştı ve İsrail, İngiltere ve Fransa kuvvetlerinin (Amerikan baskısıyla) 6 Mart 1957'de Abdül Nasır statüsüne dönmek üzere geri çekilmesini kullandı. Lakin Üçlü Saldırının ardından Gazze Şeridi'ndeki direniş operasyonları bitti ve Mısır sınırlarını Filistin direnişçilerine kapattı.

El-Fetih Hareketi'nin Doğuşu

Söz konusu dönemde İslami hareketleri hedef alan zulüm Müslüman Kardeşler Hareketi'nin genç ve azimli Filistinli üyelerini Filistin'i özgürlüğüne kavuşturmak için yeni yollar aramaya sev ketti. Çoğunluk eğitime ve dine yönelik sabırlı girişimleri desteklerken, diğer tarafta organize silahlı direniş yönünde bir eğilim belirmeye başladı. Tercih, açık İslami görünüşe sahip bir yapılanma değil, daha çok ulusalcı çerçeveye oturtulmuş bir örgüt türüydü. Böylece daha fazla genç insan seferber edilebilecek ve örgüt İslam düşmanı rejimlerin zulmünden emin olacaktı. O dönemlerde bu hareketin en öncelikli ilham kaynağı Cezayir Devrimiydi. Böylece 1957 senesinde Yaser Arafat önderliğinde el-Fetih Hareketi'nin (Filistin Kurtuluş Örgütü, daha sonra Filistin Ulusal Kurtuluş Örgütü) ilk tohumları Kuveyt'te ekilmiş oldu. Örgütün kökleri Müslüman Kardeşler'e ve özellikle Gazze Şeridi nüfusuna dayanıyordu.

1988 senesinde bir suikasta kurban olana kadar el-Fetih Hareketi'nin iki numarası konumunda 30 yıl geçiren Halil el-Vezir (Ebu Cihad) Gazze Şeridi'ndeki Müslüman Kardeşler yönetimine böyle bir örgütün kurulması yönünde bir öneri sundu ama karşılık bulamadı. Buna rağmen Müslüman Kardeşler Hareketi'nin çok sayıda saygın üyesi (Said el-Müzeyyen, Galib el-Vezir, Selim el-Zanun, Salih Halaef, Esed el-Saftavi, Muhammed Yusuf el-Naccar, Kemal Advan, Refik el-Natşah, Abdülfetih Hamud ve Yusuf Umayre) el-Fetih'in kurulmasıyla birlikte gruba dahil oldular.

El-Fetih Hareketi 1963 senesine kadar Müslüman Kardeşler üyelerini saflarına çekmeye odaklansa da, özellikle Gazze Şeridi'nde bulunan Müslüman Kardeşler yönetiminin üyelerini el-Fetih ve kendisi arasında seçim yapmaya mecbur kılan talimatlarının ardından başka akım ve kesimlere de açıldı.⁸

El-Fetih Hareketi ulusalcı seküler bir eğilime sahipti ki bu günümüze kadar devam eden genel bir kimliği temsil etmektedir. Hareket el-Asifah (Fırtına) isimli askeri kanadını oluşturarak 1965 başlarında ilk askeri operasyonunu düzenledi. O günden, 1967 Haziran savaşına kadar El-Fetih 200 civarında askeri operasyon gerçekleştirmeye muvaffak oldu.⁹

Arap Ulusal Hareketi'ne gelirse, George Habash dahil, örgütün çoğu kurucu üyesi, 1950'li yılların ortasında Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde eğitim gören Filistinlilerdi.

⁸ Bakınız 'Abdullah Abu 'Azzah , Ma'al -Harakah Islamiyyah fi al Duwal al-'Arabiyyah (With the Islamic Movement in Arab Countries) (Kuwait: Dar al -Qalam ,1986), sayfalar .71-96;ve Mohsen Moh'd Saleh , al-Tariq ila al-Quds, sayfalar. 160-163.

⁹ Salah Khalaf , Filastin bila Hawiyyah (Palestine Without an Identity),2. Baskı. (Amman: Dar al Jalil li al- Nashir, 1996), sayfalar. 75-83.

Hareketin sloganı ulusalci birlik ve Filistin'in kurtuluşuydu. Örgüt bu yönde Nasır siyasetini destekledi ve 1958 senesinde Filistin Komitesi'ni kurdu. Mısır-Suriye birleşmesinin hüsrarla sonuçlanmasının ardından hareket hem ideoloji hem de faaliyetleri açısından sosyalist modelini örnek aldı. Mayıs 1964'te Filistin'in Kurtuluşu için Ulusal Cephe ve Kasım 1964'te direniş operasyonlarına başlayan askeri kanadı "Shabab el-Thar" meydana çıktı. Örgüt 1966'da Marksist ideolojiyi benimsedi,¹⁰ 1967 Aralık ayında ise diğer gruplarla işbirliği yaparak Filistin'in Kurtuluşu için Halk Cephesini kurdu.

FKÖ'nün kuruluşu

Tabii ki zaman içerisinde Arap rejimleri de Filistin arenasında cereyan eden gizli faaliyetler, hareketler ve oluşumlar hakkında haberdar oldular. Arap rejimleri arasındaki görüş ayrılığını dikkate alan Nasır durumu kontrol altında tutma niyetindeydi. Bu, Filistinlileri resmi bir yapı içerisinde süreç dahil ederek denetimde tutma fikrini ortaya çıkardı. Arap Birliği 1959'da bir karar alarak, Filistinlileri yeniden örgütleme ve seçilmiş temsilcileri vasıtasıyla birleştirme çağrısında bulundu. Lakin bu çağrı, Arap Birliği'ndeki Birleşik Filistin Hükümeti temsilcisi Ahmet Hilmi Abdülbaki'nin 1963 yılındaki ölümüne dek ertelendi durdu. Nasır'ın desteğiyle Ahmet el-Şükari seçilerek Abdülbaki'nin yerini aldı. Görevi, Filistin meselesini incelemek ve yeniden canlandırıcı yollar bulmaktı. 13 Ocak 1964'te Kahire'de ilk Arap Zirvesi yapıldığında el-Şükari, üye ülkelerle ve Filistin halkıyla temasa geçerek Filistin halkının uygun bir temelde yeniden örgütlenmesini ve kendi anayurtlarını kurtarmada, kendi kaderlerini belirlemede üzerlerine düşen rolü üstlenmelerini sağla-

¹⁰ Fawzi Taym, "The Palestinian Political Forces." in Jawad al-Hamad, al-Madkhal ila al-Qadiyyah al-Filastiniyyah, sayfalar. 357-358.

mak için görevlendirildi. El-Şukari Arap Birliği'ne önerilerle ilgili bir rapor sunmadı zira bunun daha fazla gecikmeye sebep olacağından emindi. Dolayısıyla Arap Birliği'ni oldu bittiye getirmek için Mısır'ın da desteğiyle Filistin Kurtuluş Örgütü'nü kurdu.

Birinci Filistin Ulusal Konferansı 422 Filistin temsilcisinin katılımıyla ve Ürdün Kralı Hüseyin bin Talal'ın desteğiyle 28 Mayıs 1964'te Kudüs'te toplandı. FKÖ'nün doğumu resmen ilan edildi ve Filistin Ulusal Beyannamesi kabul edildi. Filistin'in kurtuluşu için silahlı mücadeleye devam edileceğine ve Filistin topraklarının hiçbir kısmından taviz verilmeyeceğine karar kılındı. Ahmet el-Şükari FKÖ başkanı seçildi ve örgüt Filistin Kurtuluş Ordusu'nun oluşturulmasını, taktik önlemlerin alınmasını ve halkla ilişkiler yöntemlerinin uygulanmasını benimsedi. Filistinliler FKÖ'nün kuruluşunu genelde sıcak karşıladılar zira FKÖ artık eksikliği hissedilen Filistin varlığını ve ulusal kimliğini temsil ediyordu. Fakat el-Fetih gibi bazı hareketler FKÖ'nün kuruluş temelini ve icra kabiliyetini sorguluyor, kuşkuyla bakıyordu.¹¹

Haziran 1967 Savaşı ve sonuçları

Karşılıklı gerginliklerin artması neticesinde Mısır, Kızıl Deniz'deki Tiran Boğazı'nı trafiğe kapattı ve sınırlarındaki BM gözlemcilerini kovdu. Bunun üzerine 5 Haziran 1967 tarihinde Arap-İsrail savaşı patlak verdi. Arap ülkeleri Filistin'in kurtuluşu için mücadele etmeye hazır olduklarını beyan ettiler. Fakat 5 Haziran sabahı İsrail kuvvetleri Mısır, Ürdün ve Suriye hava kuvvetlerine karşı ani bir saldırı düzenlediler. Altı gün zarfında tüm mesele hallolmuştu. Araplar için sonuç yeni ve feci bir hüsrandan ibaretti. Siyonistler

¹¹ FKÖ için bakınız 'As'ad 'Abd'al-Rahman, Munazzamat al-Filastiniyyah; al Mawsu'ah al -Filastiniyyah, cilt.4, sayfalar. 313-325.

Batı Şeria (5,878 km²) ve Gazze Şeridi (363 km²) dâhil Filistin'in geri kalan kısmını, Sina Yarımadası'nı (61,198 km²) ve Golan Tepeleri'ni (1,150 km²) de işgal ettiler.

Filistinlilerin hadiseyle ilgili anılarına bakılırsa Yahudi askerleri Kudüs'e ve Mescidi Aksa'ya, Müslümanlara hakaret içeren sloganlar eşliğinde girmişler. Arap ve Müslüman halkları, asla beklemedikleri bir felaketle karşı karşıya kaldılar ve geride kalan 19 yıl boyunca Arap rejimleri tarafından ne derece kandırıldıklarının farkına vardılar. Öyle ki, Mısır, Suriye ve Ürdün uçakları daha havalanamadan pistte vurulmuşlardı.

Mısır ordusunun %ekipmanı oranında tahrip edilmiş ve yaklaşık 10 bin Mısır askeri öldürülmüştü. Ürdün 6.094 askerini, Suriye ise 1,000 askerini kaybetmişti. Ölen askerlerin yanı sıra binlerce Arap askeri yaralanmıştı.

General Uzi Narkis, Savunma Bakanı Moshe Dayan ve Genelkurmay Başkanı Yitzhak Rabin 1967 savaşının ardından işgal edilen Kudüs'e girerek zafer pozları verdiler.

Bu savaşın neticesinde 330 bin Filistinli daha yerinden edildi, Cemal Abdül Nasır prestij ve popülerite kaybına uğradı ve Arap liderlerine olan güven azaldı. Filistinliler meseleyi yeniden kendi ellerine almaya gayret gösterdiler. Dolayısıyla Filistin ulusal hareketi güçlenerek nüfuz edindi.

Fakat bu savaşın en olumsuz etkilerinden biri, Arap rejimlerinin ve daha sonraları FKÖ'nün de 1967'de işgal edilen toprakları kurtarma namına (Batı Şeria ve Gazze Şeridi) örtülü olarak 1948'de işgal edilen topraklardan taviz vermeye razı olmalarıdır. Hâlbuki tüm bu örgütler başlangıçta tam da bu toprakları kurtarmak için yola çıkmışlardı. Tüm savaşlar bu topraklar için yapılmıştı.

Dördüncü Bölüm
1967 – 1987
Filistin Meselesi

Giriş

1967 — 1987 dönemi Filistin ulusal kimliğinin belirginleşmesi, FKÖ'nün Filistinli fraksiyonlara önderlik etmesi ve BM'de gözlemci statüsü elde ederek kendini Filistin halkının yegâne meşru temsilcisi olarak kabul ettirmesiyle öne çıktı.

Söz konusu dönemde işgal altındaki Filistin'in komşu ülkeleri sınırlarını Filistin direniş faaliyetlerine kapattı, bazı Arap ülkeleri ile İsrail resmi savaş halini fiilen bitirdi ve Mısır ile İsrail arasında barış antlaşması yapıldı. Dolayısıyla Filistin meselesinin Arap boyutu gittikçe azaldı.

Filistin direnişinin Ürdün'den kovulması, ardından Lübnan iç savaşındaki bataklığa saplanması ve Lübnan'dan 1982 yılında çıkması Filistin liderliğinin siyasi uzlaşa, geçici çözümler ve özgürleştirilmiş Filistin kısımları üzerinde bağımsız bir Filistin devleti kurma arayışlarıyla paralel yürüyordu.

Filistin İslami hareketlerinin ülke içinde ve dışındaki yükselişi, yani camilerde, okullarda, üniversitelerde, sendikalarda ve yardımlaşma kurumlarında aktif, popüler ve belirgin bir güç konumuna ulaşması aynı döneme denk geliyordu. Ve silahlı İslami direnişin çekirdeği de bu dönemde oluşuyordu.

Filistin kimliğinin ortaya çıkışı

1967 savaşı Arapların onurunu adeta paçavraya çevirdi. Arap rejimleri şoku hafifleterek halkın kendilerine duyduğu güveni onarma niyetindeydiler. Bu amaçla 29 Ağustos — 1 Eylül 1967 tarihleri arasında Hartum'da bir araya gelen Arap liderleri İsrail ile barış ve pazarlık olmayacağını, ülke olarak

da tanınmayacağını açıkladılar. Arap ülkeleri, Filistin'in komşu ülkelerini silahlı kuvvetlerini yeniden oluştururken destekleyeceklerini vaad ettiler. Mısır ve Suriye, İsrail ile yıpratıcı bir savaşa girdiler (Ağustos 1968 — Ağustos 1970). Bu savaş güvenin yeniden sağlanmasına önemli ölçüde katkıda bulundu ve aynı zamanda Mısır ile Suriye ordularına moral kazandırdı.

Halk arasında baş gösteren öfke dalgasını yatıştırmak ve 1967 savaşının meydana getirdiği umutsuzluğu gidermek için Arap rejimleri Filistin direnişinin yolunu açmak durumunda kaldılar. Bunun üzerine direniş Ürdün ve Lübnan'da kendine güçlü ve geniş bir temel edindi. El-Fetih önderliğindeki Filistinli direniş örgütleri FKÖ'nün yönetimini ele geçirmeyi başardılar ve Şubat 1969'da başkanlık Yaser Arafat'a geçti. Bu gelişmeyle birlikte silahlı halk direnişi ivme kazandı ve Filistin ulusal kimliği daha belirgin öne çıktı. 1972 senesinin Ekim ayında Rabat'ta düzenlenen Arap Birliği zirvesinde FKÖ Arap ülkeleri tarafından Filistin halkının yegane meşru temsilcisi olarak tanındı.

Bir ay sonra Yaser Arafat konuşma yapmak için New York'ta bulunan BM genel merkezine davet edildi. Bu siyasi bir zaferdi ve FKÖ bunun üzerine BM'de gözlemci statüsü kazandı. BM artık Filistin meselesini geride kalan 20 yılda yaptığı gibi sırf bir mülteci meselesi olarak ele almıyordu. Gerçekten de BM 10 Aralık 1969 tarihinde Filistin halkının varlığını tanıdı ve 1970'de yayınladığı karar ile hem Filistin halkının kendi kaderini tayin etme hakkını kabul etti, hem de haklarını elde edebilmek için, silahlı direniş dahil her türlü meşru yola başvurabileceğini açıkladı.

1940 senesinden sonra 1974'te Filistin meselesi ilk defa bağımsız bir konu olarak BM gündemine geri döndü. Birleşmiş Milletlerin en önemli kararlarından biri 3236 sayılı ve

22 Kasım 1975 tarihli karardır. Bu karar Filistinlilerin vazgeçilmez haklarını şöyle tespit ediyordu:

- a. Dış müdahale olmadan kendi kaderini tayin edebilme hakkı
- b. Ulusal bağımsızlık ve egemenlik hakkı
- c. Zorunlu göç neticesinde terkedilen ev ve gayrimenkullerine geri dönme hakkı
- d. BM Beyannamesi'nin amaç ve ilkelerine uygun olan tüm meşru yollarla bu haklarını arama hakkı

Sürecin devamında peş peşe Filistinlilerin “uluslararası” meşruiyetini destekleyen ve haklarını savunan kararlar geldi. İsraililer kendilerini bir anda siyasi bir kuşatma altında buldular, özellikle de BM'nin 1975'te Siyonizm'i ırkçılıkla eşdeğer gören kararlar yayınlamasıyla birlikte. Fakat her zaman olduğu gibi ABD İsrail'in yanında yer almaya ve veto hakkını bağlayıcı uluslararası kararlara karşı kullanmaya devam etti.¹

Filistinlilerin Silahlı Mücadeleleri

1967 ile 1970 arasındaki dönem silahlı Filistin direnişi açısından adeta altın bir çağ gibiydi. Direnişe Filistin ve Ürdün arasındaki (360 km) ve Filistin ile Lübnan arasındaki (79 km) sınırlar açıldı. 21 Mart 1968 tarihinde bir tarafta Filistin direniş güçleri ile Ürdün kuvvetleri, diğer tarafta İsrail kuvvetleri arasında cereyan eden çatışma İsrail tarafında büyük kayıplar yarattı ve Filistin direnişi için büyük moral kaynağı oldu. Onbinlerce gönüllü direnişin saflarında mücadele etmek için başvuruda bulundu. Böylece 1967 senesinde aylık 12 operasyondan ibaret olan silahlı direniş

¹ Birleşmiş Milletler'de Filistin meselesi ile ilgili bakınız, al Mawsu' ah al Filistiniyyah, cilt.1. Sayfalar. 360-362 ve 552-563, ve cilt.2, s.260.

faaliyetleri 1968'de aylık 52 operasyona, 1969'da 199 operasyona ve 1970 senesinde de aylık 279 operasyona yükseldi².

Fakat Eylül 1970 ve Haziran 1971'de Ürdün ordusu ve Filistin direnişi arasında meydana gelen şiddetli çatışmalar direnişin Ürdün'den çekilmesine neden oldu. Filistin direnişi en önemli mücadele üslerinden birini kaybetmişti. Direniş Lübnan'daki konumunu sağlamlaştırabilmek için önce Lübnan ordusuyla mücadele etmek durumunda kaldı ve ancak 1969 senesinin Kasım ayında Kahire Antlaşmasıyla birlikte Lübnan üzerinden silahlı operasyon düzenleme iznini kazandı.

Fazla zaman geçmeden Filistin direnişi bu sefer kendini Lübnan iç savaşının bataklığında buldu zira savaşı 13 Nisan 1975'te başlatan Falanjist-Maruni ittifakı tam da ülkedeki Filistin varlığını hedef alıyordu. Bu mücadele direnişin imkânlarını ve desteğini büyük çapta tüketti ve düşmanı İsrail'e odaklanma kabiliyetini zayıflattı. Direnişi zorlayan diğer bir gelişme, Filistin kamplarını iki seneden fazla kuşatan (1985 — 1987) eski müttefik Şii Emel Hareketi ile yaşanan çatışmalar oldu. Mısır ve Suriye'nin de sınırlarını Filistin direnişinin yüzüne kapatmasıyla birlikte Filistin direnişinin sınır ötesi operasyon düzenlemesi neredeyse imkânsız hale geldi.

İsrail, Filistin direnişini barındıran Ürdün ve Lübnan bölgelerine sert misilleme yaparak özellikle masum sivilleri, sivil altyapıyı, fabrikaları, köprüleri, enerji santrallerini ve hatta ekili tarlaları hedef aldı. İsrail Lübnan'da ise el-Orkub üzerine yoğun operasyonlar düzenledi (1970-1972) ve 10 Nisan 1973'te FKÖ liderleri Muhammed Yusuf el-Naccar, Kemal Adwan ve Kemal Nasır'ı suikastla öldürdü. Bunun yanı sıra

² Salah Khalaf, op.cit., sayfalar. 96-98.

İsrail kuvvetleri 1978 Mart ayında Lübnan'ın güneyini kapsamlı biçimde istila ettiler. Burada, İsrail ile işbirliği yapan eski bir askeri örgüt konumundaki Güney Lübnan Ordusu'nda komutanlık yapmış Saed Haddad'ın da yardımıyla bir tampon bölge oluşturmayı başardılar.

19 Ağustos 1980 El-Şakif muharebesinde kendinden 15 kat daha güçlü olan bir ordunun saldırısını durduran Filistin direnişi İsrail'e karşı önemli bir başarı kazanmış oldu. İsraililer bu mücadelede büyük kayıplar vererek geri çekilmek zorunda kaldılar³.

10 Temmuz — 24 Temmuz 1981 döneminde İsrail uçakları ve topçu birlikleri el-Nabatiye bölgesinde bulunan Filistin direnişine ait 46 şehri, köyü ve üssü yoğun biçimde bombalayıp 150 insanın ölümüne, 600 insanın da yaralanmasına sebep oldular. Bu saldırılara karşılık olarak Filistin direnişi işgal altında bulunan Kuzey Filistin (İsrail) bölgesinde bulunan 30 İsrail üssünü, yerleşim birimini ve şehrini top ve roket ile yaylım ateşine tuttu.

İsrail Ordusu'nun 1982 yazında gerçekleştirdiği Lübnan istilası bu ülkeye düzenlenen en şiddetli saldırıydı. İsrail Güney Lübnan'ı nispeten rahat ve hızlı bir şekilde istila etti. Fakat Arap ülkeleri, Müslüman devletler ve uluslararası camia tüm bu gelişmelere kayıtsız kalırken İsrail kuvvetleri başkent Beyrut'un kapılarında Filistin direnişinin yoğun mücadelesi neticesinde durmak zorunda kaldılar. İsrail istilası 4 Haziran 1982'de 125 bin askerin ve 1,600 tankın katılımıyla başladı. 9 Haziran'da İsrail istila kuvvetleri Beyrut'a ulaştılar ve ardından gelen çarpışma 65 gün sürdü. (9 Haziran 1982 — 12 Ağustos 1982) Batı Beyrut'u ele geçiremeyen İsrail kuvvetleri 12 Ağustos 1982 ateşkesini kabul etmek

³ Al Mawsu' ah al-Filastiniyyah, cilt.2.sayfalar. 638-641.

durumunda kaldılar. Buna rağmen İsraililerin genel manada hedeflerine ulaştıklarını söyleyebiliriz zira ateşkes antlaşması Filistin direnişinin ve FKÖ yönetiminin Lübnan'dan ayrılmasını içeriyordu. Bunun neticesinde yaklaşık 11 bin Filistinli mücahit Suriye, Irak, Tunus, Yemen (Güney ve Kuzey), Cezayir ve Sudan'da bulunan kamplara dağıldı.

İsrail kuvvetleri verdikleri taahhütlere sadık kalmayarak Filistin direnişinin şehri terk etmesinden iki hafta sonra Batı Beyrut'u da istila ettiler. Siyonistler orada radikal Hristiyan örgütlerinin 16 Eylül -18 Eylül 1982 tarihleri arasında Sabra ve Şatilla kamplarına düzenledikleri katliamları yönettiler. Bu katliamlarda çocuk, kadın ve yaşlı dahil 3,500 Filistinli ve Lübnanlı sivil katledildi.

1982 savaşı 55 bin Filistinli ve Lübnanlı'nın ölümü veya yaralanmasıyla sonuçlandı. Evet, Filistinli mücahitler cesur ve kabiliyetliydi. İsrail ne onların direncini aşabilmiş, ne de liderlerini devirebilmişti ama Filistin direnişine ait altyapıyı çökerterek İsrail için bir tehdit oluşturmasının önüne geçmişti. FKÖ artık Filistin'den uzak kalmış ve Filistin'in komşu ülkelerinden askeri operasyonlar düzenleyecek konumunu yitirmişti.⁴

Savoy Oteli saldırılarına

Bu hadiselerin bir neticesi olarak harici Filistin direniş operasyonları 1970 ve 1980'lerde sayı açısından ciddi bi-

⁴ İsrail kaynaklarına göre FKÖ'nün kaybı Temmuz 1982 ortalarına kadar bin ölü ve altı bin tutuklu ve Suriye'nin kaybı 370 ölü, bin yaralı ve 250 tutuklu. Ayrıca Suriye 350-400 tank, 86 savaş uçağı, beş helikopter ve 19 roket kaybetti. İsrail'in kaybı 35-40 tank, bir savaş uçağı, iki helikopter, 300 ölü ve 1600 yaralı. Bakınız Chaim Herzog, *The Arab Israel War & Peace in the Middle East* (New York&London: Random House, 1982), s.353.

çimde azaldı. Buna rağmen belirli sayıda dikkat uyandıran operasyonlar gerçekleştirildi. Bunların en belirgin örnekleri, El-Fetih tarafından 6 Mart 1975'te Tel Aviv'de icra edilen ve 100 İsrailinin ölümüyle sonuçlanan Savoy Otel Saldırısı ve yine aynı örgüt tarafından 11 Mart 1978'de gerçekleştirilen ve 37 İsrailinin ölümü, 82 İsrailinin yaralanmasıyla sonuçlanan Kemal Advan operasyonudur.

Filistin'in Kurtuluşu için Halk Cephesi'nin 1970'lerde yolcu uçaklarını kaçırp imha etmesi

Filistin'in Kurtuluşu için Halk Cephesi (FKHC) özellikle 1970'lerde bir dizi yankı uyandıran uçak kaçırma olayıyla ve 30 Mayıs 1972'de Lod Havalimanı'nda 31 kişinin canına mal olan, 80 kişiyi de yaralayan bir saldırıyla ismini duyurdu. FKHC Genel Kumandası ise 11 Nisan 1974'te 18 İsrailinin öldürüldüğü ve 15 İsrailinin yaralandığı⁵ El-Halisa Operasyonu'nun yanı sıra 1987'de Yamaç Paraşütü Operasyonu'nu ve 15 Mayıs 1974'te de 27 İsrailinin öldürüldüğü Tarşışa Operasyonu'nu icra etti. Örgüt bunların dışında Bisan, Tabariya, Ayn Zaif ve Kudüs'te çeşitli saldırılar düzenledi.

1982 den sonra FKÖ'de baş gösteren askeri tükeniş siyasi zayıflığı beraberinde getirdi ve "reel politika" yandaşları barışçıl çözüm arayışları çevresinde daha fazla insan toplamayı başardılar. Aslında FKÖ 1960'ların sonlarından itibaren siyasi söylemlerini hem Yahudiler, hem de Filistinliler için birer demokratik seküler devletin kurulmasından yana değiştirmiş ve böylece Yahudi göçmenlerin geldikleri ülkelere geri dönmesi şartından vazgeçmişti. Sürecin devamında örgüt 12. Filistin Ulusal Konseyi (18.06.1974) çerçevesinde Filistin'in kurtuluşu için siyasi faaliyetleri, geçici çözümleri ve "Filis-

⁵ Bu operasyonlar için bakınız al Mawsu' ah-al-Filastiniyyah, cilt.2, sayfalar. 313-314 ve 567, cilt.3. Sayfalar. 661-662, ve cilt. 4, s.42.

tin'in her kurtulmuş parçası üzerinde halk için bağımsız mücadele veren ulusal otoritesinin" oluşturulmasını içeren ve dolayısıyla silahlı mücadeleyi yegane çare olmaktan çıkarılan 10-maddelik bir programı kabul etti. Bu bağlamda FKÖ'nün 1982'de Fez'de karara bağlanan Arap Barış Projesi'ni onaylaması büyük bir tavizdi zira proje örtülü olarak İsrail'in ülke olarak tanınmasını ve 1948'de Filistin topraklarına yönelik yaptığı ihlallerin kabullenmesini ima ediyordu. Arap Barış Projesi, bağımsız Filistin Devleti (ve İsrail) dahil "Bölgenin tüm devletleri arasında barış garantisi talep ediyor ve müzakerelerin başlatılmasını onaylıyordu."⁶

Filitin Kurtuluş Örgütü 1983 — 1987 yılları arasında silahlı mücadelenin azaldığı, siyasi nüfuz ve etkinliğin Arap çevrelerinde dahi kaybolduğu kara bir dönem geçirdi.

Arap Ülkeleri ve Filistin Meselesi

Arap devletleri açısından Filistin ulusal kimliğini desteklemek ve FKÖ'yü Filistinlilerin yegane meşru temsilcisi olarak kabul etmek adeta sorumluluk yükünden kurtulmak anlamına geliyordu. Mesele artık Filistinlilerin kendi meselesiydi. Mücadelenin "Pan-Arabizm" karakteri git gide kay-

⁶ Yerleşim projesinde bakınız, Munir al -Hur and Tariqh al-Isa ,Mashari' al -Taswiyah li al-Quadiyyah al -Filastiniyyah 1947-1985 (Settlement Projects for the Palestinian Issue 1947-1985, 2.baskı. (Amman: Dar al -Jalil li al- Nashir, 1986) Bakınız ayrıca Political Programme of 9 June 1974, 12th Palestine National Council, UNISPAL , 9/6/1974, <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/BA7A9909F792340F8525704D006BDAF1>; and General Assembly,thirty-seventh session, A/37/696, Security Council, thirty-seventh year, S/15510,Agenda items 31,34,58 and 134, UNISPAL., 15/12/1982, <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/A65756251B75F6AD852562810074E5F4>

boldu ve mücadele dar bir Filistinli çerçevesine hapsedildi. Filistinliler dünyanın en güçlü yapılarıyla tek başına mücadele etmeye havale edildiler. Zamanla, özellikle de 1973'den itibaren Arap ülkelerinin sorumluluğu siyasi ve ekonomik desteğe sınırlandı. Hatta 1980'lerden itibaren ülkelerin kendi meselelerine odaklanmaları ve petrol üreten ülkelerin petrol fiyatının düşmesinden kaynaklanan sorunlarla boğuşması verilen ekonomik desteğin daha da azalmasına neden oldu. FKÖ aynı zamanda görevlerini yerine getirmesine engel olan bazı Arap rejimleriyle de sorunlar yaşadı.

Gerçekten de FKÖ'nün en büyük ve en geniş mücadele alanı olan Ürdün ile yaşadığı problemler 1970'lerin neredeyse tümünü kapsamıştı. Lübnan ile aynı dönemde benzer sorunlar yaşanmıştı.

FKÖ'nün Suriye ile yaşadığı problemler 1976 senesinde patlak verdi ve 1983'ten itibaren Yaser Arafat'ın Şam'dan kovulmasıyla tekrar tırmanışa geçtiler.

Aynı yıl içerisinde Suriye, FKÖ'nün Kuzey Lübnan'da ve özellikle Nahr-el Bared ve Beddavi mülteci kamplarındaki mevcudiyetini sonlandırmaya çalıştı. FKÖ buna ek olarak en büyük Arap gücü konumundaki Mısır ile (özellikle 1977 - 1983 döneminde) bu ülkenin barışçıl yerleşim ilkesini benimsemesinin ve İsrail ile Camp David Antlaşmalarını imzalamasının ardından arası açıldı. 1980 -1988 döneminde İran savaşıyla meşgul olan Irak ise Filistin meselesinin gelişimine ciddi bir katkıda bulunacak durumda değildi.

1967 Hartum Konferansı ve Mısır ile Suriye'nin İsrail ile girdikleri yıpratma savaşı dolayısıyla Araplar bu safhanın başlangıcında sağlam bir duruş sergilediler. **6 Ekim 1973 tarihinde Suriye ve Mısır'ın birlikte İsrail'e karşı savaş, erken başarılar elde ettiği Arap-İsrail Savaşı (Ekim /Ramazan Savaşı) başladı.** Mısırlılar Süveyş Kanalı'nın

doğu kısmına ilerlemeyi başardılar ve Sina Yarımadası'na daldılar. Suriyeliler ise Golan Tepelerine ilerlediler. Fakat Amerikan hava köprüsünden faydalanan İsraililer kontrolü ellerine geçirerek Süveyş Kanalı'nın batı kısmına ilerlediler ve Golan Tepeleri'nde kaybettiklerini geri alıp, Sasa bölgesinde 39 yeni Suriye köyünü daha ele geçirdiler..

Buna karşın Mısır'ın BM Güvenlik Kurulu'nun ateşkes kararını 22 Ekim'de kabul etmesi Suriyelileri sürprize uğrattı ve onların da savaşı durdurmalarını zorunlu kıldı. Bunun ardından yıpratma savaşı tekrar başladı ve yaklaşık 80 gün devam etti. (13 Mart — 31 Mayıs 1974). Savaş ancak Güç Ayırımı Antlaşmasının imzalanmasıyla fiilen durdurulabildi.⁷

Mısır, İsrail ile Silahlı Kuvvetlerin geri çekilmesini öngören antlaşmayı 18 Ocak 1974'te imzaladı. Buna göre İsrail kuvvetleri Süveyş Kanalı'nın batısından Kanal'ın 20-30 km doğusunda bir pozisyona çekilecek ve elde ettiği topraklarda sadece Kanal'ın doğusunda (8-12 km derinliğe kadar) sınırlı sayıda asker bulundurabilecekti.⁸

21 Şubat 1974'te İsrail Kuvvetleri Süveyş Kanalı'nın batısından geri çekildiler. Suriye ile İsrail arasındaki Güç Ayırımı Antlaşması 31 Mayıs 1974'te imzalandı. Bunun üzerine İsrail

⁷ Suriye sınırındaki savasta bakınız, Chaim Herzog, op.cit.,sayfalar. 285-307; Haytham al- Kilani, al-Istratijjiyyat al-'Askariyyah li al-Hurub al-'Arabiyyah (Military Strategies of Arab- Israeli Wars) (Beirut: Centre for Arab Unity Studies, 1991), sayfalar. 368-372; al- Mawsu' ah al - Filistiniiyyah, cilt.2, sayfalar. 188-191; and Muhammad 'Abd al -Ghani al-Nawawi, Ru'yah Islamiyyah fi al -Sira ' al -'Arabi al-İsraili (Islamic Viewpoint of the Arab- Israeli Conflict) (n.p.: n.p.,1983), cilt., s. 452.

⁸ Bakınız, Text of Egyptian -Israeli Agreement for the Disengagement of Forces, 18/1/1974, site of Anwar Sadat Chair for Peace and Development, http://www.sadat.umd.edu/archives/Egyptian_Israel%20Negotiations/AADMDisengagement%20Agreement%201.18.74.pdf.

ordusu 1973 Savaşı esnasında ele geçirdiği Sasa Bölgesi'ni (551 km²) ve 1967'de işgal ettiği Kuneytra Bölgesi'ni (112 km²) terk etti.

Arapların savaş performansı nispeten eskiye nazaran düzelmiş, İsrail tarafı ise ağır kayıplar vermişti. Bu, İsrail Ordu-su'nun yenilmezlik efsanesini sona erdirdi ve Arapların 1967 Savaşı'nda kaybettikleri moral ve özgüveni tazeledi. Ekim Savaşı Arap ülkelerinin bir zaferi olarak kabul gördü. Mısırlı ve Suriyeli liderler ise birer kahraman olarak muamele gördüler. Fakat Mısır Başkanı Enver Sedat bu savaşı nihai bir barış antlaşması için kullanmayı tercih etti.

Sedat'ın 1977 İsrail ziyareti

Sedat bir kahramandı ve Mısır, Filistinlilere karşı "sorum-luluğunu yerine getirmişti". İsrail'e karşı zayıf ve çekimser kalmakla suçlanan Sedat tüm bu ithamları bertaraf etme fırsatını eline geçirmişti. Sedat Kasım 1977'de İsrail'i ziyaret etti, Eylül 1978'de de Camp David Antlaşmasını imzalayarak iki taraf arasındaki husumetleri sona erdirerek Sina Yarımada-sı'nı geri aldı. Filistin meselesi ise böylece İsrail'e karşı yürüttüğü mücadelenin en aktif ve önemli oyuncusunu yitirdi. İleriye yönelik İsrail'le büyük çaplı bir askeri çatışma ihtimali de ortadan kalkmış oldu.

Mescidi Aksa'nın yıkılmasının ardından 1969 senesinde kurulan İslam Konferansı Örgütü'nün (günümüzün İslam İşbirliği Teşkilatı) Filistin meselesi açısından Müslümanların gayretlerini birleştireceği umut ediliyordu. Teşkilat Filistin meselesini siyasi, mali ve askeri olarak destekleyen çok sayıda toplantı düzenledi ve onlarca karar yayınladı. Fakat herhangi bağlayıcı, hakiki bir mekanizma var olmadığından kararlar kâğıt üzerinde kaldı. Öyle görünüyor ki, birçok Müslüman devleti İslam İşbirliği Teşkilatı'nı pratik ve etkin programlar uygulayacağına sırf, birliğe ve kutsal mekânların kurtuluşuna

hasret duyan halklarının duygularını ifade etmek için kullanıyordu. Bunun ötesinde Türkiye gibi bazı devletler İsrail ile ilişkiler sürdürüyordu. FKÖ “meşru ve yegane temsilci” olduğundan tüm İslam ülkeleri sorumluluğu Filistin tarafına yüküyor ve Filistin’i özgürlüğüne kavuşmuş görmek istediklerini beyan etmekle yetiniyorlardı. Hatta bazıları mevcut durumu muhafaza etmek namına engeller çıkarıyordu. Bu tutumlar, anlaşmazlığın dahili bir Filistin meselesi haline gelmesine ve Arap, Müslüman boyutunu yitirmesine neden oldu. İki ülkenin enerjisini ve rezervlerini tüketen 1980-1988 İran Irak Savaşı gibi Müslümanların kendi aralarındaki çekişmeler de İslam Dünyası’nın rolünü sınırladı.

Filistin İslami Akımlarının Ortaya Çıkışı

Filistin meselesini çözüme ulaştırmaktan aciz kaldığına şahit oldukları ulusalcı, seküler ve solcu ideolojilerin ardından Filistinliler bu dönem zarfında yeniden İslam’a meylenmişlerdir. 1968-1970 yılları arasında Müslüman Kardeşler’in El-Fetih ile koordineli olarak Ürdün’de bulunan ve “Şeyh Kampları” adı altında bilinen yapı vasıtasıyla Filistin direniş operasyonlarına katılmaları bu İslami canlanmanın öncü işaretleriydi. Müslüman Kardeşler bu süreçte El-Fetih bünyesinde ama kendi otonom iç yönetimiyle hareket ediyorlardı. Üç yüze yakın savaşçı kamplarda eğitilerek yedi farklı direniş kampına dağıtıldı. Sınırlı imkân ve sayılarına rağmen Müslüman Kardeşler mensupları 31 Ağustos 1969 Yeşil Kuşak Operasyonu ve 14 Eylül 1969 Deir Yasin Operasyonu gibi zor faaliyetlerde örnek alınacak olağanüstü başarılarla imza attılar. Bu operasyonlarda toplam 31 Müslüman Kardeşler üyesi hayatını kaybetti⁹.

⁹ Bakınız, Mohsen Moh'd Saleh, al- Tariq ila al -Quds, sayfalar. 196-198.

1980 senesinde Usrat al-Cihad (Cihat Ailesi) isimli gizli bir örgüt 1948'de işgal edilen topraklarda (İsrail) teşhir edildi ve düzenledikleri çok sayıda operasyonun ardından örgütün 60 üyesi tutuklandı.

Müslüman Kardeşler Hareketi bünyesinde bir askeri kanadın oluşturulacağına dair ilk belirtiler örgüt yönetiminin 1980 yılında bazı üyeleri eğitim için sınır ötesine göndermesiyle ortaya çıktı. Şeyh Ahmed Yasin örgütün askeri kanadını Gazze Şeridi'nde kurdu. Örgütü başlangıçta Abdülrahman Tamraz, daha sonra da Salih Şehadeh yönetti. Askeri kanadın tespit edilmesi örgüte büyük bir darbe indirdi ve Şeyh Ahmed Yasin'in ve bazı yol arkadaşlarının tutuklanmasını beraberinde getirdi. Askeri kanat 1986 yılında "Filistin Mücahitleri" adı altında yeniden canlandırıldı ve 1987 İntifadası'ndan evvel faaliyetlerde bulundu.

Müslüman Kardeşler'in güvenlik mekanizması askeri faaliyetlerinin bir parçası olarak 1981'de Gazze Şeridi'nde tesis edildi 1985 yaz aylarında Müslüman Kardeşler Kumandanlığı her türlü vakayı değerlendirerek işgale karşı sürdürülen mücadeleye iştirak etme kararı aldı.

1980 yılında Filistin İslami Cihad Hareketi Dr. Fethi Şikaki önderliğinde kuruldu. Örgütün kurucu üyeleri arasında eski Müslüman Kardeşler mensupları bulunuyordu ve örgüt bir dizi direniş operasyonu düzenledi. Daha sonra İslami Cihad Hareketi ile birleşen Cihad Tugayları 16 Ekim 1986'da Muğrabi Kapısı Operasyonu'nu düzenleyerek 80 civarında İsrail askerini öldürdü veya yaraladı.

Genel olarak bakıldığında İslami Cihad Hareketi'nin faaliyetleri bu dönem zarfında diğer Filistin örgütlerine ve de özellikle El-Fetih'e nazaran mütevazı seviyelerde kaldı fakat buna rağmen daha merkezi bir rol üstleneceği geleceğin bir nevi habercisi oldu. İslami hareketlerin başlıca kazanımı halk

tabanına yayılabilmesi ve özellikle 1970'lerden itibaren Filistin, Ürdün, Kuveyt ve Lübnan'da büyüme kaydetmesidir. 70'lerin sonuna gelindiğinde İslamcılar Nablus En-Nacah Üniversitesi, Gazze İslam Üniversitesi ve Ürdün üniversiteleri gibi eğitim kurumlarında öğrenci seçimlerini kazanmaya başladılar. Bunun yanı sıra İslamcılar sendikalara da hâkim olmayı başardılar. Filistin İslami Hareketi Kuveyt Üniversitesi'nde güçlü bir şekilde temsil ediliyordu. Burada Halid Meşal ve yol arkadaşları Filistinli Öğrenciler Genel Birliği seçimleri için 1977 senesinde İslami Adalet Listesi'ni oluşturdular. Halid Meşal'ın mezuniyetinin ardından arkadaşları 1980 senesinde Filistinli Öğrenciler İslam Federasyonu'nu kurdular. Filistinli İslamcılar hayır işlerinde, sosyal ve eğitim faaliyetlerinde başarı göstererek geniş bir destekçi tabanı edindiler. Böylece İslami hareket (ve özellikle de Müslüman Kardeşler Hareketi) FKÖ'nün kontrolünü elinde bulunduran El-Fetih'in en önemli rakibi konumuna yükseldi.¹⁰

¹⁰ Bu periyot boyunca İslami trendler için bakınız , Ibid., sayfalar. 164-170.

Beşinci Bölüm
1987 – 2000
Filistin Meselesi

Bu dönem zarfında Filistin halkının özveride bulunma ve esneklik sergileme kapasitesi üst mertebelere tırmandı fakat siyasi bakımdan vaziyet pek iç açıcı değildi. Mübarek İntifada, çocukları ve kadınları İsrail tanklarına taşla karşılık veren zulüm altındaki, özgürlük peşindeki bir halkın cesaretini yansıtıyordu. Fakat Oslo Antlaşmaları ve Filistin Otoritesi'nin kendi halkına ve mücahitlerine karşı uyguladığı tavır büyük hayal kırıklığı yarattı. Bu evre şu özelliklere sahipti:

- İntifada ve İslami Cihad hareketlerinin ortaya çıkışı.
- FKÖ ve İsrail arasında 1993 yılında varılan ve Filistin haklarına getirdiği sınırlamalarla Oslo Antlaşmaları.
- Zayıflama, bölünme ve Irak'ın Kuveyt işgali ardından Araplar arasında çıkan anlaşmazlıklar ve devamında patlak veren savaş, eziyet ve şiddet.
- Ürdün ve İsrail arasında imzalanan barış mutabakatı.
- Sovyetler Birliği'nin dağılıp parçalanması, Doğu Avrupa'daki sosyalist blokun çöküşü ve İsrail'e yoğun biçimde gerçekleşen göç, küresel Amerikan hâkimiyeti.

İntifada

İntifadanın fitili 9 Aralık 1987'de, dört Filistinli işçinin bir gün evvel kasıtlı biçimde öldürülmesinin ardından ateşlendi. İslami hareket aynı gece İntifadaya katılma ve yön verme kararı alarak 9 Aralık sabah namazının ardından Ce-

baliye Mülteci Kampı Camisi'nden kitlesel gösteriler başlattılar. Hatim Abu Sisi bu gösterilerde öldürüldü. Şifa Hastanesi'ne yakın başka bir gösteride Raed Şedade hayatını kaybetti. İlerleyen saatlerde çok sayıda gösterici öldürülünce protestolar Batı Şeria'ya ve Gazze Şeridi'ne sıçradı. İntifadanın belirgin özellikleri şunlardı:

Bir: İşgal altındaki “anayurt” (Batı Şeria ve Gazze Şeridi) nüfusu direnişe önyak oldular. Daha önce inisiyatif ülke dışında yaşayan Filistinlilerin elindeydi.

İki: İslami hareket güçlü ve etkin olarak İntifadaya katıldı ve çarpıcı biçimde mücadele arenasına çıktı.

Üç: İntifada'ya her türlü sektörden, siyasi görüşten ve yaştan Filistinli katıldı.

Dört: İntifada'nın en belirgin özellikleri fedakarlık, cesaret ve çocuk, kadın, genç, yaşlı demeden geniş çaplı bir katılımın olmasıydı. Filistinliler asil bir tavır sergilediler ve ihanete, rüşvete göz yummadılar.

İntifada'nın ilk aşaması halkın yürüttüğü büyük kapsamlı çatışmalara ve çalkantılara, İsrail sivil idaresinin boykotuna ve toplumun İsrail namına çalışan casuslardan, rüşvetten, uyuşturucudan temizlenmesine şahit oldu. Dört yıl sonra başlayan ikinci aşamada ise İsraililere karşı yürütülen silahlı operasyonlar öne çıktı. Bu aşamada kapsamlı halk faaliyetleri nispeten azaldı.

El-Fetih Hareketi ve FKÖ bünyesindeki müttefikleri Oslo Antlaşmalarını (Eylül 1993) İntifada'nın sonu olarak kabul ettiler ve bu yöndeki faaliyetlerini sonlandırdılar. Hamas ve Filistin İslami Cihad Hareketi ise aktivitelerine devam ettiler ve hatta direniş operasyonlarını artırdılar. Fakat Filistin Otonomi Yönetimi'nin Batı Şeria'da ve Gazze Şeridi'nde teşkilatlanması (Mayıs 1994) İntifadanın toplum nezdindeki cazibe-

sini ve günlük katılımı azalttı. Böylece ayaklanma belirli hareketlerin ve örgütlerin mensuplarına sınırlı kaldı.

FKÖ istatistiklerine göre İntifadanın sürdüğü 6 yıl (Aralık 1987 — Aralık 1993) zarfında 1,540 Filistinli yaşamını yitirdi, 130 bin Filistinli ise yaralandı. Bunun yanı sıra 116 bin kişi çeşitli zaman periyotlarında tutuklu kaldı.¹

Hamas Hareketi'nin Doğuşu

İslami Direniş Hareketi Hamas'ın doğuşu İntifada'nın başlangıcına denk gelmiştir. Örgüt ilk bildirisini 14 Aralık 1987 tarihinde yayınladı ve İntifada boyunca en aktif gruplardan biri olarak öne çıktı. Hamas kendini Müslüman Kardeşler Hareketi'nin bir kanadı ve uzantısı olarak tanımlıyor ve kuruluş beyannamesinde "Hareket'in programı İslamdır. Fikirlerini, düşünme tarzını, evrene ve insan hayatına bakışını İslam'a dayandırır. Tüm faaliyetlerini İslam'a göre değerlendirir, attığı adımlarda İslam'dan esinlenir.", diyordu. Hareket'in hedefi Filistin'in kurtarılması ve topraklarında İslami bir devletin kurulmasıdır. Arzuladığı bu hedeflere ulaşmak için örgüt gelecek nesillerin kapsamlı biçimde eğitilmesini öngörmektedir.²

Hamas, halk tabanına yayılmakta başarılı oldu zira destekçileri En-Nacah Üniversitesi, Gazze İslam Üniversitesi, Hebron Üniversitesi, Birzeit Üniversitesi, Kudüs Üniversitesi gibi eğitim kurumlarının öğrenci seçimlerinde ve mühendis, hekim, eczacı, avukat ve öğretmen meslek birliği ve sendika seçimlerinde en az %30 ile %50 arasında oy alıyorlardı (ve

¹ Sawt al -Sha'b newspaper, Amman, 8/12/1993.

² The Covenant of the Islamic Resistance Movement, 18/8/1988, the Avalon Project, Lillian Goldman Law Library, Yale Law School, http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hamas.asp

halen alıyorlar). Bu seçimlere ticaret ve sanayi odalarının seçimlerini de eklemek gerekir.

Seküler tutumuyla tanınan Dr. Hişam Şarabi bir demecinde (5 Mart 1995'tarihinde El-Hayat Gazetesi'nde yayınlandı), Hamas'ın artık direnişin yeni şeklini temsil ettiğini, FKÖ ve fraksiyonlarının 25 yılda bir türlü beceremediğini bugün Hamas'ın, Filistin halkını farklı yollarla örgütleyerek, harici desteğe muhtaç kalmadan etkin biçimde askeri mücadele sürdüreceği konuma getirmeye başardığını ifade etti.³

Siyonizm'in ve İsrail'in yükselişi, Batı'nın İsrail'e sağladığı destek, Filistinlilerin siyasi zayıflığı ve Arap-Müslüman bölünmesi ışığında Hamas, Filistin'i doğrudan ve süratle kurtarmaktan ziyade faaliyetlerini daha çok gelecek nesilleri de kapsayacak bir mücadelenin parçası olarak görmektedir.

Örgütün gayesi bir taraftan faal olmak, diğer taraftan "adalet ve mücadele ateşini" uzun vadede muhafaza etmektir. Hamas, dinamizmi, yönetimi ve disiplini sayesinde birçok tehlikeyi atlatmayı başardı. İsrail Askeri Gizli Servis eski başkanı General Uri Sagi (Yedioth Ahronoth Gazetesi'ne 5 Nisan 1993 tarihinde verdiği bir demecde) Hamas'ın gelişmiş çalışma yöntemlerine ve üst derece gizliliğe sahip olduğunu ve böylece güçlü, öne çıkan operasyonlar düzenleyebildiğini açıkladı. Hamas diriliği ve dayanıklılığı sayesinde kısa bir zaman zarfında birçok yönetici değiştirebildi. Hakikaten de, ne zaman ki örgütün bir liderleri tespit edilmiş, öldürülmüş veya hapse atılmışsa, daima onun yerini dolduracak birisi ortaya çıkmış ve işi devam ettirmiştir.

İntifada esnasında Şeyh Salih Şahade Hamas'ın askeri kaptanı Filistin Mücahitleri'ni yönetti. Örgüt 3 Şubat 1989'da

³ Al-Hayat Newspaper, London, 5/3/1995.

İsrail Astsubayı Avi Sasportas'ı, 3 Mayıs 1989'da ise asker İlan Saadon'u kaçınp öldürmeyi başardı ama bundan kısa bir süre sonra İsrail Kuvvetleri'nin 1989 Mayıs ayında başlattıkları şiddetli bir operasyona maruz kaldı. 1990 Mayıs ayında Hamas, Filistin Mücahitleri'nin yerini alan bugünkü askeri kanadını, İzzettin Kassam Tugaylan'ını şekillendirdi.

Hamas 13 Aralık 1992'de Astsubay Nissim Toledano'yu kaçıırarak karşılığında Şeyh Ahmed Yasin'in serbest bırakılmasını talep etti. İsrail Başbakanı Yitzhak Rabin bu isteği geri çevirince örgüt İsrailli askeri öldürdü. Bunun üzerine Rabin Knesset'te Hamas'a karşı gerçek bir savaş ilan etti. Bin üçyüze yakın Hamas destekçisi tutuklandı ve İsrail otoriteleri 1967 savaşından sonra en büyük yerinden etme ve sınır dışına gönderme operasyonunu başlattı. Çoğunluğu (380 kişi civarında) sivil İslami liderlerden oluşan ve Hamas ile ilişkisi olan 415 kişi sınır dışı edildi. Fakat İsrail tarafından kovulmayı reddetmeleri ve Lübnan sınırındaki Marj el-Zuhur'da sergiledikleri direniş uluslararası medyada büyük yankı uyandırdı, Hamas'a olan uluslararası ilgiyi ve örgütün popülaritesini artırdı. Bu gelişmeler neticesinde İsrail otoriteleri göçe zorlananların kademeli olarak geri dönmelerine göz yummaya zorladı. Dönüş zorunlu göçten bir yıl sonra tamamlandı. ⁴

Hassan Duar'ın hazırladığı bir araştırmaya göre Hamas 1993 yılında toplam 138 direniş operasyonu düzenledi. İsrail kaynaklı raporlara göre de bu operasyonlarda 79 İsrailli hayatını kaybetti, 220 İsrailli yaralandı. ⁵

⁴ Bakınız ,the issues of Filastin al-Muslimah , London, which covered the deportees and their news in detail throughout 1993.

⁵ Bakınız, Gassan Duu'ar, Maw'id ma' al-Shabak : Dirasah fi al- Nashat al-' Askari li Harakat Hamas wa Kata'ib 'Izz al-Din al-Qassam Khilal' Am 1993 (A Meeting with the Shabak: A Study of the Military Activity

Filistin Kurtuluş Örgütü İsrail ile barış antlaşması yaparak 1994'ten itibaren Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin yerleşim bölgelerinde özerklik kazandı. Böylece her türlü direniş neredeyse imkânsız kılınmış oldu. Fakat 1994 -1998 yılları arasında direniş operasyonlarında, özellikle "feda eylemleriy-le"⁶ yeni bir aşama gerçekleştirildi

Örneğin Hamas, 25 Şubat 1994'te "Peygamberler Mağarası Katliamı" olarak bilinen saldırıya 5 farklı direniş hareketiyle cevap vererek 39 İsrailiyi öldürdü, 158 İsrailiyi yaraladı. Bunun yanı sıra 5 Ocak 1996'da öldürülen Yahya Ayyaş (ki Ayyaş, 70 İsrailinin ölüp, 340 İsrailinin yaralandığı çok sayıda direniş operasyonuna teknik destek vermiştir.) namına 25 Şubat ile 3 Mart 1996 arasında çeşitli misilleme operasyonları gerçekleştirdi. İsrail kaynaklarına göre bu operasyonlarda 45 İsraili öldürüldü, 113 İsraili yaralandı. Bu hareketler İsrail'i derinden sarstı ve büyük devletlerin katılımıyla "terörle mücadele" adı altında uluslararası bir konferansın düzenlenmesini sağladı.

İsrail ile Filistin Otoritesi barışçıl projelerinin tehlikeye atıldığı görüşündeydi. Filistin Otoritesi liderlerinden Saib Uraykat bu görüşü, "Proje fırtınanın ortasına bırakıldı." sözleriyle ifade edecekti. İsrail ile Filistin Otoritesi, ABD'nin doğrudan işbirliğiyle kıyasıya bir kampanya başlatarak Filistin'de İslami direniş hareketleriyle bağlantılı olan her şeyin

of Hamas and Sheikh Ezzeddeen Al-Qassam Brigades During 1993) (London: Filastin al-Muslimah, 1995).

⁶ Feda Eylemleri: Filistinlilerin, Arapların ve Müslümanların ezici bir çoğunluğu bu tür operasyonları "şehitlik operasyonları" olarak benimserken İsraililer, batılı yazarlar ve batılı medya bunları "intihar saldırıları" olarak nitelendiriyor. Mümkün olduğunca tarafsız kalabilmek için biz raporumuzda "Feda eylemleri" terimini kullandık. Lakin bu tür kelimelerin daha çok tartışılması gerekmektedir.

kökünü sökmeye çalıştılar. Hamas ve İslami Cihad Hareketi zor bir evreden geçtiler ve ağır darbeler aldılar. Filistin Otoritesi çok sayıda direniş hücrelerini dağıttı. 2000 senesine kadar ancak az sayıda direniş operasyonu icra edilebildi. Muhyiddin el-Şerif, İmam Avedallah ve Adil Avedallah gibi askeri direnişin sembol isimleri sürecin dışına itildiler.

Bunun yanı sıra Hamas harici baskılara ve düşmanlıklara da maruz kaldı. Bunlara Musa Ebu Marzuk'un ABD'de tutuklanmasını (Haziran 1995 — Mayıs 1997), Halid Meşal'e 25 Eylül 1997'de düzenlenen suikast teşebbüsünü, hareketin Ürdün irtibat bürolarının 1999 Ağustos ayında kapatılmasını ve dört yöneticisinin (iki buçuk aylık tutukluluğun ardından) 199 Kasım ayında Ürdün'den Katar'a gönderilmesini örnek gösterebiliriz.

İsrail-Filistin Otoritesi ve uluslararası işbirlikçiler Hamas'ın kökünü kazımaya çalışıyordu ama örgütün destekçileri buna rağmen öğrenci ve sendika seçimlerini kazanmaya devam ettiler. Hamas içeride ve dışarıda halen güçlü bir halk desteğine sahipti.⁷

Aynı dönemde İslami Cihad Hareketi birçok "canını feda etme saldırısı" düzenledi. Örneğin 1994 Kasım ayında Netzarim'de, 1995 Ocak ayında Beit Lid'de ve 1996 Mart ayında Tel Aviv'de. İslami Cihad'da aynı Hamas kadar baskıya tabi tutuldu ve takibe alındı. Örgütün lideri Fethi Şıkaki 26 Ekim 1995'de Mossad tarafından öldürüldü. Burada, İslami Cihad Hareketi'nin öğrenci seçimlerinde oyların %3 ile %5'ini aldığını da belirtelim.

⁷ Hamas 'a dair bakınız, Mohsen Moh'd Saleh, al-Tariq ila al-Quds , sayfalar: 183-205; ve Khaled Hroub, Hamas: Political Thought and Practice (Beirut: Institute for Palestine Studies, 2000).

FKÖ: Silahlı mücadeleden barışçıl çözüme

FKÖ peş peşe gelen askeri yöntemlerle zayıflatma girişimlerinin ardından siyasi açıdan aciz duruma düştü ve Arap Birliği'nin Eylül 1987 Amman zirvesinde tecrit edildi. FKÖ İntifada'yı siyasi bakımdan itici bir güç olarak kabul etti ve başından itibaren ondan faydalanmaya çaba gösterdi. İntifada'nın başlamasından bir ay sonra FKÖ İntifada'nın Ulusal Kumanda Merkezi'ni tesis etti ve diğer Filistinli gruplarla, özellikle de El-Fetih ile birlikte aktif görev aldı. 16 Nisan 1988'de İsrail Ebu Cihad'a (FKÖ ve El-Fetih'in kumandan vekili) Tunus'ta İntifada'yı bastırma kampanyasının bir parçası olarak suikast yaparak misillemeye bulundu. Ürdün'ün 31 Temmuz 1988'de Batı Şeria ile idari ve adli bağlarını koparmasıyla birlikte FKÖ Batı Şeria nüfusu üzerindeki yegâne temsil hakkını sahiplendi ve "Filistin barış atağını" başlattı.

Filistin Kurtuluş Örgütü, 19. Filistin Ulusal Konseyi'nde (12 — 15.11.1988) Birleşmiş Milletler Genel Meclisi'nin Filistin'i birer Arap ve Yahudi devletine ayıran 1947 yılına ait 181 sayılı kararına dayanan bir Filistin programı belirledi. Böylece FKÖ ilk defa BM Güvenlik Konseyi'nin Kasım 1967'de yayınladığı 242 sayılı kararını tanımış oldu ve barışçıl çözüm için uluslararası bir konferansın düzenlenmesini talep etti. Filistinlilerin tüm bu olumsuzlukları hazmedebilmeleri için Filistin Ulusal Konseyi aynı zamanda "Filistin Devleti'nin kurulduğunu" da ilan etti.⁸

Bu duyuru uluslararası kabul gördü ve birkaç ay içinde 100'den fazla ülke yeni devleti tanıdı. Amerika Birleşik Dev-

⁸ Palestinian National Council Declaration of Independence, 14/11/1988, site of Arab Thought Forum (al-Multaqa), <http://multaqa.org/pdfs/PNC%20INDEPENDANCE%20DECLARATION.pdf>

letleri ve Batı Avrupa ülkeleri yeni Filistin devletini tanımasalar ve devlet ilanı bir temenniden öteye geçemese de, devlet ilanı Filistin meselesini yeniden uluslararası arenaya taşımış ve FKÖ'nün siyasi varlığını onarmıştı. FKÖ bu süre zarfında gitgide taleplerini ve işgale karşı mücadelesini azaltmaya almıştı bile.

1980'lerin sonuna, 1990'ların başına doğru hem Arap, hem de uluslararası düzeyde Filistin ve Arap bakış açısını büyük çapta zayıflatan değişimler meydana geldiler. Özellikle Irak'ın Kuveyt'i 2 Ağustos 1990'da işgal etmesiyle birlikte Arap arenasında daha fazla acziyet ve bölünmüşlük baş gösterdi. Kuveyt işgali Arap ülkeleri arasında husumete, Arap rezervlerinin tükenmesine, Irak askeri altyapısının imha edilmesine, işgal esnasında ve sonrasında yüzbinlerce Filistinli mültecinin Kuveyt'ten kaçmasına ve FKÖ'ye verilen desteğin geri çekilmesine sebep oldu. Genel olarak, Irak istilasıyla birlikte Körfez Savaşı ve savaşın doğurduğu neticeler Filistin meselesini derinden etkilediler.

Uluslararası bağlamda bu dönem Sovyetler Birliği'nin ve sosyalist Doğu Bloku'nun çöküşüne şahit oldu. Onların ABD ve müttefikleri ile giriştikleri rekabet ve husumet, bu ülkelerin Batılı kapitalizme ve demokrasiye geçmeleriyle ve ekonomik yardım talep etmeleriyle birlikte yerini uzlaşmaya bıraktı. Bu da uluslararası siyasi dengelerin bozulmasını beraberinde getirdi ki bu denge aslında Filistin ve Arap manevralarının temelini teşkil ediyordu.

Böylece ABD, özellikle 1991 Körfez Savaşı'nın ardından yegane küresel süper güç olarak yerini sağlamlaştırdı. Durumu Filistinliler açısından daha da berbat kılan Amerikan yönetiminde gittikçe artan Yahudi-Siyonist nüfuzu oldu. Örneğin Başkan Bill Clinton'un yönetimi çok sayıda idareciyi kritik pozisyonlara atadı: Dışişleri Bakanı Madeleine Albright, Hazine Bakanı Robert Rubin, Savunma Bakanı William

Cohen, Tarım Bakanı Dan Glickman ve Amerikan Merkez Bankası Başkanı Alan Greenspan.

Amerika Birleşik Devletleri hakimiyetini kalıcı kılmaya ve yeni bir dünya düzeni vizyonunu inşa etmeye çalışıyordu. ABD, stratejik müttefiki İsrail'e hizmet etmek için bu vizyonun bir parçası olarak Filistin dosyasını kapatmak istiyordu. Bir tarafta Filistinliler Sovyetler Birliği ve sosyalist devletlerin dağılmasıyla ağır bir bedel öderken, diğer tarafta bu ülkeler İsrail ile diplomatik bağlarını yeniden oluşturdular ve özellikle Sovyetler Birliği'nden Filistin'e Yahudi göçünün gerçekleştirilmesine kapı açtılar. Gerçekten de İsrail 7 Mayıs 2000 tarihinde, Sovyetler Birliği'nden Eylül 1989'dan itibaren gelen 1 milyonuncu göçmeni kutluyor ve İsrail Başbakanı bu göçmeni bizzat karşılıyordu.⁹

Bu göçmenler arasında, binlercesi nükleer teknoloji üzerinde uzmanlaşmış 92 bin civarında bilim adamı bulunuyordu¹⁰. Ki bunların askeri bilgi ve donanımına sahip olduklarını da düşünürsek, İsrail ve nükleer projesinin bölge için ne denli bir tehlike teşkil ettiğini anlarız.

Amerika ve İsrail açısından bu denli avantajlı koşullarda ABD Kasım 1991'de Arap devletlerini doğrudan Arap-İsrail barış görüşmelerinin yapıldığı Madrid Arap-İsrail Barış Konferansı'na çekmeyi başardı. İki yıl süren müzakereler İsrail'in uzlaşmaz tavrını aşmaya muvaffak olamadı. İki tarafın duyurduğu Geçici Özerk Yönetim Prensipleri Beynamesi (Oslo Antlaşması) sürpriz bir biçimde gündeme oturdu zira sonradan açıklandığına göre 20 Ocak 1993'ten itibaren iki taraf arasında gizli görüşmeler yürütülmüştü. Bundan ne

⁹ Al- Khaleej newspaper, Sharjah, 8/5/2000.

¹⁰ Al-Khaleej , 25/1/ 2000, ve aynı kaynaklara göre İsrail 'de on bin nükleer bilim adamı bulunmakta.

Filistin müzakere heyetinin (baş müzakereci Haydar Abdül-safi), ne de FKÖ yöneticilerinin çoğunluğunun haberi olmuştur.

Anlaşmalar 19 Ağustos 1993 tarihinde Norveç'in başkenti Oslo'da karara bağlandı ve resmi imzalar 13 Eylül 1993'de Washington'da atıldı. İmza töreni ABD Başkanı Bill Clinton'un desteğinde, Yaser Arafat ve İsrail Başbakanı Yitzhak Rabin'in huzurunda gerçekleştirildi. Antlaşmalara Filistin tarafı için Mahmud Abbas, İsrail tarafı için de Dışişleri Bakanı Şimon Peres imza attılar.

Filistin Otoritesi'nin temelini teşkil eden çok aşamalı Oslo Antlaşmaları¹¹ başlangıç için Gazze Şeridi ve Eriha'da özerk yönetim öngörüyordu. İleriki aşamalarda bu özerklik Filistin topraklarına (özellikle meskun bölgelere) yayılacaktı. Anlaşma metnine göre otorite şu alanlarda Filistinlilere devredilecekti: eğitim, kültür, sağlık, sosyal dayanışma, doğrudan vergilendirme ve turizm. Özerk yönetimin devreye girmesinden iki yıl sonra daha hassas mevzular ve özerkliğin nihai statüsü üzerinde müzakereler sürdürülecekti. Fakat İsraililer devamlı gecikmelere ve duraklamalara sebebiyet verdiler. İdarenin Filistinlilere devri ise birçok karmaşıklığa sahne oldu. Mesele İsraililerin öne sürdüğü beklentiler üzerinden kilitleniyordu. Filistin Otoritesi'nden, Hamas'a ve direniş hareketlerine karşı bir "darbe indirmesi" ve daha fazla taviz vermesi bekleniyordu.

¹¹ Oslo Anlaşmaları ve sonrası için bakınız "Imad Yusuf et al., al-In ikasat al -Siyasiyyah li Ittifaq al-Hukm al- Dhati al-Filastini (The Political Repercussions of the Palestinian Self-Governance Accord) (Amman: MESC, 1995) ; Munir Shafiq, Oslo "1" wa " 2" ; al-Masar wa al -Ma'al (Oslo "1" and "2" : Its Path and Its Outcome) (London: Filastin al-Muslimah,1997) ; and Mohsen Moh'd Saleh, al -Tariq ila al -Quds , sayfalar. 174-182.

Oslo Antlaşmaları'nın ardından daha birçok ayrıntılı muhtabakat daha sağlandı; örneğin Gazze Şeridi ve Eriha Bölgesi ile ilgili 4 Mayıs 1994 tarihli Kahire Antlaşması, 28 Eylül 1995 tarihli Taba Antlaşmaları olarak da bilinen Oslo 2 Antlaşmaları (Batı Şeria ve Gazze Şeridi ile ilgili geçici antlaşmalar), 23 Ekim 1998 tarihli Wye River Tarım Protokolleri ve 4 Eylül 1999 tarihli Şarm el-Şeyh Protokolleri. Özerk yönetim bölgeleri A ve B bölgelerine ayrılmıştı. Daha 2000 yılına kadar Filistin Otoritesi A maddesine dayanarak Batı Şeria'nın sırf 18%'ini asayiş ve idaresi bakımından kontrol ediyordu. Batı Şeria'nın 22%'lik kısmında ise B maddesine dayanarak Filistin Otoritesi idareden sorumluydu fakat asayiş İsraili-lerle birlikte kontrol ediliyordu.

Filistin halkı Oslo Antlaşmaları ve barış süreci hakkında farklı kanaatlere sahipti. El Fetih Hareketi antlaşmaları destekleyenlerin başını çekiyordu. Filistin Demokratik Birliği (FİDA) gibi bazı ufak gruplar da desteklerini veriyorlardı. Onlara göre Batı Şeria'yı ve Gazze Şeridi'ni geri almanın ve bağımsız bir Filistin devletine ulaşmanın en pratik yolu bu antlaşmalardan geçiyordu. Diğer tarafta İslami gruplar, solcular ve ulusalçı gruplar arasında barış antlaşmasına yönelik büyük bir muhalefet hakimdi. Hamas, İslami Cihad, Filistin'in Kurtuluşu İçin Halk Cephesi ve Demokratik Cephe'ye ek olarak 6 grup daha "10 Parti Birliğini" oluşturarak Oslo Antlaşmalarına karşı tavrı aldı.

Genel olarak Oslo Antlaşmalarına verilen başlıca tepkiler ve ifade edilen gözlemler şöyledi:

1. Müslümanların çoğunluğu açısından Filistin meselesi sırf Filistinlilerin derdi değil Müslümanların meselesidir. Bu mücadele esas itibariyle nesiller ötesi bir mücadeledir ve hiçbir nesil, gelecek nesilleri geriletecek feragat ve tavizlerde bulunma hakkına sahip değildir. Birçok Müslüman âlim bu barış antlaşmasının geçerli olmadığı konusunda

hüküm vermiş ve kutsal toprakların kurtuluşu için cihad çağrısında bulunmuştur.

2. FKÖ yönetimi bu antlaşmayı ve başka antlaşmaları Filistin halkına danışmadan imzalamıştır. Hâlbuki halkın çoğunluğu antlaşmalara karşıdır.
3. FKÖ kumandanlığı “İsrail’in varoluş hakkını” ve 1948 senesinde Filistin topraklarının %77’sini işgal etmesini, asla müzakere konusu edilemeyecek biçimde meşru olarak kabul etmiştir.
4. En kritik meseleler ele alınmamış ve nihai müzakereler aşamasına ertelenmiştir. FKÖ asla şiddete başvurmayacağını taahhüt ettiği için meselelerin akibeti, elinde bütün kozları bulunduran İsrail’in “iyi niyetine” bırakılmıştır. Söz konusu meseleler şunlardır:
 - a. Kudüs’ün geleceği
 - b. Filistinli mültecilerin geleceği
 - c. Batı Şeria ve Gazze Şeridi’ndeki İsrail yerleşimlerinin geleceği
 - d. Vaadedilen Filistin Devleti’nin yüzölçümü ve kendi toprakları üzerindeki egemenliği
5. Filistin Otoritesi’nin sorumluluğu dış güvenliği ve sınırları içermediği için İsrail’in izni olmadan hiç kimse Filistin Otoritesi Bölgesi’ne giremez. Filistin Otoritesi’nin bir ordu kurma hakkı öngörülmemiştir, silahlar ise sadece İsrail izniyle ülkeye sokulabilir.
6. Geçiş dönemi süresince İsrail, Filistin Otoritesi’nin çıkaracağı yasaları veto etme hakkına sahiptir.
7. Antlaşmalar Filistinlilerin kendi kaderlerini tayin etme hakkına hiçbir atıfta bulunmuyor. Bağımsız bir devletin kurulması veya Batı Şeria ile Gazze Şeridi’nin işgal altında

bulunan topraklar olduğu belirtilmiyor. Böylece bu toprakların sanki ihtilafli topraklar olduğu izlenimi daha da güçlendiriliyor.

8. Filistin Kurtuluş Örgütü (veya Filistin Otoritesi) İsrail'e karşı silah kullanmayacağı ve sorunlarını barışçıl yolla çözeceğini vadederken barışa sadakatini göstermesi için aynı zamanda İsrail'e karşı yürütülen her türlü silahlı direnişi ve silaha başvuran Filistinlileri bastırmaya mecbur bırakıldı. FKÖ, İsrail ile barışı muhafaza etmek namına himayesindeki bölgelerde kendini bir anda "İsrail'in güvenliği" için kullanılan pratik bir araç konumunda buldu. FKÖ'nün "iyi niyet göstergesi" olarak başlattığı acımasız tutuklama kampanyası bunun en iyi örneğidir.

Aslında meşhur Filistinli yazar Edward Said şu kelimelerle durumu kısa ve öz olarak tarif ediyordu: "Arafat halkını kurtulamayacağı bir tuzığa düşürdü."¹² Filistinli düşünür Hişam Şarabi ise, Filistin yönetiminin, nasıl karar verildiğinden ve nasıl kaderler belirlendiğinden bihaber kaldığını ifade ediyordu.¹³

Filistin Otoritesi

Filistin polisi Gazze Şeridi'ne ilk kez 18 Mayıs 1994'te ayakbastı. Özerklik hükümeti üyeleri ise 5 Temmuz 1994'te Eriha'da Yaser Arafat'ın huzurunda görev yeminlerini yaptılar. Barış antlaşmasına ve Filistin Otoritesi'nin performansına yönelik korkular doğru çıktı. Özerk yönetim geçici olduğundan, toprakların Filistin Otoritesi'ne devri olağanüstü yavaş bir tempoda gerçekleştiğinden ve her türlü ilerleme İsrail'in onayına bağlı kılındığından Otorite kendini birden

¹² Al Hayat, 12/8/2000.

¹³ Al Hayat, 5/3/1995.

karşı tarafın “merhâmetine” bağımlı buldu. Ufacık da olsa, her türlü hak talebi için İsrail’in baskılarına boyun eğmek kaçınılmazdı. İsraililer yeni tavizler elde edebilmek için süreci yavaşlatma ve aksatma çabasındaydılar. Barış antlaşmalarındaki her türlü ilerlemeyi Otorite’nin silahlı muhalefeti “ezmesine” bağlamışlardı. İsrail, Hamas’ı, İslami Cihad’ı ve Filistin muhalefeti Otorite tarafınca bertaraf edilmesi gereken engeller olarak göstermeyi başardı. Güya önce bu engeller kaldırılacaktı, daha sonra Filistin ulusal hedeflerine ulaşmak mümkün olacaktı.

Esasen İsrail’in oyalamaları Oslo Antlaşmalarından yıllar sonrasına kadar sürdü. Antlaşmalara göre 1998 yılında çözüme kavuşturulması öngörülen kritik meseleler ise çözümsüz kaldılar. Özellikle meskun bölgeler Filistin Otoritesi’nin etkin kontrol merkezleri haline geldiler. Sömürgeleştirme çabalarını meşru göstermek için İsrail bu bölgelerde zaten uzun süredir güvenlik takibi, vergilendirme, belediyecilik gibi “pis işleri” Filistinlilere havale etme arzusundaydı.

Filistin Otoritesi’nin güvenlik rolü, emrine verilen yaklaşık 40 bin Filistinli polis ile öne çıkartıldı ki bu, dünyada nüfus bağlamında kişi başına düşen en yüksek polis oranıydı.

Filistin Otoritesi 8 farklı güvenlik gücü tesis etti, Filistin muhalefetine acımasızca davrandı ve doğrudan ve açıkça İsrail ve Amerikan güvenlik güçleriyle işbirliği yaptı. Güvenliğe ve Arafat’ın ofisine ayrılan bütçe gittikçe arttı ve 2000 yılında Filistin Otoritesi’ne ait bütçenin %70’i bu iki kaleme ayrıldı.¹⁴

İsrail’in güvenliğine yapılan vurgunun faturası ekonomiyeye, eğitim kurumlarına, siyasi hürriyetlere ve sosyal kurum-

¹⁴ According to news on 1/3/2000 bakınız, site of The Palestinian Information Center (PIC), 2/3/2000, <http://www.palestine-info.info/ar/>

lara çıkartıldı. Önde gelen Filistinli şahsiyetler ve insan hakları örgütleri Nisan 2000'de Oslo Antlaşmalarını Filistinliler için ekonomik ve siyasi birer facia olarak tanımlayarak Washington'da yayınladıkları bir belgeyle Arafat'ı istifaya davet ettiler. Belgeye göre Filistinlilerin gelirleri 30% derecesinde azalmış, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki işsizlik oranı 1993'ten itibaren 3 misli artmıştı. ¹⁵

Filistin Otoritesi idarede süratle baş gösteren rüşvet ve adam kayırma vakalarının etkisinde kaldı. El-Fetih'in önde gelen isimlerinden Muhammed Cihad durumu, hiç çekinmeden "Arafat çevresine entrikacıları ve sahtecileri yığmış" sözleriyle tarif ediyordu. ¹⁶

Diğer bir şahsiyet, sokaklarda her gün âlem yapıldığını, ahlak bozukluğu, rüşvet ve adam kayırmanın daima gündemde olduğunu ifade etti. ¹⁷

1997 Mayıs'ında Filistin Otoritesi'ne bağlı Filistin Parlamentosu Denetleme Komitesi bir rapor açıkladı. Rapora göre Filistin Otoritesi bünyesinde tespit edilen rüşvet ve hırsızlık 326 milyon Dolar seviyesine ulaşmıştı. Bu da 1,5 milyar Dolarlık bütçenin büyük bir kısmını teşkil ediyordu. Bunun üzerine Denetleme Komitesi Arafat hükümetine karşı güvenoyu talebinde bulundu (56 oya karşı 1 oy).

1999 Kasım ayında Filistin Otoritesi'nin yönetimi altında yaşayan önde gelen 20 Filistinli düşünür ve şahsiyet Otoriteyi rüşvet, adam kayırma, beceriksizlik ve hürriyetleri kısıtlamakla suçlayan "20" isimli bir belgenin altına imzalarını koydular. Onun ardından Hişam Şarabi Filistin Otoritesi'nin

¹⁵ Al -Khaleej ,16/4/2000.

¹⁶ Al-Seyessah newspaper, Kuwait, 27/4/1995.

¹⁷ Asharq Alawsat newspaper, London, 22/3/1995.

yapısını Filistin halkını temsil etmemekle itham etti.” Otorite Filistinlilerin durumunu değiştirecek kabiliyette değil ve esas itibariyle zaten trajik olan konumun daha da berbat bir hale gelmesinden bizzat sorumludur.”¹⁸

Muhalefet ise Filistin Otoritesi'nin uyguladığı güvenlik sınırlamaları ve yok etme faaliyetleri sebebiyle nefes alamaz duruma gelmişti. Öyle ki otorite ilk görev yılında tam 12 tutuklama operasyonu düzenlemiş, 363 km²'lik bir alana sahip Gazze Şeridi'nde 24 sorgulama merkezi ve hapishane tesis etmişti. Örneğin Otorite, İslamcı hareketlerle mücadelesi kapsamında bir ay zarfında (19 Nisan — 9 Mayıs 1995) 57 camiye 138 baskın düzenledi.¹⁹ Her direniş operasyonunun peşinden güvenlik faaliyetleri yürütölüyordu.

Bu faaliyetlerin en şiddetlisi Hamas'ın, Yahya Ayyaş'a yapılan suikaste misilleme olarak düzenlediği “feda operasyonunun” ardından devreye sokuldu. Hamas ve Otorite arasındaki diyalog girişimleri sonuçsuz kaldı ve Otorite bir kaç kez Hasan Yusuf, Cemal Salim gibi muhataplarını tutuklayarak işkenceden geçirdi. İsrail-Filistin-Amerikan güvenlik koordinasyonu çok sayıda direniş operasyonunu akamete uğrattı ve çok sayıda özgürlük savaşçısını hapse attı. İnsan hakları örgütleri 1997 Ocak ayında, Filistin Otoritesi'ne ait nezarethanelerde en az 1,600 Filistinlinin tutulduğunu ve hatta

¹⁸ Hisham Sharibi's declaration in al-Hayat, 5/3/1995.

¹⁹ Dawud Suleyman , al -Sultah al-Watanniyyah al-Filastiniyyah fi 'am 1994-1995 (The Palestinian National Authority in 1994-1995) (Amman: MESC,1995). s.135.

bunların 700'ünün neyle suçlandığını dahi öğrenemediğini veya mahkeme önüne çıkartılmadığını açıkladılar.²⁰

İsrail

İsrail 52 yıllık varlığı süresince (1948 — 2000) 2 milyon 900 bin Yahudi göçmeni ülkeye getirmeyi başardı. Böylece işgal altında bulunan Filistin'deki Yahudilerin sayısı 1948 senesindeki 650 binden, 2000 senesi sonundaki 4 milyon 947 bin sayısına yükseldi, yani dünyadaki tüm Yahudilerin %38'i.²¹

İsrail uluslararası izolasyonu aşmayı da başardı. Hatta Sovyetler Birliği'nin ve komünist rejimlerin dağılmasıyla birlikte Rusya ve Doğu Avrupa ülkeleri elçiliklerini açmak ve İsrail ile siyasi, ekonomik bağlar kurmak için adeta birbiriyle yarıştılar. Kuveyt İşgali ve Körfez Savaşı'nın (1990 -1991) ardından baş gösteren Arap-Müslüman acizliği ve Oslo Antlaşmalarının ışığında Ürdün de İsrail ile bir barış antlaşması imzaladı. Ürdün'ü Katar, Oman ve Tunus gibi ticari temsilcilik veya ofis açan, menfaatlerini gözetken çok sayıda Arap ülkesi izledi. Dünyada 50 fazla ülke de İsrail ile diplomatik ve ticari ilişki başlattı.

Arap Kurtuluş Projesi'nin geri çekilmesi ve Filistin Otoritesi'nin Gazze Şeridi ve Batı Şeria'da İsrail'e karşı yürütülen silahlı direnişi bastırma görevini üslenmesiyle birlikte İsrail nispeten daha istikrarlı bir döneme girdi ve ekonomik bü-

²⁰ Palestine Facts 1997, site of Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs (PASSIA), http://passia.org/palestine_facts/chronology/1997.htm

²¹ Yahudi göçmenler ve sayıları hakkında bakınız, Central Bureau of Statistics (CBS), Statistical Abstract of Israel 2010, no. 61, table 4.2, http://www.l.cbs.gov.il/shnaton61/st04_02.pdf; and 'Umran Abu Subayh, al- Hijrah

yümeyi yakaladı. Esas itibariyle İsrail'in GSMH'si 1983 senesinde 15 milyar 300 milyon dolarken, 2000 senesinde bu rakam 105 milyar 400 milyon dolar seviyesine ulaştı. Bu 7 katlık bir artış anlamına geliyordu (%689). Bu sayede İsrail daha 1983 senesinde GSMH'sinin 25%'ini teşkil eden Amerikan yardımına ve dış desteklere muhtaç olmaktan kurtuldu. Dış yardım miktarı sabit 4 milyar mertebesinde kalsa da, yardım oranı 3%'e düştü. İsrail'deki kişi başı gelir 2000 senesinde 18,300 Dolar'a ulaştı. Bu, dünyadaki en yüksek oranlardan biriydi.

Altıncı Bölüm
2000 – 2013 Arası
Filistin Meselesi

Giriş

21. Yüzyılın ilk on yılı Filistin meselesi açısından yeni hususların ortaya çıkmasına sahne oldu. Çok sayıda faktör ve değişiklik Filistin davasına etkide bulunmuş ama hiçbir nihai çözüm getirmemişti. En önemli gelişmeleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- İsrail'in güvenliğine ve ekonomik temellerine darbe indiren ve Filistin halkının haklarına, topraklarına ve kutsal mekanlara olan sadakatlarını birkez daha öne çıkararak El-Aksa İntifadası

- Hamas'ın İntifada'da önemli bir rol üstlenip idari seçimleri de kazanmasının ardından, Filistin arenasına başaktör olarak adım atması. Hamas 10. Filistin Hükümeti'ni kurarak Gazze Şeridi'ni kontrol altına aldı. İsrail saldırılarına başarıyla karşı koyan örgüt Filistin içinde ve dışında büyük popülerite kazandı.

- İsrail toplumunda aşırı sağcı ve dinci fanatizmin artması, solcu eğilimlerin azalması ve bölünmesi

- Filistin Ototritesi, Yol Haritası'nda kendisine yüklenen tüm yükümlülükleri yerine getirmesine rağmen İsrail'in Batı Şeria'da yerleşim birimleri inşa etmeye devam etmesi ve barış antlaşmalarının çıkmaz yola girmesi

- Amerika'nın "teröre karşı yürüttüğü savaş" iddiası ve bu bağlamda Afganistan ve Irak'ı işgal etmesi. Amerika'nın Or-

tadoğu vizyonunu gerçekleştirmekte veya Filistin meslesini çözmekte yaşadığı hüsrana

- Arap dünyasında 2011 yılından itibaren yaşanan değişimler ve devrimler. Bölgede bulunan çoğu devletin direniş hareketlerine destek vermesi, bölgedeki Amerikan menfaatleri doğrultusunda şekillenen geleneksel “ılımlı devletler aksının” dengeden çıkması ve İsrail için yeni bir stratejik gerçek teşkil etmesi.

- Türkiye'nin Filistin meselesine destek verme eğilimindeki bölgesel bir güç olarak ortaya çıkması ve İsrail'den uzaklaşması.

Saldırı Karşısındaki Direniş

El Aksa İntifadası

Likud başkanı Ariel Şaron'un 28 Eylül 2000 tarihinde tahrik edici biçimde Mescid-i Aksa'yı ziyaret etmesinin ardından 29 Eylül 2000 günü El-Aksa İntifadası başladı. İsrail Başbakanı Ehud Barak da Şaron'a eşlik etmeleri için yanına 600 asker vererek ve Kudüs ve civarında binden fazla polis ve askeri seferber ederek bu ziyarete destek verdi.¹

Müslümanlar camiye savunmaya kararlıydı ve ilk çatışmalar 5 kişinin ölümüne, 100'den fazla kişinin yaralanmasına sebep oldular. Barış görüşmeleri çıkmaza girdiğinden, İsrail'in Kudüs ve Mescid-i Aksa planları doğrulandığından ve İsraililerin toprak istimlak etmeye ve yerleşim birimlerini genişletmeye devam ettiklerinden fitil zaten ateşlenmeye hazır bekliyordu.

¹ Bakınız, Sharm El-Sheikh Fact-Finding Committee Report, site of U.S. Department of State, 30/4/2001, <http://2001-2009.state.gov/p/nea/rls/rpt/3060.htm>; and Mary Ann Tetreault and Robert Allen Denmark(eds), Gods, Guns, and Globalization: Religious Radicalism an International Political Economy, International Political Economy Yearbook, cilt.13 (US and K: Lynne Rienner Publishers,2004).

25 Ekim 2000 tarihli gizli bir görüşmede Ehud Barak, ufukta görünen yegâne çözümün ortamı patlama yönünde girmek olduğunu ifade ediyordu.²

Muhtemelen Barak bir güç gösterisinde bulunmak ve İsraililer arasındaki popülaritesini artırmak, barış sürecini durdurmak veya Filistin Otoritesi üzerinde daha fazla baskı oluşturmak namına süreci krize sokmak istiyordu. Zaten Otorite geçmiş yıllarda tavizler vermeye, geri adım atmaya ve taleplerini aşağıya çekmeye alışmıştı.

İntifada çok sayıda belirtiyi ve gerçeği ortaya çıkardı:

Aldığı sayısız ağır darbelere rağmen İslam Ümmeti halen dipdiri idi. Direniş ve fedakârlık ruhu ölmemişti. İslam Dünyası'nın batı ucundaki Rabat'tan, doğu ucundaki Cakarta'ya kadar İslam dünyasının neredeyse her ülkesinde on binlerce, belki de yüzbinlerce gösterici Mescid-i Aksa, Kudüs ve Filistin protestoları için sokağa çıktı. Bu protestolar direnişin sürdürülmesini talep edip, bağış ve destekte bulundular. Ashında bu da Filistin üzerindeki Müslüman birliğinin sadece küçük bir göstergesiydi. Görünen o ki, Filistin meselesi Müslümanları birleştirip farklılıklarını ve İsrail işgalinin temsil ettiği ortak zorlukları aşmalarına teşvik oluyor. Bu mesele İslam Dünyası'nın öncelikli meselesi haline gelmiştir. Başka hiçbir mesele Müslümanları bu denli birleştirmektedir.

İntifada, İsrail ile normalleşme ve barış sürecini baltalayarak direniş seçeneğini öne çıkardı. İntifada insanların günlük hayatlarına tesir etti, İsrail ve Amerika'ya karşı husumeti artırdı. Direniş ve birlik güç kazandı. Kitleler ABD ve İsrail mallarına yönelik boykot çağrılarına itibar etti, milyonlarca insan günlük yeme, içme, giyme, iletişim ve eğlence alışkan-

² Al-Khaleej, 10/11/2000.

hklarını değiştirdi. Böylece İntifada sayesinde popüler bir sosyo-eğitim okulu ortaya çıktı ki reform hareketleri buna benzer gelişmeleri elde edebilmek için senelerce uğraşıyordu. Dahası, ABD şirketleri İsrail ile bağları olmadığını beyan eden reklamlar yayınlamak ve İntifada kurbanlarına bağış yapmak durumunda kaldılar. Örneğin Suudi Arabistan Krallığında faaliyet gösteren McDonald's bayileri Ramazan boyunca sattıkları her öğün yemek için Filistin çocuk hastanesine 1 Riyal bağış yapmayı taahhüt ettiler.³ Özellikle İntifada'nın başlangıç evrelerinde medyanın rolü ve insanları seferber edebilme kapasitesi öne çıktı. Müslümanlar, İsrail yanlısı Batı medyasının kuşatmasını Arap uydu kanalları internet ve elektronik posta vasıtasıyla kırmayı başardılar. İntifada'nın en belirgin özelliği Filistin çapında ve tüm Filistinli hareketler nezdinde bir katılıma ulaşmasıydı. Diğer bir özellikleri ise, varacak eşzamanlı uygulanan, çocuk ve masumların katledilmesine kadar varacak aşırı İsrail baskısı ve uluslararası çapta yasaklanmış silahların kullanımınıydı.

2005 yılına gelindiğinde El-Aksa İntifadası'nın yarattığı çalkantılar Yaser Arafat'ın ölümü ve Mahmud Abbas'ın Filistin Otoritesi Başkanı seçilmesi neticesinde duruldu. Gazze Şeridi ve Batı Şeria'da yaşayan Filistinliler belediye seçimleriyle meşguldü ve yaklaşmakta olan genel seçimlere odaklanmıştı. Filistinli gruplar 22 Ocak 2005'te yaptıkları tek

³ Ashraf Khalil, US Business Under Fire, site of American Chamber of Commerce in Egypt, http://www.amcham.org/eg/resources_publications/business_monthly/is-sue.asp?sec=17&subsec=US%20business%20under%20fire%im=1&ry=2001

Bakınız, reports published on the PIC and site of IslamOnline.net in Oktober and December 2000.

tarafı açıklamayla, Filistin Otoritesi ve İsrail arasında 8 Şubat'ta yürürlüğe giren ateşkese uyacaklarını ilan ettiler.

28 Eylül 2000 ve 31 Aralık 2005 arasında öldürülen Filistinlilerin sayısı 4,242'ye ulaştı. Bunların arasında 793 çocuk ve 270 kadın bulunuyordu. Planlı suikastlar 376 sayısına ulaşırken, 140 kişi (çocuklar, kadınlar ve kalp, böbrek ve kanser hastası yaşlılar dâhil) İsrail kontrol noktalarındaki engellemeler neticesinde hayatını kaybetti. Yaralıların sayısı ise 46 bini aştı.⁴

Filistinlilerin uyumlu çağrılarına ve İntifada'nın hafiflemesine rağmen tutuklananların sayısı 2005 senesinin başındaki 7,800 rakamından aynı senenin sonunda 9,200 rakamına ulaştı. 2005 boyunca 3,495 Filistinli tutuklandı ve bunların 1,600'ü hapisanede tutuldu.⁵

El-Aksa İntifadası esnasında Yaser Arafat Ramallah'daki karargâhında iki buçuk yıl kuşatma altında tutuldu ve 11 Kasım 2004 tarihinde soru işaretleri bırakan bir biçimde hayatını kaybetti.

31 Temmuz 2001'de Cemal Salim ve Cemal Mansur, 22 Temmuz 2002'de Salih Şehadeh, 21 Ağustos 2003'de İsmail Ebu Şanab gibi çok sayıda Hamas lideri de öldürüldü. Örgütün kurucusu ve ruhani lideri konumundaki Şeyh Ahmed

⁴ Site of ReliefWeb, OCHA, 16/1/2006, <http://reliefweb.int/report/occupied-palastinian-territory/opt.-pnic-4242-killed-people -793-were-children-and-46068>

⁵ Bakınız, Report of the Ministry of Detainees and Ex -Detainees Affairs for the Year 2005, <http://www.pnic.gov.ps/social/prisoners/2005.html> (in Arabic); and according to B' Tselem -The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories, citing security and Israeli army sources, there were 8046 detainees in early 2005, and 8,222 detainees in 2006, bakınız, http://www.btselem.org/statistic/detainees_and _prisoners

Yasin'in 22 Mart 2004'te öldürülmesi Hamas'a büyük bir darbe indirdi. Onun ardından Abdülaziz al-Rantisi 17 Nisan 2004 tarihinde yaşamını yitirdi. El Aksa İntifadası esnasında (28 Eylül 2000 — 2005 sonu) Kassam Tugayları 604 üyesini kaybetti. Filistin'in Kurtuluşu için Halk Cephesi Genel Sekreteri Ebu Ali Mustafa 27 Ağustos 2001'de İsraililerin suikastına uğradı.

71,470 bina ya tamamen, ya da kısmen harap edildi ve 316 eğitim kurumu bombalandı. Bunun yanı sıra 43 okul askeri kışlaya dönüştürüldü. İsraililer 1 milyon 355 bin ağacı köklerinden söküp imha ettiler. İşsizlik oranı 2005 yılında %28,4'e, Gazze Şeridi ve Batı Şeria'daki yoksulluk oranı ise 2004 sonu itibariyle %42'e ulaştı (Gazze Şeridi'nde %62, Batı Şeria'da %31,2. Tahminlere göre Filistin ekonomisi İntifada'nın başlangıcı ile 29 Eylül 2005 tarihi arasında 15 milyar 600 milyon civarında bir kayba uğradı.⁶

Tüm Filistinli gruplar askeri operasyonlara katıldılar. İsrail tahminlerine bakılırsa, 29 Eylül 2000 ile 24 Temmuz 2005 arasında 22,406 direniş operasyonu düzenlenmiş⁷. İsrail'i sarsan "intihar saldırılarından" büyük oranda Hamas sorumluydu. 1 Aralık 2005 tarihine kadar icra edilen "intihar saldırılarının" 61'ini Hamas, geri kalanlarını El-Aksa Şehitleri Tugayı ve İslami Cihad icra ettiler.⁸

El Aksa Şehitleri Tugayı Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde Yahudi yerleşimcileri ve İsrail kuvvetlerini vurmaya odak-

⁶ Bakınız, site of Palestinian National Information Center (PNIC), <http://pnic.gov.ps/arabic/quds/arabic/lossea/28-9-2005.html>

⁷ Bakınız, site of Israel Defense Forces (IDF), http://www.1.idf.il/SIP_STORAGE/DOVER/files/9/21829.doc

⁸ Bakınız, IDF, http://www.1.idf.il/SIP_STORAGE/DOVER/files/6/31646.doc

lanmıştı. İslami Cihad ise muazzam etki yaratan güçlü direniş operasyonlarına imza attı. Filistin'in Kurtuluşu için Halk Cephesi (FKHC) ve Demokratik Halk Cephesi de çok sayıda operasyon yürüttüler. Bunların arasında dikkat çeken, FKHC'nin 17 Eylül 2001'de İsrail Turizm Bakanı Rehavem Zeevi'yi öldürmesiydi. Zeevi fanatik bir eski generaldi ve kendisine düzenlenen suikast FKHC Genel Sekreteri Ebu Ali Mustafa'nın öldürülmesine bir misillemeydi.

Sayı bakımından sınırlı kısıtlı kalsalar da “intihar saldırıları” olağanüstü etkiliydi. Bu tür operasyonları savunanlar, sevdikleri masum insanları öldüren, mal ve mülklerine zarar veren İsrail'in zalim işgali altında kendi canlarını feda etmekten başka imkanları olmadığını öne sürüyorlardı. Bunun yarısına, işgal altındaki Filistin'de yaşayan ve 18 yaşına kavuşan (neredeyse bütün kadın ve erkek) Yahudilerin zorunlu askerliğe tabi tutulduğunu ve dolayısıyla “sivil” İsrail kurbanlarının da aslında yedek askerlerden ibaret olduklarına dikkat çekiyorlardı. Buna karşın Filistinli kurbanların büyük çoğunluğu hakiki sivillerdi. İsrail Güvenlik Ajansı'nın (Şabak) raporuna göre İntifada'nın başlangıcından Haziran 2005 tarihine kadar 1,513 İsrailli hayatını kaybetti ve 3,380 İsrailli yaralandı.⁹

İsrail ekonomisi İntifada öncesi döneme göre inişe geçti. İsrail'in ikinci büyük gelir kaynağını teşkil eden turizm sektörü, İntifada'nın ilk 2 senesinde adeta felce uğradı. İsrail Ulusal Güvenlik Enstitüsü'nün açıkladığı rapora bakılırsa yoksulluk sınırı altında yaşayan İsraillilerin sayısı 2004'te

⁹ Maariv Gazetesi sözkonusu raporu yayınladı. Beyrut'un Assafir Gazetesi ise raporun Arapça tercümesini 15/7/2005 tarihinde sundu. Haaretz Gazetesi'ne göre 5 yıl süren İntifada döneminde (29/9/2000 - 28/9/2005), 1330 İsrailli hayatını kaybetti. Haaretz Gazetesi, 29/9/2005.

22% seviyesine çıkmış. Yani toplamda 1 milyon 534 bin İsraili.¹⁰

İsrail Merkez İstatistik Kurumu verilerine göre 2002 yılı son 50 yıl zarfında (1953-2003) İsrail'in ekonomik açıdan geçirdiği en kötü yıldır. 2000 senesindeki %7.4'lik artışın ve 2001 senesindeki %0.9'lik artışın ardından GSMH 2002'de %1 düşmüştü¹¹.

Yıllık kişi başı gelir 3 bin Dolar civarında azaldı (2000 senesinde 18,600 Dolar'dan, 2000'de 15,600 Dolar'a). Lahav ekonomik birimine göre 200'de 50 bin civarında işyeri kapandı.¹² Bazı tahminlere göre İntifada'nın ilk iki yılında İsrail'in kaybı 8 milyar Dolar'a ulaştı, yani günlük 11 milyon Dolar.

İntifada'nın yarattığı en köklü değişim neticesinde Filistinlilerin artık İsrail işgalininin bedelini tek başına ödemekten, yani öldürülmekten, yaralanmaktan ve yıkıma maruz bırakılmaktan kurtuldular. Bu defa İsrail de işgali ve adaletsizliği için ağır bir bedel ödüyordu.

İntifada bir anlamda İsrail'in iki temelini sarsmıştı: güvenlik ve ekonomik gelişim. On binlerce Yahudi eşyalarını toplatarak Avrupa, Amerika ve Avustralya'ya yöneldi. Kamuoyu araştırmalarına göre Filistin'deki Yahudilerin %25'i ciddi biçimde ülkeyi terk etmeyi planlıyordu. Jerusalem Post Gazetesinin 29 Kasım 2002'de yaptığı araştırma İsraililerin %69'unun yaralanma veya "intihar saldırılarında" hayatını

¹⁰ Bakınız, site of Arabs 48, 8/8/2005, <http://www.arabs.48.com./display.x?cid=16&rsid=66&rid=30295>

¹¹ Bakınız, site of CBS, www.cbs.gov.il; and Quds Press International News Agency, Panorama Bulletin, 2/1/2003.

¹² Quds Press, Panorama Bulletin 3/1/2003.

kaybetme korkusuyla yaşadığını ortaya çıkardı¹³. Diğer tarafta Filistinlilerin büyük kayıplarına rağmen, 18 Aralık 2002'de yayınlanan bir araştırmaya göre Filistinlilerin 80'i İntifada'nın devam etmesini, 63%'ü ise "feda eylemlerini" destekliyordu¹⁴.

2006 — 2012 Arası Saldırı Karşısındaki Direniş

İsrail, saldırılarını 2006-2012 döneminde sürdürmeye devam ederken, Filistin grupları da kendi direnişlerini farklı şekil ve şekillerde devam ettirdiler. Bu dönemin başlıca özellikleri:

- Filistin Otoritesi ve İsrail arasındaki kapsamlı işbirliği neticesinde Filistin direnişi derin darbe aldı, Batı Şeria'daki hücrelerinin çoğunluğu dağıldı.

- Gazze Şeridi'nde Hamas Hükümeti'nin teşviğiyle bir Filistin direnişinin gelişmesi. Direniş binlerce direniş üyesini seferber etmeyi ve bölgeye kaçak silah sokmayı başardı. İsrail kapasitesiyle kıyaslandığında sınırlı kalsa da, örgüt kendi füze kapasitesini boğucu ablukaya rağmen geliştirmeye muvaffak oldu.

- Direniş operasyonlarının bir parçası olarak füze saldırılarına olan güvenin artması. El Aksa İntifadası'nın ayrılmaz bir parçasını teşkil eden "feda eylemlerinin" azalması. Şabak'ın verilerine göre 2006-2012 döneminde Gazze Şeri-

¹³ The Jerusalem Post Gazetesi , 29/11/2002, <http://www.jpost.com/Cooperations/Archives/>; and site of British Broadcasting Cooperation (BBC), 30/11/2002, <http://news.bbc.co.uk>

¹⁴ Al- Khaleej, 18/2/2003.

di'nden İsrail'e 8,513 füze ve 4,234 havan mermisi fırlatıldı.¹⁵

Buna 2008-2009'da Gazze Şeridi'ne karşı düzenlenen saldırıya karşı atılan 742 füze ve havan mermisi de dahil.¹⁶

Aynı dönem zarfında sadece 8 "intihar saldırısı" düzenlenerek 19 İsraili öldürüldü.¹⁷ Çok sayıda füze ve havan topunun atılmasına rağmen etkileri sınırlı kaldı zira menzilleri kısa ve hedefe ulaşma oranları düşüktü. Füzeler az miktarda patlayıcı taşıyabiliyordu. İsrail istatistiklerine göre 2006 -2009 döneminde atılan bu füzeler ve havan topları, 2009 Gazze Saldırısı esnasında hayatını kaybeden 5 İsraili dâhil, toplam 17 İsrailiyi öldürmüş, 1,150 İsrailiyi de yaralamışlar.

Her halükarda füzeler Gazze Şeridi'ne yakın bölgelerde ikamet eden yaklaşık 1 milyon İsrailinin moralini ciddi bi-

¹⁵ Bakınız, Israel Security Agency-ISA (Shabak) , "2012 Anual Summary : Terrorism and CT Activity Data and Trends ," <http://www.shabak.gov.il/SiteCollectionImages/english/TerrorInfo/2012AnnualSummary-en.pdf>

¹⁶ Bakınız. Shabak "Operation " Dökme Kurşun "-Special Summary, " [http://www.shabak.gov.il/English/EnTerrorData/Operation/Pages/CastLead/%E2%80%93SpecialSummary.aspx](http://www.shabak.gov.il/English/EnTerrorData/Operation/Archieve/Operation/Pages/CastLead/%E2%80%93SpecialSummary.aspx);and Shabak ,"January Monthly Summary," <http://www.shabak.gov.il/English/EnTerrorData/Archieve/Monthly/Pages/MonthlySummary%E2%80%93January2009.aspx>

¹⁷ Bu operasyonların altısı 2006'da biri 2007' ve biri de 2008' de gerçekleşti, bakınız Shabak," Analysis of Attacks in the Last Decade, Suicide Attacks " <http://shabak.gov.il/SiteCollectionImages/english/TerrorInfo/decade/SuicideAttacks.pdf>

çimde bozuyor ve onları daimi bir korku halinde kalmalarını sağlıyordu¹⁸.

- İsrail'in 2006 yazında Lübnan'a, 2008 sonu ile 2009 başı arasında ise Gazze Şeridi'ne saldırması.

2006 ile 2012 arasında Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde 3,667 Filistinli öldürüldü, 17,467'si ise yaralandı. Yaralananlar arasında çok sayıda uluslararası dayanışma aktivisti mevcuttu.¹⁹

Aynı dönem zarfında 137 İsraili öldürüldü, 2,255'i ise yaralandı²⁰. Lakin Gazze Şeridi Sağlık Bakanlığının verilerine bakarsak Şerit'te 278 Filistinli hayatını yitirmiş, 2,158 Filistinli yaralanmış²¹.

Basit bir karşılaştırma bile Filistinlilerin ezici İsrail askeri kapasitesi karşısında çektikleri zulümün ve katliamın dere-

¹⁸ Shabak, " Analysis of Attacks in the Last Decade, mortar Shell Launching attacks," <http://www.shabak.gov.il/English/EnTerorData/decade/Mortar/Pages/default.aspx>

¹⁹ 2006 verileri için bakınız , Mohsen Moh'd ;Saleh (ed). The Palestinian Strategic Report 2010/11(Beirut: al-Zayto una Centre for Studies & Consultations, 2012). s.101.

2007-2011 verileri için bakınız, Mohsen Moh'd Saleh (ed). The Palestinian Strategic Report 2011/12 (Beirut: al-Zaytouna Centre for Studies & Consultations, 2013).s.98.

2012 verileri için bakınız , United Nations Office for the Coordination of Humaniterien Affairs-occupied Palestinian territory (OCHA-opt) Humaniterien Monitor: Monthly Report , December 2012,

http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_the_humaniterien_monitor_2013_01_28_english.pdf

²⁰ Shabak," 2012 Annual Summary."

²¹ Bakınız, site of Arabs
48,8/8/2005,<http://www.arabs.48.com./display.x?cid=16&sid=66&rid=30295>

cesini ortaya koymaya yeter. Bu aslına aynı zamanda Filistinlilerin bölünmüşlüğüne de gözler önüne seriyor: bir taraf bahsi geçen dönemde Batı Şeria'daki direniş faaliyetlerini engelleyip akamete uğraturken, diğer tarafta İsrail'in 2005'te geri çekilmesi nedeniyle İsrail askerleri ve yerleşimcileri ile hiçbir doğrudan temas kalmayan Gazze Şeridi.

İsrail, Hamas Hükümeti'ni devirmek ve direnişin üzerine çullanarak füze saldırılarını durdurmak amacıyla bu dönem zarfında askeri operasyonlarını ağırlıklı olarak Gazze Şeridi'ne yönlendirdi. İsrail'in yürüttüğü başlıca operasyonlardan biri 26 Haziran - 31 Ekim 2006 "Yaz Yağmurları" operasyonuydu.

Hamas, Halk Direniş Komiteleri ve İslam Ordusu ortak yürüttükleri "Bertaraf Edilen Vehim" operasyonu ile İsrail askeri Gilad Şalit'i eline geçirmişlerdi. Bunun üzerine başlatılan "Yaz Yağmurları" operasyonu 400 Filistinlinin ölmesine, 1,852 Filistinlinin de yaralanmasına sebep oldu. İsrail 2006 Kasım ayında "Sonbahar Bulutları" isimli operasyonu düzenleyerek 105 Filistinliyi öldürüp, 353'ünü yaraladı. 27 Şubat 2008 ile 3 Mart 2003 arasında gerçekleştirilen "Sıcak Kış" operasyonu ise 107 Filistinlinin canına mal oldu. Filistinliler tüm bu operasyonlara kahramanca karşılık verdiler, her ne kadar direnişleri sembolik olmaktan öteye gidemese de²².

İsrail operasyonlarının en şiddetlisi ve en geniş çaplısı şüphesiz 27 Aralık 2008 ile 18 Ocak 2009 arasında Gazze Şeridi'ne düzenlenen "Dökme Kurşun" operasyonuydu. Direnişçiler bu saldırıyı "El-Furkan Mücadelesi" ismiyle anıyor-

²² Bu operasyonlar için bakınız, Mohsen Moh'd Saleh (ed), The Palestinian Strategic Report 2006 (Beirut: al-Zaytouna Centre for Studies & Consultations, 2010). s.93; ve Mohsen Moh'd Saleh (ed.), The Palestinian Strategic Report 2008 (Beirut: al-Zaytouna Centre for Studies & Consultations, 2010). s.112.

lardı. İsrail savaş makinesi Hamas'ın ve diğer direniş güçlerinin olağanüstü bir direnişle karşılaşmalar ve Gazze Şeridi'ni işgal etmeye, direnişi kırmaya veya Hamas Hükümeti'ni devirmeye muvaffak olamadılar. Neticede İsraililer koşulsuz olarak geri çekilmek durumunda kaldılar. Tabii ki bu, direniş güçlerinin moralini yükseltti ve onlara Filistin, Arap, Müslüman ve uluslararası destek sağladı. İsrail'in bu saldırısı 417 çocuk ve 108 kadın dâhil, toplam 1,334 Filistinlinin ölümüne, 5,450 Filistinlinin yaralanmasına sebep oldu. Buna ek olarak 5,356 bina yıkıldı, 16 bin bina ise hasar gördü. İsrail ise 8 askerinin öldüğünü ve 185 askerinin yaralandığını duyurdu. Direniş güçleri ise çatışmalarda 80 civarında İsrailiyi vurduğunu tahmin ediyordu.²³

İsrail hapishanelerindeki Filistinli tutukluların durumu büyük ölçüde Filistinlilerin ıstıraplarını yansıtıyordu. El Aksa İntifadası bittikten sonra tutuklamalar sona ermedi, ta ki 2007 sonunda 11,550 sayısına ulaşana kadar. Bunların 10,485'i Batı Şeria'dan, 860'ı Gazze Şeridi'nden, geri kalan 140 kişi de 1948'de işgal edilen Filistin topraklarındandı. Bunun haricinde tutuklanan onlarca Araptan hiç bahsetmedik bile. Aynı yıl içerisinde Filistin Parlamentosu'nun 52 üyesi ve eski bakanı çeri alındı. Bunların 42'si Değişim ve Reform Listesi (Hamas) üyesi, 4'ü El Fetih Hareketi üyesiydi. El Fetih üyelerinin üçü aynı Filistin'in Kurtuluşu için Halk Cephesi Genel Sekreteri Ahmed Sadat gibi Parlameneto seçimlerinden önce tutuklandılar.²⁴

²³ Gazze Şeridi'ne yöneltilen şiddet ile ilgili bakınız, Mohsen Moh'd Saleh (ed). The Palestinian Strategic Report 2008, sayfalar.113-114; Mohsen Moh'd Saleh (ed.), The

²⁴ Mohsen Moh'd Saleh (ed.), The Palestinian Strategic Report 2007 (Beirut: al-Zaytouna Centre for Studies & Consultations, 2010), s.104.

İsrail hapisanelerindeki Filistinliler

Tutuklamalar daimi bir süreç teşkil ettiğinden 2011 başlarında İsrail işgal hapisanelerinde halen 7 bin civarında tutsak bulunuyordu. Tutuklananlar çoğunlukla birkaç ay sonra tekrar serbest bırakılırlar ama yerleri kısa zaman içerisinde başkalarıyla doldurulur. 2007 senesinde 7,500 civarında Filistinli içeriye alınırken bu sayı 2008'de 5800, 2009'da 5100 ve 2010'da 4200 civarında seyretmişti. Rakamlara bakılırsa Filistin direnişi gittikçe azalmış. Evet bu istatistiklere şaşırılmamak gerekir zira Selim Fayed'in Ramallah'taki hükümeti ile İsrail arasındaki güvenlik işbirliği gittikçe daha etkin kılıyordu.

Bahsi geçen dönemde İsraililer Lübnan'a, özellikle Güney Lübnan'ı ve Beyrut'un güney mahallelerini hedef alan 33 günlük (12 Temmuz — 14 Ağustos 2006) kapsamlı bir saldırı düzenlediler. Direniş kuvvetleri bu saldırıya sağlam bir karşılık verdiler.

İsrail'in 2006 Lübnan saldırısı

İsrail kuvvetleri hedeflerine ulaşmadan geri çekilmek durumunda kaldılar. Bu savaş, 1,400 Lübnan vatandaşının ölümüne, 3,700'ünün yaralanmasına sebep oldu. Yaklaşık 1 milyon insan geçici olarak yerlerinden edildi. Ülkenin altyapısı büyük zarara uğradı, 7,000 civarında ev ve 145 köprü yıkıldı. İsrail kayıpları 400 civarında ölü ve 1,187 yaralı olarak tahmin ediliyor. Atılan 3,204 Katyuşa roketi İsraililerin 11 bin evine hasar verdi. Hizbullah, 120 Markeva tankını, 30 zırhlı aracı, 2 gemiyi ve 5 helikopteri tahrip ettiğini açıkladı.²⁵ El Aksa İntifadası'nın sona ermesine, Batı Şeria'da

²⁵ Mohsen Moh'd Saleh , The Palestinian Strategic Report 2006, sayfalar. 133-135.

olağandışı gelişmelerin cereyan etmesine ve Gazze kuşatmasına rağmen bu dönemde sergilenen kahramanca direniş ve bilhassa füze bağlamında kaydedilen silahlanma başarıları, direniş ruhunun halen diri olduğunu teyid ediyordu. Direniş güçleri hem fevkalade dayamlı, cesur ve fedakâr olduklarını ispat ettiler, hem de kendini yenileme kabiliyetiyle düşmana ciddi kayıplar yaşatabileceğini ortaya koydu.

Filistinlilerin kendi iç meseleleri

Hamas Hareketi'nin yükselişi, genel seçimlerdeki başarısı ve Gazze Şeridi'ni kontrol etmesi; Yaser Arafat'ın ölümü ve yerine Mahmud Abbas'ın gelmesi; El-Fetih Hareketi'nin yolundan sapması; Filistin'deki bölünmüşlük; FKÖ ve kurumlarının yaşadığı felç ve Filistin Solu'nun gerilemesi gibi gelişmeler 21. Yüzyılın ilk on yılında Filistinlilerin kendi iç meselelerine damgasını vurdu. Onyılın ilk beş yılı zarfında genel Filistin aklı direniş ve El-Aksa İntifadası'na seferber ve destek olmakla meşguldü. Fakat ilerleyen yıllarda insanlar Filistin evini düzene sokmaya, ulusal uzlaşa ve kuşatmanın kaldırılmasına odaklandı.

Filistin Otoritesi'nin izlediği yol

El Aksa İntifadası direnişin şanını yeniden onardı. Filistin Otoritesi'nin güvenlik pençesi hafifledikçe direniş faaliyetlerinin kapsamı genişledi ve etrafında tüm Filistin halkını ve El-Fetih dahil tüm grupları topladı. Hamas Hareketi ve direniş güçleri bu koşulları değerlendirerek iç yapılarını yeniden düzenlemeyi bildiler.

Direnişte oynadığı öncü rol sayesinde Hamas Hareketi'nin popüleritesi artıyordu. Bu şekilde El-Aksa İntifadası ile Hamas Hareketi paralel geliştiler. Filistin Otoritesi ve El-Fetih ise kötü yönetim ve rüşvet neticesinde eşzamanlı olarak halkın gözünden düştüler.

Filistin Otoritesi kontrolünde bulunan bölgelerin İsrail tarafından işgal edilmesi, Otorite makamının ve polis karakollarının yıkılması ve Yaser Arafat'ın kuşatılması (Mart 2002 ile 11 Kasım 2004'deki ölümüne kadar) neticesinde Filistin Otoritesi İsrail-Amerikan baskılarına boyun eğerek George W. Bush'un sunduğu, barış planına götüren yol haritasını ve "Otorite reformunu" kabul etti. Reform, Başkan Yaser Arafat'ın yetkilerini baltalayacak özel imtiyazlara sahip bir başbakanlık mevkiinin oluşturulmasını, 9 ayrı güvenlik birimini 3 birimde birleştirmeyi ve bir dizi idari ve mali değişimi öngörüyordu.

Mahmud Abbas 29 Nisan ile 6 Eylül 2003 arasında bahsedilen başbakanlık makamına oturdu ve 29 Haziran ile 21 Ağustos 2003 arasında sakin bir ortam tesis etmeyi başardı. Lakin bu sakinlik, İsrail kuvvetlerinin 21 Ağustos 2003 tarihinde Hamas lideri İsmail Ebu Şanab'ı öldürmeleriyle sona erdi. Başkan Arafat'la, değişik gruplarla ve İsrail ile yaşadığı sıkıntılar nedeniyle Mahmud Abbas sonunda istifa etti. Onun yerine, 5 Ekim 2003 ile 27 Mart 2006 arasında yedinci, sekizinci ve dokuzuncu Filistin Hükümetlerini kuran Ahmed Kurai geçti. Bu hükümetlerde Selim Fayed Maliye Bakanı olarak görev aldı.

İsrail işgal kuvvetlerinin gaddarlığına sınırlı kaynaklar ve zayıf Arap, Müslüman ve uluslararası destek eklenince İntifada tükenmeye başladı. 2004 Eylül ayında El Fetih lideri Muhammed Dahlan, reform talebi bahanesi altında yüzlerce destekçisini Başkan Arafat'a karşı sokağa döktü.

Bu protestolara, bilhassa Gazze Şeridi'nde olmak üzere çok sayıda El-Fetih yöneticisi, ABD ve Avrupa Birliği destek çıktılar. Protestolar zamanlama, gerçek hedefleri, arkasındaki şahıslar ve hedef alınanlar bakımından akıllarda birçok soru işareti uyandırdı. Hatta Mahmud Abbas'ın kayıtsızlığı da sorulara neden oldu. Birkaç ay sonra Yaser Arafat esrarengiz

bir hastalığa yakalandı ve tedavi için Paris'e gitmek zorunda kaldı. Fakat Arafat, ölümünün gerçek sebebiyle ilgili birçok cevapsız kalan soruyla birlikte 11 Kasım 2004 tarihinde Paris'te vefat etti. Naaşı ilk önce Kahire'ye, oradan da defnedileceği Ramallah'a götürüldü. Yaser Arafat 35 sene boyunca siyaset sahnesinde yer aldı ve El-Fetih, FKÖ, Filistin Otoritesi ve Filistin Devleti'ne öncülük yaptı. O aynı zamanda Filistin Kuvvetleri'nin başkumandanıydı. Birçok Filistinli ve Filistinli grup onun önderliğini tasvip etmemiş olsa da Yaser Arafat hem pragmatik bir siyasetçiydi, hem de Filistin halkının umutlarının simgesi.²⁶

İsraililerin onun ölümünden önce karargâhını kuşatması Arafat'a sempati ve saygı kazandırdı.

Başkan Yaser Arafat'ın ölümüyle birlikte Filistin Anayasasına göre Parlamento Başkanı Ravhi Fettah Filistin Otoritesi'nin geçici başkanı oldu. Hamas ve İslami Cihad 9 Ocak 2005 tarihinde yapılan başkanlık seçimlerini boykot ettiler. Seçmenlerin %65'i sandığa gitti ve El-Fetih adayı Mahmud Abbas oyların %62'sini alarak seçimi kazandı. Solcu aday Mustafa Barguti ise oyların %20'sini alabildi. Abbas aynı zamanda El-Fetih'e ve FKÖ'ye de başkanlık yapıyordu.

Filistinli grupların işbirliğiyle Abbas'ın güvence altına aldığı ateşkes ve 17 Mart 2005 tarihinde Filistinliler tarafından imzalanan Kahire Antlaşması sonrasında İntifada bilfiil sona erdi. Filistinliler artık Filistin binasını düzene sokmaya, Filistin Otoritesi belediye ve genel seçimleriyle ilgilenmeye koyuldular.

²⁶ Mohsen Moh'd Saleh and Basheer M.Nafi (eds), The Palestinian Strategic Report 2005 (Beirut: al-Zaytouna Centre for Studies & Consultations, 2007), sayfalar 26-27.

İsrail'in 2005 Eylül ayında Gazze Şeridi'nden geri çekilmesi direniş güçleri için büyük bir zaferi, barış süreci için ise bir geri adımı teşkil ediyordu. Hakikaten de İsraililer direniş karşısında ağır siyasi ve insani bedel ödemek zorunda kalmıştılar. Bununla birlikte tek taraflı geri çekilme hiçbir şekilde Filistin Otoritesi ile müzakere edilmemiş, eşgüdüksüz gerçekleştirilmişti. Filistin-İsrail barış süreci adeta yok sayılmıştı.²⁷

Dört kademeli yapılan belediye seçimleri Hamas'ın artan popülaritesini ortaya koyuyordu. Bu durum El-Fetih ve Filistin Otoritesi'ni kara kara düşündürüyordu. Seçim sonuçlarını kesin olarak tespit etmek bazı nedenlerden tam mümkün olmadı zira güvenlik ve sosyal sebeplerden ötürü çoğu Hamas adayı yarışa bağımsız aday olarak girmişti.

Genel olarak Hamas, El-Fetih'ten daha fazla oy aldı ve büyük belediyeleri kazandı. El-Fetih ise daha fazla sandalye kazandı ve küçük belediyelerde göreve geldi. Hamas'ın Nablus'ta oyların %74'ünü alması dikkat çekiciydi. Diğer dikkat çekici nokta, Filistin Otoritesi'nin, Hamas'ın kalesi konumundaki Hebron ve Gazze'de belediye seçimleri yapmamasıydı. Tahminlere göre El-Fetih 1,164 sandalye kazandı, Hamas ise 862. Bağımsız adaylar ve diğer partiler 701 sandalye ele geçirdiler. Seçimlerin birinci ve dördüncü turunda Hamas oyların yarısını, ikinci turunda %33,7'ini, üçüncü turda da %26'sını aldı. El Fetih' e baktığımızda birinci turda %32, ikinci turda %40, üçüncü turda %53,7 ve dördüncü turda %30 oy oranlarını görüyoruz.²⁸

El-Fetih örgütündeki belirsizlik ve iç çekişmeler sebebiyle Mahmud Abbas Haziran 2005 için öngörülen genel seçimleri

²⁷ Bakınız op.cit.,sayfalar 31-32.

²⁸ Bakınız op.cit.,sayfalar 36-37

25 Ocak 2006 tarihine erteledi. El Fetih'in içinde baş gösteren anlaşmazlıklar giderilip, resmi aday listesi Muhammed Dahlan'ın Marvan Barguti, Cibril Rajub ve çok sayıda genç El-Fetih yöneticisiyle müşterek açıkladığı "Gelecek Listesi" ile birleştirildikten sonra seçimler ancak teyit edildi. Zaten kamuoyu araştırmalarından edinilen güven olmasaydı seçimler kesinlikle yapılmazdı. Araştırmalara göre Hamas oyların veyahut sandalyelerin sadece 25%'ini, El-Fetih ise 38%-40%'ini alacaktı. Abbas'ın acilen başkanlığını meşru kılacak bir onaya ihtiyacı vardı. Ona göre Hamas'ı "Filistin meşruiyeti" çerçevesinde kontrollü bir muhalefet konumuna getirmek barış sürecinde elini güçlendirecekti. Bu doğrultuda Amerika Birleşik Devletleri de seçim sürecini destek verdiler ve İsraililer kaygılarını belirtse de seçime karşı çıkmadılar.

Genel Seçimlerin Galibi Hamas

Herkes için (Hamas taraftarları ve yönetimi dahil) Hamas'ın mecliste bulunan toplam 132 sandalyenin 74'ünü kazanması bir sürprizdi. Buna ek olarak Hamas listesinde yer alan 4 bağımsız aday da seçimi kazandı. El-Fetih 45 sandalye kazanırken, Filistin'i Kurtuluşu için Halk Cephesi 3 sandalye, Demokratik Halk Cephesi ile Filistin Halk Partisi koalisyonu 2 sandalye, Mustafa Barguti önderliğindeki Bağımsız Filistin Listesi 2 sandalye ve Selim Fayed'in Üçüncü Yol Partisi iki sandalye kazandı.

Hamas, El-Fetih ve diğer Filistin partileri ile bir ulusal uzlaşma hükümeti kurmaya gayret gösterse de bunda muvaffak olamadı. El-Fetih ve Filistin Otoritesi halkın dayattığı ve kendilerinin hiç hoşlanmadığı bir ortağı yanı başlarında görmenin yaşattığı şoku, çaresizliği ve karışıklığı atlattığı çalışıyordu. Filistin yönetimi seçim sonuçlarını kabul ettiğini ve Filistin demokrasisine saygı göstereceğini açıklasa da Ha-

ması ve kurduğu hükümeti zayıf düşürmek için bir dizi tedbir devreye sokmaktan geri kalmadı. Alınan tedbirler arasında:

- Seçim sonuçlarının açıklanmasından iki hafta sonra El-Fetih'in çoğunluğa sahip olduğu eski Filistin Parlamentosu bir oturum yaptı. (Yasal ve parlamenter kurallar çiğnenerek) çok sayıda kararlar alındı ve anayasa değişikliği yapıldı. Bu değişikliklerin ana hedefi devlet başkanının elini güçlendirmek ve aynı zamanda seçilmiş parlamentonun ve hükümetini zayıflatmaktı. Eski meclis devlet başkanını, Anayasa Mahkemesi üyelerini belirlemek için mutlak yetkilerle donattı ve Genel Personel Konseyi üzerinde otorite sahibi yaptı. Görev süresi bitmiş, meşruiyeti ortadan kalkmış eski parlamento başkanın bir kararnamesini onaylayarak Filistin Parlamentosu'na bir genel sekreter atanmasını ve vekiller arasından seçilmesi gereken meclis başkanının yerini almasını karara bağladı. Hamas bu gelişmeleri "anayasanın ayaklar altına alınması ve darbe" olarak nitelendirdi.

-Başkan Abbas bir kararname yayınlıyarak Filistin Otoritesi ile bağlantılı çalışan tüm medya organlarını doğrudan kendi denetimine tabii kıldı.

Abbas bir kararname yayınlıyarak Saib Uraikat yönetiminde Sınır Güvenliği ve Geçişleri Genel İdaresini oluşturdu.

- Abbas yine bir kararnameyle Raşid Ebu Şbak'ı İçişleri Bakanlığı'na bağlı İç Güvenlik Kuvvetleri Genel Müdürü ve aynı zamanda Sivil Savunma, Sivil Polis Kuvvetleri ve Önleyici Güvenlik Birimi'nin başına getirdi.

- Abbas, Süleyman Hillis'i Ulusal Güvenlik Kuvvetleri'nin başına atadı.

- Başkan Abbas Filistin Dış Temsilcilikleri ile koordinasyonu sağlama görevini Filistin Otoritesi Dışişleri Bakanlığı'ndan alarak FKÖ'ye aktardı.

- Başkan Abbas, dışişleri bakanı dahil tüm hükümet bakanlarını, uluslararası ziyaretlerinden ve Arap ve yabancı temsilciler ile yaptığı toplantılardan men etti.

El Fetih yönetimi bu şekilde Hamas Hükümeti'nin haklarını gasp etmeye ve daha işbaşı yapmadan devirmeye teşebbüs etti. El Fetih bütün güvenlik güçlerine ve Filistin Otoritesi'nin bürokratik, idari yapısına, bakanlık ve kurumlarına hakimdi. Güvenlik ve idari personel geciktirme, bıktırma ve yıldırma politikası izliyordu. Hamas Hükümeti ise (bakanlarının sahip olduğu olağanüstü yetkilere rağmen) bu engellere takılıyordu.

Hamas Hükümeti işgal atındaki durumu, Arap ve uluslararası güçlerin nüfuzunu idare etmekte bir hayli zorlandı. İsrail ile diğer ülkeler siyasi ve ekonomik bir kuşatma başlattılar. Filistin Otoritesi'ne ait bütçenin yarısını teşkil eden yardımlar iptal edildi. İsrail, Filistin Otoritesi namına topladığı ve bütçenin üçte birini oluşturan vergileri aktarmayı reddetti. Otorite'nin banka hesapları kilitlendi. Hamas ve hükümeti ile ilişkilere Ortadoğu Dörtlüsü'nün (ABD, AB, Rusya ve BM) kuralları empoze edildi. Hamas İsrail'i tanıyacaktı, "terörü" reddedecekti, silahlı direnişten vazgeçecekti ve FKÖ imzaladığı tüm antlaşmaları kabul edecekti. Hamas açısından, demokratik meşruiyetini ve kendi kimliğini tamamen kaybetmeden bu şartlara uymak imkansızdı.

Boşaltılmış bir hazineyi bir yana bırakın, Hamas Hükümeti bir de 1 milyar 772 milyon Dolarlık bir borç yükünün

altına da girdi.²⁹ Muhalif güçleri (özellikle El Fetih) maaşların ödenmesi için protesto yürüyüşleri, gösteriler ve grevler organize etti. Güvenlik Kuvvetleri İçişleri Bakanı Said Siyam ile düzgün bir biçimde işbirliği yapmadılar çünkü bakanın sözde yetkileri elinden alınmıştı. Hem de özellikle Gazze Şeridi'nde kanunsuzluk ve kaos yaşandığı bir dönemde.

Bu durum karşısında İçişleri Bakanı "İdari Kuvvetleri" oluşturma zorunda bıraktı. Bu kuvvetlerde Hamas'a sadık bireyler veya Hamas'la arası iyi olan direniş güçlerinden kişiler görev aldılar.³⁰

Yeni birimin oluşturulmasıyla birlikte Filistin Otoritesi ile Hamas arasındaki yetki anlaşmazlığı yeniden alevlendi ve Başkan Abbas "İdari Kuvvetlerin" ortaya çıkmasından birkaç gün sonra Başkanlık Muhafız Alayı'nı kurdu.³¹ ABD Abbas'ın alayını desteklemek için derhal 86 milyon 400 bin Dolar yardımda bulundu.³²

İktidar mücadelesinin, protestoların, karşı gösterilerin, medya kampanyalarının ortasında El-Fetih ve Hamas arasında fiili çatışma çıkarmak için büyük gayretler sarf edildi. Siyasi kışkırtmalar kademe kademe silahlı çatışmaya dönüştü.

31 Mart 2006 tarihinde (Hamas'a yakın) Halk Direniş Komitesi Genel Sekreteri Abdülkerim el-Kuka'nın suikasta uğraması silahlı mücadele yönünde atılan büyük bir adımdı zira Komite Muhammed Dahlan'ı suikasttan haberdar olmakla itham ediyordu. Peş peşe Hamas askeri lideri Mu-

²⁹ Alghad newspaper, Amman, 31/8/2006.

³⁰ Al-Hayyam newspaper, Ramallah an -Hayat, 21/4/2006.

³¹ Al-Hayat, 27/4/2006.

³² Site of Reuters News Agency, 5/1/2007, <http://ara.reuters.com>

ammed Tattar (16 Mayıs 2006) ve Hamas siyasi lideri Hüseyin El Avya (6 Temmuz 2006) suikasta uğradı. 1 Ocak 2006 ile 30 Kasım 2006 arasında cereyan eden çatışmalar 41 Filistinlinin canına mal oldu ki bunların 40'ı Gazze Şeridi'nde öldürüldü. Lakin 2006 yılının o genel karmaşasında toplam 260 kişi hayatını kaybetmiş, 1,239 kişi ise yaralanmış.³³

2006 Haziran ayında Hamas ve El-Fetih dâhil, Filistinli grupların üzerinde mutabakat sağladıkları "İsrail Hapishanelerindeki Filistinli Mahkumlar ile ilgili Ulusal Uzlaşma Belgesi" bir Ulusal Uzlaşma Hükümeti'nin oluşturulmasının yolunu açtı. Hamas bunun için kanuni haklarından feragat ederek hükümetteki bakan sayısını azalttı, başbakanlık koltuğunu devretti, hükümette öne çıkacak liderleri aday göstermekten imtina etti. Fazla zaman geçmeden bu meselenin sadece yetki ve kontenjan meselesi olmadığı ve doğrudan Ortadoğu Dörtlüsü'nün bir şartını yerine getirdiği, ABD-AB-İsrail baskısıyla geliştiği ortaya çıkacaktı. Meseleyi tahammül edilmez hale getiren, Başkan Abbas'ın çeşitli vesilelerle (21 Mayıs 2006, 27 Eylül 2006, 16 Aralık 2006 ve 19 Ocak 2007) yaptığı erken başkanlık seçimi ve genel seçim çağrılarınıydı. Abbas'ın Filistin Parlamentosu'nu feshetmek için anayasal bir yetkiye sahip değildi. Dolayısıyla bu çağrıları demokrasiyle hiç bağdaşmıyordu.

Gilad Şalit'in esir alınmasına vesile olan "Bertaraf Edilen Vehim" operasyonu Filistin Otoritesi'nin durumunu daha da karmaşık hale getirdi. Operasyonun ardından İsrail kapsamlı bir hareket başlatarak 64 Hamas bakanını, yöneticisini ve Parlamento üyesini kapsayan ani tutuklamalara başvurdu.

³³ Mohsen Moh'd Saleh , The Palestinian Strategic Report 2006, sayfalar 37-38.

Tutuklamaların ve askeri harekâtın kapsamı o denli genişletildi ki, Hamas Hükümeti'nin ve Filistin Parlamentosu'nun Batı Şeria'daki çalışmaları fiili olarak askıya alındı.

26 Haziran 2006'da Gazze Şeridi'ne yönelik başlattığı, beş ay süren “Yaz Yağmurları” ve “Sonbahar Bulutları” isimli operasyonları neticesinde İsrail 505 Filistinliyi öldürdü, 2,205 Filistinliyi de yaraladı. İsrail 2006 senesinde 5,671 Filistinliyi tutukladı. Bunların arasında 30 Hamas milletvekili ve Haniyye Hükümeti'nden 4 bakan bulunuyordu.³⁴

El-Fetih ile Hamas arasındaki çatışmalar 2007 başlarında şiddetlenince Suudi Arabistan iki partiye diyalog çağrısında bulundu. 7 Şubat 2007 Mekke Mutabakatı ile sonuçlanan bu görüşmeler Filistinliler tarafından sevinçle karşılandı. Muta-bakat, İsmail Haniye önderliğinde bir ulusal uzlaşi hükümeti kurulmasını öngörüyordu. Dokuz Hamas üyesi, 6 El-Fetih üyesi, 4 diğer parti üyesi ve 5 bağımsız üyesi bulunan hükümet 17 Mart 2007'de Filistin Parlamentosu'ndan güvenoyu aldı. Fakat Başkan Abbas 2 Mart 2007 tarihinde Muhammed Dahlan'ı ulusal güvenlik danışmanı ve aynı zamanda Filistin Ulusal Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri yaparak onu güvenlik güçlerine hakim kıldı. Bu uygulama Filistin Anayasası'na tamamen aykırıydı. Atama, yeni kurulan hükümetin önüne koyulan ilk problemdi zira hükümetin güvenlik güçleri üzerindeki tasarrufunu elinden alıyor ve Başkan'a aktarıyordu.³⁵

³⁴ Bakınız, op.cit., sayfalar 93-96.

³⁵ Al-Watan newspaper, Abha (KSA), 24/4/2007.

Hamas'ın Gazze Şeridi Hâkimiyeti, El-Fetih'in Batı Şeria Hakimiyeti

Yaşanan hadiseler El-Fetih ve Hamas'ı bir çatışmaya doğru sürüklüyordu. ABD-İsrail planları ulusal uzlaşî hükümetini devirmekten yanaydı ve El-Fetih'e yakın bir taraf General Keith Dayton'un Filistin Başkanlık Muhafız Alayı'nı Hamas ile Gazze Şeridi'nde cereyan edecek olası çatışmalara hazırlama fikrini benimsemişti.³⁶

Ortaya şöyle tavsiyeler atılıyordu: “ Dahlan'ın nezaretinde ve General Dayton ile Arap ülkelerinin işbirliğiyle Başkan Abbas'ın emrinde bulunan 15,000 kişilik güç eğitilecek ve gerekli ekipmanla donatılacak. Hamas'ı kontrol altında tutabilmek için El-Fetih Hareketi'ni güçlendirmek gereklidir.”³⁷

Dayton'un kendisi ise 2007 Mayıs'ında Temsilciler Meclisi, Dışilişkiler Komitesi, Ortadoğu ve Güney Asya Altkomitesi önünde şu sözleri sarfediyordu: “Geçmiş aylarda uyarılarda bulunduğum üzücü senaryo artık Gazze'de gerçekleşmek üzeredir.”³⁸

Filistin Başkanlığı ve nüfuz sahibi El-Fetih kuvvetleri bahsi geçen güvenlik güçlerini kontrole geçirmek ve organize etmek için gerçek bir işbirliğine gitmediler. Nüfuz sahibi kuvvetler büyük çapta, Amerikan planlarından sızanlarla

³⁶ Dayton Planı üzerine bakınız; Reuters, 5/1/2007. Ayrıca bakınız, Haaeretz , 31/10/2007.

³⁷ David Rose, The Gaza Bombshell, VANITY FAIR magazine, April 2008, <http://www.vanityfair.com/politics/features/2008/04/gaza200804>

³⁸ Hearing before the Subcommittee on the Middle East and South Asia of the Committee on Foreign Affairs, House of Representatives, one Hundred Tenth Congress, 23/5 /2007, Serial No.110-70, site of Homeland Security Digital Library (HSDL), <http://www.hsdl.org/?view&did=728040>

uyumlu bazı tedbirler aldılar. Bu doğrultuda Başkanlık Muhafız Alayı sayı olarak genişletildi, emniyet kontrol noktaları inşa edildi ve özellikle 2007 Mayıs ortalarında işlenen suikastlar ve adam kaçırmalar Abbas ve Dahlan taraftarlarının hesabına yazıldı. Hamas'ın beyanlarına göre bahsi geçen dönemde bir hafta zarfında 22 örgüt üyesi güvenlik güçlerinin suikastına uğramış.³⁹

Hamas “nihai muharebe” olarak adlandırdığı hamleyle “El-Fetih’in darbe hareketine” karşı koydu ve 11-14 Haziran 2007 tarihleri arasında Gazze Şeridi’nde kontrolü ele geçirmeyi başardı. Filistin İnsan Hakları Merkezi’nin istatistiklerine göre bu nihai askeri hareket 7-16 Haziran 2007 arasında 47 sivil, 91 El-Fetih üyesi ve 27 Hamas (Kassam Tugayları, İdari Kuvvetler) üyesi olmak üzere, toplam 161 kişinin hayatına mal oldu.⁴⁰

Hamas yaptıklarını, El-Fetih’e bağlı bir grubu hedef alan zorunlu hamle olarak tanımlıyordu. Hamas, başta Gazze Şeridi’ni kontrolüne geçirme niyeti olmadığını ama durumun kontrolden çıkması üzerine bu noktaya geldiğini ifade etti. Hamas’a göre, “Güvenlik Meydanı’nı” ve Başkanlık Makamı’nı ele geçirmek planlanmamıştı fakat Makam’ın güvenlik güçlerince terkedilmesi ve halk tarafından yağmalanması üzerine bu ihtiyaç oluşmuştu. Hamas bazı güvenlik güçleri üzerinde hakimiyet kurarak İsrail planlarını uygulamak iste-

³⁹ PIC, 20/5/2007 .

⁴⁰ Bakınız, Palestinian Centre for Human Rights (PCHR), Black Pages in the Absence of Justice : Report of Bloody Fighting in Gaza Strip from 7 to 14 June 2007, sayfalar. 87-95, http://www.pchrgaza.org/files/Reports/English/pdf_spec/Gaza%20Conflict%20-%20English%209%20October.pdf

yenlerin ve bu oyunun parçası olanların yoluna taş koymak istemişti.⁴¹

Bu nihai operasyon” veya “teslim alma” her halükarda Hamas’ın imajını bozan olumsuz uygulamalara da sahne oldu. Örneğin El-Fetih militanı Semih el-Madun’un medya ve haber kanallarında da yer alan infazı çok çirkin ve zarar verici biçimde gerçekleşmişti.

Bu haberlerde göğsü çıplak Filistinli emniyet güçlerini görmek mümkündü. Hamas’a bağlı medya organlarının yayınladığı başka resim ve yayınlar Hamas’a karşı etkili biçimde kullanılmaya müsaitti. Birçok Hamas lideri bu tür davranışları reddederek bunların Hamas ve El-Fetih arasında yaşanan karşılıklı tahriklerin bir sonucu olduğunu izah ettiler.

Hamas aynı zamanda “darbe” yakıştırmalarını da geri çevirdi çünkü kararı veren başbakanın bizzat kendisiydi ve aynı başbakan hem Ulusal Uzlaşma Hükümeti bünyesinde İçişleri Bakanlığı görevinde bulunuyordu, hem de seçilmiş Filistin Parlamentosu milletvekillerinin desteğini arkasına almıştı.

Hamas Başkan Abbas’ın meşruiyetini tanımaya devam etti ve kendisini önkoşul dayatmadan diyaloga davet etti. İster “nihai muharebe” olsun, ister “darbe”- Hamas’ın gerçekleştirdikleri Filistin arenasında büyük yankı uyandırdı:

- Siyasi fikir ayrılığının ötesinde ilk defa coğrafi bir ayrım ortaya çıktı. Gazzeliler kendilerini aniden Hamas’ın ve geçici hükümetinin idaresi altında buldular. Batı Şeria ise El-Fetih’in, Başkan Abbas’ın ve olağanüstü hal hükümetinin idaresine geçtiler.

⁴¹ Asharq Alawsat, 14/6/2007.

Yaşanan hadiseler Filistin ulusal arenasına nüfuz eden harici unsurların gücünü ortaya çıkardı.

Hadiseler, Filistin Ulusal Projesi'ni ve Direniş Programı'nı büyük ölçüde zarara uğratmakla kalmadı, aynı zamanda Araplar, Müslümanlar ve Filistin haklarını savunan uluslararası hareketler arasında hayal kırıklığı yarattı.

Hamas'ın Gazze Şeridi'ni kontrolüne geçirmesini Ulusal Uzlaş Hükümeti'ni yıkmak için bir fırsat bilen Filistin Başkanlığı (Anayasa'ya aykırı olarak) Batı Şeria'da sadık bir olağanüstü hal hükümeti tesis etti. Başkan, Hamas kontrolündeki Filistin Parlamentosu'nun yokluğunda kanun hükmünde kararname yayınladı ve uygulamaya soktu. Bu kararname doğrultusunda alınan tedbirler ve kurulan olağanüstü hal hükümeti, Hamas üzerinde baskı kurmakta ve Batı Şeria'da yaşayan Hamas taraftarlarına saldırı düzenlemede hayli ileri gittiler. Batı Şeria'daki Hamas dernek ve kurumları, kapatıldı, Hamas'ın örgütlenme ve askeri yapısı dağıtmaya çalışıldı. Batı Şeria'da alınan tüm bu önlemler, Başkan Abbas'ın ve olağanüstü hal hükümetinin İsraili işgalcilerle güvenlik eşgüdümünü geliştirme çalışmalarıyla paralel ilerledi. Hamas kaynaklarına göre, 11 Haziran — 31 Ağustos 2007 döneminde örgüt tam güvenlik güçlerinin ve El-Fetih mensuplarının tam 1,007 saldırısına maruz kalmış. Saldırılarda 639 Hamaslı tutuklanmış veya kaçınılmış, 36 kişi vurulmuş, Kuran kursları, yardım kurumları, medya kuruluşları, bürolar, okullar ve sağlık ocakları dâhil 175 enstitü saldırıya uğramış. Bunun yanı sıra Hamas üyelerinin ve destekçilerinin şahsi mülklerine yönelik 156 saldırı düzenlenmiş.⁴²

⁴² Filistin Otoritesi'nin Batı Şeria'da Hamas'a karşı aldığı önlemler için bakınız, Information

Diğer tarafta Hamas ve ona bağlı geçici hükümet Gazze Şeridi üzerindeki kontrollerini daha sıkılaştırarak El-Fetih destekçilerine soluk aldırmadılar. Hamas bu grupların davranışlarını Şerit'in güvenliği ve istikrarı açısından bir tehlike olarak değerlendiriyordu. Fakat Gazze Şeridi'ndeki hak ihlalleriyle ilgili istatistik bilgiler kayıt altına alınmamış. Her halükarda insan hakları örgütleri Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde hakim olan otoriteleri açıkça kınamıştır.

- Hamas ile işbirliği yapma durumundan ve aynı zamanda Filistin Parlamentosu'ndan kurtulan Filistin Başkanlığı, ABD, Avrupa ve Arap desteğiyle İsrail ile barış sürecini yeniden başlatma hürriyetini kendinde buldu.

“Nihai operasyon” Gazze Şeridi'ndeki gruplar ve aileler arasındaki çatışmaları ortadan kaldırdı ve Hamas'ın bu tür durumları kontrol etme kapasitesine sahip olduğuna işaret etti. Bu durum Hamas'ı büyük olasılıkla haklı çıkarıyordu. Yani ortaya çıkan anarşi ortamı aslında El-Fetih'e bağlı belirli bir emniyet gücünün sorumluluğuydu.

El Mezan İnsan Hakları Merkezi'nin istatistiklerine göre 2007 senesinin ilk 6 ayında yaşanan güvensizlik ortamında hayatını kaybedenlerin sayısı 422 kişiye, yaralananların sayısı ise 1,946'ya ulaşmış. Hamas'ın Gazze Şeridi'ni hâkimiyetine geçirmesinden 6 ay sonra ise ölenlerin sayısı 60'a, yaralı sayısı ise 425'e düşmüştü.⁴³ Gazze Şeridi'ndeki çetin şartlara rağmen 2008 senesinin ilk çeyreğinde Hamas ve El-Fetih mücadelesine kurban giden hiçbir kişi olmamış. Görünüşe göre asayiş sağlanmıştı.

⁴³ Bakınız. site of Palestine News and Information Agency (Wafa), 13/1/2008, <http://arabic.wafa.ps/arabic/>; and site of Al Mezan Center for Human Rights, http://mezan.org/site_ar/insecurity/insecurity_statistics.

“Nihai operasyon” kararı Hamas tarafından arazide alınmıştı ve planlı merkezi bir karar değildi. Açıkça görülüyor ki, güvenlik güçleri mensuplarının çoğunluğu Hamas’a karşı yürütülen mücadeleyi “kendi” mücadeleleri olarak benimsememiş ve bunu daha çok El-Fetih bünyesinde faaliyet gösteren hususi bir emniyet biriminin davası olarak değerlendirmiş. Zaten Gazze Şeridi’nde sayısı 55 bine ulaşan bu güvenlik güçleri mücadeleyi benimsemiş olsalardı Hamas’ın kazanma ihtimali çok çok düşük olurdu. Gazze Şeridi’nde bulunan El-Fetih askeri masasının hazırladığı ve güvenlik güçlerinin hızlı şekilde dağılmasını ardında yatan sebepleri araştıran bir rapora göre emniyet mensuplarının çoğu, ortaya koydukları tavırla Filistin Otoritesi ve El-Fetih bünyesinde tek bir etkin trendin oluşturulmasını desteklemişlerdi.

Salim Fayed Hükümeti

Hamas’ın Gazze Şeridi’ni 14 Haziran 2007’de ele geçirmesiyle birlikte Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas Hamas’ın Filistin nezdindeki meşruiyetini boşa çıkarmaya ve Hamas’ın çoğunluğa sahip olduğu Filistin Parlamentosu’nu hükümsüz kılmaya çalıştı. Bunun için de FKÖ şemsiyesinin altına girmeyi tercih etti. Aslına bakılırsa FKÖ, Filistin Otoritesi çerçevesinde sadece bir referans merciinden ibaretti. Yasama veya yürütme işlevine sahip bir organ değildi. Başkan Abbas bunları görmemezlikten gelerek FKÖ’ye başvurdu. Bunun üzerine FKÖ Yönetim Kurulu 14 Haziran 2007 tarihinde acil toplantıya çağrıldı ve nihai karar Başkan Abbas’a bırakarak bazı tavsiyeler yayınladı:

- İsmail Haniyye hükümetini feshetmek.
- Olağanüstü hal ilan etmek
- Olağanüstü hal hükümeti oluşturmak

- Erken seçime gitmek ⁴⁴

Bunun üzerine Selim Fayed 17 Haziran 2007 tarihinde bahsi geçen olağanüstü hal hükümetini kurdu. Bu hükümet bir ay sonra geçici hükümet konumuna getirildi. Ki, aslında Filistin Anayasası Devlet Başkanı'na olağanüstü hal ilan etme hakkını hükümet oluşturmak için tanımıyordu. Anayasa'ya göre Başkan olağanüstü hal ilan ettikten sonra esasen mevcut hükümeti (yani İsmail Haniye Hükümeti'ni) geçici hükümet olarak görevlendirmek durumundaydı. Selim Fayed Hükümeti'ni meşru olarak kabul etsek dahi, Filistin Anayasası yeni hükümetin Parlamento'da güvenoyu almasını şart koşuyordu. Bu şart yerine getirilmedi. Açık konuşmak gerekirse, Selim Fayed koltuğunu korumak namına Parlamento'nun saf dışı kılınmasına göz yumdu. Böylece Filistinliler, çoğunluğun iradesiyle açıkça çatışan bir hükümete kavuşmuş oldular. Atamayla gelen bu yeni hükümet, demokratik yollarla seçilmiş, Gazze Şeridi ile Batı Şeria halkını temsil etmeye hak kazanmış bir hükümeti karşısına almıştı.

Devlet Başkanı Abbas ve Selim Fayed Hükümeti Filistin Parlamentosu'nun yokluğunu değerlendirerek ekonomi, sosyal güvence ve güvenlik yasalarını yeniden düzenlediler. Oysaki Filistin Parlamentosu bu yeni düzenlemelere onay vermeyecekti.

Haziran 2007 - Haziran 2008 zaman diliminde Başkan Abbas ve Ramallah Hükümeti hayatın, siyasetin ve hukuk düzeninin her alanına tesir eden tam 406 kararname yayınladılar.⁴⁵ Tabii ki bu davranış eleştirilere neden oldu. Hem Başkan, hem de Selim Fayed'in geçici hükümeti, Hamas'ı Gazze Şeridi'nde darbe yapmakla ve gayrimeşru olmakla

⁴⁴ Al -Hayat, 15/6/2007

⁴⁵ Assafir, 30/8/2008.

itham ederken kendileri Filistin Parlamentosu'nun haklarını gasp etmekle suçlandılar.

Fayed Hükümeti Batı Şeria'da faaliyet gösteren Zekat Komiteleri'ni Hamas'a mali kaynak sağladığı bahanesiyle dağıttı. ⁴⁶ Hamas'ın 12 Kasım 2008 tarihli beyanına göre Filistin Ototritesi'nin elinde 616 siyasi tutuklu bulunuyordu ve 10 Haziran 2007-11 Kasım 2008 döneminin toplam siyasi tutuklu sayısı Batı Şeria'da 2,921 sayısına ulaşmıştı. ⁴⁷

Aslında Fayed sadece Hamas ve diğer Filistinli muhaliflerin karşı çıktıkları bir isim değildi. Birçok El-Fetih yöneticisi ve önde geleni de onun varlığından büyük rahatsızlık duyuyor ama Abbas'ın (İsraililerin ve Amerikanların) ısrarlı tutumu karşısında sessiz kalmak durumunda bırakılıyordu. Öyle ki, El-Fetih'in 25. Devrim Konseyi esnasında (26 Mayıs 2008) üyeler Fayed'e sert eleştiriler yönelttiler ve onu Irak'ın ilk Amerikan Valisi Paul Bremer ile kıyasladılar. Yine başka üyeler Fayed'in Amerikan dayatmasıyla göreve geldiğini ifade ettiler. Zaten Fayed 19 Mayıs 2009'da hükümetini şekillendirdiğinde El-Fetih'in parlamenter blokundan muhalefet görmüş fakat bu parti içi muhalefet Başkan Abbas'ın baskıları neticesinde susturulmuştu.

Fayed yüzlerce emniyet görevlisini emekliye ayırdı (çok sayıda El-Fetih üyesi dahil) ve ve başta Keith Dayton ve Michael Moeller olmak üzere Amerikan uzmanlarına güvenlik güçlerini bir barış antlaşmasına hazırlama olanağını tanıdı.

⁴⁶ PIC, 17/10/2007; Alittihad, Abu Dhabi and Asharq Alawsat , 19/10/2007. Bakınız aynı zamanda Asharq Alawsat and al- Khaleej 4/12/2007.

⁴⁷ Site of Albian Center for Information, 13/11/2008, <http://www.albian.ps/ar/portal/01942ed0-9740-47f1-beef-0577d59f78d3.aspx>

Bu hazırlıklara, direniş güçlerinin Filistin güvenlik güçleri tarafından takip edilmesi dahildi. Selim Fayed iktidarında İsrail ile yapılan güvenlik işbirliği zirve yaptı: istihbarat aktarımı, direniş ağlarının teşhir edilmesi, direniş mensuplarının yakalanması, protestoların bastırılması, İsrail ile sürtüşmelerin engellenmesi ve Filistin bölgelerine giren İsraililerin iadesi.

Fayed önderliğindeki hükümet polis memurlarını sadakatlarına göre seçmeyi tercih etti, taşıdıkları milliyetçi duygulara göre değil. Öyle ki, 620 askere sahip özel bir birlik Keith Dayton'un nezaretinde Ürdün'de 4 aylık bir eğitim programına tabii tutuldu.

Haaretz Gazetesi'nin haberine göre (Nisan 2008) önde gelen Filistin Otoritesi yöneticileri bu birliğe "Dayton'un Bebeği" ismini takmışlardı. İsrail kaynaklarına bakılırsa Filistin Otoritesi ile yürütülen işbirliği benzeri görülmemiş derecelere ulaştı. Öyle ki İsrail gizli servisi Şabak 2010'da 20 yıllık bir aradan sonra ilk defa aranan şahıslar listesinde hiçbir Filistinlinin bulunmadığını açıklayabiliyordu. İsrail Hükümeti'nin Brüksel'de bulunan Acil İrtibat Komitesi'ne yazdığı (13 Nisan 2011 tarihinde yayınlanan) raporunda 2010 yılı boyunca Batı Şeria'da Filistin güvenlik güçleriyle 2,968 işbirliği gerçekleştirilmiş ve 686 müşterek toplantı yapılmış.⁴⁸

Fayed'in övündüğü ekonomik performansa baktığımızda değerlendirmelerin orantısız yapıldığını tespit ediyoruz.

⁴⁸ Bakınız, Measures Taken by Israel in Support of Developing the Palestinian Economy and Socio-Economic Structure, "Report of the Government of the Israel to the Ad Hoc Liaison Committee(AHLC) , Brussels, 13/4/2011, Israel Ministry of Foreign Affairs, http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/humanitarian/pages/israel_report_ahlc-april_2011.aspx

Unutmayalım ki, işgal, kuşatma ve dış desteğe bağlı bir ekonomiyi ele alıyoruz. Fayed Hükümeti'nin idaresinde (2007-2013) GSMH 4 milyar 600 milyon Dolar'dan 6 milyar 800 milyon Dolar'a yükselmiş. Aynı dönem zarfında İsrail ekonomisi 166 milyar Dolar'dan 241 milyar Dolar'a yükseldi. Diğer bir deyimle, Filistin'deki kişi başı gelir 2007-2012 zaman diliminde yıllık 1,303 Dolardan 1,679 Dolar'a çıkmış, yani 5 yılda 376 Dolarlık veya yıllık 75 Dolarlık bir artış kaydetmiş. Aynı dönem zarfında İsrail'in kişi başı yıllık geliri 23,000 Dolar seviyesinden 30,400 Dolar seviyesine ulaşmış. Yani yıllık 1,408 Dolarlık bir artış. Unutmayalım ki, İsrail zaten Filistin Otoritesi'nin Batı Şeria'daki dış ticaretini de kontrolünde tutuyor zira Otorite'nin Ramallah'taki ithalatlara'nın 70%'i İsrail kaynaklı. Batı Şeria'dan gerçekleştirilen ihracatların 85'i de doğrudan İsrail'e gidiyor. Batı Şeria'daki işsizlik oranına göz attığımızda 2012 sonu itibariyle %18,3 mertebesinde seyrettiğini görüyoruz.⁴⁹

Filistin Otoritesi'ne ait ekonominin esas sorunu, İsrail işgalcilerinin merhametine ve barış sürecine göre şekillenmiş olmasıdır. Ekonomik baskı bir nevi siyasi şantaj konumuna getirilmiş. Filistin Otoritesi'ne ait bütçenin %50-55'si donör

⁴⁹ Bu paragraftaki veri aşağıdaki referanslara dayanmaktadır:

Palestinian Central Bureau of Statistics (PCBS), Press Report, Preliminary Estimates of Quarterly National Accounts (Fourth Quarter 2012) (Ramallah-Palestine: PCBS, March 2013),

http://www.pcbs.gov.ps/portals/_pcbs/PressRelease/Press_En_QNAQ4_2012E.pdf; CBS,

http://www1.cbs.gov.il/hodaot2013n/08_13_058t11.pdf; CBS,

http://www1.cbs.gov.il/hodaot2013n/08_13_058t1.pdf; PCBS, Registered Foreign Trade Statistics Goods and Services, 2011; Main Results (Ramallah -Palestine: PCBS,21/2/2013,

http://www.pcbs.gov.ps/portals/_pcbs/PressRelease/Press;_En_LFSQ4_2012E.pdf

ülkelerden, üçte biri de İsrail tarafından toplanan Filistin vergilerinden kaynaklanıyor. Dolayısıyla İsrail ve diğer yabancı ülkeler Filistinlilere parayı kimin ve neye harcayacağını dayatabilirler. Mesele sadece yönetim kabiliyeti veya şeffaflıkla bağlantılı değil, daima siyasi ve güvenlik performansı ile da ilintili bir mesele.

Gazze Şeridi'ne her ay 100 milyon Dolardan fazla para harcadığını ileri süren Fayed Hükümeti gerçeği çarpıtiyordu. Doğru olan, hiç işe gitmeyen personel için her ay büyük miktarda paranın ayrılmasıydı. Gerçekten de Filistin'deki ayırım cereyan ettikten sonra Ramallah'taki Filistin Otoritesi Gazze Şeridi'nde işe gitmeyip evde oturanlara maaş ödemeye başlamıştı, işe gidenlerin maaş ödemeleri ise durdurulmuştu. Tabii ki sağlık ve eğitim sektörü gibi istisnaların yaşandığı alanlar da mevcuttu. Fayed Hükümeti 78 bin çalışanından 60 binine evde kalmaları koşuluyla maaş ödemeye devam etti. Böylece Ramallah'tan Gazze Şeridi'ne transfer edilen ödeneklerin 86%'sını bu insanlar alıyordu. Başka bir ifadeyle Fayed (ve Otorite'nin başına geçen halefleri) Gazze Şeridi'ne gönderdikleri paraları siyasi amaçları için kullanıyorlardı.

Selim Fayed 19 Mayıs 2009 tarihinde yeni hükümetini kurduğunda "bağımsız devlet kurumlarını" iki yıl zarfında oluşturma hedefindeydi.⁵⁰ Hükümet planı, havaalanı, demiryolları, temel altyapı elektrik ve su teminini, konut ihtiyacının karşılanmasını, eğitimin iyileştirilmesini, yatırımların teşvik edilmesini, güvenlik güçlerinin daha yüksek performansla ulaşmalarını, hastane yapımı gibi projeleri kapsıyordu⁵¹. Fayed elindeki imkanlar dahilinde iş bitirici olma ni-

⁵⁰ Al-Hayat, 23/6/2009.

⁵¹ Bakınız, Reuters, 24/8/2009; ve al-Hayat, 26/8/2009

yetindeydi ve Filistin Devleti'nin oluşumunu destekleyecek veya en azından Filistin Halkı'nın bu yöndeki iradesini teminat altına alacak adımlar atma hevesindeydi. Fakat karşısında engelleyici tavır takıman ve her türlü olumlu kazanımı tahrip eden bir İsrail tarafı vardı. İsrail aynı zamanda Fayed'in icraatlarını kendi ani icraatları karşısında aciz gösterecek konumdaydı. Bunun örneklerinden biri, Kudüs ve Batı Şeria'nın kapsamlı bir Yahudileştirme programına dahil edilmesi idi. Daha iyisi, İsrail bunları yaparken, diğer tarafta Filistin Otoritesi'nin barış süreci kapsamında direniş güçlerini bastırma taahhüdünü yerine getirmesini bekliyordu. Otorite'nin ise İsrail tarafına karşı hiçbir gerçek yaptırım uygulayacak durumu yoktu.

Altı yıllık Selim Fayed Hükümeti'nin icraatları ulusal hedeflerden ziyade çok daha fazla İsrail hedeflerine hizmet etmiştir. Fayed'in izlediği siyaset, güvenlik bakımından nispeten başarılı olmuşsa da bu sukunet direniş projesine, yani Filistinlilerin işgal karşısında sahip oldukları esas güçlerine indirilen darbe sayesinde elde edilmiştir. Yaşanan sukunet, işgalciye doğru yolda olduğunu ve işgale devam edebileceğini işaret etmiştir.

Fayed'in izlediği politika hafif bir ekonomik düzelmeyi beraberinde getirdiyse de bunun gerçek kaynağı elde edilen kalıcı ekonomik gelişmeler değil, donör ülkelerin bağışlarıydı. Diğer tarafta İsrail zaten üretim kaynaklarının, ithalat ve ihracat işlemlerinin ve para transferlerinin gelişmesine imkan tanımıyor ve bunları siyasi ve ekonomik şantaj alet ediyordu.

Selim Fayed hükümetinin istifasını 13 Nisan 2013 tarihinde Başkan'a sundu ve Başkan Abbas istifayı aynı gün kabul etti. Aslında bu istifa, El Fetih liderlerinin Fayed'den vazgeçilip yerine El-Fetih saflarından veya El-Fetih'e yakın bir ismin atanması yönündeki artan baskılarını yansıtıyordu

İstifa aynı zamanda Abbas'ın uzun süren bocalama döneminin ardından Fayed'den ya siyasi ve ekonomik performanslarına gelen eleştirilerden ötürü veya zaman zaman Başkan'dan bağımsız hareket etme meyilinden ötürü vazgeçtiğini gösteriyor. Belki de Başkan Mahmud Abbas bir Ulusal Uzlaşım Kabinesi'nin oluşturulmasına imkan tanımak istiyordu.

El-Fetih Hareketi'nin 4 Nisan 2013 tarihli Devrim Konseyi toplantısında yapılan bir açıklama Fayed Hükümeti'nin ekonomik ve mali alanlarda aldığı tedbirlerin plansız ve şüphe uyandırıcı olduğuna vurgu yapıyordu.

İstifa sonrası Devlet Başkanı Abbas'ın Başbakanlık mevkiine yeni bir isim atamakta zorlandığını bu atama için kullandığı süreden çıkarmak mümkün. Abbas, En-Nacah Üniversitesi Rektörü Rami Hamadallah'ı 2 Haziran 2013'de Başbakan adayı olarak sunabilece kadar aradan tam 6 hafta geçmişti. Fakat yetkilerini kısıntısız kullanamayacağını anlayan Hamadallah 20 Haziran 2013'de istifa etti. Böylece Hamadallah Hükümeti de geçici hükümet konumuna geldi. Adayından vazgeçmeyen Abbas Hamadallah'ı 13 Ağustos 2013'te tekrar hükümeti kurmakla görevlendirdi.

Gazze Şeridi'ndeki Geçici Hükümet

Devlet Başkanı Mahmud Abbas'ın görevden almasının ardından Haniye Hükümeti kendini Filistin Anayasası'na dayanarak meşru bir geçici hükümet olarak kabul ediyordu. El-Fetih'e ve diğer partilere bağlı hükümet üyelerinin geri çekilmesine rağmen hükümet, Gazze Şeridi'nde görevde kalan diğer bakanlar vasıtasıyla sorumluluklarını yerine getirmeye devam etti.

İsmail Haniye Haziran 2008'de yayınladığı kararlarla Muhammed Aşku'lu Eğitim Bakanı, Usame el-İssavi'yi Ulaştırma

ve Haberleşme Bakanı, Talip Ebu Şarr'ı Din işleri ve Vakıflar Bakanı, Ahmed el-Kürd'ü Sosyal Güvenlik Bakanı, Ahmed Şuwayde'yi Adalet Bakanı olarak atadı, Said Siyam'ı ise İçişleri Bakanı olarak teyid etti.⁵²

Siyam daha sonra İsrail'in Gazze Şeridi'ne düzenlediği bir saldırıda suikaste kurban gitti. Haniye Hükümeti 2011 yılına kadar birden fazla kez diğer grupları hükümete davet ederek bakanlık yapılanmasını genişletmeye çabaladı. Ama bu çabalar nafileydi.

Gazze Şeridi'ndeki geçici hükümet (veya görevden alınmış hükümet) Arap iç çekişmelerinin yaşandığı bir ortamda akıntıya karşı kürek çektiğini fark etti. Zaten uluslararası yapılanma ya konuya kayıtsız kalıyordu, ya da hasmane bir yaklaşıma sahipti. Aslına bakıldığında İsmail Haniye Hükümeti'nin en büyük başarısı, neredeyse imkânsız bir ortamda sergilediği hayatta kalma kabiliyetiydi. Fakat hükümet bunun karşılığında gün be gün çok ağır bedeller ödüyordu: neredeyse bir buçuk milyon Filistinli hayatı felce uğratan bir kuşatmanın pençesindeydi, altyapı yok edilmişti, hükümet işini gücünü bırakıp yakıt, gıda ve sağlık malzemesi temin etmekle meşgul oluyordu. Fakat hükümetin bundan başka bir seçeneği de yoktu. Başarısızlık, güvensizliğe geri dönmek anlamını taşıyordu: Hamas ve direniş programının yok edilmesi; Filistinlilerin değişim yönünde ortaya koydukları iradenin kırılması; Oslo Planı'nın, Yol Haritası'nın ve Annapolis'in tekrar gündeme alınması.

Bu şartlar altında Hükümet çekilen sıkıntıları katlanmaya değer görüyordu ve eğer "ekmek ile onur" arasında seçmek gerekirse, tercihini onurdan yana kullanmaya kararlıydı.

⁵² Al-Khaleej, 5/6/2008.

Gazze Kuşatması feci ekonomik sonuçlar doğurdu. İsrail'in 21 Haziran 2007 tarihinde Gazze Şeridi Gümrük Antlaşması'nı iptal etmesi ticari transferlerin, ticari temsilciliklerin ve markaların Şerid' ulaşmasını imkansız kıldı. Dolayısıyla Şerit'te faaliyet gösteren sanayi kuruluşlarının %95'i, yani 3,900 imalathanenin 3,700'ü, kapılarına kilit vurmak zorunda kaldılar. 370 milyon Dolar değerinde inşaat ve altyapı projesi malzeme eksikliğinden yarım kaldı. Sağlık sektörü ilaç ve tıbbi malzeme kıtlığından ciddi sıkıntıya girdi. Özel sektörde çalışan 75 bin kişi işini kaybetti. Tarım ihracatları durduruldu ve ticari nakliyatların %90'i iptal edildi. Kitap, kırtasiye ve basın yayın ürünlerinin yokluğundan en çok eğitim sektörü etkilendi.⁵³ Gazze Şeridi'ndeki fakirlik oranı %80'lere fırladı, işsizlik oranı ise %60lara.⁵⁴

Nüfusun %60'i birkaç günde ve birkaç saatliğine su şebekesinden faydalanabiliyor. İçme suyu rezervleri ise ihtiyacın sadece %10'unu karşılayabiliyor.⁵⁵ Gazze Şeridi'nde hayatlarını sürdüren sığınmacıların %80'i ancak Birleşmiş Milletler Filistinli Mültecilere Yardım Kuruluşu'nun desteğiyle hayatta kalabiliyor. Haniye Hükümeti Gazze Şeridi'ni kontrolünde tutmayı başardı ve belirsizliğe rağmen Hamas'ı devirmek mümkün olmadı. Özellikle kendini yeniden toparlayan El-Fetih'in sıkı muhalefetine rağmen Hükümet Şerit'te popülaritesini muhafaza edebildi.

⁵³ Mahir Taysir el -Tabba' , "The Gaza Strip on the Verge of Complete Collapse, Palestinian Chamber of Commerce," March 2008 (in Arabic); site of populer Committee Against Siege, 25/11/2008, <http://www.freegaza.ps/index.php?scid=100&rcid=1445&extra=news&type=55>

⁵⁴ Wafa, 17/9/2009.

⁵⁵ Mohsen Moh'd Saleh , The Palestinian Strategic Report 2010/11 , sayfa.417.

Mısır sınırı altında inşa edilen tünellerin sayısı 24'ten 500'e ulaştı ve geçici bir çözüm olmasına rağmen ihtiyaçların %50'sini temin etmeye muvaffak oldu. Hükümet direniş hareketlerine sahip çıkmayı sürdürdü ve Gazze Şeridi'ne "kaçak" silah sokulmaya devam edildi. Diğer ihtiyaçlar yerinde üretiliyordu. Her şeye rağmen Hükümet'in bulunduğu ortam Hamas'ı ve diğer direniş hareketlerini daha çok savunma moduna hapsedti. Şartlar herhangi bir gelişmeye veya ekonomik ilerlemeye müsaade etmediğinden Hükümet'in icraatları emniyetin sağlanması, temel ihtiyaçların karşılanması ve yolsuzlukla mücadele ile sınırlı kaldı.

Kuşatmanın sebep olduğu çetin şartlar altında Gazze ekonomisi 2006-2008 zaman diliminde gerileme kaydetti. Fakat görünen o ki, Haniye Hükümeti mevcut koşullara ayak uydurarak 2009-2012 arasında, Arap ve uluslararası desteği arkasına alan ve İsrail ile işbirliği yapan Ramallah'daki Fayed Hükümeti'ne nazaren yine de gayet iyi bir ekonomik büyüme kaydetmiş. 2009 yılını ele alalım: Fayed Hükümeti'nin Batı Şeria'da kaydettiği ekonomik büyüme %7.1 iken, Haniye Hükümeti'nin Gazze Şeridi'nde kaydettiği büyüme oranı %8,4 idi. 2010 yılında Fayed Hükümeti %8.4, Haniye Hükümeti %11.9 oranlarına ulaştı. 2011 yılında Fayed Hükümeti %10.4'te kalırken, Haniye Hükümeti %17.6 büyüme oranını yakaladı. 2012 yılında ise Fayed Hükümeti %5.6'lık, Haniye Hükümeti 6%.6'lık büyüme gördü.

Buradan, Haniye Hükümeti'nin elindeki olanakları daha iyi değerlendirdiği ve yolsuzluğu ortadan kaldırabildiği sonucuna varmak mümkün. Diğer yanda Gazze Şeridi sebze, beyaz et ve diğer temel ihtiyaç maddelerine duyduğu ihtiyacı kendi imkanlarıyla karşılama yönünde olumlu adımlar at-

tı.2007 senesinde 60% seviyelerinde seyreden işsizlik oranı da 2011'de %30.3'e, 2012'de de %32.2'e düştü.⁵⁶

Ramallah'ta ikamet eden Başkan ve Hükümet'in kamu istihdamına yönelik izlediği politikalar Gazze Şeridi'ndeki kamu sektörünü zayıflatsa da Haniye Hükümeti bununla da başa çıkmayı başarıp 18 binden fazla çalışanına maaş ödemeye devam etti.⁵⁷ Güvenlik çalışanlarının sayısı bir zamanlar 56 bin olup 13 bine düşmesiyle Hükümet sadece asgari görev sorumluluklarını yerine getirebiliyordu.⁵⁸

Hükümet birçok açık pozisyonu politikalarını ve programlarını destekleyen veya Gazze Şeridi'ndeki çalışma koşullarını kabullenenlerle doldurdu. Bunun yanı sıra Hükümet ihtiyaç doğduğunda asayışı sağlama görevine İzzettin el Kasam Tugayları'nı da dahil etti. Tabii ki bu uygulama Hamas'ı ve Hükümet'i kendi adamlarını kayırmakla ve kamu işlerinin dağıtımını bir nevi partizanlığa çevirmiş olma suçlamasıyla karşı karşıya bıraktı.

Haniye Hükümeti, Şerit'te nüfuzlu ailelerin oluşturduğu güvenlik bölgelerini de dağıtmayı başardı. Bekir ailesi Sahil Sığınma Kampı'nda (13 Haziran 2007'de dağıtıldı), Helles ailesi Şuccaciye'Mahallesi'nde (2 Ağustos 2008 de dağıtıldı), Dağmaş ailesi de Gazze Şerhi'nin ortasında, el Sabra Mahallesi'nde (15 Eylül 2008'de dağıtıldı) bu tür güvenlik bölgeleri sahiplenmişti.⁵⁹

⁵⁶ PCBS, Labour Force Survey: (October-December, 2012).

⁵⁷ Al-Hayat, 6/2/2008.

⁵⁸ Al-Khalej, 24/6/2008.

⁵⁹ On the distmantlement of family security zones, bakınız al-Khaleej, 14/6/2007; Quds Press, 2/8/2008; Al-Ayyam , Ramallah and Arabs 48, 3/8/2008; and al-Hayat ,17/9/2008.

Bunun yanı sıra Haniye Hükümeti El-Fetih ve taraftarlarının desteğiyle doktorlar ve öğretmenlerin düzenlediği bir genel grevi atlatmayı bildi. Haniye Hükümeti Gazze Şeridi'nin güneyindeki Refah kentinde Jund Ansar Allah örgütünü hedef alan bir güvenlik operasyonu da düzenledi.

Operasyonda örgüt lideri Şeyh Abdüllatif Musa dahil 28 kişi öldürüldü, 130 kişi yaralandı. Bundan kısa süre önce Musa bir "İslam Emirliği'nin kurulduğunu ilan etmişti.⁶⁰ Haniye Hükümeti Gazze Şeridi'ndeki hâkimiyetini o derece pekiştirdi ki muhaliflerinin çoğunluğu bu Hükümeti devirmenin veya içeriden değiştirmenin çok zor, hatta imkânsız olduğuna kanaat getirdi.

Haniye Hükümeti İsrail'in Gazze Şavaşı'na (27.12.2008 — 18.01.2009) göğüs gerdi ve direniş güçleriyle birlikte İsrail saldırılarında ayakta kalmayı başardı. Sonunda İsrail kuvvetleri Şerit'ten tamamıyla çekilmek durumunda kaldılar. Hükümet savaşın şokunu üzerinden hızlı bir biçimde atarak normal görevinin başına döndü. Birçok kişinin beklediği, umut ettiği kaos ortamı oluşmadı. Direnişin sağlam duruşu ve cesareti geçici hükümete popülerite, siyaset ve medya dikkati açısından büyük kazanım sağladı. Hamas muhalifleri ise bir kez daha hüsrana uğradılar. Tüm yaşananlar bir ulusal diyalogu ve Filistin uzlaşısını elzem kılıyordu.

Savaşın neticesi olarak Gazze Şeridi'nde büyük bir yıkım hakimdi: 5,350 bina tamamen harabeye çevrilmiş, 16 binden fazla bina ise kısmen zarara uğramıştı. Bu binaların çoğu bakanlıklara, resmi kurumlara veya güvenlik birimlerine ev sahipliği yapıyordu. Buna rağmen Haniye Hükümeti savaştan hemen sonra hizmetlerini alternatif mekânlarda sunmaya devam etti. Geçici Hükümet yeniden inşa maliyetini 2 milyar

⁶⁰ Al-Hayat, 16/8/2009.

215 milyon Dolar olarak tahmin ediyordu ve Ramallah'taki Fayed Hükümeti'nin bu yöndeki girişimlerini geri çevirerek iskân çalışmalarına doğrudan kendisi öncülük yaptı.⁶¹ Haniye Hükümeti yeniden inşa sürecine bizzat veya güvenilir şirketler aracılığıyla dahil olan donörleri engellemedi. Arazi-deki bütün işleri Haniye Hükümeti organize etmesine rağmen hayrını göremedi zira donörler Başkan Abbas ve Fayed Hükümeti ile muhatap olmakta ve İsrail koşullarına uymakta ısrarlıydılar. Aslında bu, kuşatmanın devam etmesi, yardımların yerine ulaştırılamaması ve projelerin gerçekleştirilememesi anlamına geliyordu.

14 - 21 Kasım 2012 arasında İsrail Gazze Şeridi'ne "Savunmanın Sütunu" ismini taşıyan kapsamlı bir operasyon başlattı. Gazze direnişi aynı operasyona "Pişmiş Kil" adını verdi. İsrail saldırısı 189 Filistinlinin hayatına mal olurken, 1,526 Filistinliyi yaraladı.

Yüz otuz hükümet binası, sayısız cami, okul ve hastane ya saldırılarda enkaza çevrildi, ya da ağır hasar aldı. İki yüzden fazla konut tamamen yerle bir edilirken, 8 bin konuta zarar verildi. Doğrudan ve dolaylı zararın bedeli 1 milyar 245 milyon Dolar civarındaydı.

Direnış güçleri şiddetli karşılık verirken bir ilke de imza atarak Tel Aviv ve Kudüs'e 75 km menzilli füze fırlatmayı başardılar. Çok methedilen o yüksek isabetlilik oranlarına rağmen İsraililerin "Demir Kubbe" lakaplı füze korunma sistemi fırlatılan 1,506 füzenin sadece 421 tanesini durdurabildi. Bunun neticesinde İsrail'in ekonomik kayıpları 790 milyon Dolar seviyesine tırmandı. Bunun ötesinde direniş ve Haniye Hükümeti geniş Arap, Müslüman ve uluslararası desteğe ve sempatiye kavuştu. İsrail Gazze Kuşatmasını kal-

⁶¹ Al-Hayat, 22/1/2009.

dırmaya razı gelene kadar direniş saldırılarını durdurmadı. İsrail akabinde kuşatmayı sırf kısmen kaldırmayla yetinse de bu moral açısından direniş için büyük bir zaferdi.⁶²

2011 yılında başlayan Arap Ayaklanmaları veya Arap Baharı Gazze Şeridi'ndeki Haniye Hükümetine büyük moral desteği sağladı. Söz konusu devrimler Filistin direnişini genel manada destekleyen ve İsrail karşıtı olan halkların iradesinin bir tezahürüydü ve özellikle Mısır'da "siyasal İslamı" iktidara taşıdılar. Muhammed Mursi önderliğindeki rejimin ve Hişam Kandil liderliğindeki hükümetin Gazze'deki Hükümet'e olumlu yaklaşması Gazze Şeridi'ne uygulanan kuşatmanın önemli ölçüde hafifletilebilmesini beraberinde getirdi. Mısır Başbakanı Gazze Şeridi'ni Kasım 2012 İsrail saldırıları esnasında dahi ziyaret etti. Onun örneğine uyan birçok Arap ve Müslüman bakanlar, idareciler ve başkaları da Şerit'i ziyaret ederek Gazzeliler ile dayanışmalarını sergilediler. İsrail saldırısının durdurulmasında Mısır büyük rol oynadı, hem de Filistinlilerin öne sürdüğü koşulları kabul ettirerek. Katar Emiri'nin 23 Ekim 2013 ve Malezya Başbakanı'nın 22 Ocak 2013 tarihli Gazze ziyaretleri ve akabinde gelen ekonomik destek moral açısından son derece mühimdi ve kuşatmanın yükünü hafifletmeye yardımcı oldu. Fakat Mısır'daki İslamcı yönetim Filistin meselesinde daha derin bir rol alabilecek istikrara sahip değildi. Ve 3 Temmuz 2013 tarihinde askeri bir darbe hem siyasi İslam'ın Mısır'daki rolünü sona erdirdi, hem de Gazze kuşatmasının yeniden sıkılaştırılmasına aracı oldu. Darbeyle birlikte Hüsnü Mübarek zamanında Filistin meselesine yönelik uygulanan politikalara geri dönüldü.

⁶² Saldırı ve sonuçları konusunda bakınız, al -Hayat, 26/11/2012 Arabs 48 , 16/12/2012; al Khaleej, 24/12/20012; Ministry of Health, Gaza, 26/12/2012 ; and site of Sama News Agency, 28/12/2012.

Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)

FKÖ, Filistin Otoritesini kurup kanatları altına almasına ve ona böylece meşruiyet kazandırmasına rağmen süreç dâhilinde Otorite büyüyerek FKÖ'yü gölgesinde bıraktı. FKÖ o derece geriledi ve izole edildi ki zamanla Otorite'nin bir enstrümanymış gibi görünmeye başladı. FKÖ tecrit edilerek adeta "komaya sokuldu ve organları devre dışı bırakıldıktan sonra sırf kararları onaylayan bir "noter" konumuna getirildi. Filistin Parlamentosu'nun, Yürütme Komitesi'nin ve Merkez Konsey'in görev süresi yasal olarak 1999'da sona eriyordu ama bu kurumlar toplanmaya devam ettiler. FKÖ yönetimi ise (Otorite ve El-Fetih yönetiminin aynısı) bu kurumları özellikle Ramallah'taki hükümete ve siyasi tutumuna meşruiyet kazandırmak için kullandı. Hamas'ın 2006 seçimlerinden zaferle çıkması ve 2007'de Gazze Şeridi'ndeki hakimiyeti eline geçirmesi Filistin Otoritesi'ni zor bir duruma soktu. Hamas, Filistin Parlamentosu'nda çoğunluğa sahipti ve dolayısıyla bu karar mercii safdışı bırakılmalıydı. Filistin Otoritesi'ne bağlı Başkanlık Makamı, kararlarına meşruiyet kazandıracak bir yasal dayanağa muhtaçtı ve mevcut şartlar altında FKÖ'ye başvurdu. Anayasaya aykırı olmasına rağmen FKÖ'nun yetkili organları (daha doğrusu İcra Komitesi ve Merkez Konseyi) birdenbire Otorite'nin görev alanına düşen günlük konuları tartışmak için toplantılar yapmaya ve kararlar açıklamaya başladılar. Aslına bakılırsa FKÖ, Filistin Otoritesi'nin bir yürütme veya yasama organı değil, sadece temel meselelerde başvuracağı bir referans merciinden ibaretti. Niyet apaçık ortadaydı, seçilmiş hamlelerle meşruiyetini yitirmiş ve görev süresini doldurmuş kurumlar yeniden canlandırılacak, reform ve seçim bekleyen Filistin organları beklemeye mahkum edilecekti.

Tüzüğüne göre yılda bir kez toplanması öngörülen Filistin Ulusal Konseyi, FKÖ'nün kurulduğu 1964 senesinden

1991 senesine kadar 20 kez bir araya gelmiş. 1991'den 2011'e kadar geçen 20 senelik zaman diliminde ise aynı Konsey sadece 1 kez toplanmış. Başka bir ifadeyle, Filistin Ulusal Konseyi (özellikle 1993 Oslo Antlaşmaları'ndan sonra) yasama ve denetleme rolünü kaybetmiş, Filistin ulusal karar mekanizmasından uzaklaştırılarak marjinal konuma itilmiştir. Zaten 1996'da yapılan tek toplantı Amerikan-İsrail baskısıyla ve sadece Ulusal Mutabakat Zaptı'nda bulunan İsrail ve Siyonizm karşıtı içerikleri kaldırma amacıyla gerçekleştirilmişti. Yaser Arafat sırf bu söz konusu toplantı için delege listesine 450 yeni isim eklemişti.

Yani neticede Konsey Başkanı Selim El-Zanun'un haberi ve onayı olmadan, yeni üyelerin isimleri Konsey'in yetkili komitelerinde onaylanmadan Ulusal Mutabakat Zaptı'nın değiştirileceği oturuma 850 yeni isim davet edilmişti.⁶³

İnsan tabii ki Filistin halkını Filistin Ulusal Konseyi'nde temsil edecek şahısların seçilme usulüne hayret ediyor. Mesela neden bu seçim sadece belirli bir zümreye sınırlı tutuluyor? Neden toplumun büyük bir kısmı ve özellikle de Hamas ve İslami Cihad gibi İslami hareketleri destekleyenler kenara itiliyorlar? Filistin Ulusal Konseyi'ne dahil olanların sayısı neden Hint Parlamentosu veya Amerikan Kongresi bünyesinde bulunan üyelerinin sayısını aşıyor? Hem de Filistinlilerin esnekliğe, verimliliğe ve hızlı karar alma kabiliyetine o denli muhtaç oldukları bir dönemde?

FKÖ'nün ve sahip olduğu organların samimi bir biçimde yeniden aktif hale getirilmesi Filistin'de öncelikli olarak kapsamlı bir reformun gerçekleştirilmesine ve siyasi yapının bir düzene kavuşmasına bağlıdır. Bu iki şartın yerine getirilmesi için de El-Fetih, Hamas ve diğer gruplar arasında görüşmele-

⁶³ Addustour Gazetesi, Amman, 3/8/2005.

re başlanarak müşterek bir ulusal program üzerinde uzlaşa sağlanması gerekir. Bu bağlamda FKÖ'nün Mart 2005 Kahire Antlaşması çerçevesinde gündeme taşıdığı önemli reform dosyasını hatırlatmak istiyoruz. Ama 2006 Filistin Parlamentosu seçimlerinden Hamas'ın Gazze Şeridi ve Batı Şeria'da zaferle çıkması Filistinli, Arap ve uluslararası gruplarda Hamas'ın FKÖ'yü kontrolüne geçireceği korkusunu tetikledi ve böylece gündeme taşınan reform girişimleri sekteye uğradı.

Gerçi "İsrail Hapishanelerindeki Filistinli Mahkumlar ile ilgili Ulusal Uzlaşa Belgesi" (2006) ve "Mekke Antlaşması" (2007) FKÖ'nün yenilenmesi ve aktif duruma getirilmesi ile ilgili maddeler içeriyordu ama bu yönde ciddi adımlar atılmadı. Tabii ki 2007 yılında El-Fetih ile Hamas arasında yaşanan meşruiyet kavgası reform sürecini akamete uğratan sebeplerden biriydi ama tek sebep değildi. FKÖ'nün zayıflatılması ve kenara itilmesi bilhassa Oslo Antlaşmalarıyla ve kurumsallaşmayla ters düşen bireysel liderlik eğiliminin öne çıkmasıyla bağlantılıdır.

2005'te yapılan bir halkoylaması Filistin Ulusal Konseyi üye sayısının 300'le sınırlı tutulmasını, üyelerin yarısının Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nden, geri kalan kısmının da Diaspora'da yaşayan Filistinliler tarafından seçilmesini öngörüyordu. Lakin Hamas'ın seçimlerden açık ara galip çıkması FKÖ'yü yöneten ve Ulusal Konsey'e hâkim olan ana akımlarda (örneğin El-Fetih) büyük bir şok yarattı. Öyle ki bu gelişme üzerine Ulusal Konsey Başkanı Selim El-Zanun 4 Şubat 2006'da Ürdün'de 100'den fazla Konsey ve El-Fetih üyesiyle bir toplantı düzenlemeye sevk etti.

El-Zanun'un söz konusu toplantıda yaptığı tuhaf, sürpriz açıklamalar ise daha önceden verdiği beyanatlarla tamamıyla çelişiyordu. Her bir Konsey üyesini savunacağını açıklayan Konsey Başkanı hiçbir koşulda Konsey yapısının değiştirilmesine müsaade etmeyeceğini ifade ediyordu, ne sayısal

bakımdan, ne de yapısal bakımdan. El-Zanun, mevcut Filistin Ulusal Konseyi'ni kanının son damlasına kadar savunmaya kararlıydı.⁶⁴ Konsey'in 16 Şubat 2006 tarihli açılış oturumunda El-Zanun, 132 Filistin Yasama Kurumu üyesinin de 783 üyeli Filistin Ulusal Konseyi'ne dahil edileceğini açıkladı! Bu adımla, hakiki bir FKÖ reform süreci de imkansız kılmıyordu. FKÖ'nün kurumları ve seçilmiş üyeleri atanmış üyelerin oluşturduğu kalabalık karşısında eriyip gidecekti!

Abbas, FKÖ'nün yapısını ve kurumlarını hiçbir hakiki reforma tabii tutmadan kendi nüfuzunu artırmaya çalışıyordu. 9 Kasım 2006 tarihinde yayınladığı bir kararla kendine yakın bir ismi, Yaser Abd Rabbo'yu İcra Komitesi Sekreterliği pozisyonuna atadı. 18 Aralık 2006'da ise FKÖ'nün Amman'da bulunan Siyasi Bürosu'nu kapatmaya karar verdi. Bu hamle kişisel muhaliflerinden, FKÖ siyasi masa şefi ve önde gelen El-Fetih liderlerinden Faruk El-Kaddumi'ye indirilen bir darbe olarak nitelendirildi zira bu tedbirlerin ardından Kaddumi'nin etki alanı Tunus'ta bulunan Siyasi Büro'yu yönetmeye sınırlanmış oldu.

Abbas, Merkez Konseyi ve İcra Komitesi'ni kullanarak (yasal ve anayasal dayanağı dikkate almadan) önce Ramallah'taki acil durum hükümetini kılıfına uydurdu, daha sonra bu hükümeti geçici bir hükümete çevirdi ve böylece Haniye Hükümeti'nin meşruiyetini elinden aldı. Bununla yetinmeyip, Hamas, direniş güçleri ve Batı Şeria'daki kurumlarıyla mücadele etmek namına çeşitli kararlar çıkardı, tedbirler aldı. Abbas barış sürecini desteklemek, 23 Kasım 2008'de seçildiği Filistin Devlet Başkanlığı mevkiini pekiştirmek ve 9 Ocak 2009'da bitecek başkanlık görev süresini uzatmak amacıyla erken başkanlık ve genel seçim çağrısında bulundu.

⁶⁴ Addustour, 6/2/2006.

Abbas, Kahire'de Hamas ile yürütülen diyalogun sonucunu beklemeden (feshedilmiş) Filistin Ulusal Konseyi'ni 25 Ağustos 2009 tarihinde Ramallah'taki Başkanlık Konutu'nda olağanüstü oturumla topladı. Gündem, 6 üyenin ayrılması-yal toplantı yeter sayısına ulaşamayan İcra Komitesi'ne yeni üyeler seçmekti.

Nitekim Konsey, kayıtlı 700 üyesinden 325'inin huzurunda toplandı. Seçime gidilmeden 4 üyenin üzerinde mutabakat sağlandı: El-Fetih'ten Saib Uraykat, Filistin Halk Direniş Cephesi'nden Ahmet Majdelani, Filistin Halk Partisi'nden Hanna Emira ve Filistin Demokratik Birliği (Fida)'dan Salih Rafat.

Geriye kalan iki sandalyeyi El-Fetih'ten Ahmed Kurani ve bağımsız aday Hanan Aşravi kazandılar.

Bazı kişiler Filistin Parlamentosu'nun işgal altında ne derece hür olduğunu, Gazze, Şeridi, Batı Şeria ve Diaspora'da yaşayan Filistin halkını ne derece temsil edebildiğini sorguluyordu. Parlamento zaten görev süresinin dolmasıyla bağlantılı sorunlar yaşıyordu. Yaser Abd Rabbo'nun yıllar önce terkettiği Fida Partisi namına Salih Rafat ile birlikte İcra Komitesi'nde yer alması da soru işaretleri oluşturuyordu. Hâlbuki bu parti 2006 Parlamento Seçimlerinden diğer müttefikleri ile birlikte toplam 132 sandalyenin sadece 2'sini kazanabilmişti. Şimdi ise Abd Rabbo hariç, 4 üyesiyle İcra Komitesi'nde temsil ediliyordu.⁶⁵

El-Fetih, Hamas ve diğer Filistin partileri arasında 3 Mayıs 2011'de imzalanan Ulusal Uzlaş Mutabakatına (Kahire Antlaşması) bakarsak şu ibareyi görüyoruz: "El-Fetih ve Hamas siyasi partileri, geçici idarenin karar almada veya görev-

⁶⁵ Bakınız, al Khaleej, 29/8/2009.

lerini yerine getirmede engellenemeyeceğinde hemfikirlerdir. Filistin Kurtuluş Örgütü İcra Komitesi'nin yetkileri ile çelişecek tavırlardan uzak durulmalıdır." Uzlaşa Mutabakatı ayrıca Gazze Şeridi ve Batı Şeria'da eşzamanlı olarak Filistin Ulusal Konseyi ve Filistin Yasama Konseyi seçimlerine gidilmesini öngörüyordu.⁶⁶

Ulusal Uzlaşa Yolu

Hamas'ın El Aksa İntifadıyla başlamak üzere gittikçe artan nüfuzu zaten çeşitli siyasi krizlerle boğuşmakta olan Filistin Otoritesi'ni yeni bir siyasi krizin içine soktu. Filistin Otoritesi kendini adeta iki ateş arasında buldu: bir tarafta İntifadanın durdurulmasını ve ilave tavizler talep eden güçlü İsrail-ABD-AB üçlüsü, diğer tarafta İntifadanın tırmandırılmasına ve İsrail'in geri çekilmesine dayalı bir ulusal programın devreye sokulmasını isteyen İslami ve Ulusal direniş.

Filistin Otoritesi'nin önemli hususlarda özellikle Hamas ve diğer direniş gruplarına danışmadan etkin biçimde karar verebilecek konumda olmadığı belirgindi. Arafat birden fazla kez İntifadanın sona erdiğini ilan etmişti ama bırakın sona ermeyi, halk ayaklanması hem Filistin Otoritesi'ni hüsrana uğratacak, hem de Arafat'ın inandırıcılığını zedeleyecek biçimde devam etti ve büyüdü.

Mısır'ın tam desteğini arkasına alan Filistin Otoritesi bu hakikatler karşısında bir tarafta İsrail ile müzakereler sürdürmeye çalışırken, diğer tarafta da, İntifada'yı sonlandırmak veya ateşkes sağlamak amacıyla Filistinlilere diyalog çağrısında bulundu. Mısır ise Arap ülkeleri arasındaki ağırlığını,

⁶⁶ Hamas ve Fetih arasındaki Anlaşma Metni, 3/5/2011, site of Jerusalem Media & Communications Center (JMCC), <http://jmcc.org/Documentsandmaps.aspx?id=828>

Filistin muhalefetiyle olan irtibatını ve İsrail, ABD ve Filistin Otoritesi ile sahip olduğu özel ilişkileri devreye sokarak bu çağrını yineledi. Bu bağlamda gerçekleştirilen görüşmelerin en önemlileri şüphesiz 10-13 Kasım 2002 tarihleri arasında El-Fetih ile Hamas, 24-28 Ocak 2003 ve 4-7 Aralık 2003 tarihlerinde ise tüm Filistinli grupların katılımıyla gerçekleştirilen toplantılardı. Toplantılar karşılıklı görüş alışverişi açısından faydalı olsa da, Filistin Otoritesi, direniş gruplarının ilan ettiği 3 aylık ateşkesin dışında hedeflerine ulaşamadı. İlan edilen ateşkes de fiilen 52 gün korunabildi (29 Haziran -21 Ağustos 2003)

2005 senesinin başlarında Filistinliler yeni bir uzlaşma dönemine girdiler ve siyasi ortamlarını düzene soktular. Filistinli grupların 15-17 Mart 2005 tarihleri arasında yaptığı yoğun istişareler sonucunda Filistinlilerin olmazsa olmazlarını sabitleyen Kahire Mutabakatı ortaya çıktı. Gruplar iki madde üzerinde mutabık kalmışlardı: Başkenti Kudüs olan bir bağımsız Filistin Devleti'nin kurulması ve Filistinli mültecilerin geri dönme hakkı.

İsrail'in saldırılarını durdurması ve tutukluları serbest bırakması şartıyla yılsonuna kadar ateşkes ilan edildi. Buna ek olarak Filistin Yasama Konseyi seçimlerinin yapılmasına, Filistin Otoritesi'nin ve Filistin Kurtuluş Örgütü'nün tüm grupları ve temayülleri kapsayacak bir yapıya kavuşturulması yönünde kararlar alındı.

Genel olarak ele alırsak Filistin yerel ve genel seçimleri şeffaf ve demokratik bir ortamda gerçekleşti ve büyük ölçüde Filistin arenasında mevcut olan kuvvetler dengesini yansıttı. Filistin Otoritesi ve El-Fetih lideliğiyle birebir aynı olan FKÖ yönetimi tüm Filistinli grupların yasama ve yürütme organlarına katılmasını teşvik etse de diğer yandan da maalesef yönetimi, karar alma sürecini ve özellikle de siyaset ve güvenlik kurumlarını istisnasız kendi hâkimiyetinde tutmak

istiyordu. FKÖ yönetimi bununla da yetinmeyip, yapılan antlaşmaları istediği gibi yorumluyor ve işine geldiği gibi uyguluyordu. Örneğin Kahire Mutabakatı'nın ardından FKÖ yönetimi örgütün yeniden yapılandırılması yönünde hiçbir adım atmadı, yerel seçimlerin kendisine fayda sağlamayacağını anlayınca da Hebron ve Gazze seçimlerine gölge düşürmeye çabaladı. Hele ki Filistin Yasama Konseyi seçimlerinde Hamas sürpriziyle karşılaşınca bahsi geçen tedbirleri devreye sokarak Konsey'in ve Filistin Hükümeti'nin bir takım hayati yetkilerini gasp etti. Niyet ortadaydı- Hamas'ın çalışmalarını kösteklemek, hükümetini devirmek ve yeni seçimlere giderek El-Fetih'in zaferini teminat altına almak. Kısacası, 40 yıllık iktidar tekelinin ardından El-Fetih liderliği iktidarın hakikaten el değiştirmesine rıza gösterecek veya katlanacak tutuma sahip değildi, hele ki muhatabın karşıt ideolojilere, stratejilere ve önceliklere sahip bir İslami hareket olduğu düşünülürse.

Filistin'in iç durumu, ulusal çalışmaların öncelikleri ve vazgeçilmezleri açısından hep iki farklı vizyona, iki farklı yola ayrılmıştır ve halen ayrılmaktadır. Bu iki yolu izleyenler, İsrail ile yaşanan sıkıntıların çözüme kavuşturulması, direniş ve barışın sağlanması ve Arap ve uluslararası ülkeler ile ilişkiler açısından farklı yaklaşımlara sahiptirler. Dolayısıyla El-Fetih ile Hamas arasındaki ilişkiyi sadece iktidar mücadelesine indirgemek haksızlık olur. Hamas'ın, İsrail kuşatması ve saldırısı altındaki Gazze Şeridi, kurumlarının kapatılması, Filistin Yasama Konseyi üyelerinin tutuklanması ve destekçilerinin Batı Şeria'da takip edilmesi karşısında sergilediği tutumu basitçe iktidar hesaplarıyla açıklamak mümkün değildir.

Lakin şunu da gözardı etmeyelim ki, aslında El-Fetih'in ısrarla Hamas'ın FKÖ antlaşmalarını tanımasını, FKÖ programına ve Ortadoğu Dörlüsü'nün şartlarına uyacak bir hü-

kümet kurmasını istemesi de tamamen Hamas'ı, İsrail'i tanımayı, 1948'de işgal edilen toprakların çoğundan vazgeçmeyi ve aynı zamanda direniş faaliyetlerini sonlandırmayı içeren bir siyasi programa ikna etme çabasından ibaretti.

Bu beklentiler doğrudan Hamas'ın prensipleriyle çelişiyordu. Dolayısıyla Filistin diyalog süreci üç büyük krizle karşı karşıyaydı:

- Filistin ulusal davasına yön verme krizi. Ki bu kriz ulusal öncelikleri, ulusal temelleri, anlaşmazlıkla başa çıkma yollarını ve ulusal davanın siyasi programını da kapsıyordu. Ortada gerçekten büyük bir çekişme vardı: bir tarafta direniş sergileyen ve anlaşmazlığı çözüme kavuşturmak için değişim ve yeni denklemler peşinde olan İslami bir ideoloji, diğer tarafta Arap gerçekçiliğine ve mevcut imkanlara ayak uydurmuş, pragmatik yaklaşımlı ulusal bir yol.

Siyasi bölünmeler nedeniyle özellikle Hamas ve El-Fetih arasında gittikçe derinleşen güven krizi. Buna anarşi ortamını, Hamas'ın Gazze Şeridi'ne hakim olmasını, Filistin Otoritesi'nin Batı Şeria'da işgalcilerle işbirliği yapıp Hamas'ı ortadan kaldırmaya çalışmasını ve karşılıklı yürütülen zarar verici medya ve güvenlik hareketlerini dahil edebiliriz.

- Harici baskılar ve koşullar krizi. Örneğin "FKÖ'nün imzaladığı antlaşmalara sadık kalmak" veya "kuşatmayı kaldıracak bir hükümetin oluşturulması" gibi nispeten "hafif" söylemler kullanılsa da Ortadoğu Dörtlüsü'nün öne sürdüğü koşullar ve ABD ile İsrail'in şart koştuğu standartlar diyalog sürecinin üzerinde bir Demokles Kılıcı gibi sallanıyordu. Söylemlerin tümü esas olarak aynı manayı taşıyordu. Hamas'ın Ortadoğu Dörtlüsü'nün kriterlerine uymayan bir hükümette yer alması durumunda barış süreci durdurulabilir, yardımlar kesilebilir ve Batı Şeria kuşat-

masını yeniden başlatılabildi. ABD sürekli bu tehditlerde bulunuyordu. Yani El-Fetih'in seçimleri kazanması, Gazze Şeridi'nde hakimiyeti tekrar ele geçirmesi, Hamas'ın kenara itilmesi ve halk arasındaki meşruiyetini yitirmesi koşuluyla ABD pratikte Filistin uzlaşısına karşı değildi. Bunun dışında izlenecek her yol kuşatmanın ve krizin devamı ve artması anlamını taşıyordu.

Hamas'ın seçimlerden zaferle çıkıp 10. Hükümeti kurmasının ardından başlayan İsrail kuşatması ve yaşanan iktidar mücadelesinin ortasında "İsrail Hapishanelerindeki Filistinli Mahkumlar ile ilgili Ulusal Uzlaş Belgesi" ortaya çıktı. Söz konusu belgeye işgalcilerin hapishanelerinde tutulan ve El-Fetih, Hamas ve İslami Cihad gibi değişik örgütlerin üyesi olan insanlar imza atmıştı.⁶⁷

Bu belge Ulusal Birliğin anlamına; iktidarın barışçıl yollarla el değiştirmesine; Başkanlık, Hükümet Yasama Komitesi ve Yargı arasındaki işbirliği ve uyuma; Ulusal Uzlaş Hükümeti'nin kurulmasına; Otorite'nin ve FKÖ'nün yeniden yapılanmasına ve ortak siyasi referansa sahip, müşterek bir ulusal direniş cephesinin önemine vurgu yapıyordu.

Aynı belge Filistin halkının 1967'de işgal edilen toprakların tamamı üzerinde, başkenti Kudüs olan bir bağımsız devlet kurma hakkına; BM Beyannamesi'nin ve uluslararası hukukun Filistin halkına tanıdığı tarihi haklar doğrultusunda mültecilere dönüş izni verilmesine ve tüm tutukluların hürriyetine kavuşmasına dikkat çekiyordu. Ulusal Uzlaş Belgesi, üçüncü paragrafında müzakere ve diplomatik girişimleri-

⁶⁷ Bakınız, Mohsen Moh'd Saleh and Wael Sa'ad (eds), al- Watha'iq al-Filastiniyyah li Sanat 2006 (Palestinian Documents for the Year 2006) (Beirut: al-Zaytouna Centre for Studies and Consultations, 2008), s.364. Bakınız aynı zamanda National Conciliation Document of the Prisoners, 28/6/006, <http://www.bitterlemons.org/docs/prisoners.html>

nin direniş ile yanyana yürümesini öneriyor, yedinci paragrafta ise her türlü müzakere sonucunun yeni Filistin Ulusal Konseyi'nin onayına veya Filistin ve Diaspora'da yapılacak halkoylamasına sunulması şartıyla müzakere yürütme görevinin FKÖ ve Filistin Otoritesi Başkanı'nın yetki alanına girdiğini teyid ediyordu.

İslami Cihad temsilcisi müzakerelerle ilgili bu yedinci maddeye şerh düşerken, Nafha, Aşkelon, Beerşeva, Nakab, Ofer ve Majeddo hapisanelerinde bulunan Hamas tutukluları bir bildiri yayınlayarak, Uzlaşma Belgesi'nin kendi şahsi görüşlerini doğru yansıtmadığını, bazı maddeleri tamamıyla reddettiklerini, diğer maddeler ile ilgili ise bazı kaygıları bulunduğunu duyurdular.⁶⁸

Filistin Devlet Başkanı Abbas ve FKÖ İcra Komitesi, İsrail ile yapılacak müzakerelerin önünü açtığı için "İsrail Hapishanelerindeki Filistinli Mahkûmlar ile ilgili Ulusal Uzlaşma Belgesi'ni" memnuniyetle karşıladılar. Belge bilhassa 1967'de işgal edilen topraklar üzerinde bir Filistin devletinin kurulmasına odaklanıyordu ama bunun nihai bir barış antlaşması anlamını taşıyıp taşımadığını belirsiz bırakıyordu. 1948'de işgal edilen toprakları kurtarma hakkına ise hiç değinmiyordu. Hamas olmazsa olmaz ilkelere sahipti. Bu temel prensipler hiçbir referanduma veya oylamaya tabi tutulamazdı. Uzlaşma Belgesi ise müzakere sürecinin sonuçlarını yeni Filistin Ulusal Konseyi'ne veya referanduma sunmayı öngörüyordu.

Filistin Yürütme Konseyi tarafından Gazze ve Ramallah'ta 25-26 Mayıs 2006 tarihleri arasında düzenlenen Ulusal Diyalog Konferansı'nda Devlet Başkanı Mahmud Abbas, 10 gün

⁶⁸ Mohsen Moh'd Saleh and Wael Sa'ad (eds), al- Watha'iq al- Filastiniyah li Sanat 2006 , sayfalar. 368-436.

zarfında mutabakat sağlanamaması takdirinde söz konusu belgeyi halkoylamasına sunacağını açıkladı.⁶⁹

Hamas ise belgenin uygun bir tartışma zemini teşkil ettiğini resmen beyan etti ama belgeyi mevcut şekliyle kabul etmeyi veya referanduma götürmeyi reddetti. Uzun müzakerelerin ardından belge düzeltilmiş şekliyle 28 Haziran 2006 tarihinde yayınlandı. Yapılan düzeltmelere rağmen belge El-Fetih, Hamas ve diğer partiler tarafından farklı yorumlanabilecek içeriğini ve belirsizliğini büyük ölçüde muhafaza etti. Müzakere süreci ile ilgili maddeler varlığını korudu. Sadece dördüncü maddeye bir ek yapılarak, Filistin siyasi davasının Filistin halkının temel haklarını güvence altına alacak kapsamda sürdürülmesi gerektiği ifade edildi.

Görünüşte Hamas, FKÖ'nün yönetimi ve müzakere sürecinde Filistinlileri temsil etme hakkı ile ilgili taviz vermiş gibi görünse de, bir ulusal uzlaşi hükümetini kurmaya yönelik görüşmeler süregelen anarşi ortamı, İsrail ve uluslararası camianın kuşatmayı yoğunlaştırması ve asker Gilad Şalit'in yakalanmasının ardından İsrail'in Hamas ve diğer direniş gruplarına karşı başlattığı operasyonlar sebebiyle sekteye uğradı.

Böyle bir ortamda Suud Kralı Abdullah Abdülaziz, El-Fetih ve Hamas'ı 29 Ocak 2007'de diyalog için Mekke'ye davet etti. İki taraf da daveti memnuniyetle karşıladı ve 6-8 Şubat 2007 tarihleri arasında Mekke Antlaşması'yla neticelenen bir dizi görüşme gerçekleştirildi. Mekke Antlaşması Filistin kanununun mukaddesatına vurgu yaparak biran önce ulusal uzlaşi hükümetinin kurulmasını ve FKÖ'nün yapısal olarak geliştirilerek, reforma tabi tutulmasını karara bağladı.

⁶⁹ Ibid., s. 432.

Antlaşma, siyasi ortaklık ilkesini ve siyasetin çoğulcu temelini yeniden teyid etti.⁷⁰

Filistin Otoritesi Başkanı yayınladığı bir “emanet mektubu” Filistinlilerin yüksek ulusal çıkarlarını koruyacağını, onların kazanımlarını muhafaza edip geliştireceğini, Filistin Ulusal Konseyi’nin onayladığı ulusal hedefler, Anayasa, Ulusal Uzlaşma Belgesi ve Arap zirvelerinde alınan kararlar doğrultusunda çalışacağını vadediyordu.

İsmail Haniye Hükümeti de Mekke Antlaşması’na eklenen bir metinle Başkan’ın bu vaatlerine riayet edeceğini açıkladı. Hükümet aynı temel üzerinde FKÖ’nün imzaladığı antlaşmalara da saygı göstereceğini taahhüt etti, ki bu hükümet programına da bu biçimde yansdı.⁷¹

Birçok kişi, kullanılan “saygı” ifadesini Hamas’ın yeni bir tavizi olarak değerlendirirken Hamas, kullandığı bu terimin El-Fetih ve diğerlerine güvence sağlasa da kanunen bağlayıcı bir tarafı olmadığı ve taviz anlamına gelmediği görüşünü savundu. Hamas, iç bölünmüşlüğü ortadan kaldırmak ve kuşatmayla mücadele etmek namına böyle bir ifadenin kullanılması gerektiğini düşünüyordu. Hamas aynı zamanda kendisini taviz vermekle itham eden iki numaralı El Kaide lideri Eymen el-Zevahiri’ye de cevap vermek durumunda kaldı. Zevahiri’ye göre Filistin İslami vakıf arazisiydi, kimse bu toprakların bir kısmından feragat edemezdi ve Hamas “bir direniş ve mücadele hareketidir ve bir karış Filistin top-rağı işgal altında olduğu süre boyunca da böyle kalacaktır”.⁷²

⁷⁰ Mohsen Moh'd Saleh and Wael Sa'ad (eds), *al- Watha'iq al- Filastiniyah li Sanat 2007* (Palestinian Documents for the Year 2007) (Beirut: al-Zaytouna Centre for Studies and Consultations, 2009), s.122.

⁷¹ *Ibid.*, s.170.

⁷² *Ibid.*, s.164.

Mekke Antlaşması sadece 3 ay hayatta kalabildi. Aslında Haniye bir ulusal uzlaşi hükümeti kurmuş ve bu hükümet Filistin Yasama Konseyi'nden güvenoyu almıştı fakat buna rağmen anarşi dolu bir dönem yaşanıyor, İsrail, ABD ve El-Fetih Hareketi'nin içindeki bir grup ilerlemeleri sekteye uğratmak için çaba sarfediyordu. Bu tutum nihayetinde El-Fetih ve Hamas arasında açık bir çatışma çıkardı ve sonunda Hamas Gazze Şeridi'nde hâkimiyeti eline geçirdi. Böylece siyasi çekişmelere ve iktidar mücadelesine bir de coğrafi ayrılık eklenmiş oldu. Ramallah ve Gazze de iki ayrı hükümet şekillendi, şiddet ve güvensizlik hakim oldu. Kurumsal, medeni ilişkiler ve yaklaşımlar neredeyse imkânsız kılınmıştı.

Başkan Abbas ve taraftarlarına göre Hamas kanlı bir darbe gerçekleştirmişti ve bu darbeden vazgeçip Filistin, Arap ve uluslararası "meşruiyete" geri dönmediği sürece kendisiyle uzlaşi imkanı bulunmuyordu. Abbas 18 Temmuz 2007 tarihinde FKÖ merkez komitesinde Hamas'ı şahsına karşı suikast girişimleriyle suçladı ve Kahire Antlaşması'nın (17 Mart 2005) sona erdiğini açıkladı. Abbas erken başkanlık ve Filistin Yasama Konseyi seçimlerinin de öne alınarak nisbi temsil sistemine göre yapılmasını teklif etti. Nisbi temsil sistemi özellikle küçük partilerin (en başta solcu partilerin) hoşuna gitti zira El-Fetih ile Hamas arasında yaşanan görüş ayrılıkları da göz önünde bulundurulduğunda bu sistemle, Filistin karar mekanizması üzerinde sadece marjinal etkiye sahip olan küçük partiler birden iktidarı belirleyen, nüfuz sahibi partiler konumuna gelecekti.

Abbas daha da ileriye giderek Filistin Yasama Konseyi adaylarının öncelikli olarak FKÖ'nün siyasi duruşuna (kastedilen siyasi duruş, Hamas, İslami Cihad ve diğer direniş güçlerinin FKÖ'ye katılmadan önce sergilenen; reform ve yeniden yapılanma öncesi duruştur) bağlı olmaları şartını

getirmeye çabaladı. Burada ortaya koyulan yegâne amaç, Hamas'ı siyasi sürecin dışında tutmak ve her türlü uzlaşi yolunu ihtimal dışı bırakmaktı.⁷³

Hamas ise yaptıklarını, Filistin Yasama Konseyi'nin çoğunluk desteğini arkasına alan, İçişleri Bakanı'nın görevlerini de üstlenen Filistin Otoritesi Başbakanı'nın emirleri doğrultusunda yerine getirilen, meşru ve kaçınılmaz icraatlar olarak kabul ediyordu. Bu Başbakan, Hükümet talimatlarını yerine getirmeyen ve anarşi ortamını teşvik eden, Filistin Otoritesi'ne bağlı bir güvenlik teşkilatı ile karşı karşıyaydı. Hamas'a göre Haniye Hükümeti Filistin Anayasası'na dayanan yegâne geçici hükümeti temsil ediyordu. Ramallah Hükümeti ise Anayasa'nın ihlali anlamına geliyordu. Hamas şartsız ve önkoşulsuz diyaloga hazırdı ama Filistin Yasama Konseyi'nin ve Hükümet'in meşruiyetini gözardı etmeye yanaşmıyordu. FKÖ yapısının hukuk çerçevesi dışında ve Otorite'nin yasama organlarını baypas etmek için kullanılmasına Hamas rıza gösteremezdi. Örgüt, güvenlik meselesinin ivedilikle ele alınması gerektiğini, emniyet birimlerinin ulusal ve profesyonel bir temelde yeni bir yapıya kavuşması gerektiğini ve ismi rüşvete karışmış, şüpheli emniyet mensuplarının teşkiltattan ihrac edilmesi gerektiğini beyan etti.⁷⁴

Buna karşın FKÖ'ye yakın Filistinli gruplar Hamas'ın gerçekleştirdiği "darbeyi" daha açık ve sert sözlerle eleştirerek, Abbas'ın Batı Şeria'da aldığı önlemleri anlayışla karşıladılar. Aynı gruplar Abbas'ın yayınladığı kararlara ve devreye soktuğu sert güvenlik tedbirlerine sadece yüzeysel olarak değindiler. Aslında bu gruplar, özellikle de solcular, Abbas'ın sa-

⁷³ Bakanız, al- Hayat al -Jadida newspaper, Ramallah and al -Quds al -Arabi newspaper, 3/9/2007.

⁷⁴ Bakanız, örneğin Halit Meşal 'in gazetecilerle Doha'daki görüşmesi, al -Watan Gazetesi , Qatar and al-Hayat, 22/7/2007

vunduğu barış sürecine karşı çıkan Hamas'ın siyasi duruşuna daha yakındılar.

Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi 4 maddeye dayanan bir ulusal uzlaşma girişimi başlattı:

- Hamas'ın Gazze Şeridi'nde gerçekleştirdiği darbeden geri adım atması
- Yeni seçimlere hazırlanmak üzere bağımsız bir lider eşliğinde geçici hükümet kurulması
- Genel seçim sisteminin nisbi temsil sistemi yönünde değiştirilmesi
- FKÖ'nün aktifleştirilmesi ve geliştirilmesi⁷⁵

Bu girişim de karşılık bulmadı ve Hamas ile El-Fetih'in arasını bulmak için Filistinli, Arap ve Müslüman girişimleri devam etti. Bunların arasında en önemlisi, 23 Mart 2008 Sanaa Mutabakatı ile sonuçlanan Yemen girişimiydi. Lakin hem Sanaa Mutabakatı, hem de mutabakatı El-Fetih namına imzalayan Azzam el-Ahmed Devlet Başkanı Abbas'ın danışmanları tarafından ağır bir dille eleştirildiler. Yani uzlaşma sürecini mutabakat metni üzerinden sürdürme imkânı ortadan kaldırılmış oldu. Ashında El-Fetih ve Hamas'ın Yemen Girişimi'ne verdikleri onay iki örgüt arasında diyalogun yeniden başlamasına ve Gazze hadiseleri öncesindeki statükoyu (14.06.2007)yeniden inşa etmeye olanak tanıyacak bir çerçeve olarak öngörülmüştü. Abbas ise danışmanlarının sergilediği tutumu benimseyerek Yemen Girişimi'ne diyalog başlangıcı olarak değil, bitişi olarak yaklaştı.

Senegal Başkanı Abdulaye Wade Haziran 2008'de İslam İşbirliği Teşkilatı Başkanı olarak El Fetih ve Hamas heyetle-

⁷⁵ Arabs 48, 4/7/2007.

riyle biraraya gelerek uzlaşa sağlamaya çabaladı ama elle tutulur bir sonuç alamadı.

5 Haziran 2008'de Başkan Abbas bu sefer olumlu ve uzlaşmacı bir tonda diyalog çağrısında bulundu ve Mısır'ı arabulucu olmaya davet etti. Mısır ve Hamas bu fikri sıcak karşıladılar. Mısır, 14 Filistin partisinin katılımıyla gerçekleştirilecek görüşmelere ev sahipliği yapacaktı ve bir uzlaşa taslağı sundu. Ama Batı Şeria'da Hamas taraftarlarına yönelik tutuklama operasyonlarının devam etmesi ve görüşmelerde samimi bir tavır sergilenmemesi üzerine atmosfer gerildi. Mısırlıların Hamas'a aktardığı bilgilere göre Mahmud Abbas toplantının açılış seronomisine diğer Arap idarecilerle birlikte eşlik edecek ve açılış konuşmalarının ardından salonu terk edecekti. Hamas ise Abbas'ın toplantılara öncülük yapmaktan ziyade, anlaşmazlığın muhatabı ve El Fetih lideri olarak tüm diyalog görüşmelerine katılmasını ve talep etti. Abbas daha çok uluslararası meşruiyetini koruma ve görev süresini yenileme derdinde olduğu için kimse onun bu konferansı gerçekten destekleyip desteklemediğinden emin değildi.

Bunun üzerine Hamas ve 3 diğer parti Mısır Hükümeti'nin eleştiri oklarını üzerine çekerek (İslami Cihad, Filistin'in Kurtuluşu için Halk Cephesi, El-Saika.) Kahire Toplantısı'na katılmaktan vazgeçti.

Gazze Şeridi'nin 27 Aralık 2008 — 18 Ocak 2009 İsrail saldırıları karşısında sergilediği performans ve dayanıklılık; Hamas'ın halk arasında artan popülaritesi ve muhaliflerinin Hamas'ı devirme umutlarını yitirmesi — işte tüm bu etkeler ulusal diyalogu teşvik ediyordu. Böyle bir ortamda Hamas ve El-Fetih arasında 24-25 Şubat 2009 tarihlerinde Mısır öncülüğünde diyalog oturumları yapıldı. Diğer partiler 26 Şubat'ta görüşmelere iştirak ettiler. FKÖ, seçimler, güvenlik, geçici hükümet ve ulusal uzlaşa konularını görüşmek üzere 5 ayrı komite oluşturuldu. Sonuncusu 28-30 Haziran 2009

olmak üzere toplamda 6 farklı oturum gerçekleştirildi. Görünüşte birçok konu üzerinde gayet önemli gelişmeler kaydedilmişti. Fakat özellikle de Batı Şeria'da bulunan Filistinli siyasi tutuklular meselesi görüşmelere gölge düşürmeye devam etti. Müzakereler uzun sürüyordu, Gazze Şeridi'ne nefes aldirmayan kuşatma gittikçe kötüleşti, Hamas'ın Gazze Savaşı ardından kazandığı popülarite azaldı, ve Barack Obama'nın Amerikan Başkanı seçilmesinin ardından Filistin Otoritesi barış sürecinde nihai bir ilerleme kaydedeme umuduna girdi. Hal böyle olunca El-Fetih daha sert bir tavır sergilemeye başladı ve zamana oynadı. Öyle ki, Hamas'ın kapsamlı bir uzlaşa üzerine yoğunlaştığı bu dönemde El Fetih kuşatmayı kaldırtacak (İsrail ve uluslararası camianın karşı çıkmayacağı) bir ulusal uzlaşa hükümetinin kurulmasına ve erken başkanlık ve genel seçimlere odaklandı.

Mısır, 4100 kelimden (22 sayfa) oluşan detaylı bir uzlaşa önerisini 15 Ekim 2010'dan evvel imzalanmak üzere Hamas ve El Fetih'e sundu. İsrail'in Gazze'ye düzenlediği saldırılarla ilgili hazırlanan Goldstone Raporu'nun ve Filistin Otoritesi'nin bu rapora yönelik sergilediği zayıf performansın tartışıldığı bir ortamda El Fetih Hareketi Mısır'ın sunduğu öneriyi hemen onaylamaya razı oldu. Hamas ise metni incelemek için süre istedi. Mısır belgesini şöyle özetleyebiliriz:

- FKÖ'nün aktif duruma getirilmesi ve geliştirilmesi
- Filistin Ulusal Konseyi seçimlerine kadar görevlendirilecek ve kararlarını oybirliğiyle alacak geçici bir yönetim çerçevesi oluşturmak
- Başkanlık, Filistin Ulusal Konseyi, Filistin Yasama Konseyi seçimlerinin eşzamanlı yapılması. Ulusal Konsey seçimlerinin Filistin ve Diaspora'da nisbi temsil sistemine göre gerçekleştirilmesi.

Yasama Konseyi Seçimleri'nde temsilcilerin 75% oranında listelere göre, 25% oranında bölgelere göre seçilmesi.

- Güvenlik güçlerinin profesyonel ve tarafsız bir yapıya kavuşturulması.

Filistin Devlet Başkanı'nın talimatıyla ve mutabakatla profesyonel subaylardan oluşan Yüksek Güvenlik Komitesi'nin kurulması. Arap ülkeleri ve Mısır'ın gözlemci olarak, Komite'nin Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki icraatlarını Ulusal Uzlaşa Belgesi doğrultusunda denetlemesi.

- Anarşi düzeninden kaynaklanan hak ihlallerinin ve bölünmelerin hukuk ve meşruiyet temelinde çözüme kavuşturulması

- Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde bulunan tüm siyasi tutukluların serbest bırakılması

Ortada bir güven krizi vardı ve geride kalan yıllarda bazı tecrübeler edinilmişti. Belge hazırlanırken bunlar dikkate alınmıştı ve Hamas'ın metni gözden geçirerek, kullanılan ifadelerle sahip çıkması bekleniyordu. Yapılacak düzeltmeler ve eklentiler hiçbir şekilde verilen taahhütlerden kaytarma kapısı olarak suistimal edilmemeliydi. Hamas çok sayıda eklenti talebinde bulundu:

- FKÖ'nün geçici yönetim çerçevesi ele alınırken metne şu ifade eklendi: Biraz evvel bahsi geçen görevlerin üzerinde oybirliğiyle ulusal uzlaşa sağlanmıştır ve bu görevlerden vazgeçilemez.

-Seçim komitesi ile ilgili paragrafta şu değişiklik yapıldı: Başkanın kararıyla bir ulusal seçim komitesi kurulur.

- Yüksek Güvenlik Komitesi'nin kurulmasına karar verildiğini belirten bir metnin belgeye eklenmesi

- "Arap ülkelerinin ve Mısır'ın desteğiyle Filistin güvenlik güçlerine görevi iade edilecektir. Teşkilat yeni bir yapıya kavuşacaktır." Metinde kullanılan, "görevi iade edilecektir" ifadesinin, "yeniden yapılandırılacaktır" ifadesiyle değiştirilmesi.⁷⁶

Fakat Mısır Hükümeti ve El-Fetih belge üzerinde tartışmaya veya değişiklik yapmaya yanaşmadılar. Böylece uzlaşma projesi askıda kaldı. Kurtuluşu için Halk Cephesi'nin; Mu-nib El Masır ve Yasir El Wadiya gibi bağımsız idarecilerin uygun bir çözüm arayışları ise fayda etmedi. Devreye Katar, Suudi Arabistan, Sudan, Libya ve Türkiye girse de hiçbir sonuç alınmadı

Mısır İstihbarat Genel Başkanı, Halid Mişal ile Mekke'de yaptığı görüşmede ona, El-Fetih ve Hamas'ın Mısır'ın sunduğu taslak üzerinde Hamas'ın talep ettiği değişiklikler doğrultusunda mutabık kalmasının kendileri açısından önem teşkil etmediğini ifade etti.⁷⁷

24 Eylül 2010 tarihinde Şam'da yapılan pazarlıklarda güvenlik konusu hariç, Hamas'ın düzeltme talepleri birçok açıdan karşılandı. Bunun üzerine iki taraf 9 Kasım 2010 tarihinde Şam'da tekrar biraraya geldiler ama nafile.

Arap Dünyası'nda 2011 başlarından itibaren yaşanmaya başlanan değişimler aynı zamanda Filistin uzlaşısı üzerindeki baskıları da artırdı. Hamas taleplerinin yerine getirilmesi ve güvenlik konusunun da çözülmesiyle birlikte 3 Mayıs 2011'de Kahire'de imzalanan Ulusal Uzlaşma Antlaşması ulusal birliğe giden yolda önemli bir adımı teşkil ediyordu.

⁷⁶ On the remarks of Hamas on the Egyptian paper, bakınız site of Alja-zeera.net, 18-19/10/2009; Asharq Alawsat, 20/10/2009; al-Sharq newspaper, Doha, 23/10/2009; and al- Hayat, 26/10/2009.

⁷⁷ Al-Hayat, 6/10/2010.

20 Aralık 2012'de Filistinli gruplar Kahire'de buluşarak bir merkez seçim komitesi; Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde hürriyet ve güven inşa etme komitesi; ve toplumsal uzlaşma komisyonu kurmaya karar verdiler. 2012 Şubat ayında El Fetih ve Hamas, bizzat Başkan Abbas'ı kurulacak ulusal muhtabakat hükümetinin başına atama konusunda anlaşılabilirler. Bu, Hamas'ın uzlaşma ileri taşıma yönünde bir iyi niyet gösterisi olarak algılandı. Fakat buna rağmen kitabın yazıldığı 2013 yazına kadar hedeflenen uzlaşma gerçekleşmedi.

Öyle görünüyor ki, iki tarafın da gerçek bir uzlaşma varmak için önemli zorlukları aşması gerekiyor.

Aslında iki tarafın da güven artırıcı sağlam bir programa ihtiyacı olduğu ortada. Bunun yanı sıra bölünmüşlükten menfaat sağlayanların üzerine kararlılıkla gidilmeli ve İsrail ile Amerika'nın bu uzlaşma engellemenek için sürece müdahil olmaları önlenmelidir.

Barış görüşmelerine uzanan yol

İsrail'in müzakere stratejisi "çözümünden" ziyade "durumu idare etmeye" dayanıyordu. Stratejinin hedefi, her ne pahasına olursa olsun İsrail muhaliflerini zayıflatmak ve İsrail'in dayattığı şartları tek seçenek olarak kabul ettirmektir. Hal böyle olunca, müzakere sürecinin neden ilerlemediğini açıklamak ta gayet basit. İsraililer, Eylül 1993'de imzalanan Oslo Antlaşmaları'ndan itibaren Tizhak Rabin'in "hiçbir tarih kutsal değildir"⁷⁸ söylemini pekiştirmek için ellerinden geleni yaptılar. Bu söylem aynı zamanda İsrail'in izlediği politikala-

⁷⁸ The New York Times Newspaper, 14/12/1993, <http://www.nytimes.com/1993/12/14/world/israel-sees-new-delays-to-palestinian-self-rule.html>

rının, uyguladığı baskı ve şantaj yöntemlerinin temel dayanağı haline getirildi.

Ehud Barak önderliğindeki İşçi Partisi 3 yıllık (1996-1999) Likud idaresinin ardından iktidara gelince nihai barışın sağlanması arzusunun dile getirdi fakat “5 Hayır” sloganıyla özetlenen bir çözüm platformu sundu.⁷⁹

1. Doğu Kudüs'ün Filistinlilere iade edilmesine hayır. Kudüs bir bütün olarak İsrail Devleti'nin, ve sadece İsrail Devleti'nin ebedi başkentidir.
2. İsrail'in 1967 Savaşı öncesi sınırlara dönmesine hayır.
3. Filistinli mültecilerin geri dönmesine hayır.
4. Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde kurulan Yahudi yerleşimlerin terkedilmesine hayır.
5. Batı Şeria'da bir Arap ordusunun bulunmasına hayır. (Yani kurulacak Filistin Devleti ordusuz olacak ve tam egemenlikten mahrum kalacaktı)

ABD Başkanı Bill Clinton iki tarafı 2000 senesinin yazında Camp David'e davet etti. Nihai bir antlaşmaya varmak amacıyla 12-25 Temmuz tarihleri arasında müzakere maratonu düzenlendi. Anlaşılan sınır ve yerleşim birimleri üzerinde mutabakata varıldı (Gazze Şeridi'nin 90%'ı ve Batı Şeria'nın tamamı Filistinlilere verilecekti, toprak takası yapılacaktı. İsrail ise yerleşim muhafaza edecekti) Fakat Kudüs ve mülteciler konusunda çözüme varılamadı ve müzakereler sona erdi. Zaten iki ay sonra da El Aksa İntifadası patlak verdi.

⁷⁹ The Jerusalem Post , 19/5/2000. Bakınız aynı zamanda Israel Ministry of Foreign Affairs, 19/5/2000, <http://mfa.gov.il/MFA-Archive/2000/Pages/Israel-s%20Peace%20Policy%20-%20Barak%20Article%20in%20JPost%20-%20M.aspx>

İsrail gittikçe sert bir tavır sergilemeye başladı ve Ehud Barak 9 Aralık 2000'de başbakanlıktan istifa etmek zorunda bırakıldı. 6 Şubat 2001'de yapılan genel seçimleri Ariel Şaron rakibi Barak'a karşı tarihi bir 25%'lik bir farkla kazandı. Aşırı Likud Partisi tekrar siyasi arenaya dönüyordu.

Vadettiğinin tersine Şaron İsrail'in güvenliğini sağlayıp İntifadayı 100 gün zarfında bitiremedi. Şaron bunun yerine dinamikleri değiştirerek kendi gerçeklerini dayatmaya çalıştı. Şaron zamanında Mısır ile yapılan Camp David Antlaşmalarına karşı çıkmış, Oslo Antlaşmaları'na da razı olmamıştı. Hatta Ürdün Krallığı ile İsrail Devleti arasında imzalanan Barış Antlaşmasına yönelik bazı çekinceler dile getirdi.

Şaron defalarca Oslo Sözleşmesi'nin öldüğünü beyan etti. İktidara geldiğinde öncelikli meselesi güvenlikti. Filistinlilere Batı Şeria'nın sadece 40%-45%'i üzerinde özerklik tanıyordu ve İntifada sonlandırılmadan hiçbir görüşme yapılmayacağını ifade ediyordu. Şaron 2006 senesine kadar iktidarda kaldı. Bu süre zarfında barış görüşmeleri sekteye uğradı, İsrail ise İntifada'yı bitirme ve alternatif çözümler bulma arayışına girdi.

Cenevre mutabakatı

Filistinliler İntifada ile meşgul durumdayken Filistin Başkanlığı ile El-Fetih'e yakın bir grup ve İsrail merkezi ile solu arasında iki yıl boyunca gizli görüşmeler sürdürüldü. Yapılan müzakereler, Filistin-İsrail sorununu çözmeyi amaçlayan 2003 Cenevre Mutabakatı ile neticelendi. Kalıcı bir statüko öngören anlaşma taslağını şöyle özetleyebiliriz:

- Söz konusu antlaşma Yahudi halkının devlet kurma hakkını ve Filistin halkının devlet kurma hakkını benimsiyordu.

- Filistin Devleti Batı Şeria ile Gazze Şeridi'nin tamamını kapsayacak ve silahdan arındırılmış bölge olacaktır. Kudüs'teki Yahudi yerleşim birimleri ve Yahudi mahalleleri İsrail Devleti'nce ilhak edilecekti. İsrail bunun karşılığında "kendi" topraklarından aynı kalite ve büyüklükte bir alanı Filistin Devleti'ne devredecekti. Söz konusu arazi Batı Şeria topraklarının %2 - %3'üne tekabül ediyordu.

- Taraflar, Kudüs bölgesinde ve kendi egemenlikleri altında karşılıklı olarak tanıdıkları başkentlerine sahip olacaklardı. İki tarafın onayı olmadan Mescidi Aksa veya İsraililerin "Tapınak Dağı" olarak andıkları bölgede hiçbir kazı, hafriyat veya inşaat faaliyeti gerçekleştirilmeyecekti. Antlaşmaya göre Kudüs'ün Yahudi mahallesi, Batı Duvarı'nı ve Zeytinlik Dağında bulunan Yahudi mezarlığını İsrail idaresine bırakılacaktı.

- Antlaşma çerçevesinde Filistinli mülteciler ülkelerine geri dönebilecek ama 1948'de işgal edilen topraklarına geri dönme hakkına sahip olmayacaktı. Mültecilere geri dönüş hakkı tanınması İsrail Devleti'nin egemenliği nezdinde ele alınacak bir mesele olarak kabul ediliyordu. Mültecilere çektikleri sıkıntılar ve mal, mülk kaybı karşılığında tazminat hakkı tanınacaktı.

- Antlaşmaya göre İsrail'e karşı "terör" faaliyetlerinin önlenmesi için Filistin Devlet sınırları dâhilinde sıkı güvenlik tedbirleri alınacaktı. İsrail Devleti Batı Şeria'nın Kuzeyi'nde ve ortasında iki erken uyarı merkezi kurma hakkına sahip olacaktı ve İsrail Hava Kuvvetleri Filistin hava sahasını eğitim amaçlı kullanma hakkına sahip olacaktı.

- Tüm sınır geçişleri Filistin Güvenlik Güçleri ve Çocuklu Güç'ün müşterek denetimine bırakılacaktı.⁸⁰

Ortaya atılan çözüm taslağı gayriresmi bir girişimin mahsulü olmasına rağmen, mevcut Filistin yönetiminin öngörülen bağımsızlık için ne derece ileri gidebileceğini görme açısından önemliydi. Söz konusu müzakerelere katılan Filistin temsilcileri arasında Filistin Yasama Konseyi Genel Sekreteri ve Kültür Eski Bakanı Yaser Rabbo; Tutuklulardan Sorumlu Eski Bakan Nebil Kassis ve tanınmış El-Fetih liderleri Kad-dura Fares, Muhammed Hurani ve Zuhair Manasra bulunuyordu. Yossi Beilin, Yossi Sarid, Amnon Şakak, Amram Mitzna ve Avraham Burg gibi İsraili katılımcıların hepsi istisnasız İsrail muhalefetini temsil ediyorlardı ve İsrail karar mekanizmasında kıyaslanabilecek bir role sahip değildiler.

Arap Girişimi

Arap zirveleri ve Arap Birliği Filistin'in geleceğine yönelik vizyonları ele almaya devam ediyordu. 1982 Fez Arap Zirvesi kapsamında kabul edilen Arap Barış Planı Arap ülkelerinin yaklaşımlarını tanımlıyordu. Söz konusu proje, 1967 yılında işgal edilen Filistin toprakları sınırları içinde, başkenti Kudüs olan bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasını öngörüyordu. Plan, Filistinli Arapların kendi anayurtlarına geri dönme hakkını teyid ediyor ve bölgedeki tüm devletler barış içinde yaşama imkanına kavuşmasını savunuyordu.

27 — 28 Mart 2002 tarihleri arasında Beyrut'ta gerçekleştirilen Arap Zirvesi'nde kabul edilen Suudi Barış Girişimi Fez Arap Barış Projesi'nin yerini aldı ve Arap ülkelerinin barış vizyonunu temsil etmeye başladı. Bu girişim Batı Şeria ve

⁸⁰ Cenevre Sözleşmesi'nin tam metni için bakınız, <http://www.genevaaccord.org/mainmenu/english>

Gazze Şeridi'nde bağımsız bir Filistin Devleti kurulması konusunda esas itibarıyla önceki girişimlerden farklı değildi ama "İsrail'in öneriyi kabul etmesiyle birlikte Arap ülkelerinin İsrail ile bu kapsamlı barış çerçevesinde normal ilişkilere girmesinin mümkün olacağını" beyan ediyordu.⁸¹

Yol haritası

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 12 Mart 2002 tarihinde 1397 sayılı kararını yayınladığında Filistinliler siyasi bir zafer elde etmiş gibi görünüyorlardı. Zira bağımsızlık mücadelesinin geleceğiyle ilgili ilk kez bu denli net bir tavır ortaya konmuş, İsrail ile barış içinde, yanyana yaşayacak bağımsız Filistin devleti vizyonu şekillendirilmişti.⁸²

24 Haziran 2002'de George W. Bush barış antlaşmasıyla ilgili kendi vizyonunu sunarak "bağımsız ayakta durabilecek, güvenilir bir Filistin Devleti'nin" ve , "barış ve güvenlik içinde yanyana yaşayacak iki devletin " oluşturulması yönünde müzakerelerin yapılması çağrısında bulundu.⁸³ Bu görüş Ortadoğu Dörtlüsü tarafından da benimsendi ve 2003 Nisan ayında "Yol Haritası" adı altında nihai şeklini aldı.⁸⁴

⁸¹ Kingdom Stance on Palestinian Issue, site of Ministry of Foreign Affairs, KSA, 5/7/2005,
<http://www.mofa.gov.sa/sites/mofaen/aboutKingdom/KingdomForeignPolicy/Pages/PalestineCause34652.aspx>

⁸² Ibid.

⁸³ Security Council, 4489 th meeting, Resolution 1397 (2002), UN, 12/3/2002,
http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1397%282002%29

⁸⁴ Georg Bush'un söyleminin tam metni için bakınız, The Guardian Newspaper, London, 25/6/2002,
<http://www.guardian.co.uk/world/2002/jun/25/israel/usa>

Söz konusu Yol Haritasının esas önemi, ABD'nin ilk kez bağımsız Filistin Devleti'nin kurulmasıyla ilgili belirli bir tarih (2005 sonu) öngörmesiydi. Yol Haritası üç ayrı safhadan oluşuyor ve iki taraflı, güven oluşturuvcu bir programa dayanıyordu. İsrail'e kapsamlı güvenlik teminatları verilecekti, Filistin Otoritesi ise İntifada'yı durduracak ve kapsamlı siyasi, idari ve ekonomik reformlar devreye sokacaktı. Yol Haritası birçok eksiğe sahipti: hem kapsamlı ve nihai bir statüko antlaşmasından bahsediyor ama kilit meselelerin çözümünü gelecekte yapılacak müzakerelere havale ediyordu. İsrail tarafına herhangi bir sorumluluk yüklemeyken, Filistin tarafını İsrail'in "merhametine" muhtaç kılıyordu. Aslında ABD'nin yaptığı, Filistin tarafının taahhütlerini yerine getirmesini sağlamaktı. İsraililer ise taahhütleri yerine getirmeyi bir yana bırakın, daha Yol Haritasının ilk aşamasında öngörülen yerleşim birimlerini yıkmak veya yeni yerleşim faaliyetlerini durdurmak gibi adımları atmamışlardı.

Yol Haritası nihai statüko ile ilgili hususlarda (Kudüs, mülteciler, yerleşim birimleri, sınırlar, egemenlik...) hiçbir vizyon ortaya koymamıştı ve İsrail tarafını yükümlülüklerini hakikaten yerine getirmeye zorlayacak herhangi bir gerçek mekanizma ihtiva etmiyordu. Dahası, işgal mağdurlarının güvenliğini teminat altına alacağına, işgal kuvvetlerinin güvenliğine odaklanıyordu.

İsrail Hükümeti 25 Mayıs 2003'de Yol Haritası'nı onayladı ama aynı zamanda 14 farklı konuda çekincelerini ortaya attı. Böylece Yol Haritası hedeflenen otoritesini baştan kaybetti. Amerika Birleşik Devletleri İsrail'in gündeme getirdiği şu çekinceleri anlayışla karşıladığını açıkladı:

İntifada'nın sonlandırılması; "mevcut emniyet birimlerinin" lağvedilmesi; güvenlik reformunun uygulanması ve bu bağlamda yeni güvenlik birimlerinin oluşturulması ve bu birimlerin terör ve şiddete karşı hakiki tedbirler alması. Aynı

zamanda Filistin Otoritesi'nden, Hamas, İslami Cihad, El Aksa Şehitleri Tugayları gibi "terör örgütlerini" ve sahip oldukları altyapıyı çökertmesi bekleniyordu. Yol Haritasının ikinci aşamasına geçilmeden evvel kaçak silahların tamamı toplatılacak ve silah kaçakçılığı durdurulacaktı. Sırf bu beklenti bile Yol Haritası'nı yıllar boyu akamete uğratmak için yeterliydi ve Filistinliler arasında iç savaş çıkartacak potansiyele sahipti. Diğer çekinceler dikkate alındığında Filistin Otoritesi yönetimi değişecekti, Yol Haritası zaman açısından bağlayıcılığını kaybedecekti, Suudi girişimi ve 1397 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı referans olmaktan çıkacaktı. Hâlbuki 1397 sayılı karar "İsrail ve Filistin Devletlerinin yanyana yaşadığı bir bölge" vizyonunu öne çıkarıyordu.

İsrail beklentilerini bununla sınırlamıyor ve Filistinlilerden "İsrail'in Yahudi Devleti olarak varolma hakkına sahip olduğunu ve Filistinli mültecilerin 1948'de işgal edilen Filistin topraklarına her türlü geri dönüş hakkından feragat ettiğini" ilan etmesini bekliyordu.⁸⁵

Bu beklentiler karşısında Filistin Otoritesi önce tüm güvenlik birimlerini 3 mekanizmada birleştirdi, daha sonra da Başbakanlık Makamı'nı oluşturdu. Makama Mahmud Abbas, onun ardından Ahmed Kuray tayin edildi. Yaser Arafat'ın ölümünün ardından Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde yaşayan Filistinliler Mahmud Abbas'ı 9 Ocak 2005 tarihinde Filistin Otoritesi'nin yeni başkanı olarak seçtiler. Yeni Otorite şeffaflığın bir göstergesi olarak özellikle maliye ve ekonomi alanlarında olmak üzere bir dizi idari değişikliği devreye soktu. Filistin Otoritesi çeşitli Filistinli grupları 22 Ocak 2005'de

⁸⁵ A Performance -Based Roadmap to a Permanent Two-State Solution to the Israeli-Palestinian Conflict, 30/4/2003, the Avalon Project, Lillian Goldman Law Library, Yale Law School, http://avalon.law.yale.edu/21_st_century/roadmap.asp

tek tarafı olarak uzlaşi beyanında bulunmaya razı etti. 8 Şubat 2005'de ise Filistin Otoritesi ve İsrail arasında ateşkes ilan edildi.

21 Haziran 2005'de Abbas ve Şaron Kudüs'de buluştu. Kaydedilen ilerlemelerin farkında olan Şaron bunları yine de yeterli kabul etmedi. İsrail kaynaklarına göre Abbas Şaron'dan "elini güçlendirmesini" istedi. "Durumumuz berbat... Size atılan her kurşun, her roket bana da atılmış oluyor." Abbas, mevcut zorluklar içinde İsrail'in Otorite'den çok fazla şey beklediğini ve saldırıların çoğunluklu olarak İsrail kontrolünde bulunan bölgelerden düzenlendiğini sözlerine ekledi.⁸⁶

Tek Taraflı Bölme

İsrail, attığı tek taraflı bölme adımıyla kendi nihai sınırlarını ve barış şartlarını belirlemiş oldu. İsrail bunu yaparken hem ülke toprakların çoğunu sahiplendi, hem de Kudüs, mülteciler ve Batı Şeria'daki Yahudi yerleşim birimleriyle bağlantılı hiçbir bedel ödemedi kalabalık bir Filistin grubundan kurtulmuş oldu. Sonuç itibarıyla bütün mesele sanki Filistinliler ve İsraililer arasında zamanla aşılacakmış gibi görünen bir sınır meselesine indirildi. Tek taraflı bölme fikri 2003 ve 2006 yılları arasında İsrail siyasetinde öne çıkıyordu.

18 Aralık 2003'de Ariel Şaron bu vizyonu benimsediğini açıkladı ve 2004 Nisan ayında bu yöndeki Ayrılma Planını tanıttı. Plana göre İsrail Gazze Şeridi'nden geri çekilecekti ve mevcut İsrail köylerini ve şehirlerini Şerid'in dışına taşıyacaktı. İsrail, Gazze Şeridi sınır bölgelerini gözetlemeye ve

⁸⁶ Haaretz, 27/5/2003, <http://www.haaretz.com/print-edition/news/israel-s-roadmap-reservations-1.8935>

korumaya devam edecek, Gazze hava sahasında hakimiyetini sürdürecektir ve Gazze açıklarında deniz güvenliğini sağlayacaktır. Yani Gazze Şeridi bir manada büyük bir hapishaneye dönüştürülecek ve uluslararası hukuka göre İsrail işgalinde tutulacaktı. Ayrılma Planı Batı Şeria'da bulunan 6 yerleşim biriminin yanı sıra Doğu Kudüs ve çevresindeki yerleşimlerin de muhafaza edilmesini öngörüyordu.⁸⁷

Bush ve Şaron'un 14 Nisan 2004'de düzenledikleri basın toplantısında ABD Tek taraflı Ayrılma Planı'na destek verdi. Böylece çeşitli aşamalardan oluşan plan devreye sokuldu. İlk olarak Gazze Şeridi ve izole edilmiş 4 yerleşim biriminden çekilme başlatıldı.

İsraililerin Gazze Şeridi'nden geri çekilmesinde gittikçe daha ağır ekonomik ve güvenlik sorunları teşkil etmeye başlayan El Aksa İntifadası'nın büyük rol oynadığını rahatlıkla söyleyebiliriz.⁸⁸ Gazze Şeridi'nde yaşayan yaklaşık 8 bin yerleşimciyi korumak hem pahalıya mal oluyordu hem de sıkıntı yaratıyordu. Bir milyon 400 bin Filistinlinin arasında birkaç bin yerleşimciyi korumak için binlerce askerin konuşlandırılması icab ediyordu. İsrail Hükümeti geri çekilmeyi siyasi ve maddi açıdan kara dönüştürmeye çalışıyordu. Askerlerin geri çekilmesiyle birlikte Gazzeliler ile her

⁸⁷ Haaretz, 22/6/2005, <http://www.haaretz.com/print-edition/news/sharon-abbas-agree-to-coordinate-pullout-but-clash-over-terror-1.161860>

⁸⁸ Address by Prime Minister Ariel Sharon at the Fourth Herzliya Conference, 18/12/2003, Israel Ministry of Foreign Affairs, <http://www.mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2003/Pages/Address%20by%20OPM%20Ariel%20Sharon%20at%20theS%20Fourth%20Herzliya.asp>; and The Disengagement Plan General Outline, 18,4/2004, Israel Ministry of Foreign Affairs, <http://www.mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Peace/MFADocuments/Pages/Disengagement%20Plan/%20-%20General%20Outline.aspx>

türlü temas sonlandırıldı, saldırı ihtimali sıfırlandı ve Gazze Şeridi'ndeki direniş askeri operasyonları için her türlü uluslararası meşruiyeti kaybetti.

İsrail Hükümeti bir tarafta Yol Haritası'nı fırsat bilerek Kudüs'ü Yahudileştirmek için Batı Şeria'yı izole etti, Ayrım Duvarı'nı inşa etti, toprak istimlak etti ve yerleşim birimlerini gelecekteki her türlü anlaşmaya yönelik güvenlik altına aldı. Aynı İsrail Hükümeti diğer tarafta kendini uluslararası camiaya barış için büyük "tavizler" veren barışsever bir ortak olarak gösterdi.

İsrail'in Gazze Şeridi'nden geri çekilmesi 2005 Ağustos ayında başladı ve 11 Eylül 2005'de sonlandırıldı. İsrail tek taraflı geri çekildiğini ama Gazze Şeridi sınırlarını, hava sahasını, deniz şeridini ve sınır geçişlerini kontrol etmeye devam edeceğini ilan etti. Filistin Otoritesi ve İsrail 15 Kasım 2005'de sınır idaresi ile ilgili mutabakata vardılar. Buna göre Avrupalılar gözlemci olarak sınır kontrolüne iştirak edeceklerdi ve güvenlik kameraları 24 saat İsraililerin hizmetinde olacaktı. Filistin Otoritesi, seyahat izni vermeden evvel İsrail ve üçüncü taraf ile (Ortadoğu Dörtlüsü Özel Görevlisi veya ABD Güvenlik Koordinatörü) görüş alışverişinde bulunmayı kabul etti. Altı saati aşmayacak bu görüş alışverişi esnasında sözkonusu şahıs sınırı geçemeyecekti.⁸⁹

Filistin Otoritesi 25 Kasım 2005'de sınırın açılmasını kutladı.

İsrail Hükümeti'nin Bölme Planı'yla ilgili sevinci kursağında kaldı zira 2006 yılının ikinci yarısından itibaren sıkıntılar baş göstermeye başladı. Plan, hükümetin öncelikli me-

⁸⁹ Sharon acknowledged this in an interview with Yedioth Ahronoth newspaper on 12/8/2005. Bakınız Arabs 48, 12/8/2005.

selesi olmaktan çıktı ve başlıca şu sebeplerden gözden çıkarıldı:

- Hamas'ın seçim zaferi; Hamas hükümetinin kurulması ve hükümeti düşürme planlarının tutmaması; İsrail'in geri çekilmesi Hamas zaferi olarak algılanabilirdi ve Hamas'ın Gazze'de konumunu sağlamlaştırmasına olanak sağlayabilirdi

- İsrail'in 2006 Lübnan ve Hizbullah savaşlarında hüsrana uğraması; 2000 yılında Güney Lübnan'dan geri çekilmiş olmak Hizbullah'ın ve direnişin elini güçlendirmişti. Benzer bir senaryo Batı Şeria'da tekrarlanabilirdi

- İsrail Başbakanı Ehud Olmert ve Kadima Partisi İsrail'de popülaritesini kaybediyordu ve Olmert gidişatı İsrail lehine çevirecek hamleleri yapamıyordu

- Hamas'a karşı Mahmud Abbas ile işbirliği ve eşgüdüm konusunda karar kılınması

- İsrail kamuoyunun gündeminde rüşvet skandalları ve Lübnan Savaşı ile ilgili soruşturmalar ön plandaydı

- Başgösteren ekonomik, yasal ve güvenlik sorunları planının uygulanmasını engelliyordu. Bu nedenle Başbakan Olmert 2006 Ağustos ayında sözkonusu planı hükümetinin öncelikler listesinden kaldırdı. Olmert, Filistin sorununu görmezden gelemeyeceklerini ama 2006 Lübnan Savaşı'nın ardından gelinen noktada hükümetin Kuzey İsrail'i yeniden kalkındırmakla fazlasıyla meşgul olduğunu ifade etti.⁹⁰

⁹⁰ Agreed Documents by Israel and Palestinians on Movement and Access from and to Gaza. UNISPAL., 15/11/2005, <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/5ba47a5c6cef541b802563e000493b8c/c9a5aa5245d910bb852570bb0051711c/FILE/Rafah%20agreement.pdf>

Müzakereler Vasıtasıyla Yeniden Filistin Devleti Seçeneğine Dönülmesi

Hamas'ın seçim zaferi Filistin ve İsrail hükümetlerini derinden sarstı ve sürece dahil olan herkes Hamas'ı ya kontrol altına almaya, ya da devirmeye çalıştığı için barış sürecini doğrudan etkiledi. Hamas'ın 2007 Haziran ayında Gazze Şeridi'ni ele geçirmesinin ardından Başkan Abbas Ramallah'ta Selim Fayed önderliğinde geçici bir hükümet oluşturdu. İsrail özellikle güvenlik alanında olmak üzere bu hükümetle işbirliği yapmaya hazırdı. Hatta barış sürecinin yeniden canlandırılması yönünde görüşmeler dahi gündeme geldi ve 27 Kasım 2007 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nin Annapolis şehrinde gerçekleştirilen konferansla süreç yeniden işleme başladı.

İsrail tarafı yeni bir teklif sunmadı. İsrail, Filistinlilere özerklikten öteye fakat bağımsız devletten de beri bir var olma hakkı tanıyordu. Ehud Olmert, Tzipi Livni, Shimon Peres ve Haim Ramon gibi çoğunluklu olarak Şubat 2009'a kadar iktidarda yer alan Kadima Partisi mensuplarından oluşan İsrail yöneticileri bu yönde çok sayıda öneride bulundular. Öneriler arasında yerleşim birimlerini muhafaza ederek Batı Şeria'nın 90%'undan geri çekilme ve Filistinlilerle yerleşim birimlerine karşı toprak takası yapma önerisi de vardı.

2009 yılı aşırı sağcıların Likud önderliğinde iktidara geldiği yıl olarak kayıtlara geçti. Sağcılar hala Filistinlileri "sıkıştırarak" daha fazla taviz verdirmenin mümkün olduğuna inanıyorlardı. Obama yönetimindeki ABD ise barış görüşmelerinin yeniden başlamasına öncülük etmiş olmasına rağmen Yol Haritası'nın en basit şartlarından biri olarak görünen, yerleşim birimi inşasının durdurulması maddesini bile uygulamadı. Böylece 2009 ve 2010 yılları boyunca görüşmelerde ilerleme kaydedilemedi. İsrail'in Batı Şeria'daki yerleşim

faaliyetlerini 10 aylığına durdurma kararı almasının üzerine dolaylı barış görüşmeleri konusunda mutabık kalındı. Fakat İsrail 26 Eylül 2010 tarihinde biten 10 aylık süreyi uzatmayı mutlak biçimde reddedince dolaylı görüşmelerin ardından öngörülen doğrudan barış müzakerelerine geçilemedi.

2011 senesinin başında patlak veren ve gittikçe yayılmaya başlayan Arap devrimleri barış sürecini destekleyen Arap rejimlerini (başta Mısır) de etkisi altına alınca süreç çıkmaza girdi. Amerikan ve İsrail politikaları endişe verici bir durumla karşı karşıya kaldılar. İsrail güvenlik önlemlerini artırdı ve askeri altyapısını güçlendirdi. Diğer tarafta geçici sınırlar içerisinde bağımsız bir Filistin Devleti'nin kurulmasına yönelik görüşler ortaya atıldı; nihai statüko ilgili meseleler ise ileri bir tarihe ertelendi ve tek taraflı geri çekilme gündeme taşındı.

Başkan Abbas önderliğindeki Filistin yönetimi müzakerelerin yeniden başlaması için şart koştuğu yerleşim inşaatının durdurulması önkoşulundan vazgeçince 3 senedir yerinde sayan barış süreci Haziran 2013 itibariyle yeniden ivme kazandı. Mısır'da 3 Temmuz 2013 tarihinde cereyan eden ve İslami partileri derinden etkileyen askeri darbe de bu zamana denk geldi. Darbeyi gerçekleştiren cunta yönetimi şuan kadar Abbas önderliğindeki Filistin Otoritesi'nden ve onun izlediği müzakereden yolundan yana tavır almış görünüyor. Bu nedenle Mısır askeri darbesinin barış sürecine ivme kazandırdığını söyleyebiliriz. Gerçi Amerikan tarafı müzakerelerin başlamasından 6 veya 9 ay sonra nihai bir barış antlaşmasına varılmasını hedefliyor lakin mülteciler ve Kudüs konusu gibi hassas mevzularda iki tarafın çözüme ulaşması zor görünüyor.

Tek Devlet Seçeneği

Filistinli müzakereciler çift uluslu devlet seçeneğini başlangıçta dikkate almamış olsalar dahi bu seçenek iki devletli

çözümüyle ilgili yaşanan hayal kırıklığı nedeniyle Filistinliler arasında giderek önem kazandı. El-Fetih'e yakın entellektüeller ve liderler çift uluslu seçeneği ya İsrail'e karşı bir koz olarak, ya da krizi ve Arap-İsrail çatışmasını sonlandırmak için yegane gerçekçi seçenek olarak ele almaya başladılar.

Reuters Haber Ajansı'nın 11 Ağustos 2008 tarihli haberine göre Ahmed Kuray El Fetih üyeleriyle Annapolis üzerine kapalı kapılar ardında müzakerelerde bulunurken tarihi Filistin sınırları içerisinde İsrail ile çiftuluslu bir devlet kurma fikrini de dışlamamıştı. Kasım 2009'da Filistin başmüzakerecisi Saib Uraykat İsraililerin yeni yerleşim inşaatlarını durdurmamaları halinde tek devlet seçeneğinin benimsenmesinden yana olduğunu bildirdi.⁹¹

Kudüs ve Statüko

Kudüs dini ve tarihi sebeplerden ötürü Siyonist Yahudi düşüncesinin temel meselelerinden biridir.

Filistin'in iki devlete bölünmesini öngören BM Genel Kurulu'nun 181 sayılı kararı (1947 bölünme planı) Kudüs'ü Birleşmiş Milletler kontrolünde uluslararası özel idareye tabii kılan bağımsız bir mesele olarak ele alıyordu. Fakat Siyonistler Batı Kudüs'ü 1948'de işgal ederek şehirde ikamet eden 60 bin Arap'ı kovdular. Siyonistler tarafından tamamıyla Yahudileştirilen Batı Kudüs'ün %88,7'i aslında Filistinlilere aitti. Kudüs ve çevresinde bulunan Lifta, Ein Karem, Deir Yasin ve El Meliha gibi Arap kasabalarına istimlak edilen arazilere Yahudi mahalleleri inşa edildi ve üzerlerine İsrail

⁹¹ Bakınız, Mohsen Moh'd Saleh, The Palestinian Strategic Report 2006, sayfalar.103-104.

Parlamentosu (Knesset) ve çok sayıda bakanlık konuşlandırıldı.⁹²

İsrail, 1967 yılından itibaren Batı Şeria'nın parçası olarak kabul edilen ve Ürdün'ün kontrolünde bulunan Doğu Kudüs'ün de işgaline devam etti. Yoğun bir Yahudileştirme kampanyasıyla birlikte İsrail yönetimi 27 Haziran 1967'de Kudüs'ün iki parçasının İsrail idaresi altında birleştirildiğini açıkladı. 30 Temmuz 1980'de yapılan resmi açıklama ile Kudüs İsrail devletinin ebedi, birleşik başkenti ilan edildi.⁹³

İsrail Kudüs'ün sınırlarını kademeli olarak genişleterek Batı Şeria topraklarını da şehre kattı. Şehir böylece kapsamlı bir Yahudileştirme kampanyasına tanık oldu. İsrail, Kudüs'ü 1967'de işgal ettiğinde Doğu Kudüs 6,5 km², Batı Kudüs ise 24 km² büyüklüğünde bir yüzölçümüne sahipti. Ama İsrail, Kudüs civarında bulunan Filistin topraklarını da şehre katarak şehrin yüzölçümünü 104 km²'ye çıkardı.

İsrail bununla da yetinmeyip Kudüs belediye sınırlarını 70'li ve 80'li yıllarda 126 km² (Doğu Kudüs 72 km², Batı Kudüs 54 km²) seviyesine genişletti. 2010 yılı tahminlerine göre Kudüs'te 492 bin Yahudi (63%) ve 284 bin Arap yaşıyordu. Yahudilerin 200 bini Doğu Kudüs'te ikamet ederken, Arapların neredeyse tamamı Doğu Kudüs'te yaşıyordu.⁹⁴

⁹² Haaretz , 18/8/2006, <http://www.haaretz.com/news/olmert-lebanon-damage-to-north-take-precedence-1.195442>

⁹³ Bakınız al-Hayat, 5/11/2009; and site of Ma'an News Agency, 23/1/2010.

⁹⁴ Bakınız , Rafiq al-Natshah and Isma'il Yaghi, *Tarikh Madinat al -Quds (The History of the City of Jerusalem)* (Amman: Dar al- Karmil, 1984), s. 94; and Henry Cattan, *Filastin fi Daw'al-Haqqwa al-' Adil (Palestine in Light of Truth and Justice)* (Beirut:1970), s.45. The original English title of Cattan's book is *Palestine , the Arabs and Israel: The Search for Justice.*

2013 yılı tahminlerine göre Yahudilerin sayısı 514 bine, Arapların sayısı da 309 bine yükselmiş ve böylece yıllık doğum oranı Yahudilerde 1,5%, Araplarda 2,9% olarak kayıtlara geçmiş. Alınan tüm sıkı önlemlere rağmen İsraili işgalciler Arap nüfus oranını planladıkları gibi 22% mertebesine indirmeyi başaramadılar.

İsrail Doğu Kudüs topraklarının çoğuna el koyarak yerleşim birimleri inşa etti. Aynı zamanda Filistinlilerin Kudüs üzerinde imar faaliyetinde bulunma hakkı gaspedildi. İmar için tahsis edilen 72 dönümlük araziden geriye sadece 9 dönümlük bir arazi kaldı. Doğu Kudüs'ün 12.5%'i veya Kudüs'ün 7.25%'i tamamıyla işgal güçlerinin tasarrufuna geçmiş durumda.

11 Haziran 1967'de İsrail güçleri, evlerini terketmeleri yönünde kısa bir uyarı verdikten sonra Fas Mahallesi sakinlerini yerlerinden ettiler. Bunun ardından mahallede bulunan ve Batı Duvarı'na bakan 135 ev yıkıldı. Yahudilerin rahat bir biçimde ibadet etmelerini sağlamak için yerle bir edilen bu binaların çoğu İslami Vakıflara aitti. İsrail Otoriteleri Yahudi Mahallesi olarak bilinen Şaraf Mahallesi'ni de kontrollerine geçirdiler. Öyle ki işgal güçleri 18 Nisan 1968'de yayınladıkları bir talimat ile toplam 116 dönüm araziye kapsayan sözkonusu mahalleyi, Zincirli Köprü Caddesi'ni, El Başura Mahallesi'ni ve Fas Mahallesi'ni istimlak etme emrini yayınladılar. El konulan arazide 5 cami, 2 zaviye, 4 okul, eski bir çarşı ve 700 konut mevcuttu. Konutların 105 adedi 1948 Savaşı'ndan evvel Yahudilere aitti.

İsrail otoriteleri ilk Yahudi yerleşimi Ramat Eşkol'ü 1968 yılında Kudüs'ün doğusunda inşa etmeye koyuldular. Bunun ardından inşaat faaliyetleri hızlandırıldı. İsraililer Doğu Kudüs sınırları içinde 11 Yahudi mahallesi kurdular. Bunun yanı sıra Doğu Kudüs'ü Arap, Müslüman çevresinden koparmak amacıyla Kudüs çevresinde 17 mahalleden oluşan

geniş bir yerleşim şeridi inşa edildi. Böylece Doğu Kudüs'ü tekrar Filistinlilere iade etmesi muhtemel olan herhangi bir barış antlaşmasının önü de kesilmiş olacaktır.⁹⁵

Ayrım Duvarı Kudüs'ü çevirecek biçimde ve 167 km uzunluğunda inşa edildi. Duvarın amacı yine Doğu Kudüs'ü Arap, Müslüman çevresinden tecrit etmektir. Bazı raporlara göre yaklaşık 231 bin Filistinli, yani Kudüs nüfusunun %56'sı duvar inşaatından doğrudan etkilenenlerdir. Bununla birlikte bu 617 kutsal ve tarihi mekan Arap, Müslüman çevresinden ayrılmış olacaktır.

Kudüs'ün tarihi merkezine Yahudi karakteri kazandırmak, camiye taciz etmek ve kazı çalışmalarına bir bahane uydurmak amacıyla İsrail otoriteleri Yahudilerin Mescid-i Aksa'da daimi olarak boy göstermelerini teşvik ettiler. İsrail otoriteleri, Tankaziyya Okul Sinagogu gibi sinagogların cami duvarına bitişik olarak inşa edilmesine izin verdiler. Caminin alt kısmına Wilson Arch sinagogu, caminin yakın çevresine Ohel Yitzhak (İshak'ın Çadırı) ve Hurva Sinagogları konuşlandırıldı. İsraililerin bu bağlamdaki en büyük başarıları 2010 yılında açılan Hurva Sinagogu'du.

İsraililer, Mescid-i Aksa'nın altında ve çevresinde özellikle batı ve güney kısımlarına yoğunlaşan yoğun kazı faaliyetleri başlattılar. Bunun neticesinde çok sayıda binada çatlaklar meydana geldi. Zarar gören binalar arasında Osmanlı Camii, Ribat al Kurd, El Cevaħiriye Okulu ve El Majaika Okulu bulunuyordu. Kazı çalışmaları 1967 yılından bugüne 10 farklı kademedeki geçerek sessiz biçimde sürdürüldü. Ancak Mescid-i Aksa'nın ve Kubbet'üs Sahra'nın altındaki kayalar ve toprak kazılmaya başlanıp ve kayaları eritmek için kimyasallar kullanılınca çalışmalar tehlikeli bir seviyeye ulaştı.

⁹⁵ Bakınız, al-Mawsu'ah al-Filastiniyyah, cilt.3, s.522.

Öyle ki hafif bir deprem veya kuvvetli bir fırtına anında Mescid-i Aksa yıkılma riskiyle karşı karşıya kalacaktı. İsrail otoriteleri çok sayıda camiye ve tarihi İslami yapıya el koydular. Örneğin 12-20 Haziran 1969 zaman diliminde 31 tarihi yapı yıkılarak sakinleri yerlerinden edildi. 21 Ağustos 2012 itibarıyla Mescidi-Aksa'nın altında ve çevresinde 47 ayrı kazı ve tünel çalışması sürdürülüyordu. Caminin altında ve çevresinde birçok çatlak ve göçük meydana gelmişti.

1967 ile 1990 yılları arasında Mescid-i Aksa'ya 40 ayrı saldırı düzenlendi. Ne Oslo Antlaşmaları, ne de barış süreci bu saldırıları durduramadı. Sadece 1993-1998 döneminde Müslümanların en kutsal mekanlarından birine karşı 72 saldırı girişimi kaydedildi. Bunların en çirkinini 21 Ağustos 1969'da Hristiyan fanatik Dennis Michael Rohan'ın kundaklama teşebbüsüydü. 1 Mayıs 1980 günü ve 1984 senesinin Ocak, Ağustos, Aralık aylarında camiye havaya uçurma girişimleri dahi oldu.

17 Ekim 1989 günü Tapınak Dağı İnananları isimli hareket Mescid-i Aksa girişinin yanibaşında Üçüncü Tapınak için temel atma töreni düzenledi.⁹⁶ Bölgede İsrail polisinin koruması altında gerçekleştirilen saldırıların sayısı gittikçe arttı ve 22 Ağustos 2010 ile 21 Ağustos 2011 arasında 34 rakamına ulaştı.

Arap ülkelerinden destek gelmesede Kudüslü ve Filistinli Müslümanlar tüm baskılara ve zulme rağmen Mescid-i Aksa'yı korumaya devam ediyorlar. Müslümanlar şuana kadar tüm Yahudi saldırılarına canları pahasına karşılık verdiler. Öyle ki 8 Ekim 1990 tarihinde Yahudi bir grup Mescidi Aksa'nın ortasına yeni Tapınak'ın temelini atmaya teşebbüs etti.

⁹⁶ Bakınız, CBS, Statistical Abstract of Israel 2011, no.62, table 2.5, sayfa 95, http://www1.cbs.gov.il/shnaton/62/shnaton62_all_e.pdf

Çıkan olaylarda 34 Müslüman hayatını kaybetti, 115 Müslüman yaralandı.

İsrail otoritelerinin Mescidi Aksa'ya ait Batı Duvarı'nın altında kazdıkları Hasmon Tüneli'ni açmaları üzerine İntifada patlak verdi ve 25-27 Eylül 1996 tarihleri arasında 80 Filistinlinin ölümüne, 1,600'ünün yaralanmasına sebebiyet verdi.⁹⁷

BM Genel Kurulu, BM Güvenlik Konseyi ve uluslararası camia tarafından, İsrail'in Doğu Kudüs ilhakını reddeden ve Kudüs'ün statükosunu değiştirmeye yönelik her türlü madde, idari veya yasal tedbiri hükümsüz sayan onlarca karar yayınlandı. Kararların hepsi İsrail Devleti'ni, Kudüs'ü, Batı Şeria'yı ve Gazze Şeridi'ni terketmesi gereken bir işgal gücü olarak tanımlıyordu. Bu kararların ilki 4 Temmuz 1967'de alınan A/RES/2253 (ES-V) sayılı BM Genel Kurulu kararıydı.

İsrail Kudüs'ü resmen ilhak edene kadar bu yönde çeşitli açıklamalar gelmeye devam etti. İlhak üzerine BM Genel Kurulu 7 red ile 24 çekimser oya karşı 112 oyla 29 Temmuz 1980 tarihli ve A/RES/ES-7/2 sayılı kararını aldı. Alınan kararlar İsrail "Kudüs dahil, 1967'den itibaren işgal ettiği tüm Filistin ve diğer Arap topraklarından koşulsuz olarak ve ek-siksiz biçimde çekilmeye" davet edildi.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 20 Ağustos 1980 tarihinde ABD'nin çekimser oyuna karşı 14 oyla S/RES/ 478 sayılı kararını yayınladı. Karar göre işgal gücü konumundaki İsrail'in, kutsal şehir Kudüs'ün karakterini ve statüsünü değiştiren veya bu anlama gelen her türlü tedbiri veya icraatı

⁹⁷ Bu periyotta Jerusalem'in yahudileştirilmesi için bakınız, al-Mawsu'ah al-Filastiniyyah, cilt.3, sayfalar. 521-527; İbrahim Abu Jabir, " The Issue of Jerusalem and its Future," in Jawad al-Hamad, al-Madkhal ila al-Quadiyyah al-Filastiniyyah, sayfalar. 554-56; and Ad-dustour, 18/6/1997.

hükümsüz sayılıyordu. BM Güvenlik Konseyi özellikle İsrail anayasasında Kudüs ile ilgili yapılan değişiklikleri reddediyor ve derhal geri alınmasını talep ediyordu.

Bu tür kararlar günümüze kadar yayınlanmaya devam ediyor. Lakin kararlar Filistinlilerin haklarını ne kadar tasdik etseler de, İsrailileri uluslararası kararlara uymaya zorlayacak kararlılığı ve mekanizmayı ortaya koymuyorlar.⁹⁸

Ayrım Duvarı

İsrail'in Batı Şeria çevresinde inşa ettiği Ayrım Duvarı insana ister istemez Güney Afrika'nın apartheid politikalarını hatırlatıyor. Bu durum aslında İsrail'in genel karakterini yansıtıyor zira ortada İsrail'i dil, din, kültür ve siyaset bakımından komşularından ayıran "engeller" var. Yani bu ülke düşman ortamında adeta yabancı bir madde gibi tecrit edilmiş durumda. Bölgede hala kendi varlığını kabul ettirememiş olması aslında üstü kapalı bir itiraf gibi görünüyor.

1987 senesindeki Birinci İntifada'nın ardından İsrail Hükümeti Gazze Şeridi'nin etrafını çevirmişti. Yitzhak Rabin

⁹⁸ Al-Aqsa camisi etrafındaki yahudileştirme hakkında bir çok kaynak görüş bildirmekte, örneğin bakınız, İbrahim Abu Jabir, "The Issue of Jerusalem and its Future" sayfalar. 564-568; al-Mawsu'ah al-Filastiniyyah, cilt.3, sayfalar. 522-523; the daily news such as al-Khaleej, 13/1/2000, 27/7/2000, 9/9/2000, 8/1/2001 and 17/1/2001; and PIC, 23/3/2000, 2/4/2000 and 6/4/2000.

Bakınız aynı zamanda Minorities at Risk Project, Chronology for Palestinians in Israel, 2004, <http://www.refworld.org/publisher/MARP/CHRON/ISR/469f38a8c.0.html>; and Report of the Palestinian People and Other Arabs of the Occupied Territories, General Assembly, Forty-fifth session, A/45/84, UNISPAL, 26/1/1990, <http://unispial.un.org/UNISPAL.NSF/0/EFC1E49DDA5FDB2885256B7600762DE0>

ise 1992 seçimlerini “Biz burada, onlar orada” sloganıyla kazanmıştı.⁹⁹

İsrail Hükümeti Batı Şeria’ya Ayrım Duvarı’nın dikilmesini 2002 Nisan ayında onayladı ve inşaat çalışmaları 16 Haziran 2002’de başladı. Haziran 2002’de uzunluğu 734 km olarak tasarlanan duvar Nisan 2007’de 770 km uzunluğa ulaştı ve Kudüs’ün doğusunda bulunan Maale Adumin yerleşimi de duvara dahil edildi. Diğer bir ifadeyle, duvarın uzunluğu 320 km uzunluğundaki Yeşil Hattın (Batı Şeria ile 1948’de işgal edilen topraklar arasındaki sınır) iki misline kavuştu. 2008 yılının sonu itibariyle duvarın 502 km’si tamamlandı ve Batı Ayrım Bölgesi (Yeşil Hat ile Ayrım Duvarı arasında kalan arazi) yapılan son değişikliklerin ardından 733 km² yüzölçümüne kavuştu. Bu, Batı Şeria topraklarının 12,5%’ini teşkil ediyor.

Ayrım Duvarı planlandığı gibi tamamlanırsa 680 bin Filistinlinin hayatını doğrudan etkileyecek. 250 bin Filistinli Ayrım Duvarı ile Yeşil Hat arasında sıkışıp kalacak. 330 bin Filistinli ise topraklarından, ekinlerinden ve işyerlerinden ayrılmış olacak. 101 kasaba ve köy de duvardan zarar görecek. Öyle ki duvarın batısında kalan 19 köy Batı Şeria’nın diğer kısımlarıyla tüm irtibatını kaybetmiş olacak. 53 kasaba ve köyün üç tarafı duvarla çevrilmiş olacak. Duvar aynı zamanda çok sayıda İsraili yerleşimciyi de Batı Şeria topraklarına çekecek.

İsrail Otoriteleri Ayrım Duvarı’nı basit bir çit gibi pazarlamaya çalışıyorlar fakat duvarın planına ve inşa edildiği mekanlara bakan herkes duvarın karmaşık bir askeri yapıya

⁹⁹ BBC, 3/12/1999, http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/548443.stm

The daily newspapers covered these events. Bakınız, the news in the days following the events, for example in Alrai and Addustour.

sahip olduğunu görebilir. Sekiz metre yükseklikteki beton duvara elektrikli tel örgü hattı, gözetim kameraları, güçlü bir aydınlatma sistemi ve askeri gözetim kuleleri dahil edilmiş.¹⁰⁰

Uluslararası Adalet Divanı Ayrım Duvarı ile ilgili danışma görüşünü 9 Temmuz 2004 tarihinde yayınladı. Karara göre “işgal gücü İsrail’in, Doğu Kudüs dahil olmak üzere işgal altındaki Filistin topraklarında inşa ettiği duvar ve sergilediği yönetim şekli uluslararası hukuka aykırıdır”.

Adalet Divanı, “İsrail’in bir an önce duvarın yapımını durdurmakla ve yürürlükteki uluslararası yasalar doğrultusunda duvar yapımından dolayı, dolaysız maddi zarar gören kişi ve kurumlara tazminat ödemekle yükümlü olduğunu tespit etti. Divan, yapılan toprak ilhakının Filistinlilerin toprak bütünlüğünü ve egemenlik haklarını zedelediğini de ilave etti.

İsrail Devleti

İsrail 21. yüzyılın ikinci onyılına Arap komşularına nazaran ileri bir askeri ve teknolojik avantajla girdi. İsrail’in diğer bir avantajı, başta ABD olmak üzere, uluslararası destek ve nüfuz görmesi ve böylece adeta “hukukun” üstünde bir konuma kavuşmuş olmasıydı.

İsrail iç siyaseti şu özellikleri sahipti:

- Likud ve Yisrael Beitenu gibi sağcı partilerin nüfuzlarını artırmaları. Öyle ki, ılımlı bir parti olarak anılan Kadima Partisi’nin birçok üyesi ve yöneticisi bile Likud ve sağcı geçmişe sahipti.

¹⁰⁰ On Jerusalem in the UN, bakınız örneğin al- Mawsu’ah al-Filastiniyyah, cilt.3, sayfalar: 548-553.

- Dindar partilerin ve bilhassa organize hareketlerin nüfuzlarını artırmaları. Bunun neticesinde İsrail ordusunda görev yapan dindar subayların oranı 30 yıl öncesinin %7'sinden, 2011 yılının %40'ına yükseldi.

- 55 yıldır İsrail siyasetinin belkemiğini veya iki sütunundan birini teşkil eden İşçi Partisi dahil İsrail solunun bölünmesi ve nüfuzunu yitirmesi. İşçi Partisi 2009 seçimlerinde dördüncü sıraya geriledikten sonra 2001'de parti başkanı Ehud Barak'ın ve bazı Knesset üyelerinin partiden ayrılarak Atzmaut (Bağımsızlık) Partisi'ni kurmasıyla dağıldı.

- İsrail toplumunda yolsuzluğun genel olarak artması. Ki bu tespit hem halk için, hem de siyasi liderler için geçerliydi. Başbakanlar Ariel Şaron ve Ehud Olmert'e, İsrail Cumhurbaşkanı Moshe Katsav, Başbakan Yardımcısı Haim Ramon ve İsrail Genelkurmay Başkanı Dan Halutz'a yönlendirilen yolsuzluk suçlamaları bunun birer örnekleriydi. Bencilik, zevk düşkünlüğü, cinsel istismar ve aile ayrılıkları toplumda yaygın biçimde görülmeye başladı. Asker kaçaklarında ve intihar vakalarında tespit edilen artış bu gelişmenin bir yansımasıydı.

- Yahudilerin İsrail'e göçü yıllık 17 bin mertebesine geri-lerken, İsrail'den ayrılan Yahudilerin sayısı yıllık 10-15 bine yükseldi. ¹⁰¹ Göstergelere göre 700 İsraili zaten ülke dışında yaşıyordu. ¹⁰²

¹⁰¹ Mohsen Moh'd Saleh and Basheer M.Nafi, The Palestinian Strategic Report 2005, s.68; and Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and All Forms of Discrimination, General Assembly, Commission on Human Rights, sixty-first session Item 6 of the provisional agenda, E/CN.4/2005/NGO/3, UNISPAL, 27/1/2005, <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/5707841A3BE6728685256FA4005BB548>

¹⁰² The Applied Research Institute-Jerusalem (QRIJ), Six Years After The International Court of Justice Advisory Opinion on the Legal Con-

- 1948'de işgal edilen topraklarda yaşayan Filistinliler gittikçe artan bir ırkçılığa maruz kaldı. Bu tespit İsrail halkı, resmi görevlileri, ırkçı yasaları ve uygulamaları için geçerliliğini koruyordu.

Nüfus yapısına baktığımızda 2012 yılının sonu itibariyle Tarihi Filistin sınırlarında (1948 ve 1967) 6 milyon Yahudi ve 5 milyon 755 bin Filistinli yaşıyordu. İstatistiksel tahminlere göre nüfus artışı mevcut şartlarda devam ederse 2017 yılında Filistinlilerin Sayısı İsraililerin sayısını aşacak ve 2020'de 300 binlik farka ulaşacak.¹⁰³ Bunun İsrailileri sıkıntıya sokan bir gelişme olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Dolayısıyla Filistinlilerin sınır dışı edilmesini veya İsraililerin deyimiyle "nüfus transferi" talep edenlerin sayısı gittikçe artıyor. Bunun yanı sıra bazı İsraili gruplar yoğun Filistin nüfusuna sahip Batı Şeria bölgelerinden tek taraflı çekilmeyi dahi bir seçenek olarak görüyorlar.

Ekonomik olarak İsrail'in GSMH'sı 2012'de 241 milyar Dolar'a ulaştı, kişi başı yıllık gelir ise 30,400 Dolar seviyesine

sequences of the Construction of the Wall in the Occupied Palestinian Territories, "site of Project of Monitoring the Israeli Colonization Activities(POICA), 9/7/2010,

http://www.poica.org/editor/case_studies/viewphp?recordID=2596

¹⁰³ Tens of reports and studies have been written on the Separation Wall, and the information contained in the text was taken from several sources, among which : Peter Lagerquist, "Fencing the Last Sky; Excavating Palestine after Israel's 'Separation Wall'," Journal of Palestine Studies, cilt.33, no. 2, Winter 2004, sayfalar. 5-35; Separation Barrier, Route of the Barrier Around the Jerusalem; and B'Tselem, 1/1/2011, http://www.btselem.org/separation_barrier/jerusalem; and B'Tselem and Bimkom-Planners for Planning Rights, "Under the Guise of Security Routing the Separation Barrier to Enable the Expansion of Israeli Settlements in the West Bank," December 2005, http://www.btselem.org/sites/default/files/publication/200512_under_the_guise_of_security_eng.pdf

çıktı. Bunların gelişmiş ülkelere ve Avrupa'ya yakın rakamlar olduğunu görüyoruz. İsrail'in toplam ihracatları 2011 yılında 67 milyar 260 milyon Dolar'a ulaşırken, toplam ithalatlar 73 milyar 540 milyon Dolar'a kavuştu. Sanayi ürünleri ise İsrail ihracatının 78,5%'ini teşkil ediyor.

ABD, İsrail ihraç ürünlerinin üçte birini satın alarak İsrail'in bir numaralı ticaret ortağı olma unvanını yine devam ettirdi. Gelişmiş ve zengin bir ülke olmasına rağmen İsrail 2012 yılında Amerika'dan 3 milyar 98 milyon mali destek aldı. Böylece 1949 ile 2012 arasında İsrail'in Amerika Birleşik Devletleri'nden aldığı mali destek 115 milyar 133 milyon Dolar seviyesine çıkmış oldu.¹⁰⁴

İsrail'de yaşanan ekonomik başarıyı kısmen Filistin İntifadası'nın gerilemesine, Arap sınırlarının sakinliğine, özellikle Mısır ve Ürdün ile geliştirilen siyasi ve ekonomik ilişkilere ve İsrail'in Çin, Hindistan, Rusya, Doğu Avrupa ülkeleri ile kaydettiği ekonomik ilerlemelere bağlayabiliriz.

Askeri alana baktığımızda İsrail'in halen olağanüstü harcamalar yaptığına şahit oluyoruz. Öyle ki, 2012 yılının askeri bütçesi 15 milyar 900 milyon Dolar mertebesinde seyrediyordu. İsrail askeri bütçesi nüfus veya GSMH ile kıyaslandığında dünyada en yüksek askeri harcamalardan biri olarak öne çıkıyor.

Örneğin İsrail yılda kişi başına 2 bin Dolar askeri harcama yaparken, Mısır 46 Dolar, Suriye 88 Dolar, Ürdün ise 211 Dolar harcama yapıyor.

¹⁰⁴ Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory (Request for advisory opinion), International Court of Justice, 9/7/2004, <http://www.icj-cij.org/docket/files/131/1677.pdf>

İsrail ordusunda 178 bin asker ve 427 yedek asker görev yapıyor. İsrail ordusu kullandığı yeni ve üstün silahların yanı sıra olağanüstü muharebe gücüne ve ileri eğitim imkanlarına sahip. Kullanımdaki teçhizatın çoğu ya yerli üretimden karışılıyor, ya da ABD ve Avrupa'dan ithal ediliyor. İsrail'in elinde 200 civarında nükleer başlık bulunuyor ve ülke her türlü elektronik cihazı, elektronik engelleme cihazını ve füze güdüm sistemini kendi üretiyor. İsrail örneğin Kfir savaş jetini, Arrow balistik füzesavar sistemini ve dünyanın en iyi tanklarından biri kabul edilen Merkava tankını üretmeyi başardı. İsrail 2012 yılında yaptığı 7 milyar Dolarlık silah satışıyla dünyanın en büyük 6 silah ihracatçısı arasında yer alıyor.¹⁰⁵

İsrail ordusu, sahip olduğu olağanüstü kapasiteye rağmen hem Haziran 2006 Lübnan Savaşı'nda, hem de 2008 sonunda-2009 başında Gazze Şeridi'ne düzenlediği saldırıda başarısız oldu. İsrail askerlerinin kabiliyetlerini kaybettiği bir dönemde İsrail ordusu da psikolojik sorunlar, yolsuzluk ve firar gibi vakaların artışıyla baş etmek zorunda kalıyor. Direniş askerleri ise her zaman olduğu gibi sıkıntılara göğüs germeye ve fedakârlıkta bulunmaya hazırlar.

Düşman ortamında var olmaya çalışan ama bölgedeki mevcudiyetini bir türlü normale çeviremeyen İsrail aslında büyük bir krizle boğuşuyor. Buna şaşırılmamak gerekir zira İsrail oldum olalı insanların topraklarını gasp ediyor, haklarını ellerinden alıyor, yerli halkları yerlerinden ediyor. Filistin halkı ise Arapların, Müslümanların ve dünyadaki özgür insanların desteğiyle yurtlarına geri dönmek ve topraklarını kurtarmak için çaba sarf ediyor. Bilinmelidir ki İsrail ile-

¹⁰⁵ For more information on Jewish migration, bakınız Mohsen Moh'd Saleh, The Palestinian Strategic Report 2011/12, s.82.

lebet gücünü muhafaza edemeyecektir ve Filistinliler ilelebet zayıf kalmayacaktır. Zaten İsraili liderler ve düşünürler Filistin saflarında yükselen, büyük direniş gücü sergileyen ve İsrail'i tanımayan veya Filistin'in bir kanş toprağından taviz vermeyen İslami güçlerin kendileri açısından büyük bir tehdit oluşturduğunu kabul ediyorlar. Filistin'e yakın Arap rejimleri Filistin meselesini destekleyen demokratik, ulusalcı veya İslamcı rejimlere dönüşürlerse bu, Filistin'in stratejik şartları açısından büyük bir değışim anlamına gelir ve direniş güçlerine avantaj sağlar. Böyle bir gelişme orta veya uzun vadede güç dengelerinin değışmesi ihtimalini beraberinde getirir. Diğer yanda Amerika'nın ve Avrupa'nın İsrail'e koşulsuz destek vermeye devam edeceğini kimse garanti edemez. Özellikle Batı'nın yaşadığı ekonomik kriz dikkate alındığında İsrail'in sonsuza kadar hukukun üstünde bir muamele göreceğı beklenemez. Hele ki Arapların ve Müslümanların güçbirliğı yapıp ABD ve Avrupa üzerinde baskı kurduğunu düşünürsek.

Sonsöz

Filistin kutlu ve bereketli bir ülkedir. Filistin, Arap ve Müslüman bir ülkedir. İnsanları bu toprakları kurtarmak ve muhafaza etmek için olağanüstü fedakârlıklarda bulunmuştur. Lakin büyük güçlerin desteğini arkasına alan Siyonist Projesi ülke insanlarının imkânlarını ve gücünü aşmaktadır.

Filistin cephesinin ön saflarında yer alan günümüzün Filistin direnişi (FKÖ ve Filistin direniş grupları)de büyük fedakârlıklara katlanmış ve Filistin ulusal kimliğine sahip çıkmaya çalışmıştır.

Filistin direnişi çok sayıda ülkenin takdirini toplamış olsa da aynı zamanda çabalarını ve etkinliğini zayıflatan birçok baskıya maruz kalmıştır. Bu baskıları şu şekilde özetleyebiliriz:

- Yaklaşım: Filistin direniş güçleri meseleye başlangıçta, ulusalcılıktan Pan-Arabizm'e ve çeşitli solcu ideolojilere varan seküler bir ideolojiyle yaklaştılar. Müslüman ümmetini seferber edebilecek, enerjisini toparlayabilecek ve Siyonist Projesi'ne karşı bütünleştirebilecek olan İslami yaklaşım ise başta hiç benimsenmedi. FKÖ ise baskılara boyun eğmeye ve acil sorunların çözümleri için taviz vermeye meyilliydi. FKÖ yönetimi, temel prensipler ve Filistin halkının vazgeçilmez hakları pahasına ön planda kalmayı tercih etti. Neticede Filistin yönetiminin siyasi talepleri zamanla azaldı: Filistin'in tamamıyla kurtarılmasından ve gaspçıların kovulmasından, Arapları ve Siyonist saldırganları içinde barındıran demokratik devlete ve İsrail'in Filistin topraklarının %77'ini sahiplenmesine; ve son olarak da Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin Oslo Mutabakatı kapsamında özerkliğe kavuşmasına.
- Yönetim: Filistin siyasi liderleri iç uyumu sağlayamadılar, farklı hedeflerin peşinden koştular ve Filistin meselesinin önceliklerini göz ardı edip Arap ülkelerinin ve uluslararası camianın isteklerini dikkate aldılar. Filistin liderleri kurumsal faaliyet prensiplerine uymadılar. El Fetih ve FKÖ liderleri tüm gücü sahiplenmek namına hem siyasi kararları verdiler, hem mali meselelere karıştılar, hem de emniyet teşkilatına ve askeri kurumlara el attılar. Böylece Filistin davası esas itibarıyla liderlerin girişimlerine "mahkum" oldu. Filistin davası kaçınılmaz olarak manevra kabiliyetini yitirdi ve yandaşçılık baş gösterdi. Filistin devriminin yapısı bu şekilde bozulunca çok sayıda yetenekli üye ve lider saf dışı kaldı veya dışlandı.
- Kurumlar: Filistin liderlerinin acziyeti Filistin faaliyetlerinin kurumsallığını da olumsuz etkiledi ve gözetim ve denetim rolündeki Filistin Ulusak Konseyi'ni etkisiz kıldı. FKÖ gittikçe önem kaybetti ve adeta "yoğun bakıma" gir-

di. Buna paralel olarak Filistin Otoritesi'nin rolü gittikçe arttı ama Otorite daimi ABD ve İsrail baskılarına rehin edildi. FKÖ bünyesinde faaliyet gösteren Ulusal Vakıf, Araştırma Merkezi, Şehit Ailelerine Yardım Kuruluşu, SAMED (ticari ve ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü bir kurum), planlama teşkilatı gibi önemli birimler işlevlerini yitirdi. Zamanla Filistin davası, Arap ve Müslüman dünyasının modern tarihteki en önemli meselesinin kaderini tayin etme hakkını kendinde gören bir avuç insanın tahakkümüne girdi.

- Filistin devrimi Arap “dostlardan” çok çekti. Filistin devrimini bastırmaya çalışan; devrimi sahiplenip onun namına konuşmaya çalışan ve hatta geri adım attırmaya çabalayan rejimlere karşı çok kan döküldü ve büyük mücadeleler verildi. Tabii ki bu gayretler devrimi zayıflattı, enerjisini tüketti, sınır ötesi operasyonlara odaklanmasını engelledi ve devrim faaliyetlerini “siyasi olarak imkanlar dahilinde” olanlara sınırladı.

Direnış hareketleri (bilhassa İslami eğilimde olanlar) Siyonist Projesi'ne karşı kesin ve şaşmaz bir tavır takındılar. Fakat İslami hareketi de bitirme, hedeflerinden şaşırma veya Filistin, Arap dünyası ve diğer yerlerde marjinal bir hareket haline getirme çabaları oldu. Tüm bu çabalara rağmen İslami Hareket şu gereksinimleri yerine getirmek durumundadır:

- İsrail'e karşı mücadelesini nasıl sürdürüp Filistin'i nasıl kurtaracağına yönelik kısa ve uzun vadeli vizyon ve stratejilerini titizlikle geliştirmek. İslami Hareket bilgi ve bulguları özenle toplayarak analiz etmeli; zorlukları incelemeli; yerel, bölgesel ve uluslararası gelişmeleri gözetmeli ve İslami modelden esinlenerek kitleleri seferber edecek gerçekçi çözümler ortaya koymalıdır.

- Filistin meselesinin ele alındığı işbirliği halkasını genişleterek dayanışmayı Filistin, Arap, İslami ve küresel boyutlarıyla uyumlu ve olumlu kılmak. Aynı zamanda bu hedefe faydalı olacak olanakları geliştirmek.
- Yönetim ve istişare organlarını geliştirmek, liderlerinin kabiliyetlerini artırmak ve Filistin milletinin imkanlarını daha faydalı biçimde kullanmak. İslami Hareket bunun yanı sıra yönetimi şimdiki ve gelecek nesillere uygun ve sorunsuz biçimde aktarmanın yollarını da bulmalıdır.
- Uluslararası camianın ve özellikle farklı dine, ırka ve milliyete sahip tüm barış, özgürlük ve adaletsever insanların desteğini kazanmak için bütün imkânları tüketmek.
- Halkın nabzını yakından hissetmek, derdiyle dertlenmek, halka hizmet etmek ve el uzatmak ve Filistin'i kurtarma meselesini herkesin paylaştığı ortak bir mesele haline getirmek.
- Direnişi diri tutmak, Filistin'i tüm fedakârlıklara rağmen hiçbir koşulda teslim etmeden adaletin sesini yükseltmek.

Her halükarda Filistinliler, Araplar, Müslümanlar ve özgürlük ile adalet duygusunu destekleyen tüm insanlar Filistin'de yaşanan işgalin ve zulmün muvaffak olamayacağından ve Siyonist saldırısının bizzat hayatın prensiplerin ve tarihin akışına zıt olduğundan eminler.

 /palscholars www.palscholars.com
 /palscholar palscholars2014@gmail.com
 /palscholars +90 538 791 1056

Bu inceleme, Filistin meselesiyle tanışmak isteyen ama ayrıntılı ve özel araştırmaları okuyacak zamanı olmayan insanlara hitap etmektedir. Buna rağmen, okurlarımızı vuku bulan hadiseler, gelişmeler ve karmaşık konular hakkında olabildiğince bilgilendirmek için 6 bölümde güncel gelişmeleri detaylı bir biçimde değerlendirdik.

Doğal olarak bu çalışma şu inançla kaleme alındı: Filistin halkı kendi topraklarının meşru sahibidir ve Filistin Arap ve Müslüman bir ülkedir. Akademik standartlara son derece sadık kaldığımız çalışmamızda mümkün olduğunca yalın bir dil kullandık ve sansasyon yaratmaktan kaçınarak 2013 yılını da kapsayan bilgileri sunduk.

Yurtdışındaki Filistinli Alimler Derneği
Haseki Mah. Mehter Sk No:2 D5
Fatih / İstanbul

 /palscholars www.palscholars.com
 /palscholar palscholars2014@gmail.com
 /palscholars +90 538 791 1056